

Marja-Leena Stenström, Maarit Virolainen, Päivi Vuorinen-Lampila & Sakari Valkonen

Ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen opintourat

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

Koulutuksen tutkimuslaitos
Tutkimuselosteita 45

Ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen opintourat

Marja-Leena Stenström
Maarit Virolainen
Päivi Vuorinen-Lampila
Sakari Valkonen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

JULKAISUN MYYNTI:

Koulutuksen tutkimuslaitos

Asiakaspalvelu

PL 35

40014 Jyväskylän yliopisto

Puh. 040 805 4276

Faksi (014) 617 418

Sähköposti: ktl-asiakaspalvelu@jyu.fi

www.ktl-julkaisukauppa.fi

© Kirjoittajat ja Koulutuksen tutkimuslaitos

Kansi ja ulkoasu: Martti Minkkinen

Taitto: Minna Jokinen

ISSN-L 1456-5153

ISSN 2243-139X (verkkojulkaisu, pdf)

ISBN 978-951-39-4850-4 (verkkojulkaisu, pdf)

Jyväskylä 2012

Sisältö

Tiivistelmä	9
Abstract.....	10
Esipuhe.....	11
OSA 1: JOHDANTO JA TUTKIMUKSEN TAUSTA	13
Marja-Leena Stenström, Maarit Virolainen ja Päivi Vuorinen-Lampila	
1 JOHDANTO	15
2 TUTKIMUKSEN YHTEISKUNNALLINEN TAUSTA JA SIIRTYMÄREGIIMIT.....	15
3 TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄT	18
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN: AINEISTO JA TUTKIMUSASETELMA.....	18
Lähteet	21
OSA 2: AMMATILLISEN KOULUTUKSEN OPISKELIJOIDEN OPINTOURAT	23
Marja-Leena Stenström ja Sakari Valkonen	
1 JOHDANTO	25
1.1 Siirtymä ammatilliseen koulutukseen	25
1.2 Ammatillinen peruskoulutus	27
1.3 Tutkimustehtävä, perusjoukko ja otos.....	29

2 OPISKELIJOIDEN TAUSTATIEDOT.....	33
2.1 Sukupuoli.....	33
2.2 Pohjakoulutus.....	34
2.3 Aikaisemmat tutkinnot ja ikä.....	35
2.4 Vanhempien koulutus ja sosioekonominen asema.....	39
2.4.1 Vanhempien koulutus.....	39
2.4.2 Vanhempien sosioekonominen asema.....	40
3 OPINTOJEN KESTO JA LÄPÄISY.....	42
3.1 Opintojen kesto.....	42
3.2 Koulutuksen vaihdot.....	45
3.3 Koulutuksen läpäisy.....	48
4 OPINTOURATYYPIT KOKO SEURANTA-AJAN (2004–2008) MUKAAN.....	49
4.1 Opintourat sukupuolen mukaan.....	51
4.2 Opintouratyypit aloitusiän mukaan.....	52
4.3 Opintouratyypit pohjakoulutuksen mukaan.....	53
4.4 Opintouratyypit perheen ylimmän koulutuksen mukaan.....	54
4.5 Opintouratyypit perheen sosioekonomisen aseman mukaan.....	55
4.6 Opintouratyypit oppilaitoksen sijainnin mukaan.....	55
5 SIJOITTUMINEN TYÖMARKKINOILLE.....	57
5.1 Oma sosioekonominen asema vuonna 2008 opintouran mukaan.....	57
5.2 Oma sosioekonominen asema vuonna 2008 koulutusalan mukaan.....	58
5.3 Oma sosioekonominen asema vuonna 2008 oppilaitoksen sijaintimaakunnan mukaan.....	61
6 OPINTOURATYYPPEJÄ SELITTÄVÄT TEKIJÄT.....	64
6.1 Aloitusalan tutkinnon suorittamiseen yhteydessä olevat tekijät.....	64
6.2 Keskeyttämiseen yhteydessä olevat tekijät.....	66
6.3 Opintojen viivästyamiseen yhteydessä olevat tekijät.....	69
7 OPINTOURATYYPIT NORMIAJAN MUKAISESTI LUOKITELTUNA.....	72
8 PERUSTUTKINNON NORMIAJASSA SUORITTAMISEEN YHTEYDESSÄ OLEVAT TEKIJÄT.....	81
9 SIIRTYMINEN AMMATTIKORKEAKOULUUN.....	83
10 YHTEENVETO JA POHDINTA.....	85
10.1 Opiskelijoiden tausta.....	86
10.2 Opiskelun kesto ja vaihdot.....	86
10.3 Opintourat.....	87

10.4	Opintojen keskeyttäminen, koulutuksesta syrjäytyminen ja niihin yhteydessä olevia tekijöitä	89
10.5	Elinikäinen oppiminen, moninkertainen koulutus ja jatkokoulutushalukkuus.....	92
10.6	Sijoittuminen työmarkkinoille	92
10.7	Pohdintaa tuloksista	93
	Lähteet	94
	Liitteet	97

OSA 3: AMMATTIKORKEAKOULUOPISKELIJOIDEN OPINTOURAT 109

Maarit Virolainen ja Sakari Valkonen

1	OPINTOJEN KULKUUN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT	111
2	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA OTOS	116
3	AMMATTIKORKEAKOULUJEN SISÄÄNOTTO	118
4	OPISKELIJOIDEN TAUSTATIEDOT: IKÄ, SUKUPUOLI, AIEMMAT OPINNOT	121
5	VANHEMPIEN KOULUTUS JA SOSIOEKONOMINEN ASEMA	125
6	SUORITETUT TUTKINNOT	129
7	OPINTOJEN VALMISTUMINEN ALOITTAEN	132
8	KOULUTUKSEN VAIHTO	133
9	OPINTOJEN KOKO- JA OSA-AIKAISUUS	135
10	OPINTOURATYYPIT	136
10.1	Uratyypit ja koulutusalojen väliset erot	140
10.2	Keskeyttämisen ajankohta eri uratyypeillä.....	142
10.3	Uratyypit maakunnittain	143
11	ALOITUSALAN TUTKINNON SUORITTAMISTA SELITTÄVÄT TEKIJÄT	145
12	KESKEYTTÄMISTÄ SELITTÄVÄT TEKIJÄT	148
13	OPINTOJEN VIVÄSTYMISTÄ JA KESKEYTTÄMISTÄ EROTTELEVAT TAUSTATEKIJÄT	150
14	OPINNOT VUONNA 2003 ALOITTANEIDEN SOSIOEKONOMINEN ASEMA JA TULOT VUONNA 2008	151
14.1	Sosioekonominen asema vuonna 2008.....	152
14.2	Työtulot vuonna 2008.....	154

15 YHTEENVETO JA POHDINTA.....	157
15.1 Koulutusvalinnat ovat rakenteellisesti yksilöllistyneitä.....	157
15.2 Normitettujen opintopolkujen jojo-liikkeestä oppimisen spiraaliin?	159
15.2.1 Työelämän muutokset haastavat koulutuksen rakenteet ja sisällöt	159
15.2.2 Tuleeko opintopotkusta jojo vai spiraali?	159
15.3 Opintourien tarkastelussa käytetty aineisto.....	161
15.4 Tulokset vuonna 2003 opintonsa aloittaneista	161
15.4.1 Sisäänotettujen määrä yhteydessä opintojen keskeyttämiseen ja viivästyymiseen: valmistuneita niukasti erityisesti luonnontieteiden ja tekniikan ja liikenteen aloilla.....	161
15.4.2 Myös opiskelijoiden taustat – ikä ja sukupuoli – ovat eriytyneitä aloittain.....	162
15.4.3 Pohjakoulutus eriyttää opintouria koulutusaloittain	163
15.4.4 Koulutusalojen arvostuserot näkyvät vanhempien sosioekonomisessa asemassa	164
15.4.5 Opintojen kulku	164
15.5 Uratyypit.....	166
15.6 Uratyyppejä selittävät tekijät.....	168
15.7 Aloitusalan tutkinnon suorittaminen on kannattavaa, muttei yhtä tuloksellista kaikilla aloilla	170
15.8 Tulosten pohdintaa: laatua, joustoa, yksilöllisyyttä ja opinto-ohjausta opintourien vauhdittamiseksi	171
Lähteet	174
Liitteet	178

OSA 4: YLIOPISTO-OPISKELIJOIDEN OPINTOURAT 191

Päivi Vuorinen-Lampila ja Sakari Valkonen

1 YLIOPISTO-OPINNOT 2001 ALOITTANEIDEN OPINTOURAT JA -POLUT.....	193
2 TUTKIMUSAINEISTO.....	194
2.1 Perusjoukko ja otos	194
2.2 Tutkimukseen osallistuneiden yliopisto-opiskelijoiden taustatietoja	196
2.2.1 Sukupuoli ja ikä	196
2.2.2 Pohjakoulutus	198
2.2.3 Vanhempien pohjakoulutus ja sosioekonominen asema.....	200
3 OPINTOURAT	205
3.1 Opintouratyypit yliopistokoulutuksessa	205
3.2 Opintouratyypit sukupuolen mukaan.....	207
3.3 Opintouratyypit koulutusalan mukaan.....	208
3.4 Opintouratyypit sukupuolen mukaan koulutusaloittain	211

3.5	Opintouratyypit iän mukaan	213
3.6	Opintouratyypit pohjakoulutuksen mukaan.....	215
3.7	Opintouratyypit sosioekonomisen taustan mukaan	217
3.8	Opintouratyypit vanhempien koulutuksen mukaan.....	218
3.9	Opintouran ohjautumista selittävät tekijät	219
4	TUTKINNOT JA TUTKINTOJEN SUORITUSAJAT	224
4.1	Suoritusajat ja valmistuneiden osuuksien vuosittaiset kertymät.....	226
4.2	Suoritettut tutkinnot ja tutkintokombinaatiot.....	228
5	KOULUTUKSEN VAIHTAMINEN JA OPINTOJEN KESKEYTTÄMINEN	236
5.1	Siirtyminen toiselle alalle yliopistossa.....	237
5.2	Koulutuksen vaihtaminen muille koulutusasteille ja toisen koulutuksen hankkiminen muulta asteelta.....	242
6	YLIOPISTO-OPINNOT VUONNA 2001 ALOITTANEIDEN SOSIOEKONOMINEN ASEMA VUONNA 2008	246
7	YHTEENVETO KOULUTUSURISTA	250
	Lähteet	266
	Liitteet	268

OSA 5: PERHETAUSTAN, URATYYPPIEN JA TYÖELÄMÄÄN SIOITTUMISEN EROT KOULUTUSSEKTOREILLA

Maarit Virolainen, Marja-Leena Stenström, Päivi Vuorinen-Lampila ja Sakari Valkonen

1	JOHDANTO	287
2	PERHEEN YLIN KOULUTUS ERI SEKTOREILLA	288
3	VANHEMPIEN KOULUTUS JA URATYYPIT	290
4	ERI SEKTOREIDEN OPISKELIJOIDEN OPINTOURATYYPPIEN SIOITTUMINEN VUONNA 2008.....	293
	Lähteet	296

Tiivistelmä

Julkaisun tarkoituksena on avata uusia näkökulmia ajankohtaiseen koulutuspoliittiseen keskusteluun opintourista. Raportissa tarkastellaan Tilastokeskuksen laajojen rekisteriaineistojen pohjalta opintouratyyppeiden ja koulutuksellisten siirtymien yleisyyttä ammatillisen toisen asteen peruskoulutuksessa ja korkeakoulutuksessa (ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa). Erilaisilla opintouratyypeillä tarkoitetaan opintojen keskeyttämistä, viivästymistä, valmistumista sekä koulutuksen vaihtoa koulutusasteelta, -sektorilta ja alalta toiselle. Tutkimus kohdistuu koulutussektoreittain eri aloittajakohortteihin, joiden opintouria seurattiin koko opiskeluajan. Rekistereistä poimittiin kultakin koulutussektorilta (toisen asteen ammatillinen koulutus, ammattikorkeakoulutus ja yliopistokoulutus) noin 6 500 opiskelijan satunnaisotos. Laajat otokset mahdollistavat tulosten yleistämisen perusjoukkoon.

Tutkimus paljastaa ammatillisen ja korkeakoulutuksen aloittaneiden opintourien moninaisuuden, epälineaarisuuden ja yksilöllistymisen. Opintourat eroavat koulutussektoreittain ja -aloittain. Tutkinnon suorittaminen ja keskeyttäminen painottuvat ammatillisessa koulutuksessa sekä opintojen viivästyminen korkeakoulutuksessa.

Asiasanat: opintoura, opintojen keskeyttäminen, opintojen pitkittyminen, valmistuminen, ammatillinen koulutus, ammattikorkeakoulutus, yliopistot

Stenström, M.-L., Virolainen, M., Vuorinen-Lampila, P. & Valkonen, S. 2012
STUDENT CAREERS IN VET AND HIGHER EDUCATION

University of Jyväskylä
Finnish Institute for Educational Research
Reports 45

ISSN-L 1456-5153
ISSN 2243-139X (pdf)
ISBN 978-951-39-4850-4 (pdf)

Abstract

This publication is an attempt to open new perspectives for topical education policy discussion about student careers. Drawing on the extensive databases of Statistics Finland, this report looks at the occurrence of different types of student careers and educational transitions in vocational upper secondary education and higher education (including polytechnics and universities). Different types of student careers refer to interrupted or delayed studies as well as to graduation and transitions across educational levels, sectors and fields. This research targeted different entrant cohorts by educational sector, following their student careers throughout their student years. A random sample of about 6500 students was drawn from student registers for each educational sector (upper secondary level VET, vocational higher education, and university education). Large samples make it possible to generalise the results across the target population.

This study reveals the diversity, non-linearity, and individualisation of student careers in VET and higher education. Student careers differ by educational sector and field. Graduation and dropping out are highlighted in VET, while delayed studies are more typical in higher education.

Keywords: student career, dropping out, delayed studies, graduation, vocational education, higher education, polytechnics, universities

Esipuhe

Tämä julkaisu on "Opintourat"-projektin lopputuotos, joka käsittelee ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen opiskelijoiden opintouria.

Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa kartoitettiin aihepiiriin liittyvää suomalaista tutkimusta sekä tutkimuksen peittävyttä ja aukkokohtia. Tällöin havaittiin, että kokonaisvaltaista kuvausta eri koulutussektoreiden opintourista ei ole tehty. Erityisesti tutkimusta opintojen keskeyttämisestä, koulutuksen vaihtamisesta ja opinnoissa menestymisestä oli niukasti. Katsaus aiempaan tutkimukseen esitettiin erillisessä raportissa (Kouvo, Stenström, Virolainen & Vuorinen-Lampila 2011).

Projektin tavoitteena oli hahmottaa opintourien kulkua ja muotoutumisen taustalla olevia yksilöllisiä ja institutionaalisia tekijöitä. Tutkimuksen tarkoituksena oli antaa kokonaiskuva tietynä vuonna aloittaneiden opiskelijoiden opintourien eriytymisestä eri koulutussektoreilla. Tutkimus kohdistuu eri aloittajaikäluokkiin koulutussektoreittain, ja raportoinnissa painotettiin kyseiselle sektorille ominaisia teemoja. Kaikilla sektoreilla tarkasteltavia opiskelijaryhmiä olivat opinnoissaan viivästyneet, opintonsa keskeyttäneet, koulutusta vaihtaneet ja tavoiteajassa tai sitä nopeammin valmistuneet.

Projektissa käytettiin Tilastokeskuksen aineistoja. Koulutussektoreittain saatiin noin 6500 opiskelijan edustava otos. Valitettavasti tietosuojakysymysten vuoksi kaikkia suunniteltuja muuttujia (esimerkiksi oppilaitostietoja) ei voitu saada, joten aineistojen analysointimahdollisuudet jäivät suunniteltua rajatummiksi.

Tutkimus suoritettiin Koulutuksen tutkimuslaitoksessa, Jyväskylän yliopistossa opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella. Projektinjohtajana toimi professori Marja-Leena Stenström, ja tutkijoina projektitutkijat Maarit Virolainen ja Päivi Vuorinen-Lampila. Tilastokeskuksen aineiston muokkaamisesta raportoitavaan muotoon ja tilastollisista atk-ajoista vastasi sovellussuunnittelija Sakari Valkonen. Professori Marja-Leena Stenström on

vastannut ammatillista koulutusta koskevasta osuudesta. Ammattikorkeakoulu-osuudesta on vastannut projektitutkija Maarit Virolainen ja yliopisto-osuudesta projektitutkija Päivi Vuorinen-Lampila. Projektisihteerinä ajalla 1.9.–31.12.2011 toimi Hanna Laakso, jonka tehtäviin kuuluivat projektia avustavat tehtävät. Julkaisun on taittanut tutkimussihteerinä Minna Jokinen ja kannen suunnitellut suunnittelusihteerinä Martti Minkkinen.

Projektin ohjausryhmään ovat kuuluneet projektin tutkijoiden lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriöstä johtaja Hannu Sirén, opetusneuvos Armi Mikkola, johtaja Mika Tammi-lehto, opetusneuvos Seija Rasku, opetusneuvos Tarja Olenius ja opetusneuvos Elise Virnes.

Haluamme kiittää kaikkia projektiin osallistuneita henkilöitä ja yhteistyötahoja.

Jyväskylässä toukokuussa 2012

Marja-Leena Stenström

Maarit Virolainen

Päivi Vuorinen-Lampila

Sakari Valkonen

OSA 1:
Johdanto ja tutkimuksen tausta

Marja-Leena Stenström, Maarit Virolainen ja Päivi Vuorinen-Lampila

1 Johdanto

Opetusministeriön rahoittaman ja Koulutuksen tutkimuslaitoksen toteuttaman ”Opintourat”-projektin tavoitteena on ollut hahmottaa opintourien muotoutumisen taustalla olevia tekijöitä sekä selvittää opintouratyyppien ja koulutuksellisten siirtymien yleisyyttä ammatillisen toisen asteen peruskoulutuksessa ja korkeakoulutuksessa. Tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä opintoura, mutta sen ohella kirjallisuudessa esiintyvät lähes synonyymeinä käsitteet opinpolku, opinpolku ja koulutusura.

Projekti on toteutettu vaiheittain. Hankkeen aiemmissa vaiheissa on kartoitettu Tilastokeskuksen, OPALA- ja KOTA-tietokantojen pohjalta eri opiskelijaryhmistä jo olemassa olevaa tilastotietoa sekä aihepiiriin liittyvää suomalaista tutkimusta (Kouvo, Stenström, Virolainen & Vuorinen-Lampila 2011). Hankkeen loppuvaiheessa vuonna 2011 keskityttiin kuvaamaan opintouria ja koulutuksellisia siirtymiä Tilastokeskuksen aineistojen pohjalta.

Tässä raportissa esitetään tutkimuksen empiiriset tulokset ammatillisen koulutuksen, ammattikorkeakoulutuksen ja yliopistokoulutuksen osalta erillisissä luvuissa ja lopuksi vertaillaan eri koulutussektoreiden opintouratyyppien tuloksia keskenään pääpiirteittäin.

2 Tutkimuksen yhteiskunnallinen tausta ja siirtymäregiimit

Koulutuksen massoituminen, eriytyminen, globalisaatio, tietoyhteiskuntakehitys, työelämän jatkuva muutos sekä yhteiskunnallinen yksilöllistyminen muuttavat koulutukseen osallistumisen muotoja ja tapoja. Monilla elämänalueilla – asumisessa, perheissä, kansalaisuudessa, elämäntyyliä ja koulutukseen osallistumisessa – tapahtunutta osittaissiirtymien yleistymistä on kansainvälisessä keskustelussa kuvattu jojo-liikkeeksi (Walther 2009). Suomessa erityisesti korkeakoulutukseen osallistumisaste on pohjoismaisittain verrattain korkea, mikä on puolestaan vahvistanut huolta koulutuksen läpäisyasteesta ja koulutuksen tehokkuudesta (European Commission 2009; Nordic Council of Ministers 2010).

Perinteisen näkemyksen mukaan (Boudon 1974; Mare 1980) koulutusura ymmärretään siirtymien sarjana, jolloin yksilön koulutusurasta on mahdollista erotella useita peräkkäisiä siirtymiä aina perusasteen koulutuksesta korkeakoulutukseen. Nykyisen käsityksen mukaan opintoura etenee harvoin lineaarisesti peruskoulutuksesta toiselle asteelle ja sitä kautta korkeakoulutukseen. Siirtymät nuoruudesta aikuisuuteen ja opiskelusta työelämään ovat muuttuneet (Thomson ym. 2002; Raffe 2008). Siirtymiin liittyy edestakaista liikettä, ja yksilölliset koulutuspolut voivat eriytyä useisiin eri suuntiin ennen lopullista tai ainakin pysyvämpää kiinnittymistä työmarkkinoille. Kun yksilö liikkuu koulutuksen ja työelämän välillä ja kiinnittyminen työhön pitkittyy, pitkittyvät samalla myös muut merkittävät elämänsä siirtymävaiheet, kuten perheen perustaminen.

Siirtymiä voidaan tarkastella sekä yksilön näkökulmasta että instituutioiden näkökulmasta, jolloin kyseessä on siirtymäjärjestelmät. Ne kuvaavat kullekin valtiolle tyypillisiä institutionaalisia järjestelyjä, jotka muovaavat nuorten siirtymää opiskelusta työelämään. Siirtymäjärjestelmien onnistuneisuutta määrittävät talouselämän tuki, hyvin organisoidut siirtymävaiheet koulutuksesta työelämään tai jatko-opintoihin, mahdollisuudet työssäoppimisen laajaan hyödyntämiseen, ohjaus sekä tehokkaat koulutusinstituutiot ja -järjestelmät. Lisäksi hyvin toimivien siirtymäjärjestelmien olisi tuettava ja kyettävä löytämään ne yksilöt, jotka ovat vaarassa joutua koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle. (Raffe 2008.)

Yksilön elämänsä siirtymiä luonnehtivat jälkimodernissa yhteiskunnassa yksilöllistyminen, epäjohtamukaisuus, pitkittyneisyys ja sirpaleisuus (Walther 2006). Siirtymien muutosprosessin taustalta on löydettävissä muun muassa pidentyneet opiskeluajat, elämäntyöliien monimuotoistuminen, joustavammat työmarkkinat, naisten lisääntynyt työssäkäynti sekä yksilöllisyyden korostuminen kaikilla elämänalueilla ja elämänvalinnoissa.

Ero nuoruuden ja aikuisuuden välillä on hämärtynyt. Tätä nuoruuden ja aikuisuuden ikärajojen hämärtymistä kuvataan metaforisesti käsitteellä jojo-siirtymät (Walther 2006). Niissä nuoret pyrkivät elämään omaa, itsenäistä elämää, mutta ovat vielä taloudellisesti riippuvaisia vanhemmistaan (osittaisriippuvuus). Jojo-siirtymiin liittyy edestakaista liikettä; toisaalta nuoruudessa elämistä ja toisaalta aikuisen roolin ottamista, luoden entistä pidempikestoisia, niin sanottuja osittaisriippuvuuden siirtymävaiheita (Stauber 2007).

Siirtymäregiimit

Kullekin valtiolle tyypillinen hyvinvointijärjestelmä vaikuttaa siirtymiin makrotasolla. Walther (2006) tarkastelee 11 eri valtion siirtymäregiimejä (transition regimes) Gallien ja Paugamin (2000) hyvinvointiregiimijaottelun pohjalta. Hän jaottelee siirtymäregiimit neljään ryhmään: 1) universaaliregiimi, 2) liberaaliregiimi, 3) työllisyyskeskeinen regiimi ja 4) matalan turvan regiimi.

Universaaliregiimissä, joka on tyypillinen erityisesti Tanskassa ja Ruotsissa, nuoreen liitetään aktiivinen itsensä kehittäminen kouluttautumisen kautta. Nuorta ei kuitenkaan pidetä ainoastaan tulevaisuuden resurssina, vaan häntä tuetaan yksilöllisissä valinnoissa ja siirtymissä ja jokaiselle pyritään turvaamaan vähintään toisen asteen koulutus. (Walther 2006.) Myös Suomen malli noudattelee lähinnä universaaliregiimiä (ks. esim. Sweet 2009).

Liberaaliregiimissä nuoret nähdään varhain taloudellisesti riippumattomina vanhemmistaan ja yhteiskunnasta. Liberaaliregiimiin kuuluvissa maissa, kuten Englannissa ja Irlannissa, koulutuspolitiikan tärkeä tavoite on saattaa nuoret mahdollisimman nopeasti koulutuksesta työelämään ns. tuottaviksi yhteiskunnan jäseniksi. Koulutus nähdään väli-vaiheena ennen yhteiskuntakehityksen kannalta merkittävää työelämään siirtymävaihetta. (Walther 2006.)

Työllisyyskeskeisessä regiimissä korostuvat nuorten sopeutuminen ja valmiudet tiettyihin sosiaalisiin ja ammatillisiin asemiin. Nuoren odotetaan löytävän koulutustaan vastaavaa työtä pian valmistumisensa jälkeen ja ellei näin tapahdu, on leimautumisen pelko suuri. Esimerkiksi Saksassa työttömäksi joutumista pyritään välttämään kaikin keinoin ja usein nuorten on toimittava koulutustaan vastaamattomissa työtehtävissä. Mikäli nuori joutuu työttömäksi, syyksi katsotaan se, ettei hänellä ole riittäviä valmiuksia toimia työelämässä ja liikkua onnistuneesti koulutuksesta työelämään siirtymässä. Nuoren täytyy kyetä suunnistamaan omien valintojen ja erilaisten yhteiskunnan normatiivisten odotusten välimaastossa. Tämä siirtymäregiimi on vallitseva erityisesti Saksassa, Ranskassa ja Alankomaissa. (Walther 2006.)

Matalan turvan regiimi on tyypillinen Italiassa, Espanjassa ja Portugalissa. Nuorten asema on työelämässä selkiintymätön ja siirtymiin liittyy tyypillisesti pitkittyminen. Koska nuoret eivät ole opiskellessaan oikeutettuja sosiaalietuuksiin, on heidän osallistuttava erityyppisiin epävarmoihin työsuhteisiin. Siirtymien pitkittyneisyyttä selittää toisaalta heikko taloudellinen tilanne, toisaalta se, että miesten odotetaan käyvän ansiotyössä ja naisten olevan kotona. Näin ollen nuorten naisten työttömyysluvut ovatkin korkeita. Esimerkiksi Italiassa työttömyys on yleistä kaikilla koulutusasteilla, ja koska yhteiskunta ei tarjoa tukea ja sosiaalietuuksia, on nuori hyvin riippuvainen oman perheensä avusta ja tuesta. (Walther 2006.)

Suomen valitsema linja noudattaa universaaliregiimiä, jossa tuetaan nuorten yksilöllisiä valintoja ja siirtymiä. Suomen malli tukee elinikäistä koulutusta, jolloin siirtymät asteelta toiselle ja koulutuksesta työelämään ovat mahdollisimman joustavia.

3 Tutkimuksen tehtävät

Tutkimushankkeen tehtävänä on selvittää opintouratyypin ja koulutuksellisten siirtymien yleisyyttä ammatillisen toisen asteen peruskoulutuksessa ja korkeakoulutuksessa. Erilaisilla opintouratyypeillä tarkoitetaan opintojen keskeyttämistä, viivästymistä, valmistumista sekä koulutuksen vaihtoa koulutusasteelta, -sektorilta ja alalta toiselle.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitkä tekijät selittävät sitä, kuuluuko opiskelija a) opintonsa keskeyttäneisiin, b) tavoiteaikataulussa valmistuneisiin vai c) opinnoissaan viivästyneisiin eri koulutussektoreilla?
2. Minkälaisia eroja on havaittavissa eri koulutusalojen välillä eri koulutussektoreilla?
3. Mitkä tekijät selittävät koulutuksen keskeyttämistä ja vaihtamista (kuuluminen eri keskeyttäjäryhmiin)?
4. Mikä on valmistuneiden status työelämässä?
5. Mitkä tekijät ovat yhteydessä jatko-opintoihin hakeutumiseen toisen asteen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa?

4 Tutkimuksen toteuttaminen: aineisto ja tutkimusasetelma

Alunperin tutkimuksessa oli tarkoituksena käyttää Tilastokeskuksen keräämiä kokonaisaineistoja. Koska se ei ollut tietosuojakysymysten vuoksi mahdollista, pyrittiin saamaan tiedoiltaan tuorein ja kooltaan suurin mahdollinen otos. Otoksen kohdevuosien valinnassa lähtökohdaksi otettiin ensisijaisesti viivästyneiden seuranta. Seurantajakso mitoitettiin riittävän pitkäksi, jotta opintojen viivästymistä voidaan tarkastella. Kun lopetusajankohdaksi valikoitui tuoreimpien tilastojen saatavuuden perusteella vuosi 2008, niin kohdejoukoiksi tulivat ammatillisen perustutkinnon vuonna 2004, ammattikorkeakoulutuksen vuonna 2003 ja yliopistokoulutuksen (maisteritutkinto) vuonna 2001 aloittaneet. Eri koulutussektoreiden tutkimusasetelma on kuvattu kuviossa 1.

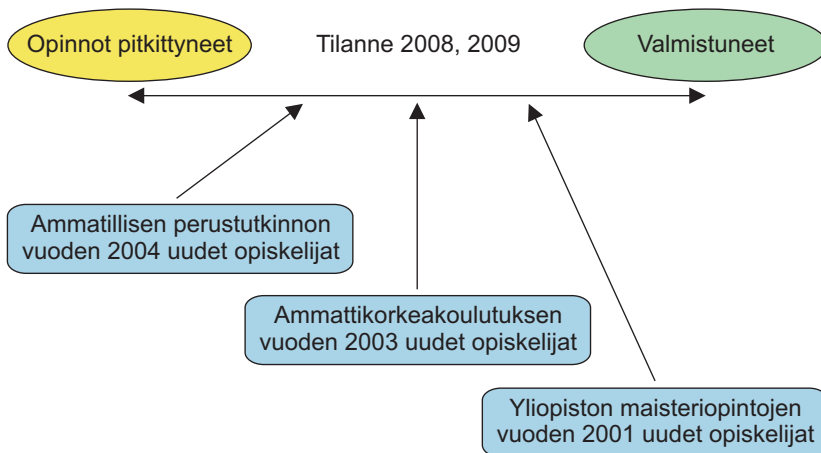
Hankkeen otoskokojen arvioimiseksi Tilastokeskuksesta toimitettiin edellä mainittuina vuosina aloittaneiden läsnä- ja poissaolotiedot. Kultakin koulutussektorilta (toisen asteen ammatillinen koulutus, ammattikorkeakoulutus ja yliopistokoulutus) valittiin noin 6 500 opiskelijan satunnaisotos.

Tutkimuksen pääasiallisen aineiston muodostavat seuraavat Tilastokeskuksen rekisteriaineistot vuosilta 2001–2008:

- Opiskelijat-tiedosto (vuosittain 2001/2003/2004–2008)
- Tutkintorekisterit, tutkintoaineisto
- Työssäkäyntitilasto
- Väestörekisteri.

Taulukossa 1 on kuvattu yleisellä tasolla, millaista tietoa rekisteriaineistoista on saatavilla koulutusuran eri siirtymiin liittyen. Taulukossa keskitytään ammatillisten perustutkintojen ja korkeakoulututkintojen etenemiseen ja työelämään siirtymiseen liittyviin tietoihin.

Tutkimustulokset raportoidaan koulutussektoreittain. Niiden sisällä eri ryhmiä (1) opinnoissaan viivästyneet, 2) keskeyttäneet, 3) koulutusta vaihtaneet sekä 4) aloitusalan tutkinnon suorittaneet ja 5) muun alan tutkinnon suorittaneet) vertaillaan opiskelijoiden aloitusiän, sukupuolen, aiemman koulutuksen, opintojen osa-/kokoaikaisuuden, koulutuksen keston, koulutus- ja opintoalan, sekä työllistymisen ja vanhempien koulutustason ja sosioekonomisen aseman mukaan. Ryhmien välisten erojen merkitsevyyttä testataan muuttujiin sopivilla tilastollisilla testeillä, ja selittäviä yhteyksiä tarkastellaan moniulotteisilla ristiintaulukoinneilla (CHAID-kuvioilla).

Kuvio 1. Tutkimusasetelma

Taulukko 1. Koulutusran vaiheet, urien eriytyminen vaiheittain ja rekisteritiedot

Sektorit	Aiempi koulutus- ja työura		Opinnot		Koulutuksen jälkeinen sijoittuminen
	Koulutukseen hakeutuminen	Koulutuspaikkojen hyödyntäminen	Opiskelu	Suhde työmarkkinoihin	
Ammatillinen perustutkinto	- suoraan peruskoulusta/ lukion jälkeen/ toisen saman tai eri tason koulutuksen kautta	- läsnä olevaksi ilmoittautuminen - opintojen koko-/osa-aikaisuus	- keskimääräistä nopeampi - tavoiteajassa - pitkittynyt - keskeyttäneet - koulutuksen vaihto	- työllistyminen/työttömyys - työllistymisen laatu: socioekonominen asema	
AMK	- aiempi koulutus: lukio/ ammatillinen perustutkinto/ korkeakoulututkinto/ sama tai eri ala	- läsnä olevaksi ilmoittautuminen - opintojen koko-/osa-aikaisuus	- keskimääräistä nopeampi - tavoiteajassa - pitkittynyt - keskeyttäneet - koulutuksen vaihto	- työllistyminen/työttömyys - työllistymisen laatu: socioekonominen asema ja palkkaus	
Yliopistotutkinto	- aiempi koulutus: lukio/ ammatillinen perustutkinto/ amk-/yliopistotutkinto/ sama tai eri ala	- läsnä olevaksi ilmoittautuminen - opintojen koko-/osa-aikaisuus	- keskimääräistä nopeampi - tavoiteajassa - pitkittynyt - keskeyttäneet - koulutuksen vaihto	- työllistyminen/työttömyys - työllistymisen laatu: socioekonominen asema ja palkkaus	

Lähteet

- Boudon, R. 1974. Education, opportunity and social inequality. In *changing prospects in Western society*. New York: Wiley.
- European Commission. 2009. Key data on education in Europe 2009. Brussels: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. Saatavilla: <<http://www.eurydice.org>> (luettu 22.3.2012).
- Gallie, D. & Paugam, S. (toim.) 2000. *Welfare regimes and experience of unemployment in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Kouvo, A., Stenström, M.-L., Virolainen, M. & Vuorinen-Lampila, P. 2011. Opintopoluilta opintourille. Katsaus tutkimukseen. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslustoista 42. Saatavilla: <<http://ktl.jyu.fi/ktl/julkaisut/luettelo/2011/g042>>.
- Mare, R. D. 1980. Social background and school continuation decisions. *Journal of the American Statistical Association* 75, 295–305.
- Nordic Council of Ministers. 2010. The Nordic countries in educational key figures 2010. Saatavilla: <<http://www.norden.org>> (luettu 22.3.2012).
- Raffe, D. 2008. The concept of transition system. *Journal of Education and Work* 21 (4), 277–296.
- Stauber, B. 2007. Motivation in transition. *Young* 15 (1), 31–47.
- Sweet, R. 2009. Apprenticeship, pathways and career guidance: A cautionary tale. Teoksessa F. Rauner, E. Smith, U. Hauschildt & H. Zelloth (toim.) *Innovative apprenticeships. Promoting successful school-to-work transitions*. Conference Proceedings, 17–18 September 2009 Turin, Italy. Saatavilla: <<http://www.inap.uni-bremen.de/>> (luettu 22.3.2012).
- Thomson, R., Bell, R., Holland, J., Henderson, S., McGrellis, S. & Sharpe, S. 2002. Critical moments: choice, chance and opportunity in young people's narratives of transition. *Sociology* 36 (2), 335–354.
- Walther, A. 2006. Regimes of youth transitions. Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European contexts. *Young* 14 (2), 119–139.
- Walther, A. 2009. 'It was not my choice, you know?'. Young people's subjective views and decision-making processes in biographical transitions. Teoksessa I. Schoon & R. K. Silbereisen (toim.) *Transitions from school to work. Globalization, individualization, and patterns of diversity*. Cambridge: Cambridge University Press, 121–144.

OSA 2:
**Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden
opintourat**

Marja-Leena Stenström ja Sakari Valkonen

1 Johdanto

1.1 Siirtymä ammatilliseen koulutukseen

Nivelvaihe määritellään tyypillisesti kahden koulutusasteen väliseksi taitekohdaksi, siirtymäksi (Vehviläinen 2006), joka käsitteenä on moni-ilmeinen ja sisältää erityyppisiä elämänkulussa tapahtuneita muutosvaiheita (Raffe 2008). Nykyisin siirtymiin liittyy edestakaista liikettä, jolloin yksilölliset koulutuspolut voivat eriytyä useisiin eri suuntiin ennen lopullista kiinnittymistä työmarkkinoille. Siirtymäjärjestelmiä voidaan tarkastella sekä mikro- että makrotasolla. Mikrotasolla näkökulmana ovat yksilön henkilökohtaiset siirtymäprosessit. Nivelvaiheen aikana nuoret tekevät omaa tulevaisuuttaan koskevia tärkeitä koulutus- ja ammattiuria koskevia ratkaisuja ja valintoja. Makrotasolla siirtymäjärjestelmään ymmärretään kuuluvan koulutusrakenteiden lisäksi työmarkkinat ja olemassa olevat rakenteet (Raffe 2008). Siirtymäjärjestelmään vaikuttavat koulutuspoliittinen kulttuuri sekä erilaiset yhteiskunnalliset ja taloudelliset tekijät, jotka muovaavat siirtymäprosessien kulkua ja lopputulosta. Siirtymäjärjestelmien onnistuneisuutta määrittävät talouselämän tuki, hyvin organisoidut siirtymävaiheet koulutuksesta työelämään tai jatko-opintoihin, mahdollisuudet työssä oppimisen laajaan hyödyntämiseen, ohjaus sekä tehokkaat koulutusinstituutiot ja -järjestelmät. Lisäksi hyvin toimivien siirtymäjärjestelmien olisi tuettava ja kyettävä löytämään ne yksilöt, jotka ovat vaarassa joutua koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle. (Raffe 2008.) Rantanen ja Vehviläinen (2007) painottavat siirtymävaihetta sosiaalisena tilana, jossa nuoren lisäksi on tuki- ja ohjaushenkilöstö. Samoin Lappalaisen ja Hotulaisen (2007) mukaan nivelvaiheen ohjaukseen olisi panostettava ja tarjottava nuorelle tukimuotoja. Myös Kurosen tutkimus (2010) vahvistaa sitä käsitystä, että siirtymävaiheiden opinto-ohjauksen merkitys on keskeinen nuoren opintouralle.

Suomessa siirtymä perusasteelta jatko-opintoihin on yleensä nopea, sillä perusasteelta valmistuneet siirtyvät jatko-opintoihin tyypillisesti jo saman vuoden aikana. Nivelvaihe

Taulukko 1. Peruskoulun päättäneiden hakeutuminen toisen asteen koulutukseen vuosina 2005–2009 (Tilastokeskus 2011b)

Peruskoulun päättövuosi	Lukioon hakeneet	Ammatilliseen koulutukseen hakeneet	Ei hakenut	Yhteensä
	%	%	%	N
2005	56,2	42,0	1,8	63297
2006	53,8	44,0	2,2	65838
2007	53,3	44,9	1,8	65235
2008	53,2	46,7	0,1	64740
2009	52,9	45,5	1,6	64137

peruskoulusta toisen asteen koulutukseen on merkityksellinen nuoren jatko-opintojen kannalta. 2000-luvulla peruskoulun päättäneistä noin kaksi prosenttia ei osallistunut yhteisvalintaan (taulukko 1, Tilastokeskus 2011b). Vuonna 2008 yhteisvalintaan osallistumattomien osuus oli poikkeuksellisesti vain 0,1 %. Erityisesti syrjäytymisvaarassa oleville nuorille siirtymävaihe perusopetuksesta toiselle asteelle saattaa olla kriittistä aikaa.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden osuus muodostuu edellä mainittuja lukuja suuremmaksi, kun tarkastellaan peruskoulun päättäneiden välitöntä sijoittumista tutkintotavoitteeseen koulutukseen. Vuosina 2005–2009 7–9 % ikäluokasta oli jäänyt koulutuksen ulkopuolelle (taulukko 2). Noin puolet peruskoulun päättäneistä jatkoi lukiossa ja noin 40 % ammatillisessa koulutuksessa. Ammatilliseen koulutukseen hakeutuneiden osuus on kasvanut ja lukioon hakeutuneiden osuus vähentynyt. Vuonna 2009 ammatilliseen koulutukseen oli 62 300 hakijaa, vuonna 2010 oli jo 67 262 hakijaa ja vuonna 2011 ammatillisen koulutuksen hakijoiden osuus oli noussut yli 69 000 hakijaan (Opetushallitus 2011).

Taulukko 2. Peruskoulun 9. luokan päättäneiden välitön sijoittuminen jatko-opintoihin (Tilastokeskus 2011b)

Peruskoulun päättövuosi	Jatkoi heti opiskelua lukiossa	Jatkoi heti opiskelua ammatillisessa koulutuksessa	Ei jatkanut heti tutkinto- tavoitteista opiskelua	Yhteensä
	%	%	%	N
2005	53,3	39,4	7,3	63297
2006	51,1	40,1	8,8	65838
2007	50,8	40,7	8,5	65235
2008	50,6	41,9	7,6	64740
2009	50,2	41,2	8,6	64137

Lukion suosio kohosi 2000-luvun puoleenväliin saakka, minkä jälkeen ammatillisen koulutuksen suosio on noussut niin, että parina viime vuonna ammatilliseen koulutukseen hakijoiden osuus on ylittänyt lukioon hakijoiden osuuden. Ammatillisen koulutuksen suosio on ollut niin suuri, etteivät kaikki ammatilliseen koulutukseen hakeneet saa välttämättä tavoittelemaansa koulutuspaikkaa (Kivelä & Ahola 2007).

Toisen asteen ammatilliseen koulutukseen hakeutuu myös ylioppilaita sekä ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen suorittaneita. Tosin viimeksi mainittujen osuus on hyvin pieni. Noin pari prosenttia ylioppilaita on vuosittain hakeutunut ensisijaisesti toisen asteen ammatilliseen koulutukseen, ja noin neljä prosenttia on aloittanut ammatillisessa koulutuksessa (taulukko 3, Tilastokeskus 2011b). Koulutukseen sijoittuneiden ylioppilaiden osuus on suurempi kuin hakeneiden, sillä heistä osa yliopistoon ja ammattikorkeakoulutukseen hakeneista on karsiutunut ja sijoittunut ammatilliseen koulutukseen.

Taulukko 3. Ylioppilaiden hakeutuminen ja sijoittuminen toisen asteen ammatilliseen koulutukseen vuosina 2004–2010 (Tilastokeskus 2011b)

Vuosi	Ylioppilaiden hakeutuminen toisen asteen ammatilliseen koulutukseen %	Ylioppilaiden välitön sijoittuminen toisen asteen ammatilliseen koulutukseen %	Kaikki ylioppilaat N
2004	1,6	4,1	34949
2005	1,9	4,3	34337
2006	1,9	4,2	33091
2007	2,2	4,2	33420
2008	2,2	4,2	33936
2009	2,1	4,5	33011
2010	2,0	4,2	32681

1.2 Ammatillinen peruskoulutus

Ammatillinen koulutus muodostuu ammatillisista perustutkinnoista ja lisäkoulutuksena suoritettavista ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista. Sekä nuoret että aikuiset voivat opiskella samoihin ammatillisiin perustutkintoihin. Ammatillisesta perustutkinnosta on mahdollista edetä työelämän näyttötutkintoihin sekä jatko-opintoihin ammattikorkeakouluihin ja korkeakouluihin. Vastaavasti lukio-opinnoista voidaan edetä paitsi yliopistotutkintoihin, myös ammatillisiin perustutkintoihin, työelämän näyttötutkintoihin ja ammattikorkeakoulututkintoihin (Opetushallitus 2011). Ammatilliseen perustutkintoon

johtavan koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen. Ammatilliseen koulutukseen hakeudutaan pääsääntöisesti perusopetuksen päättövaiheessa tai lukiokoulutuksen päättyessä valtakunnallisen yhteishaun kautta.

Ammatillisia perustutkintoja voi suorittaa kahdeksalla koulutusallalla (Opetushallitus 2011; Laki ammatillisesta koulutuksesta 1998):

- humanistinen ja kasvatustieteiden ala
- kulttuuriala
- yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala
- luonnontieteiden ala
- tekniikan ja liikenteen ala
- luonnonvara- ja ympäristöala
- sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
- matkailu-, ravitsemis- ja talousala.

Opetus- ja kulttuuriministeriön alaisen koulutuksen lisäksi Tilastokeskus luokittelee toisen asteen ammatilliseen koulutukseen muun koulutuksen. Tässä tutkimuksessa muulla koulutuksella tarkoitetaan suojelualan koulutusta, jonka kesto vaihtelee tutkinnoittain ja jää alle kolmen vuoden.

Ammatillisia perustutkintoja on yhteensä 53. Kunkin perustutkinnon sisällä on yksi tai useampi koulutusohjelma, jotka kouluttavat yhteen tai useampaan tutkintonimikkeeseen. Ammatillinen perustutkinto on laajuudeltaan 120 opintoviikkoa. Opinnot koostuvat ammattiopinnoista sekä niitä tukevista työssäoppimisjaksoista, ammattitaitoa täydentävistä yleisistä opinnoista kuten äidinkielen, toisen kotimaisen kielen ja vieraan kielen opinnoista, matemaattis-luonnontieteellisistä opinnoista, humanistisyhteiskunnallisista opinnoista, liikunnasta ja muista taito- ja taideaineiden opinnoista, terveystiedosta, opinto-ohjauksesta sekä vapaasti valittavista opinnoista.

Yhtenä suurimpana ammatillisen koulutuksen uudistumisena 2000-luvun vaihteessa voidaan pitää työssäoppimisen järjestelmää, jonka myötä opiskelijat oppivat vähintään kuudesosan tutkintonsa vaatimuksista koulun sijasta työpaikoilla (Virtanen, Tynjälä & Stenström 2010). Työssäoppimisjärjestelmän lisäksi osaksi ammatillista peruskoulutusta kehitettiin ammattiosaamisen näytöt, jotka ovat osa opiskelija-arviointia ja joiden avulla opiskelijoiden on mahdollista osoittaa käytännön työtehtävissä ammatillisen opintojen tavoitteissa määritelty keskeinen osaaminen. Ammattiosaamisen näyttöjärjestelmän on nähty parantavan työssäoppimisen laatua, mutta ennen kaikkea sen kautta on saatu varmuutta ammatillisten opiskelijoiden oppimisen ja osaamistason testaamiseen (Räkköläinen 2011; Stenström, Laine & Kurvonen 2006).

Opintojen tarkoitus on varmistaa, että opiskelija saavuttaa laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan tehtäviin sekä laaja-alaisemman ammattitaidon yhdellä osa-alueella. Näin nuorella on jatko-opintojen lisäksi mahdollisuus siirtyä myös suoraan työelämään. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 1998; Opetusministeriö 2005, 23). Tutkimuksen tulokset (Mehtäläinen 2001) myös vahvistavat, että ammatillisen koulutukseen hakeudutaan hankkimaan ammatti. Ammatilliseen koulutuksen opiskelijoiden ensisijaisena hakeutumismotiivina oli hankkia ammatti ja mennä töihin (47 %). Osalla opiskelijoista toisen asteen ammatillinen koulutus näyttäytyi ammattikorkeakouluopintoja edeltävänä koulutuksena, jolloin opiskelijat tavoittelevat paikkaa ammattikorkeakoulussa (17 %). Mehtäläisen tutkimuksen (2001) mukaan kymmenesosa opiskelijoista koki yleisten jatko-opintomahdollisuuksien parantumisen tärkeänä asiana ammatilliseen koulutukseen hakeutumisessa.

Ammatillisen peruskoulutuksen tarkoituksena on siis antaa nuorille valmiuksia toimia ammatissa ammattitaitoisena yksilönä, jolla on myös valmiuksia jatkuvasti kehittää itseään ammatissaan. Itsensä jatkuva kehittäminen on tärkeää, sillä työn sisältö muuttuu jatkuvasti (Rantanen & Vehviläinen 2007). Työelämän muutos nostaa esiin uudenlaisen osaamisen ja perustaitojen tarpeen. Elinikäinen oppiminen voidaan nähdä erääksi avainprosessiksi muutoksen hallinnassa.

1.3 Tutkimustehtävä, perusjoukko ja otos

Tämän osahankkeen tavoitteena on selvittää ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoiden taustaa, opintojen kestoa sekä opintouratyyppien ja koulutuksellisten siirtymien yleisyyttä. Lisäksi kuvataan ammatillisen koulutuksen opintouria ja niihin yhteydessä olevia tekijöitä, joita seurattiin vuosina 2004–2008. Ammatillisen koulutuksen opintouria on tutkittu vähän, sen sijaan ammatillisten opintojen keskeyttäminen ja syrjäytymisriski ovat olleet useammin tutkimuksen kohteena.

Otoksen valinnan lähtökohdaksi projektissa otettiin ensisijaisesti viivästyneiden seuranta ja Tilastokeskukselta saatavien tuoreiden tilastojen saantimahdollisuus, jolloin ammatillisen perustutkinnon opiskelijoiden opintojen aloitusajankohdaksi valittiin vuosi 2004 ja lopetusajankohdaksi vuosi 2008, koska päätettiin käyttää tuoreinta mahdollista tilastoaineistoa (taulukko 4). Laissa määritelty tavoiteaika toisen asteen ammatillisen koulutuksen suoritusajaksi on kolme vuotta. Opiskelijan tulee suorittaa opintonsa enintään yhtä vuotta opintojen laajuudeksi määriteltyä aikaa pidemmässä ajassa, jollei opiskelijalle perustellusta syystä myönnetä suoritusajaksi pidennystä. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 1998.)

Taulukko 4. Ammatillisten perustutkintojen tavoitteen mukainen suoritus-aika ja tutkimukseen osallistuvien tavoitteen mukainen valmistumisaika

Ammatillisen perustutkinnon laajuus	Opintojen pituus	Aloituslukuvuosi	Tavoitteiden mukainen valmistumisvuosi	Tavoiteaika + 1
Tutkinnon laajuus 120 opintoviikkoa	3 vuotta	2004	2007	2008

Tutkimuksen pääasiallisen aineiston muodostivat erilaiset Tilastokeskuksen rekisteriaineistot:

- Opiskelijat-tilasto (vuosilta 2004–2008)
- Tutkintorekisterit ja tutkintoaineisto 2008
- Työssäkäyntitilasto 2008
- Väestörekisteri 2008.

Tutkimushankkeen empiirisen osuuden muodostuessa vajaan vuoden mittaiseksi ei ollut mahdollista hankkia muiden kuin Tilastokeskuksen ylläpitämien rekistereiden aineistoa. Esimerkiksi yhteishakurekisteri, jossa olisi ollut hakutoive- ja koulumenestystiedot, olisi ollut mielenkiintoinen, mutta se olisi viivästyttänyt hankkeen rekisterien saannin aikataulua ja empiirisen aineiston analysointia määräajassa. Lappalaisen ja Hotulaisen (2007, 250) mukaan yksilön opintomenestys peruskoulussa on yhteydessä jatkokoulutukseen osallistumiseen ja myöhempään työelämään sijoittumiseen siten, että ammattikorkeakouluun ja yliopistoon päätyivät opiskelemaan peruskoulussa hyvin menestyneet opiskelijat. Nämä opiskelijat olivat selviytyneet hyvin opinnoissaan myös toisella asteella.

Tietosuojakysymysten vuoksi yksilöaineistojen saaminen kokonaisaineistona ei ollut mahdollista. Siksi otettiin suurin mahdollinen otos, jolloin otoksen suuruudeksi muodostui noin 6 500 opiskelijaa. Hankkeen otoskokojen arvioimiseksi Tilastokeskuksesta toimitettiin kohderyhmistä ensimmäisen vuoden aloittaneiden läsnä- ja poissaolotiedot.

Tässä tutkimuksessa käytetty toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen otos edustaa 13 % kaikista toisen asteen koulutuksen aloittaneista. Se on satunnaisesti poimittu aloittain niin, että alojen edustavuus vastaa suunnilleen niiden keskimääräistä suhteellista osuutta. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen suurin ala vuonna 2004 oli tekniikka ja liikenne (kaikki 39 % ja otos 39 %, taulukko 5). Sen jälkeen tulivat sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala (kaikki 14 %/otos 16 %) sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousala (14 %/13 %). Pieniä aloja olivat humanistinen ja kasvatustieteiden ala (2 %/2 %), luonnonvara- ja ympäristöala (6 %/6 %) sekä luonnontieteiden ala (5 %/5 %). Pienin ala oli muu koulutus (1,2 %/0,4 %), jota tässä tutkimuksessa edusti suojelualan koulutus. Taulukosta voidaan nähdä, että otos

Taulukko 5. Toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen aloittaneet ja otos koulutusaloittain

Koulutusala	Toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen aloittaneet vuonna 2004 ¹			
	Perusjoukko N	Otos n	Perusjoukko %	Otos %
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	893	141	1,8	2,2
Kulttuuriala	3878	456	8,0	7,1
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	5336	734	11,0	11,4
Luonnontieteiden ala	2310	301	4,8	4,7
Tekniikan ja liikenteen ala	18772	2513	38,7	39,0
Luonnonvara- ja ympäristöala	3074	394	6,3	6,1
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	6872	1015	14,2	15,7
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	6780	865	14,0	13,4
Muu koulutus	567	28	1,2	0,4
Yhteensä	48482	6447	100,0	100,0

¹ Ammatillisen koulutuksen uusilla opiskelijoilla tarkoitetaan 20.9. opiskelemissa olleita opetussuunnitelmaperusteisen ammatillisen koulutuksen opiskelijoita (Tilastokeskus 2011a).

vastaa hyvin perusjoukkoa eli kansallista kokonaistilannetta. Amatillisten perustutkin-
tojen lisäksi toisen asteen ammatillisen koulutuksen aineisto sisälsi myös muun alan kou-
lutuksen (suojeluala), joka on kestoltaan lyhyempi (1,5–2,5 vuotta riippuen tutkinnosta)
kuin ammatillisen koulutuksen perustutkinnot.

Tutkimukseen osallistuneiden ammatillisen koulutuksen alat ja niiden yleisimmät
perustutkinnot olivat seuraavat:

Humanistinen ja kasvatustieteiden ala

- Nuoriso- ja vapaa-aikatoiminnan peruskoulutus

Kulttuuriala

- Artesaani, käsi- ja taideteollisuuden peruskoulutus
- Viestintäalan peruskoulutus
- Kuvataiteen peruskoulutus
- Musiikin peruskoulutus

Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala

- Liiketalouden perustutkinto (merkantti, merkonomi)

Luonnontieteiden ala

- Tietojenkäsittelyn peruskoulutus

Tekniikan ja liikenteen ala

- Sähköalan peruskoulutus
- Kone- ja metallialan peruskoulutus
- Auto- ja kuljetusalan peruskoulutus
- Rakennus- ja yhdyskunta-alan peruskoulutus
- Liikenteen ja merenkulun peruskoulutus
- LVI-alan peruskoulutus
- Puualan peruskoulutus
- Paperi- ja kemianteollisuuden peruskoulutus
- Elintarvikealan peruskoulutus
- Pintakäsittelyalan peruskoulutus
- Tekstiili- ja vaatetusalan peruskoulutus

Luonnonvara- ja ympäristöala

- Maatilatalouden peruskoulutus
- Puutarhatalouden peruskoulutus
- Metsätalouden peruskoulutus

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

- Terveys- ja sosiaalian peruskoulutus
- Nuoriso- ja vapaa-aikatoiminnan peruskoulutus
- Kauneudenhoitoalan peruskoulutus

Matkailu-, ravitsemis- ja talousala

- Majoitus-, ravitsemis- ja talousalan peruskoulutus

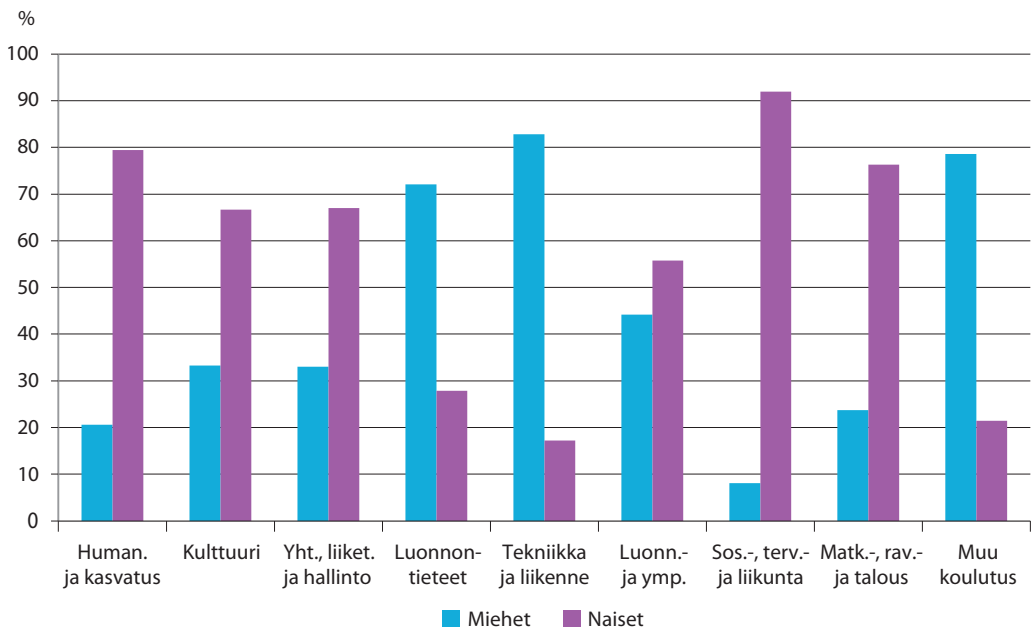
Muu koulutus

- Suojelualan koulutus.

2 Opiskelijoiden taustatiedot

2.1 Sukupuoli

Seuraavassa kuvataan tutkimukseen osallistuneiden vuonna 2004 aloittaneiden ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden taustatietoja. Otoksen mukaan toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa miesten (49,7 %) ja naisten osuus (50,3 %) oli lähes yhtä suuri. Sukupuolen mukaan tasaisimmin jakautunut ala oli luonnonvara- ja ympäristöala, jossa aloittaneista oli yli puolet naisia ja yli 40 % miehiä (kuvio 1). Naisvaltaisia aloja olivat sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala, majoitus-, ravitsemis- ja talousala, humanistinen ala, kulttuuriala sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala. Miesvaltaisia aloja olivat tekniikan ja liikenteen ala, luonnontieteiden ala ja muu koulutus. Suurimmat erot sukupuolten välillä olivat sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla sekä tekniikan ja liikenteen alalla. Molemmat alat ovat perinteisesti sukupuolen mukaan jakautuneita niin, että edellinen edustaa naisvaltaista ja jälkimmäinen miesvaltaista alaa.

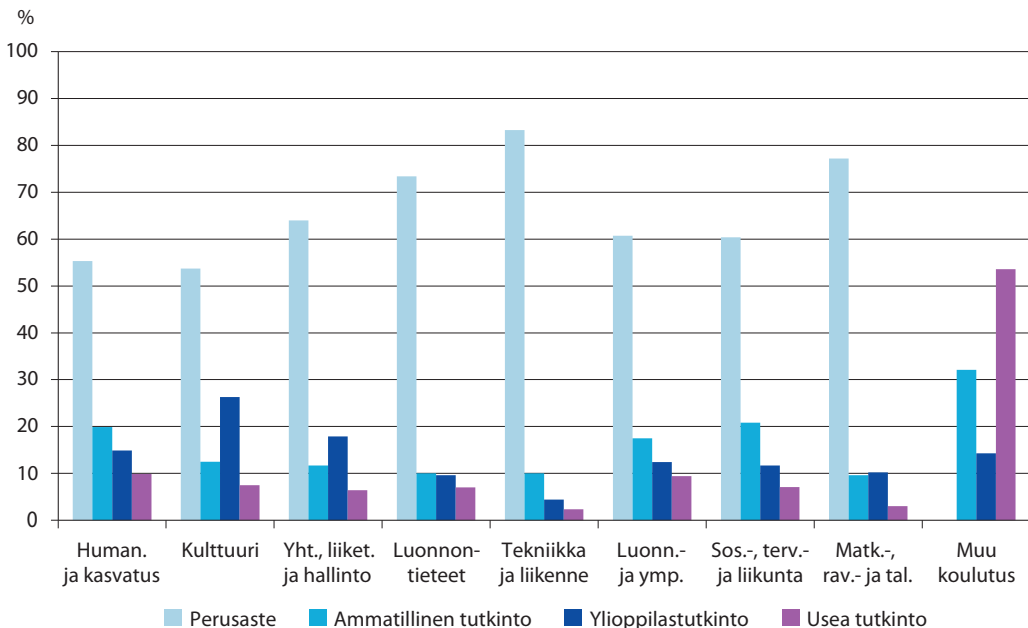

Kuvio 1. Ammatillisen koulutuksen aloittaneet sukupuolen mukaan

2.2 Pohjakoulutus

Suurimmalla osalla (72 %) toisen asteen ammatillisen perustutkinnon vuonna 2004 aloittaneista opiskelijoista ei ollut aiempaa tutkintoa perusasteen koulutuksen (perus-, keski- ja kansakoulun käyneet) jälkeen. Pelkkä ammatillinen koulutus oli 13 %:lla ja pelkkä ylioppilastutkinto 10 %:lla aloittaneista opiskelijoista. Viisi prosenttia oli suorittanut useita eritasoisten tutkintojen kombinaatioita (amatillisen, ylioppilastutkinnon, opistoasteen ja/tai korkeakoulututkinnon). Tähän ryhmään kuuluu muutama ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon suorittanut opiskelija, jotka aloittivat ammatillisen perustutkinnon vuonna 2004.

Aloittain tarkasteltuna pohjakoulutuksessa esiintyi eroja (kuvio 2). Tekniikan ja liikenteen alalla (83 %), matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla (77 %) sekä luonnontieteiden alalla (73 %) oli eniten perusasteelta suoraan tulleita opiskelijoita. Ammatillisen koulutuksen tutkinnon suorittaneita oli eniten sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla (21 %), humanistisella ja kasvatusalalla (20 %) sekä luonnonvara- ja ympäristöalalla (18 %). Muun koulutuksen aloittaneista vajaalla kolmanneksella oli ammatillinen koulutus pohjakoulutuksena. Ylioppilastutkinto oli useimmiten suoritettu ennen kulttuurialan (26 %), humanistisen ja kasvatusalaa (23 %) sekä yhteiskuntatieteellisen, liiketalouden ja hallinnon (19 %) opis-

Kuvio 2. Ammatillisen koulutuksen aloittaneet koulutusalan ja pohjakoulutuksen mukaan

kelua. Ryhmään muu koulutus kuului suojelualan opiskelun aloittaneet, joista yli puolet (54 %) oli suorittanut eritasoisia tutkintoja ennen suojelualan opintojen aloittamista. Muilla koulutusaloilla usean eri tutkinnon suorittaminen oli harvinaisempaa. Humanistisen ja kasvatustieteiden opintokoulusta 10 %:lla oli takanaan erilaisia tutkintoja.

2.3 Aikaisemmat tutkinnot ja ikä

Seuraavassa tarkastellaan ammatillisen koulutuksen aloittaneita aikaisemmin suoritettua ensimmäisen tutkinnon perusteella. Yli neljänneksellä (28 %) oli takanaan ainakin yksi vähintään toisen asteen tutkinto (taulukko 6). 14 % aloittaneista oli suorittanut ensimmäisenä tutkintona ylioppilastutkinnon ja samoin noin 14 % ammatillisen tutkinnon, ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon.

Taulukko 6. Pohjakoulutus ennen ammatillisen koulutuksen aloittamista vuonna 2004

Pohjakoulutus	n	%	Esimerkkejä suoritetuista tutkinnoista
Perusaste (ei muuta tutkintoa)	4626	71,8	- peruskoulu, kansakoulu
<i>Tutkinto: ylioppilastutkinto</i>	906	14,1	
Pelkkä ylioppilastutkinto	672	10,4	
Ylioppilastutkinto + muu tutkinto	234	3,7	- yo + liikenteen ja merenkulun peruskoulutus - yo + tekstiili- ja vaatetusalan peruskoulutus - yo + merkonomitutkinto - yo + matkailu-, ravitsemis- ja talousalan peruskoulutus + luonnontieteiden kandidaatti
<i>Tutkinto: ammatillinen tutkinto</i>	869	13,5	
Pelkkä ammatillisen koulutuksen tutkinto	608	9,4	
Ammatillisen koulutuksen tutkinto + muu tutkinto	261	4,1	- metsätalouden peruskoulutus + maatalouden peruskoulutus + auto- ja kuljetusalan peruskoulutus - kauneudenhoitoalan peruskoulutus + matkailu-, ravitsemis- ja talousalan peruskoulutus + liiketalouden perustutkinto
<i>Tutkinto: opistoaste</i>	41	0,6	
Pelkkä opistoaste	25	0,4	
Opistoaste + muu tutkinto	16	0,2	- merkonomi + terveys- ja sosiaalialan tutkinto - terveydenhuollon koulutus + merkonomi
<i>Tutkinto: alempi korkeakoulu-tutkinto</i>	3	0,0	
<i>Tutkinto: ylempi korkeakoulu-tutkinto</i>	2	0,0	
Yhteensä	6447	100,0	

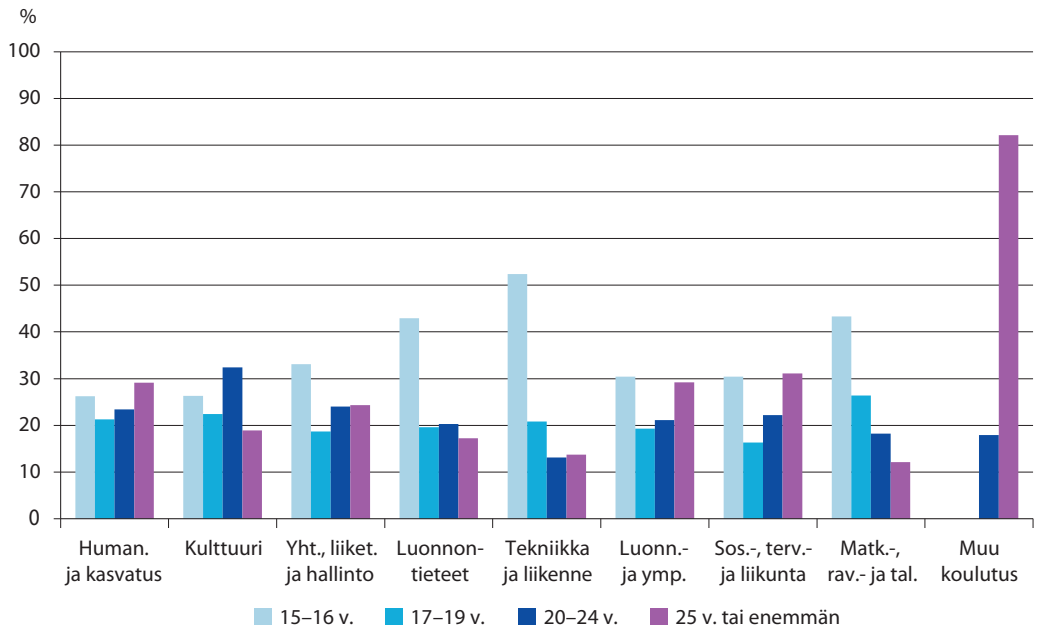
Aiemmin suoritettujen tutkintojen yksityiskohtaisempi tarkastelu osoittaa, että 20 % oli suorittanut yhden tutkinnon, 6 % kaksi tutkintoa ja vajaa 2 % kolme tai useamman tutkinnon (taulukko 7). Joukossa oli kaksi henkilöä, joilla oli kuusi tutkintoa ennen ammatillisen koulutuksen opintojen aloitusta. Lisäksi ammatilliseen koulutukseen hakeutuneissa oli 26 ammattikorkeakoulututkinnon, 8 alemman korkeakoulututkinnon ja 20 ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanutta.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen aloittaneilla keskimääräinen aloitusikä oli 21 vuotta, mikä on kohtalaisen korkea. Ikähajonta on suuri, sillä nuorimmat aloittajat olivat 15-vuotiaita ja vanhimmat 63-vuotiaita. Keskimääräisesti nuorimmat aloittajat (18,5 -vuotta) olivat niitä, joilla ei ollut peruskoulun jälkeen tutkintoa ja vanhimmat niitä, joilla oli takanaan jo yksi tai useampi tutkinto.

Taulukko 7. Aikaisemmin suoritettujen tutkintojen määrä keskimääräisen aloitusiän mukaan

Aikaisempien tutkintojen määrä	Vastausten lukumäärä n	Vastaaajien %-osuus	Keskimääräinen aloitusikä	Iän vaihteluväli
Ei tutkintoa	4626	71,8	18,5	15–59
1 tutkinto	1308	20,3	26,1	19–63
2 tutkintoa	389	6,0	33,7	19–57
3 tutkintoa	101	1,6	38,5	23–56
4 tutkintoa	18	0,3	40,0	24–63
5 tutkintoa	3	0,0	40,7	37–46
6 tutkintoa	2	0,0	48,0	46–50
Yhteensä	6447	100,0	21,3	15–63

Aloittain tarkasteltaessa (kuvio 3, taulukko 8) nuorimmat toisen asteen ammatillisen koulutuksen aloittaneet olivat tekniikan ja liikenteen alan opiskelijoita (19,7 vuotta) sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalan opiskelijoita (20 vuotta), sen sijaan vanhimmat opiskelijat löytyivät muusta koulutuksesta (29,5 vuotta), sosiaali-, terveystieteiden- ja liikunta-alalta (24,4 vuotta) sekä luonnonvara- ja ympäristöalalta (23,5 vuotta). Näillä vanhemmilla opiskelijoilla oli takanaan aiemmin suoritettuja tutkintoja.

Kuvio 3. Ammatillisen koulutuksen aloittaneet koulutusalan ja iän mukaan

Taulukko 8. Keskimääräinen aloitusikä aikaisemmin suoritettujen tutkintojen määrän ja nykyisen opintoalan mukaan

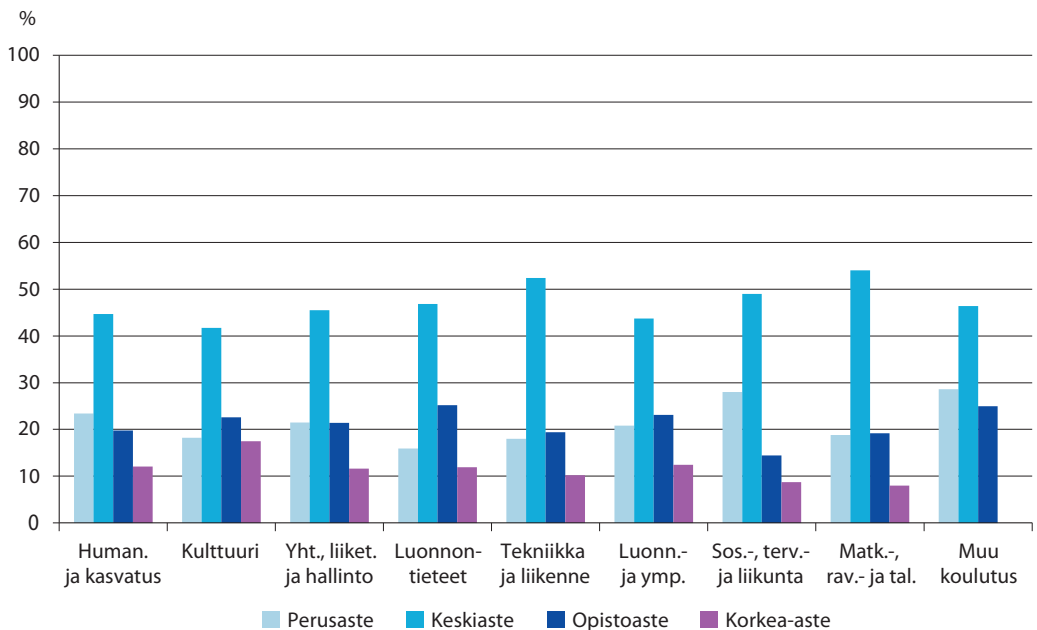
Koulutusala	Ei tutkintoa (n = 4626) ka-ikä vuosina	1 tutkinto (n = 1308) ka-ikä vuosina	2 tutkintoa (n = 389) ka-ikä vuosina	3 tutkintoa (n = 101) ka-ikä vuosina	4 tutkintoa (n = 18) ka-ikä vuosina	5 tutkintoa (n = 3) ka-ikä vuosina	6 tutkintoa (n = 2) ka-ikä vuosina	Yhteensä (n = 6447) ka-ikä vuosina
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	20,1	25,0	32,2	36,3	40,0	0,0	0,0	23,2
Kulttuuriala	18,4	23,4	32,0	36,7	40,0	0,0	46,0	21,7
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	19,4	25,8	32,9	38,5	43,5	0,0	0,0	22,5
Luonnontieteiden ala	17,8	27,2	33,2	36,3	39,0	0,0	0,0	21,0
Tekniikan ja liikenteen ala	17,8	26,7	34,9	36,8	38,7	41,5	0,0	19,7
Luonnonvara ja ympäristöala	19,3	27,3	32,5	39,6	42,0	0,0	0,0	23,5
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	20,0	28,3	36,1	41,7	43,0	39,0	50,0	24,4
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	18,4	23,5	31,0	35,8	43,5	0,0	0,0	20,0
Muu koulutus	0,0	28,7	29,2	38,0	32,0	0,0	0,0	29,5
Yhteensä	18,4	26,1	33,7	38,5	40,0	40,7	48,0	21,3

2.4 Vanhempien koulutus ja sosioekonominen asema

2.4.1 Vanhempien koulutus

Tilastokeskuksen aineistossa oli käytettävissä tiedot sekä äidin että isän koulutuksesta ja sosioekonomisesta asemasta. Koulutus luokiteltiin tässä osahankkeessa ISCED-luokitukseen mukaan (Tilastokeskus 2012) perusasteeseen, keskiasteeseen (lukio, toisen asteen ammatillinen koulutus), opistoasteeseen (alimpaan korkea-asteeseen) ja korkea-asteeseen, joka sisältää ammattikorkeakoulutuksen, alemman korkea-asteen ja ylemmän korkea-asteen. Tässä yhteydessä alimmasta korkea-asteesta käytetään nimitystä opistoaste. Vanhempien koulutuksen osalta tarkastellaan perheen ylintä koulutusta, joka sisältää isän tai äidin korkeimman koulutuksen sen mukaan kumman koulutus on ollut korkeampi.

Ammatilliseen koulutukseen osallistuvien perheen yleisintä ylintä koulutusta edusti keskiaste, jonka oli noin puolet (49 %) opiskelijoiden vanhemmista suorittanut (kuviokuva 4). Sen jälkeen suurimpina ryhminä esiintyivät perusasteen (20 %) ja opistoasteen (20 %) suorittaneet vanhemmat. Vähemmistönä olivat korkeakoulutetut vanhemmat (10 %). Viime vuosina ammatillisen koulutukseen hakeneiden osuus on ollut yli puolet ikäluokasta, jolloin vanhempien koulutustasoon on saattanut tulla muutoksia.

Kuvio 4. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden perheen ylin koulutus aloittain

Aloittaiset erot perheen koulutuksessa eivät ole suuria, mutta joitakin eroja voidaan havaita. Perusasteen koulutuksen omaavien vanhempien lapsia oli eniten sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla (28 %), humanistisella ja kasvatusalalla (23 %), yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla (21 %) sekä luonnonvara- ja ympäristöalalla (21 %). Lisäksi muun koulutuksen opiskelijoiden vanhemmista 29 % oli perusasteen koulutuksen suorittaneita. Keskiasteen koulutuksen omaavien vanhempien lapset opiskelivat useimmiten matkailu-, ravitsemus- ja talousalalla (54 %), tekniikan ja liikenteen alalla (52 %) sekä sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla (49 %). Korkeakoulutuksen omaavien vanhempien lapsia oli eniten kulttuurialalla (17 %), luonnonvara- ja ympäristöalalla (12 %), humanistisella ja kasvatusalalla (12 %), yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla (12 %) sekä luonnontieteiden alalla (12 %). Opiskelijoiden iällä ja vanhempien pohjakoulutuksella on todennäköisesti yhteys, sillä Suomessa koulutustaso on noussut nopeasti eri sukupolvien välillä. Vanhempien ja nuorempien ikäluokkien koulutustason ero on suuri nuorempien ikäluokkien hyväksi (Stenström & Valkonen 2002).

2.4.2 Vanhempien sosioekonominen asema

Vanhempien sosioekonominen asema luokiteltiin Tilastokeskuksen ryhmittelyn mukaan seuraavasti: yrittäjät, ylemmät toimihenkilöt, alemmat toimihenkilöt, työntekijät, eläkeläiset, työttömät ja muut, joka sisältää muun muassa opiskelijat. Ammatillisen koulutuksen vuonna 2004 aloittaneiden opiskelijoiden vanhempien yleisin sosioekonominen asema oli työntekijät (31 %). Eläkeläisten osuus oli 18 %, alempien toimihenkilöiden osuus 17 % ja työttömien osuus 16 %. Sosioekonomisen aseman muun ryhmän osuus oli 10 %. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden vanhemmissa oli vähiten ylempiä toimihenkilöitä (4 %) ja yrittäjiä (5 %).

Koulutusaloittain on havaittavissa eroja vanhempien sosioekonomisessa asemassa (taulukko 9). Luonnonvara- ja ympäristöalan opiskelijoiden vanhemmat (11 %) olivat muita useammin yrittäjiä. Kulttuurialan opiskelijoiden vanhemmissa (8 %) oli eniten ylempiä toimihenkilöitä. Luonnontieteiden (23 %) sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alan (21 %) opiskelijoiden vanhemmat olivat suurin ryhmä alemmissa toimihenkilöissä. Yli kolmannes humanistisen ja kasvatualan (36 %) sekä tekniikan ja liikenteen alan (35 %) opiskelijoiden vanhemmista oli työntekijöitä. Eläkeläisvanhempien osuus oli suurin muussa koulutuksessa (29 %), sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla (24 %), luonnonvara- ja ympäristöalalla (23 %), humanistisella ja kasvatusalalla (21 %) sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla (20 %). Työttömien vanhempien lapsia opiskeli eniten muussa koulutuksessa (21 %), matkailu-, ravitsemus- ja talousalalla (19 %), tekniikan ja liikenteen alalla (18 %) sekä luonnontieteiden alalla (17 %). Muuhun

Taulukko 9. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden vanhempien sosioekonominen tausta

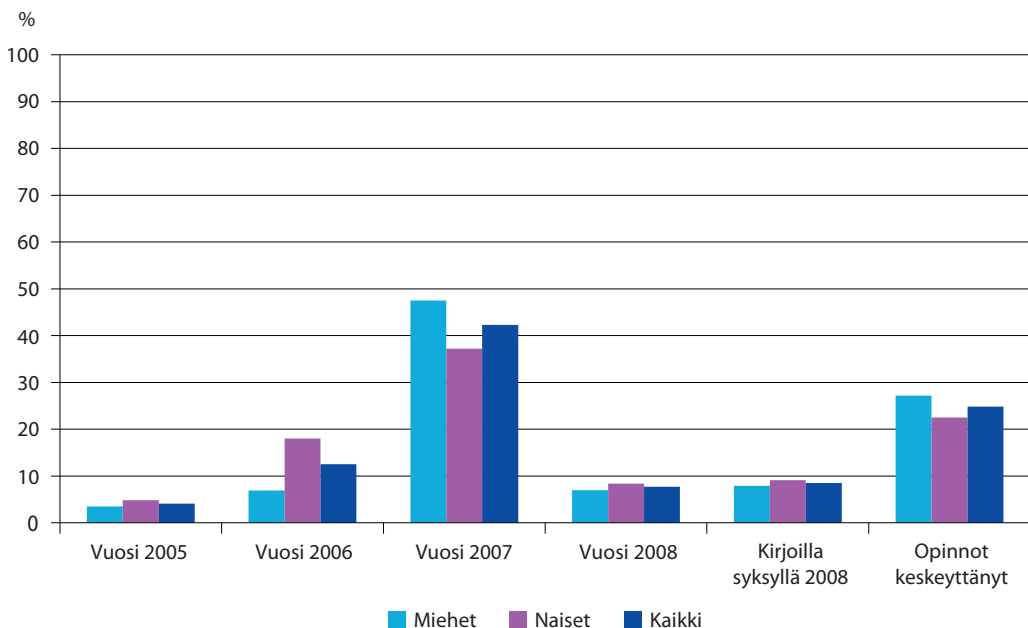
Koulutusala	Yrittäjät (n = 291) %	Ylemmät toimi- henkilöt (n = 245) %	Alemmat toimi- henkilöt (n = 1103) %	Työntekijät (n = 1976) %	Eläkeläiset (n = 1152) %	Työttömät (n = 1055) %	Muut (n = 625) %	Yhteensä (n = 6447) %
Humanistinen ja kasvatustalosa	1,4	4,3	17,7	35,4	21,3	12,1	7,8	100,0
Kulttuuriala	4,8	7,9	16,7	28,3	18,4	15,6	8,3	100,0
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	4,1	4,6	21,3	26,6	20,0	14,7	8,7	100,0
Luonnontieteiden ala	4,0	4,7	22,6	28,6	15,9	16,6	7,6	100,0
Tekniikan ja liikenteen ala	4,1	3,1	16,0	34,5	15,1	17,7	9,5	100,0
Luonnonvara- ja ympäristöala	11,1	4,1	16,0	24,9	22,6	11,7	9,6	100,0
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	3,2	3,4	15,8	27,6	23,9	14,6	11,5	100,0
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	5,3	3,0	17,0	30,5	14,2	19,0	11,0	100,0
Muu koulutus	3,6	0,0	21,4	21,4	28,6	21,4	3,6	100,0
Yhteensä	4,5	3,8	17,1	30,6	17,9	16,4	9,7	100,0

ryhmään kuuluvien vanhempien lapsista opiskeli eniten sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla (12 %) sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla (11 %).

3 Opintojen kesto ja läpäisy

3.1 Opintojen kesto

Ammatilliset perustutkinnot ovat laajuudeltaan kolmivuotisia, koostuen 120 opintoviikosta. Lain määrittämä tavoiteaika on 3 vuotta. Opintojen keston seuranta-aika oli tässä tutkimuksessa 4 ½ vuotta (syksystä 2004 vuoden 2008 loppuun saakka). Opintojen pituuteen vaikuttaa muun muassa suoritettut aikaisemmat tutkinnot ja aiemmin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen. Koska tämä tutkimus perustuu tilastoihin, tässä yhteydessä ei ollut mahdollista selvittää opintojen hyväksiluvun, aikaisemmin opitun tunnistamisen ja tunnustamisen yleisyyttä. Myöhemmin tässä tutkimuksessa aineisto luokitellaan opetus- ja kulttuuriministeriön ehdottaman luokituksen mukaan normiajassa tutkinnon suorittaneisiin, viivästyneisiin ja keskeyttäneisiin, jolloin normiajan luokittelussa käytetään opiskelijoiden pohjakoulutusta luokitusperusteena.

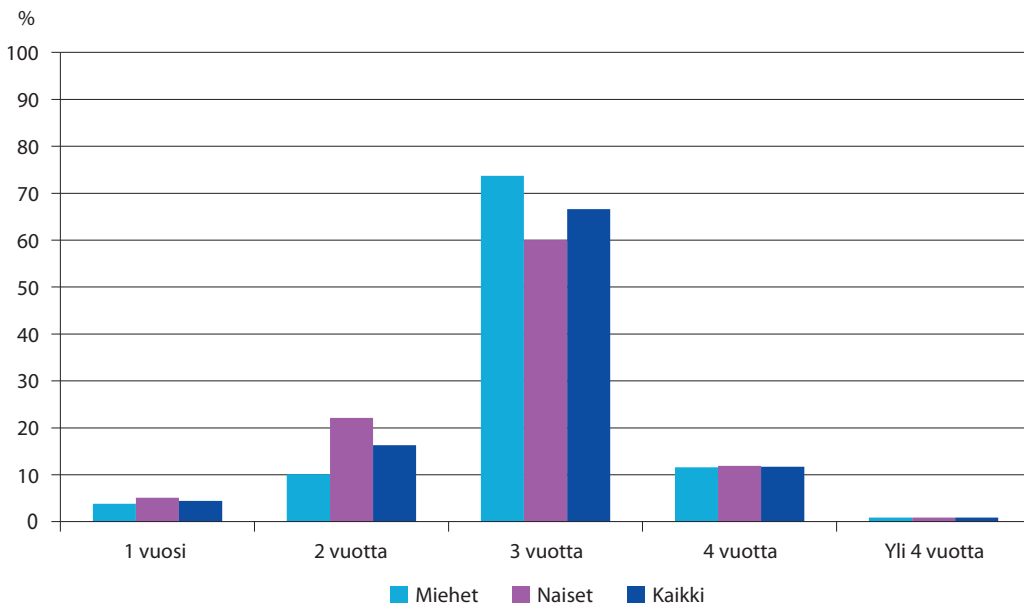

Kuvio 5. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden tutkinnon suoritusvuosi sukupuolen mukaan

Vuonna 2004 ammatillisen koulutuksen aloittaneista 67 % oli suorittanut tutkinnon neljässä vuodessa (kuvio 5). Vajaa 10 % oli edelleen neljän vuoden opiskelun jälkeen kirjoilla oppilaitoksessa ja neljännes oli keskeyttänyt opinnot. Vajaa 60 % aloittaneista oli suorittanut tutkinnon kolmessa vuodessa. Sukupuolten välillä näyttää olevan eroa siten, että useampi nainen kuin mies suoritti tutkintonsa kolmessa vuodessa. Opinnot viivästyivät useammin naisilla kuin miehillä, jotka puolestaan keskeyttivät naisia useammin opinnot.

Ammatillisen koulutuksen kestoa tarkastellaan seuraavassa ainoastaan aloitusalan tutkinnon suorittaneiden osalta (n = 4026). Tarkastelun ulkopuolelle on jätetty muun tutkinnon suorittaneet, joiden tutkintoaika vaihtelee. Aloitusalan yleisin tutkinnon kesto-aika oli kolme vuotta, sillä suurin osa (67 %) opiskeli kolmessa vuodessa (kuvio 6). Opiskelijoista 16 % suoritti tutkinnon kahden vuoden aikana ja 13 % neljässä tai sitä useammassa vuodessa. Vajaa viisi prosenttia suoritti tutkinnon yhdessä vuodessa. Tutkinnon suorittaneista pääosa käytti opiskeluun kolme vuotta, viidennes opiskeli lyhyemmässä ajassa ja yli 10 % pidemmässä kuin kolmessa vuodessa.

Sukupuolten välillä näyttää olevan eroja opintojen kestossa, kun tarkastellaan tutkinnon suorittaneita. Naiset (27 %) suorittivat miehiä (14 %) nopeammin ammatillisen perustutkinnon, jos katsotaan alle kolmessa vuodessa opiskelleita. Miehistä suurimmalla osalla (74 %) opiskelu kesti kolme vuotta. Miehistä 13 % opiskeli yli kolme vuotta ja lähes

Kuvio 6. Aloitusalan tutkinnon suorittamisen kesto sukupuolen mukaan

saman verran opiskeli korkeintaan kaksi vuotta. Myös naisista suurin osa (60 %) suoritti tutkinnon kolmessa vuodessa. Yli kolme vuotta opiskelleiden naisten osuus oli sama kuin miesten eli 13 %. Opiskelun keston erilaisuutta selittänee se, että naisilla oli aikaisemmin suoritettuja opintoja pyrkiessään ammatilliseen koulutukseen, jolloin he olivat todennäköisesti saaneet osan opintoja hyväksiluetuksi.

Opintojen aloitusiällä näyttää olevan yhteys opintojen kestoan. Aloitusiältään nuorimpien opinnot kestivät muita ikäluokkia kauemmin (taulukko 10). 15–16-vuotiaana aloittaneista opiskelijoista 85 % suoritti tutkinnon kolmessa vuodessa, 15 % yli kolmessa vuodessa ja ainoastaan vajaa prosentti (0,2 %) korkeintaan kahdessa vuodessa. Aloitusiältään 17–19-vuotiaista suurimmalla osalla (66 %) opinnot kestivät kolme vuotta, 13 %:lla pidempään kuin kolme vuotta ja noin viidenneksellä opiskelijoista korkeintaan kaksi vuotta. Yli 40 % aloitusiältään 20–24-vuotiaista suoritti tutkinnon kolmessa vuodessa. Lähes saman verran (39 %) opiskeli korkeintaan kaksi vuotta, ja vain 10 %:lla opinnot kestivät pidempään kuin kolme vuotta. Yli 25-vuotiaista 43 % suoritti tutkinnon kolmessa vuodessa, lähes puolet (49 %) korkeintaan kahdessa vuodessa ja 8 % yli kolmessa vuodessa. Aiemmat hyväksiluvut tullevat esille erityisesti vanhempien ikäryhmien 20–24-vuotiaiden ja yli 25-vuotiaiden kohdalla. Yhtenä synä opintojen eripituisuuteen kestoan on todennäköisesti se, että aiemmin suoritettuja opintoja on korvattu hyväksilukemisella ja osaamisen tunnistamisella. Taulukossa 11 on kuvattu ainoastaan aloitusalan tutkinnon suorittaneita, joista vanhemmat opiskelijat tekivät tutkintonsa nuorempia nopeammin. Kun jatkossa tarkastellaan kaikkia vuonna 2004 ammatillisen koulutuksen aloittaneita, niin iän yhteys tutkinnon suorittamiseen muuttuu, koska vanhemmat ikäluokat keskeyttävät nuorempia useammin.

Aloittaisessa tarkastelussa tekniikan ja liikenteen alan opiskelijoista suurin osa (77 %) oli suorittanut tutkintonsa kolmessa vuodessa (taulukko 11). Humanistisen ja kasvatustieteiden alan opiskelijoista 71 % oli suorittanut tutkintonsa kolmessa vuodessa ja kulttuurialan

Taulukko 10. Aloitusalan tutkinnon suorittamisen kesto aloitusiän mukaan

Opintojen kesto	15–16 v. (n = 1905) %	17–19 v. (n = 698) %	20–24 v. (n = 705) %	25 v. tai enemmän (n = 718) %	Yhteensä (n = 4026) %
1 vuosi	0,0	6,3	8,8	10,2	4,4
2 vuotta	0,2	14,2	39,3	38,4	16,3
3 vuotta	84,7	66,2	42,3	43,0	66,6
4 vuotta	14,3	12,2	8,9	7,4	11,7
Yli 4 vuotta	0,8	0,7	0,7	1,0	0,9
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

opiskelijoista 69 %. Ennen tavoiteaikaa suoritettujen tutkintojen osuus oli yleisintä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla (28 %), sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla (28 %) sekä majoitus-, ravitsemis- ja talousalalla (28 %). Myös luonnonvara- ja ympäristöalalla nopeasti suoritettujen tutkintojen osuus oli vajaa neljännes (25 %). Suurin osuus nopeasti suoritetuista tutkinnoista oli tehty muussa koulutuksessa, joka poikkeaa ammatillisen perustutkinnon aloista. Yli kolme vuotta suorittaneiden osuus oli suurin luonnontieteiden alalla (21 %), yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla sekä kulttuurialalla (18 %).

Taulukko 11. Ammatillisen koulutuksen aloitustutkinnon suorittaneiden koulutuksen kesto aloittain

Koulutusala	1 vuosi %	2 vuotta %	3 vuotta %	4 vuotta %	Yli 4 vuotta	Yhteensä %	n
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	1,0	17,1	70,5	10,5	1,0	100,0	105
Kulttuuriala	1,4	12,2	68,8	16,7	1,0	100,0	288
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	4,4	24,1	53,9	16,4	1,2	100,0	427
Luonnontieteiden ala	3,1	15,3	60,1	19,6	1,8	100,0	163
Tekniikan ja liikenteen ala	3,4	9,9	76,6	9,4	0,7	100,0	1522
Luonnonvara- ja ympäristöala	6,6	18,1	61,9	11,5	1,8	100,0	226
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	6,5	21,1	61,4	10,0	1,0	100,0	710
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	4,7	23,1	59,1	12,7	0,4	100,0	558
Muu koulutus	40,7	18,5	37,0	3,7	0,0	100,0	27
Yhteensä	4,4	16,3	66,6	11,7	0,9	100,0	4026

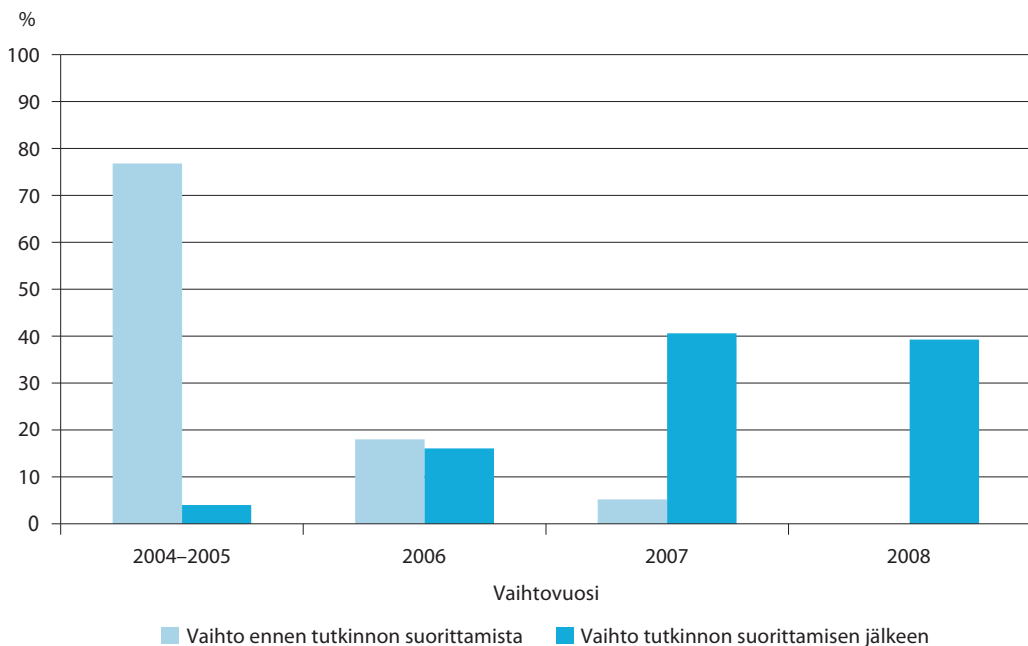
3.2 Koulutuksen vaihdot

Koulutuksen vaihdolla ymmärretään ammatillisten opiskelijoiden ensimmäisen opiskelupaikan vaihtoa. Vuonna 2004 ammatillisen koulutuksen aloittaneista suurin osa (71 %) ei ollut vaihtanut koulutusalaan tai -tasoa vuosina 2004–2008 (taulukko 12). Tähän ryhmään kuuluvat tutkinnon suorittaneiden lisäksi ne, jotka eivät suorittaneet tutkintoa mutta eivät myöskään vaihtaneet koulutusalaan tai -tasoa (22 %). Lähes 30 % oli vaihtanut opiskelupaikkaa, heistä osa suoritti tutkinnon ja osa keskeytti opinnot tai viivästyi niissä. Tutkin-

Taulukko 12. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden ensimmäinen vaihtovuosi tutkinnon suoritusvuoden mukaan

Opintojen 1. vaihtovuonna	Tutkinnon suoritusvuosi 2005 (n = 278) %	Tutkinnon suoritusvuosi 2006 (n = 801) %	Tutkinnon suoritusvuosi 2007 (n = 2732) %	Tutkinnon suoritusvuosi 2008 (n = 488) %	Kirjoilla syksyllä 2008 (n = 548) %	Keskeyttänyt (n = 1600) %	Yhteensä (n = 6447) %
2005	12,2	5,6	3,2	20,9	17,3	10,8	8,3
2006	9,7	13,6	1,1	5,3	14,4	6,7	5,8
2007	5,8	7,6	9,7	3,3	14,8	3,2	7,8
2008	5,4	7,2	7,7	9,6	19,7	0,6	7,0
Ei vaihtoa	66,9	65,9	78,3	60,9	33,8	78,7	71,3
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

non suorittaneiden keskuudessa yli neljännes (27 %) vaihtoi koulutusalaan, opintoalaa tai tutkintoa. Koulutuksen vaihdot tapahtuivat yleisemmin ensimmäisenä opiskeluvuonna ja harvemmin opintojen myöhemmässä vaiheessa (kuvio 7). Koulutuksen vaihdoilla näyttää

Kuvio 7. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulutusalan ja -tason vaihdot ennen ja jälkeen tutkinnon suorittamisen

olevan yhteyttä opintojen viivästymiseen. Ne, jotka olivat vielä syksyllä 2008 kirjoilla oppilaitoksessa, olivat vaihtaneet opiskelupaikkaa koko opiskelun ajan. Lisäksi neljä vuotta opiskelleilla oli enemmän vaihtoja kuin lyhyemmän ajan opiskelleilla. Heidän käyttäytymisensä poikkesi niistä, jotka olivat suorittaneet tutkinnon kolmessa tai sitä lyhyemmässä ajassa. Vaihtojen suuri määrä yksilötasolla saattaa kertoa epävarmasta opintouran valinnasta. Taulukossa 13 tarkastellaan seurantajaksoa 2004–2008 kokonaisuutena.

Seuraavassa opintojen vaihtoja tarkastellaan suhteessa tutkinnon suorittamiseen. Vaihdot ennen tutkinnon suorittamista tapahtuivat opintojen alussa ja vähenivät, mitä kauemmin aikaa oli kulunut opintojen aloittamisesta. Sen sijaan valmistumisen jälkeen vaihdot lisääntyivät, mitä kauemmin oli kulunut opintojen aloittamisesta. Tällöin vaihdot tapahtuivat useimmiten vuosina 2007 tai 2008.

Harris ja Rainey (2009) ovat jaotelleet koulutukselliset siirtymät neljään ryhmään: 1) suorat tai epäsuorat siirtymät, 2) koulutussektorin sisäiset tai niiden väliset siirtymät sekä 3) siirtymät saman koulutusalan sisällä tai 4) koulutusalojen välillä.

Opintojen ensimmäistä vaihtoa tarkastellaan yksityiskohtaisemmin edellä mainittua jaottelua soveltaen koko koulutuksen keston ajalta. Vaihtojen osuus oli vajaa kolmannes kaikista vuonna 2004 opintonsa aloittaneista opiskelijoista. Eniten vaihtoja tapahtui koulutussektorin sisällä eli ammatillisen koulutuksen sisällä (17 %): 10 % alalta toiselle, 4 % koulutusalan sisällä tai 3 % perustutkinnon sisällä (taulukko 13). Jonkin verran tapahtui koulutussektorien välistä vaihtoa ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun (8 %) tai muulle korkea-asteelle 1 %. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen aloittaneista vajaa 10 % ilmoittautui korkea-asteen koulutukseen. Lisäksi vajaa 3 % ammatillisen koulutuksen aloittaneista siirtyi pelkäksi lukio-opiskelijaksi.

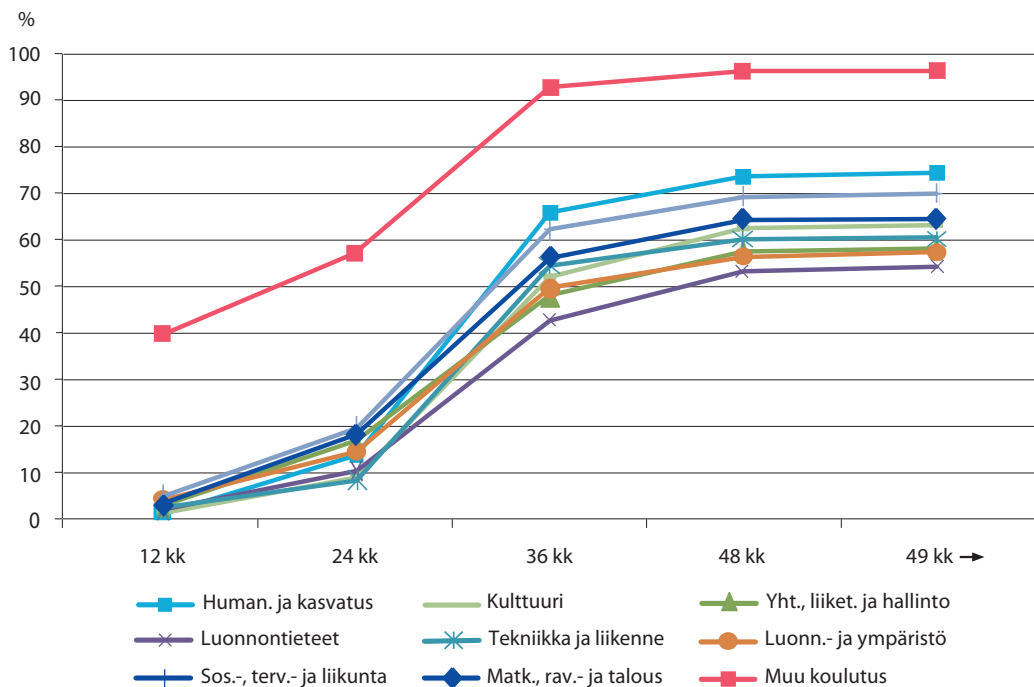
Taulukko 13. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opintojen ensimmäinen vaihto

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opintojen ensimmäinen vaihto	Yhteensä (n = 6447) %
Ammatillinen koulutus, sama perustutkinto	2,5
Ammatillinen koulutus, koulutusalan sisäinen vaihto	4,4
Ammatillinen koulutus, eri ala	10,2
Ammattikorkeakoulu, sama ala kuin ammatillinen koulutus	5,5
Ammattikorkeakoulu, eri ala kuin ammatillinen koulutus	2,6
Alempi korkea-aste, sama ala kuin ammatillinen koulutus	0,4
Alempi korkea-aste, eri ala kuin ammatillinen koulutus	0,5
Ylempi korkea-aste, eri ala kuin ammatillinen koulutus	0,2
Ei vaihtoa	71,3
Yhteensä	100,0

3.3 Koulutuksen läpäisy

Seuraavassa tarkastellaan toisen asteen ammatillisen koulutuksen läpäisyä aloitustutkinnon osalta (kuvio 8). Ensimmäisen vuoden aikana aloitusalan tutkinnon suoritti keskimäärin 3 % vuonna 2004 aloittaneista opiskelijoista. Toisen vuoden aikana aloitusalan tutkinnon oli suorittanut 13 % ja kolmannen vuoden aikana jo yli puolet (55 %). Neljännen vuoden aikana aloitusalan tutkinnon suorittaneiden osuus nousi noin 62 %:iin (61,9 %) ja neljännen vuoden jälkeen vain 0,5 prosenttiyksikköä (62,4 %). Tarkastelujakson viimeisen puolen vuoden aikana suoritettujen tutkintojen osuus jää siis hyvin pieneksi. Ilman aloitusalan tutkintoa vuonna 2008 oli 38 % vuonna 2004 aloittaneista opiskelijoista. Tämä ryhmä sisältää muun tutkinnon suorittaneet (4 %), opinnot keskeyttäneet (25 %) ja opinnoissaan viivästyneet (9 %).

Aloitusalain tutkinnon suorittaneiden keskuudessa läpäisyaste oli korkein humanistisella ja kasvatusalalla (75 %). Lähes yhtä korkea (70 %) läpäisy oli sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla. Yli 60 %:iin päästiin majoitus-, ravitsemis- ja talousalalla (65 %), kulttuurialalla (63 %) sekä tekniikan ja liikenteen alalla (61 %). Alhaisin läpäisyaste (54 %) oli luonnontieteiden alalla. Seuraavaksi pienimmät läpäisyprosentit löytyivät luonnonvara- ja

Kuvio 8. Ammatillisen koulutuksen opintojen kertyminen aloittain vuonna 2004 aloittaneiden keskuudessa

ympäristöalalta (57 %) sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalta (58 %). Muun koulutuksen läpäisyprosentti oli omaa luokkaansa, sillä lähes kaikki aloittaneet (96 %) olivat suorittaneet aloittamansa alan tutkinnon.

4 Opintouratyypit koko seuranta-ajan (2004–2008) mukaan

Ammatillisen koulutuksen opintouria koskevassa osuudessa opintouratyypit luokiteltiin kahdella eri tavalla: 1) ensimmäinen luokitus kuvaa koko seuranta-ajalta (vuosina 2004–2008) muodostettuja opintouria ja 2) toinen luokitus kuvaa Opetus- ja kulttuuriministeriön ehdottamaa luokitusta tutkinnon suorittamista normiajassa. Koko seuranta-ajan perusteella luokitellut opintouratyypit muodostuivat seuraaviksi: 1) keskeyttäneet, 2) alaa vaihtaneet ja sen jälkeen keskeyttäneet, 3) opinnoissaan viivästyneet, 4) alaa vaihtaneet ja opinnoissaan viivästyneet, 5) muun tutkinnon suorittaneet ja 6) aloitusalan tutkinnon suorittaneet. Opinnot keskeyttäneet tarkoittaa tässä yhteydessä niitä opiskelijoita, jotka olivat keskeyttäneet opinnot eivätkä olleet ilmoittautuneet seurantajaksona opiskelemaan. Keskeyttäneet ja vaihtaneet eivät myöskään olleet suorittaneet tutkintoa tai olleet opiskelemassa vuonna 2008. Opinnoissaan viivästyneet sekä viivästyneet ja vaihtaneet opiskelivat edelleen syksyllä 2008. Muun tutkinnon suorittaneet muodostuivat pääosin niistä, jotka olivat vaihtaneet ammatillisen koulutuksen sisällä alaa ja jotka olivat siirtyneet muulle koulutusasteelle. Tässä luokittelussa opintoajaksi on laskettu lain sallima tavoiteaika (3 + 1 vuotta).

Vuonna 2004 ammatillisen koulutuksen aloittaneista 66 % suoritti tutkinnon vuoden 2008 kevääseen mennessä: 62 % aloitusalan ja 4 % muun tutkinnon. Neljännes aloittaneista (25 %) keskeytti opintonsa neljän vuoden opintojen aikana eikä ollut ilmoittautunut seuranta-aikana opiskelijaksi. Keskeyttäneet jakautuivat niihin, jotka keskeyttivät aloittamansa alan (20 %) ja niihin, jotka vaihtoivat alaa, mutta siitä huolimatta keskeyttivät opintonsa (5 %). Tavoiteajan mukaan luokiteltuna viivästyneiden osuus ammatillisessa koulutuksessa jää alle kymmeneen prosenttiin (9 %). Viivästyneillä tarkoitetaan niitä, jotka olivat kirjoilla vielä syksyllä 2008. Viivästyneet jakautuivat niihin, jotka olivat viivästyneet aloitusalan tutkinnon opinnoissa (3 %) ja niihin, joiden opinnot olivat viivästyneet vaihtaessaan muuhun tutkintoon (6 %).

Kuten jo opiskelun keston yhteydessä voitiin havaita, niin ammatillisen koulutuksen aloitusalan tutkinnon suorittaneita oli eniten humanistisella alalla (75 %), sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla (70 %) (taulukko 14). Muussa koulutuksessa aloitusalan tutkinnon suorittaminen oli yleisintä (96 %). Vähiten aloitusalan tutkintoja oli valmistunut luonnontieteiden alalla (54 %), luonnonvara- ja ympäristöalalla (57 %) ja yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla (58 %). Vastaavasti eniten keskeytyksiä oli luon-

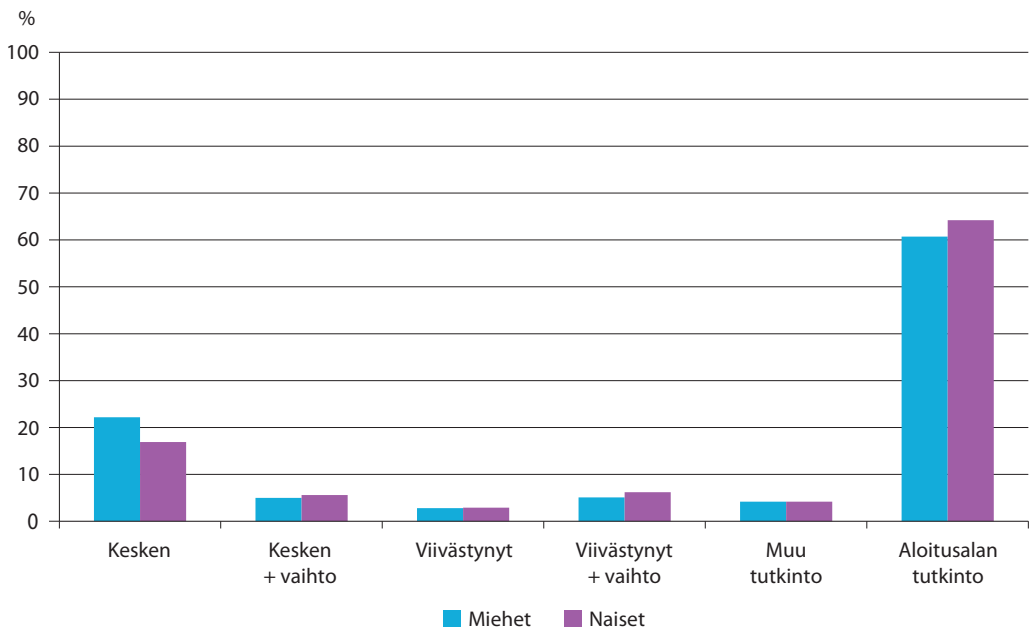
Taulukko 14. Ammatillisen koulutuksen uratyypit aloittain

Koulutusala	Opinnot kesken %	Opinnot kesken + vaihto %	Opinnot viivästyneet %	Opinnot viivästyneet + vaihto %	Muu tutkinto %	Aloitusalun tutkinto %	Yhteensä n
Humanistinen ja kasvatusala	12,8	4,3	2,1	3,5	2,8	74,5	141
Kulttuuriala	17,1	7,0	2,6	6,4	3,7	63,2	456
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	20,6	7,1	4,2	7,3	2,6	58,2	734
Luonnontieteiden ala	22,9	7,0	4,6	8,3	3,0	54,2	301
Tekniikan ja liikenteen ala	21,1	5,5	2,1	5,9	4,8	60,6	734
Luonnonvara- ja ympäristöala	23,8	4,8	1,8	6,9	5,3	57,4	394
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	16,1	3,3	4,3	3,9	2,4	70,0	1015
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	18,4	5,5	2,8	5,6	3,2	64,5	865
Muu koulutus	0,0	3,6	0,0	0,0	0,0	96,4	28
Yhteensä	19,6	5,5	2,9	5,8	3,8	62,4	6447

nontieteiden alalla (30 %), luonnonvara- ja ympäristöalalla (28 %), yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla (27 %) sekä tekniikan ja liikenteen alalla (27 %). Vaikka opintojen viivästymisiä opiskeluajan perusteella luokiteltuna esiintyy vähän, ne näyttävät kasautuvan heikomman läpäisyasteen aloille (luonnontieteiden 12 % sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalle 11 %).

4.1 Opintourat sukupuolen mukaan

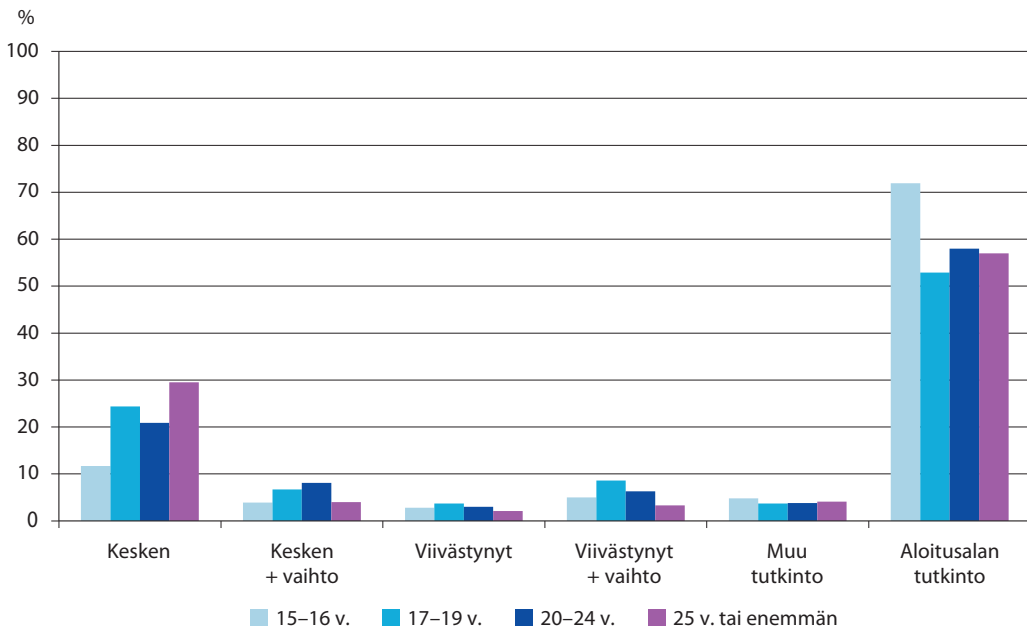
Ammatillisen koulutuksen opintourissa ei näytä olevan kovin suuria eroja sukupuolten välillä (kuvio 9). Miehet (27 %) keskeyttivät naisia useammin (23 %). Naiset puolestaan olivat miehiä (8 %) useammin (10 %) viivästyneet tutkinnon suorittamisessa. Naiset (64 %) olivat suorittaneet myös aloitusalan tutkinnon useammin kuin miehet (61 %).

Kuvio 9. Ammatillisen koulutuksen opintouratyyppit sukupuolen mukaan

4.2 Opintouratyypit aloitusiän mukaan

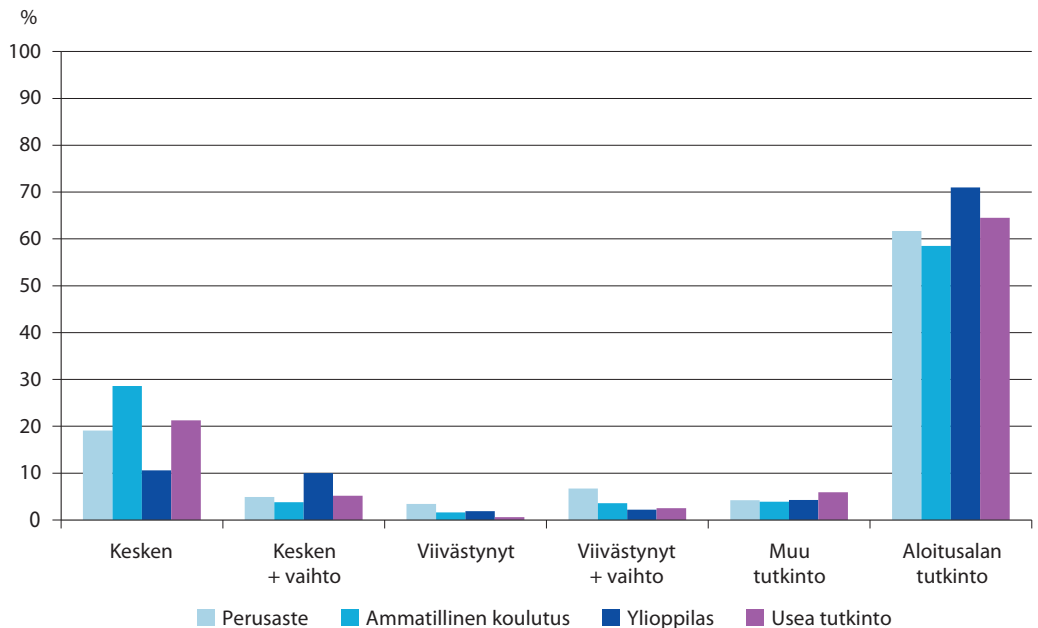
Tarkasteltaessa opintouratyyppejä iän mukaan voidaan havaita, että nuorimmat (15–16-vuotiaat) olivat muita useammin suorittaneet aloitusalan (72 %) ja muun (5 %) tutkinnon (kuvio 10). 17–19-vuotiaat olivat muita ikäluokkia vähemmän suorittaneet aloitusalan tutkinnon (53 %). Keskeyttäminen näyttää olevan yhteydessä ikään siten, että mitä vanhempi henkilö on opinnot aloittaessaan sitä todennäköisemmin hän keskeyttää opinnot. Noin kolmannes keskeyttäneistä oli yli 25-vuotiaita. Viivästyneiden kohdalla ei ollut nähtävissä samanlaista yhteyttä ikään. Suurin (12 %) viivästyneiden ikäluokka oli 17–19-vuotiaat. Kun aloittaneiden opintouria tarkastellaan koko seuranta-ajalta, opintourittain esitetyt tulokset poikkeavat edellä esitetyistä tutkinnon suorittaneista. Tutkinnon suorittaneiden joukossa vanhemmat ikäluokat suorittivat nuoria nopeammin tutkinnon. Tähän osaltaan vaikuttanee opintojen hyväksiluvut.

Kuvio 10. Ammatillisen koulutuksen opintouratyypit opiskelijoiden aloitusiän mukaan

4.3 Opintouratyypit pohjakoulutuksen mukaan

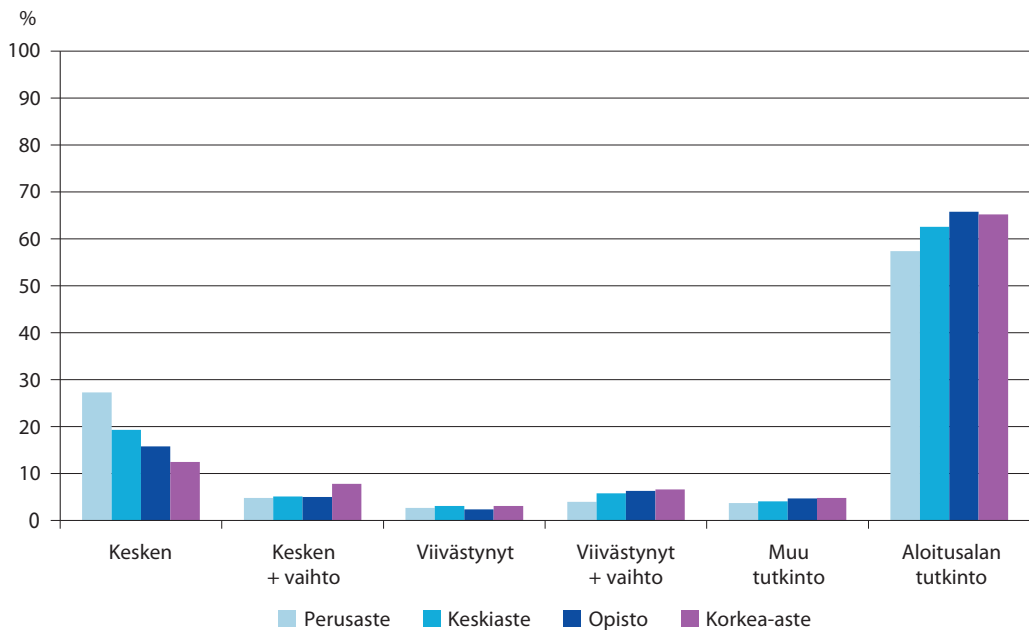
Opiskelijoiden pohjakoulutuksella on yhteys opintouriin siten, että erityisesti ammatillisen koulutuksen aikaisemmin suorittaneet keskeyttivät eniten (32 %) ja suorittivat muita harvemmin aloitusalan tutkinnon (59 %) (kuvio 11). Myös ne, joilla oli kaksi tai useampi tutkinto, keskeyttivät (27 %) muita useammin. Syynä opintojen keskeyttämiseen heillä saattaa olla opintojen odotusten vastaamattomuus tai muut esteet. Heidän on keskeytettyään myös helpompi sijoittua työmarkkinoille kuin niiden, jotka keskeyttävät opintonsa ilman mitään tutkintoa. Ylioppilastutkinnon suorittaneet (71 %) olivat muita useammin suorittaneet aloittamansa tutkinnon.

Kuvio 11. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opintouratyypit pohjakoulutuksen mukaan

4.4 Opintouratyypit perheen ylimmän koulutuksen mukaan

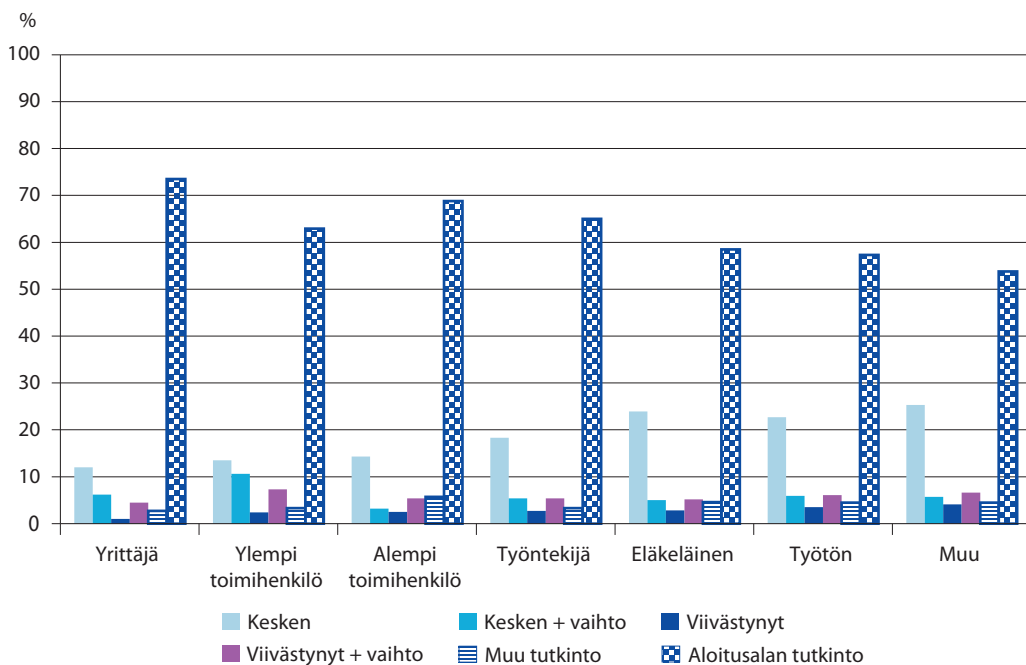
Perheen koulutuksella näyttää olevan yhteyttä nuorten opintouriin ammatillisessa koulutuksessa (kuvio 12). Tämä näkyy erityisesti keskeyttäneiden kohdalla. Jos perheen ylin koulutus oli perusaste, niin vajaa kolmannes lapsista oli keskeyttänyt opintonsa. Kun perheen ylin koulutus oli opisto- tai korkea-aste, niin viidennes lapsista oli keskeyttänyt ammatillisen koulutuksen opinnot. Myös tutkintojen suorittaneiden osuus oli muita suurempi opisto- (71 %) ja korkea-asteen vanhempien lapsilla (70 %), kun perusasteen suorittaneiden vanhempien lapsista vastaavasti 61 % oli suorittanut tutkinnon. Viivästyneiden kohdalla on nähtävissä päinvastainen trendi kuin keskeyttäneiden kohdalla. Korkeakoulutettujen vanhempien lasten opinnot olivat viivästyneet 10 %:lla, kun vastaava luku perusasteen vanhempien lapsilla oli 7 %.

Kuvio 12. Ammatillisen koulutuksen opintouratyypit perheen ylimmän koulutuksen mukaan

4.5 Opintouratyypit perheen sosioekonomisen aseman mukaan

Perheen sosioekonomisen aseman mukaan tarkasteltuna statukseltaan muiden (31 %), eläkeläisten (29 %) ja työttömien (29 %) lapset olivat muita useammin keskeyttäneet opintonsa ja suorittaneet muita ryhmiä vähemmän tutkintonsa loppuun (kuvio 13). Tutkinnon olivat suorittaneet muita useammin yrittäjien (76 %) ja alempien toimihenkilöiden lapset (75 %).

Kuvio 13. Ammatillisen koulutuksen opintouratyypit perheen sosioekonomisen aseman mukaan

4.6 Opintouratyypit oppilaitoksen sijainnin mukaan

Opintouratyyppejä tarkastellaan seuraavassa oppilaitoksen sijaintimaakunnan mukaan. Keskeyttäneet sekä keskeyttäneet ja vaihtaneet on yhdistetty luokaksi keskeyttäneet. Samoin opinnoissaan viivästyneet sekä viivästyneet ja vaihtaneet on myös yhdistetty yhdeksi luokaksi opinnoissaan viivästyneet. Tutkinnon suorittaminen ja opintojen keskeyttäminen näyttää vaihtelevan maakunnittain (taulukko 15). Useimmiten aloitusalan tutkinto oli suoritettu Keski-Pohjanmaalla (70 %), Pohjois-Savossa (69 %), Pohjois-Karjalassa (68 %) ja vähiten Ahvenanmaalla (50 %), Uudellamaalla (56 %) ja Itä-Uudellamaalla (57 %).

Taulukko 15. Ammatillisen koulutuksen opintouratyypit maakunnittain

Maakunta	Aloitusalan tutkinnon suorittaneet %	Muun tutkinnon suorittaneet %	Opinnot viivästyneet %	Opinnot keskeyttäneet %	Yhteensä (n = 6447) %	n
01 Uusimaa	55,7	3,3	11,3	29,7	100,0	1326
02 Varsinais-Suomi	63,0	4,7	4,7	27,6	100,0	487
04 Satakunta	62,7	3,3	8,2	25,9	100,0	306
05 Kanta-Häme	62,3	4,2	8,3	25,3	100,0	289
06 Pirkanmaa	66,4	3,3	8,0	22,3	100,0	539
07 Päijät-Häme	55,4	5,4	14,0	25,2	100,0	222
08 Kymenlaakso	63,3	2,7	8,0	26,1	100,0	226
09 Etelä-Karjala	65,7	2,4	8,4	23,5	100,0	166
10 Etelä-Savo	55,3	3,1	11,5	30,1	100,0	226
11 Pohjois-Savo	69,0	4,3	6,0	20,7	100,0	348
12 Pohjois-Karjala	67,6	11,0	6,0	15,5	100,0	219
13 Keski-Suomi	65,5	3,2	6,4	24,9	100,0	342
14 Etelä-Pohjanmaa	66,7	6,6	5,7	21,0	100,0	318
15 Pohjanmaa	64,7	9,5	6,5	19,4	100,0	201
16 Keski-Pohjanmaa	69,5	4,6	6,9	19,0	100,0	131
17 Pohjois-Pohjanmaa	66,0	2,5	8,5	23,1	100,0	520
18 Kainuu	64,6	7,3	10,9	17,1	100,0	82
19 Lappi	65,2	4,2	9,4	21,3	100,0	330
20 Itä-Uusimaa	57,0	2,2	11,1	29,7	100,0	135
21 Ahvenanmaa	50,0	14,7	0,0	35,3	100,0	34

Muu tutkinto on suoritettu useimmiten Ahvenanmaalla (15 %) ja Pohjois-Karjalassa (11 %). Keskeyttäminen oli yleisintä Ahvenanmaalla (35 %), Etelä-Savossa, Uudellamaalla (30 %) ja Itä-Uudellamaalla (30 %) ja vähäisintä Pohjois-Karjalassa (16 %), Kainuussa (17 %), Keski-Pohjanmaalla (19 %) ja Pohjanmaalla (19 %). Niissä maakunnissa, joissa opinnot suoritetaan useimmiten loppuun, ne myös keskeytetään vähiten. Keskeyttämisen syitä pohdittaessa seudullisilla tekijöillä on todettu olevan yhteyttä siten, että hyvät työllistymismahdollisuudet lisäävät opintojen keskeyttämistä erityisesti pääkaupunkiseudulla (Rantanen & Vehviläinen 2007). Haja-asutusalueilla ongelmaksi saattaa muodostua ns. koti-ikäväsyndrooma, koska opiskelijat asuvat oppilaitospaikkakunnalla pitkien etäisyyksien takia. Edelleen keskeyttämiseen on myös seudullisesti yhteydessä koulutuspaikkojen määrä ja sinne hakeutuvien määrä eli niin sanottu oppilaitoksen vetovoima. Lisäksi vuo-

sina 2008–2009 Suomessa todettu taantuma on tekijä, jolla voi olla vaikutusta nuorten opintouriin erityisesti työllisyyteen ja jatko-opintoihin (esim. Kuronen 2011).

5 Sijoittuminen työmarkkinoille

5.1 Oma sosioekonominen asema vuonna 2008 opintouran mukaan

Seuraavassa tarkastellaan tässä tutkimuksessa seuratun ammatillisen koulutuksen vuonna 2004 aloittaneiden sijoittumista työmarkkinoille ja erityisesti heidän sosioekonomista asemaansa vuonna 2008. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden, keskeyttäneiden ja valmistuneiden sosioekonomisen aseman ryhmittely perustuu Tilastokeskuksen työllisyys-tilastoissa käytettyyn luokitteluun. Sosioekonominen asema kuvaa vuotta 2008, jolloin kolmessa vuodessa tutkinnon suorittaneet olivat ehtineet olla työelämässä noin vuoden ajan. Noin kolmannes (34 %) ammatillisen koulutuksen opiskelijoista oli sijoittunut työntekijäasteiseen työtehtävään (taulukko 16). Vajaa neljännes (23 %) oli sijoittunut alemmaksi toimihenkilöksi. Työttömien (12 %), muiden ryhmien (12 %) ja opiskelijoiden (11 %) osuus oli lähes yhtä suuri. Ylempien toimihenkilöiden (3 %) ja yrittäjien (3 %) osuus oli pieni ammatillisen koulutuksen suorittaneiden keskuudessa. Tässä tutkimuksessa työttömien osuus on lähes samansuuruinen kuin Tilastokeskuksen vuoden 2008 tilastoissa (ks. taulukko 18).

Opintourittain on nähtävissä jonkin verran eroja (taulukko 16). Keskeyttäneet (16 %) näyttivät olleen muita useammin työttöminä. Viivästyneistä noin puolet oli edelleen opiskelemassa vuonna 2008. Yli kolmannes tutkinnon suorittaneista oli työntekijäasteisissa työtehtävissä. Aloitusalalan tutkinnon suorittaneista yli neljännes oli sijoittunut alemmiksi toimihenkilöiksi. Kun tarkastellaan ammatillisen koulutuksen aloittaneiden sosioekonomista asemaa yli neljän vuoden kuluttua opintojen aloittamisesta, voidaan havaita, että aloitusalan tutkinnon suorittaneet ovat sijoittuneet muita opintouratyyppejä useammin työssäkävien ryhmään.

Taulukko 16. Ammatillisen koulutuksen opintouratyypin sosioekonominen asema vuonna 2008

Oma sosio-ekonominen asema	Kesken (n = 1259) %	Kesken + vaihto (n = 341) %	Viivästynyt (n = 185) %	Viivästynyt + vaihto (n = 363) %	Muu tutkinto (n = 273) %	Aloitus- alan tutkinto (n = 4026) %	Yhteensä (n = 6447) %
Yrittäjät	4,1	2,6	0,5	0,3	3,3	3,1	3,0
Ylemmät toimihenkilöt	2,8	2,6	0,5	0,8	3,7	2,7	2,6
Alemmat toimihenkilöt	17,8	16,4	22,2	13,5	20,1	26,2	22,9
Työntekijät	34,7	26,1	20,5	24,5	35,5	35,8	34,0
Opiskelijat	3,5	18,5	44,9	51,8	8,8	8,1	11,3
Eläkeläiset	4,4	2,3	0,0	0,0	0,7	1,0	1,7
Työttömät	16,4	14,1	4,9	6,1	12,8	11,9	12,4
Muut	16,3	17,3	6,5	3,0	15,0	11,2	12,1
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

5.2 Oma sosioekonominen asema vuonna 2008 koulutusalan mukaan

Aloittain tarkasteltuna on havaittavissa eroja valmistuneiden sijoittumisessa sosioekonomisen aseman mukaan (taulukko 17). Luonnonvara- ja ympäristöalalta valmistuneet olivat muilta aloilta valmistuneita suhteellisesti useammin yrittäjiä (11 %), kun yrittäjien osuus kaikista ammatillisen koulutuksen aloittaneista oli 3 %. Samoin ylempien toimihenkilöiden osuus oli vähäinen (3 %). Eniten ylempiä toimihenkilöitä esiintyi humanistisella ja kasvatusalalla (9 %), luonnontieteiden (8 %) ja muussa koulutuksessa aloittaneista (7 %). Alempia toimihenkilöitä esiintyi yli puolet muussa koulutuksessa (64 %) sekä terveys-, sosiaali- ja liikunta-alalla (59 %) aloittaneista. Majoitus-, ravitsemis- ja talousalalla (46 %) sekä tekniikan ja liikenteen alalla opiskelleet (45 %) olivat muita useammin sijoittuneet työntekijöiksi. Työttömyysluvut olivat suurimpia tekniikan ja liikenteen alalla (16 %), kulttuurialalla, luonnontieteiden sekä majoitus-, ravitsemis- ja talousalalla (14 %).

Seuraavassa kuvataan Tilastokeskuksen kokonaisaineiston perusteella vuoden 2008 sijoittumistilastoja (taulukko 18) ja sen jälkeen tämän tutkimuksen aineiston perusteella vuoden 2008 tilannetta (taulukko 19). Tilastokeskus on luokitellut tutkinnon suorittaneiden sijoittumisen seuraaviin pääluokkiin: päätoimiset työlliset, työlliset opiskelijat, päätoimiset opiskelijat, työttömät ja muu toiminta. Vuonna 2008 ammatillisesta koulutuksesta valmistuneista suurin osa oli työllistynyt (74 %), kun mukaan lasketaan myös työssäkäyvät osa-aikaiset opiskelijat. Päätoimisia opiskelijoita oli yhteensä 17 % ja työttömiä

Taulukko 17. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden oma sosioekonominen asema aloittain

Koulutusala	Yrittäjät (n = 195) %	Ylemmät toimi- henkilöt (n = 168) %	Alemmat toimi- henkilöt (n = 1479) %	Työntekijät (n = 2191) %	Opiskelijat (n = 727) %	Eiäkeläiset (n = 108) %	Työttömät (n = 801) %	Muut (n = 778) %	Yhteensä (n = 6447) %
Humanistinen ja kasvatusala	0,0	8,5	46,1	21,3	9,9	1,4	7,8	5,0	100,0
Kulttuuriala	4,8	7,7	17,3	23,0	19,5	2,0	14,3	11,4	100,0
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	2,6	3,3	41,0	17,9	12,8	1,1	9,9	11,4	100,0
Luonnontieteiden ala	3,0	7,6	23,3	20,3	15,6	1,0	13,6	15,6	100,0
Tekniikan ja liikenteen ala	1,8	1,3	6,7	45,1	10,0	1,7	15,7	17,7	100,0
Luonnonvara- ja ympäristöala	10,7	3,6	11,9	38,3	13,7	2,8	10,9	8,1	100,0
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	4,3	1,1	58,7	17,3	8,3	1,2	5,4	3,7	100,0
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	1,5	1,6	15,5	46,0	10,8	2,4	13,6	8,6	100,0
Muu koulutus	0,0	7,1	64,3	25,0	0,0	0,0	3,6	0,0	100,0
Yhteensä	3,0	2,6	22,9	34,0	11,3	1,7	12,3	12,1	100,0

11 %. Vajaa 10 % sijoittui luokkaan muu toiminta. Eniten työllisiä oli muun koulutuksen (91 %), sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan (74 %) sekä humanistisen ja kasvatustieteiden (66 %) valmistuneissa. Työttömiä oli eniten tekniikan ja liikenteen alalta valmistuneiden (22 %) sekä luonnontieteiden alalta valmistuneiden (21 %) keskuudessa. Muusta koulutuksesta (3 %) sekä sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalta valmistuneet (6 %) olivat vähiten työttömiä. Kolmannes kulttuurialalta valmistuneista opiskeli joko päätoimisesti tai osa-aikaisesti.

Tilastokeskuksen taulukko perustuu kaikkiin vuonna 2008 valmistuneisiin, kun taas tämän tutkimuksen tulokset perustuvat ammatillisen koulutuksen yhden aloitusikäluokan sijoittumisiin, joissa on huomioitu myös keskeyttäneet ja opinnoissaan viivästyneet. Siksi tuloksia ei voida vertailla sellaisinaan. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan ammatillisen koulutuksen aloittaneet olivat neljän ja puolen vuoden kuluttua opintonsa aloittamisesta pääosin työssä (63 %), 11 % opiskelemissa, 12 % työttömänä ja 14 % muussa toiminnassa (taulukko 19). Aloittain esiintyi eroja. Lähes kaikki muun koulutuksen hankkineet (96 %) olivat työllistyneet. Ammatillisen perustutkinnon aloittaneista sosiaali-, terveys- ja liikunta-

Taulukko 18. Ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden sijoittuminen vuosi valmistumisen jälkeen vuonna 2008 (Tilastokeskus 2008)

Koulutusala	Päätoimiset työlliset (N = 33747) %	Työlliset opiskelijat (N = 5782) %	Päätoimiset opiskelijat (N = 3480) %	Työttömät (N = 5892) %	Muu toiminta (N = 4678) %	Yhteensä (N = 53579) %
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	66,0	9,6	7,9	12,0	4,5	100,0
Kulttuuriala	38,2	16,2	16,9	17,4	11,3	100,0
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	63,8	12,8	6,5	10,8	6,1	100,0
Luonnontieteiden ala	37,4	8,8	17,9	20,6	15,3	100,0
Tekniikan ja liikenteen ala	48,0	8,3	7,5	21,7	14,5	100,0
Luonnonvara- ja ympäristöala	53,2	11,2	9,6	14,8	11,2	100,0
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	73,5	10,8	5,3	6,3	4,1	100,0
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	58,1	11,4	7,1	14,9	8,5	100,0
Muu koulutus	91,0	5,2	1,3	2,5	0,0	100,0
Yhteensä	63,0	10,8	6,5	11,0	8,7	100,0

Taulukko 19. Vuonna 2004 ammatillisen koulutuksen aloittaneiden pääasiallinen toiminta vuonna 2008 koulutusaloittain

Koulutusala	Työlliset (n = 4033) %	Opiskelijat (n = 727) %	Työttömät (n = 801) %	Muu toiminta (n = 886) %	Yhteensä (n = 6447) %
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	75,9	9,9	7,8	6,4	100,0
Kulttuuriala	52,8	19,5	14,3	13,4	100,0
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	64,8	12,8	9,9	12,5	100,0
Luonnontieteiden ala	54,2	15,6	13,6	16,6	100,0
Tekniikan ja liikenteen ala	54,9	10,0	15,7	19,4	100,0
Luonnonvara- ja ympäristöala	64,5	13,7	10,9	10,9	100,0
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	81,4	8,3	5,4	4,9	100,0
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	64,6	10,8	13,6	11,0	100,0
Muu koulutus	96,4	0,0	3,6	0,0	100,0
Yhteensä	62,5	11,3	12,3	13,8	100,0

alan opiskelijat (81 %) olivat muita useammin työssä. Humanistisen ja kasvatustieteiden alan opiskelijoista 76 % oli työssä. Keskiarvon yläpuolelle olivat sijoittuneet myös yhteiskunta-, liiketalouden ja hallinnon opiskelijat, luonnonvara- ja ympäristöalan opiskelijat sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalan opiskelijat. Tekniikan ja liikenteen alalla aloittaneet (16 %) olivat muita useammin työttöminä keskiarvon ollessa 12 %. Luonnontieteiden, kulttuurin sekä majoitus, ravitsemis- ja talousalan opiskelijoista 14 % oli työttömänä. Vuonna 2004 kulttuurialalla aloittaneista viidennes oli syksyllä 2008 opiskelijoina. Luonnontieteiden alalla aloittaneista 16 % sekä luonnonvara- ja ympäristöalalla aloittaneista 14 % oli opiskelijoina vuonna 2008. Ammatillisen perustutkinnon opiskelijoista olivat parhaiten työllistyneet sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan opiskelijat, joista oli vähiten työttöminä ja opiskelijoina vuonna 2008.

5.3 Oma sosioekonominen asema vuonna 2008 oppilaitoksen sijaintimaakunnan mukaan

Taulukossa 20 tarkastellaan ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opiskelumaakunnan yhteyttä vuonna 2008 luokiteltuun ammatilliseen statukseen. Maakunnittain näyttää ole-

Taulukko 20. Oma sosiaalinen asema maakunnittain

Maakunta	Yrittäjät %	Ylemmät toimi- henkilöt %	Alemmat toimi- henkilöt %	Työn- tekijät %	Opiskelijat %	Eläkeläiset %	Työttömät %	Muut %	Yhteensä %	n
01 Uusimaa	3,4	4,4	33,1	32,1	8,0	1,6	6,6	10,9	100,0	1326
02 Varsinais-Suomi	3,7	0,8	24,2	35,3	11,3	1,2	9,7	13,8	100,0	487
04 Satakunta	2,3	1,0	20,3	35,0	12,4	2,3	11,4	15,4	100,0	306
05 Kanta-Häme	2,4	4,5	21,1	30,4	10,0	2,8	15,2	13,5	100,0	289
06 Pirkanmaa	1,7	2,4	20,4	33,6	10,9	1,3	13,7	16,0	100,0	539
07 Päijät-Häme	3,2	3,6	24,8	33,3	12,6	1,4	9,9	11,3	100,0	222
08 Kymenlaakso	2,2	1,8	16,8	34,1	12,8	0,9	15,9	15,5	100,0	226
09 Etelä-Karjala	3,0	2,4	21,1	33,1	12,7	0,6	16,3	10,8	100,0	166
10 Etelä-Savo	2,7	0,4	19,0	30,5	12,8	3,1	15,9	15,5	100,0	226
11 Pohjois-Savo	4,3	1,4	17,2	37,4	13,2	2,0	13,8	10,6	100,0	348
12 Pohjois-Karjala	2,7	2,3	20,5	28,8	13,2	3,7	17,4	11,4	100,0	219
13 Keski-Suomi	2,6	2,9	18,1	37,7	11,7	1,2	14,9	10,8	100,0	342
14 Etelä-Pohjanmaa	2,8	3,8	16,4	40,3	8,2	2,5	13,5	12,6	100,0	318
15 Pohjanmaa	4,5	2,0	26,9	35,8	13,9	0,0	8,5	8,5	100,0	201
16 Keski-Pohjanmaa	4,6	0,8	20,6	38,2	8,4	4,6	13,7	9,2	100,0	131
17 Pohjois-Pohjanmaa	2,7	1,9	21,5	34,2	15,0	1,7	13,1	9,8	100,0	520
18 Kainuu	6,1	1,2	13,4	25,6	18,3	2,4	25,6	7,3	100,0	82
19 Lappi	3,6	2,4	15,8	30,9	13,3	0,3	21,8	11,8	100,0	330
20 Itä-Uusimaa	0,7	1,5	25,2	40,0	10,4	0,7	11,9	9,6	100,0	135
21 Ahvenanmaa	0,0	5,9	26,5	44,1	5,9	0,0	2,9	14,7	100,0	34

van eroja ammatillisen koulutuksen aloittaneiden sijoittumisessa erilaiseen sosiaaliseen asemaan, mihin vaikuttaa maakunnan elinkeinorakenne. Työttömyys oli suurinta Kainuussa (26 %) ja Lapissa (22 %) ja pienintä Ahvenanmaalla (3 %), Uudellamaalla (7 %) ja Pohjanmaalla (9 %).

Oppilaitoksen sijaintipaikkakunnan mukaan tarkasteltuna ammatillisen koulutuksen aloittaneiden toiminta syksyllä 2008 erosi maakunnittain (taulukko 21). Ahvenmaalla (77 %), Uudellamaalla (73 %), Pohjanmaalla (69 %) ja Itä-Uudellamaalla (67 %) opiskelleet olivat muita useammin työllistyneet. Suurimmat työttömyysluvut esiintyivät Kainuussa (26 %) ja Lapissa (22 %) opiskelleilla. Näiden alueiden opiskelijoista oli muita vähäisempi osuus työssä käyviä. Kainuussa oli sen sijaan vuonna 2008 eniten opiskele-
massa olevia (18 %), joille opiskelu oli todennäköisesti yksi työttömyyden torjuntakeino.

Taulukko 21. Vuonna 2004 ammatillisen koulutuksen aloittaneiden pääasiallinen toiminta vuonna 2008 maakunnittain

Maakunta	Työssä	Opiskelija	Työtön	Muu toiminta	Kaikki (n = 6447) %	n
01 Uusimaa	73,0	8,0	6,6	12,5	100,0	1326
02 Varsinais-Suomi	64,0	11,3	9,7	15,0	100,0	487
04 Satakunta	58,6	12,4	11,4	17,7	100,0	306
05 Kanta-Häme	58,4	10,0	15,2	16,3	100,0	289
06 Pirkanmaa	58,1	10,9	13,7	17,3	100,0	539
07 Päijät-Häme	64,9	12,6	9,9	12,7	100,0	222
08 Kymenlaakso	54,9	12,8	15,9	16,4	100,0	226
09 Etelä-Karjala	59,6	12,7	16,3	11,4	100,0	166
10 Etelä-Savo	52,6	12,8	15,9	18,6	100,0	226
11 Pohjois-Savo	60,3	13,2	13,8	12,6	100,0	348
12 Pohjois-Karjala	54,3	13,2	17,4	15,1	100,0	219
13 Keski-Suomi	61,3	11,7	14,9	12,0	100,0	342
14 Etelä-Pohjanmaa	63,3	8,2	13,5	15,1	100,0	318
15 Pohjanmaa	69,2	13,9	8,5	8,5	100,0	201
16 Keski-Pohjanmaa	64,2	8,4	13,7	13,8	100,0	131
17 Pohjois-Pohjanmaa	60,3	15,0	13,1	11,5	100,0	520
18 Kainuu	46,3	18,3	25,6	9,7	100,0	82
19 Lappi	52,7	13,3	21,8	12,1	100,0	330
20 Itä-Uusimaa	67,4	10,4	11,9	10,3	100,0	135
21 Ahvenanmaa	76,5	5,9	2,9	14,7	100,0	34

6 Opintouratyyppejä selittävät tekijät

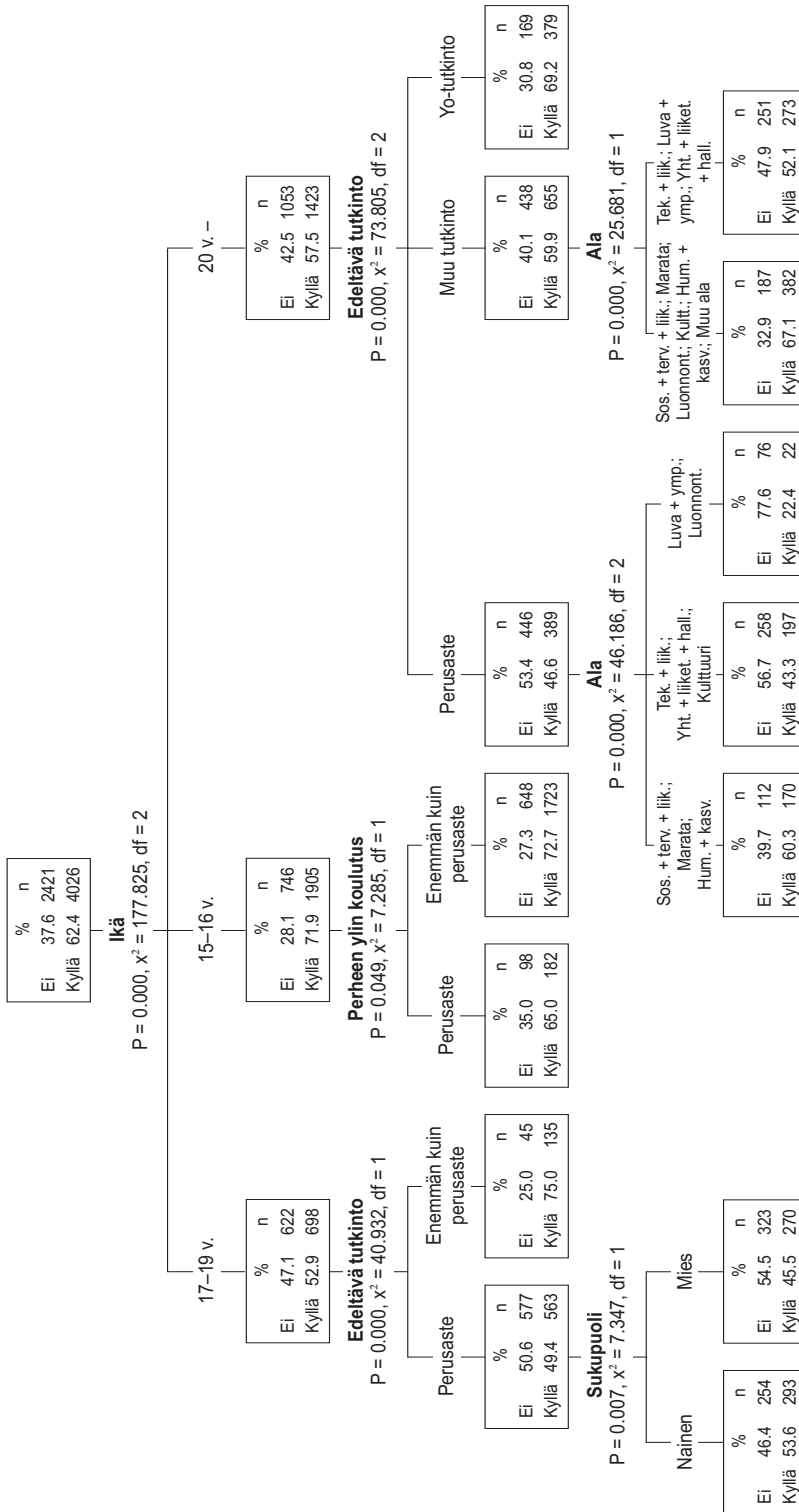
6.1 Aloitusalalan tutkinnon suorittamiseen yhteydessä olevat tekijät

Aloitusalalan tutkinnon suorittamista ja sitä selittäviä tekijöitä selvitettiin moniulotteista ristiintaulukointia hyödyntäen. Tulokset esitetään puukuviona (CHAID), joiden tarkoituksena on täsmentää osaryhmiin jakautumista. Mallin selitysprosentti oli 65. Aloitusalalan tutkinnon suorittaneita jakoi osaryhmiin ensisijaisesti ikä (kuvio 14). Nuorimmat (15–16-vuotiaat) suorittivat aloitusalan tutkinnon (72 %) muita ikäryhmiä useammin (yli 20-vuotiaat 58 %; 17–19-vuotiaat 53 %). Nuorimpia ikäluokkia jakoi edelleen perheen ylin koulutus; perheen pohjakoulutuksen noustessa opiskelijan aloitusalan tutkinnon suorittaminen nousi. Jos perheen ylin koulutus oli enemmän kuin pelkkä perusaste, opiskelijat suorittivat (73 %) pelkän perusasteen omaavien vanhempien lapsia (65 %) useammin aloitusalan tutkintonsa loppuun.

Yli 20-vuotiaiden ikäryhmässä edeltävä tutkinto jakoi osaryhmiin. Ylioppilastutkinnon omaavat (69 %) suorittivat muita koulutusryhmiä (muun tutkinnon suorittaneet 60 %; perusaste 47 %) useammin aloitusalan tutkinnon. Vanhimmassa ikäryhmässä edeltävää tutkintoa vailla olevat jakautuivat vielä alaryhmiin koulutusalan mukaan. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan, matkailu-, ravitsemis- ja talousalan sekä humanistinen ja kasvatustieteiden alan opiskelijat suorittivat (60 %) tässä ikäryhmässä muiden alojen opiskelijoita useammin aloitusalan tutkinnon. Luonnonvara- ja ympäristöalan sekä luonnontieteiden alan opiskelijat, jotka olivat yli 20-vuotiaita ja joilla ei ollut perusasteen lisäksi muuta tutkintoa, suorittivat muita harvemmin aloitusalan tutkinnon (22 %). Yli 20-vuotiaat, joilla oli edeltävänä tutkintona muu kuin ylioppilastutkinto jakautuivat osaryhmiin koulutusalan mukaan. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan, kulttuurialan, humanistisen ja kasvatustieteiden sekä muun koulutuksen opiskelijat (67 %) suorittivat tekniikan ja liikenteen, luonnonvara- ja ympäristöalan sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alan opiskelijoita (52 %) useammin aloitusalan tutkinnon loppuun.

Myös 17–19-vuotiaiden ikäryhmässä edeltävä tutkinto oli osaryhmiin jakava tekijä. Tässä ikäryhmässä osaryhmät jakautuivat ainoastaan kahteen ryhmään: 1) ei ole aikaisempaa tutkintoa ja 2) on edeltävä tutkinto. Niistä, joilla oli tutkinto ennen ammatillisen koulutuksen aloittamista, 75 % suoritti aloitusalan tutkinnon. Sen sijaan aikaisempaa tutkintoa vailla olleista puolet suoritti aloitusalan tutkinnon. Edelleen viime mainittu ryhmä jakautui sukupuolen mukaan alaryhmiin. Yli puolet naisista suoritti tutkinnon, kun taas vastaava luku miehillä oli 45 %. Muissa alaryhmissä sukupuolella ei ollut yhteyttä aloitusalan tutkintoon.

Ammatillisen koulutuksen aloitusalan tutkinnon suorittaminen

Kuvio 14. Ammatillisen koulutuksen aloitusalan tutkinnon suorittaneiden jakautuminen osaryhmiin

6.2 Keskeyttämiseen yhteydessä olevat tekijät

Myös opintojen keskeyttämistä selvitettiin puukuvioiden avulla (CHAID). Mallin selitysprosentti oli 75. Opintojen keskeyttämistä kuten myös aloitusalan tutkinnon suorittamista osaryhmiin jakoi ensisijaisesti ikä (kuvio 15). Keskeyttäneiden ikäryhmä jakautui osaryhmiin hieman eri tavalla kuin aloitusalan tutkinnon suorittaneet. Mitä vanhempia opiskelijat (25-vuotiaat tai sitä vanhemmat) olivat, sitä todennäköisemmin he keskeyttivät opinnot (34 %). 17–24-vuotiaista keskeytti opintonsa 30 %, kun vastaavasti nuorimmista (15–16-vuotiaista) vain 16 % oli keskeyttäneitä.

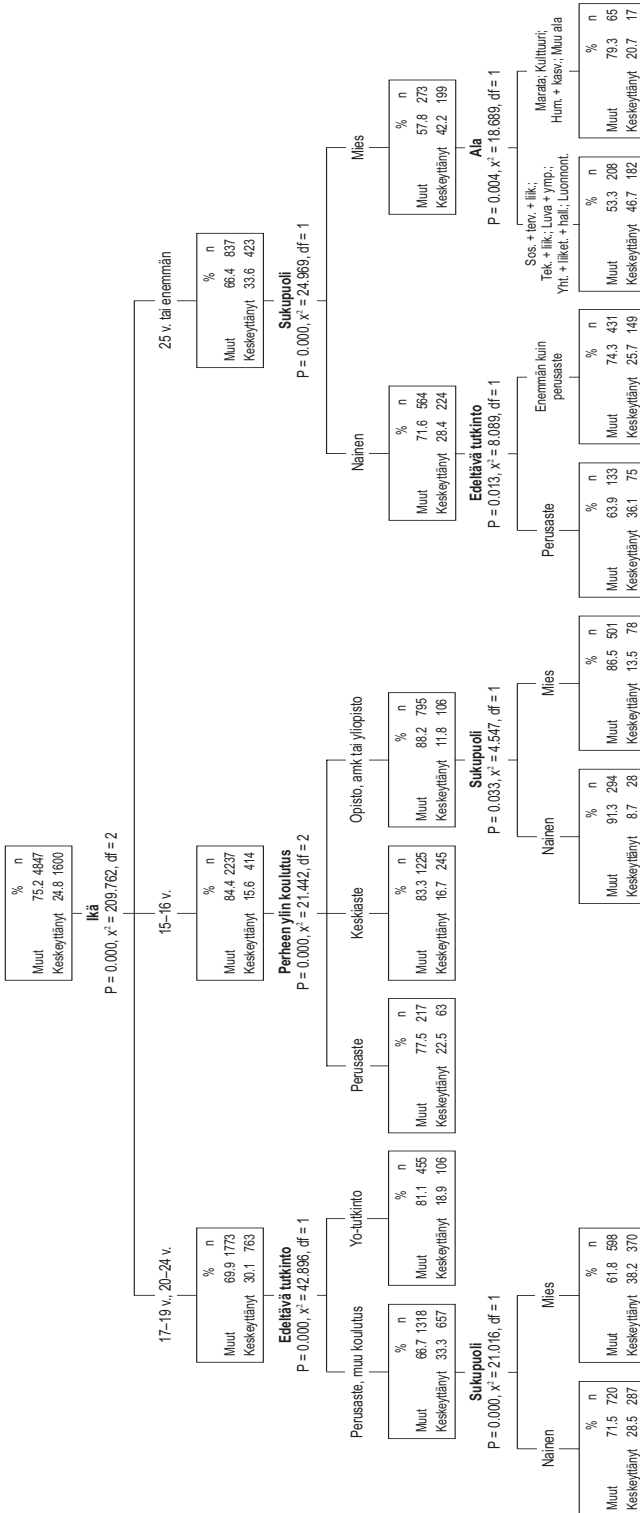
Vanhin ikäryhmä jakautui edelleen osaryhmiin sukupuolen mukaan siten, että miehet (42 %) keskeyttivät naisia (28 %) useammin opintonsa. Miesten ja naisten osalta opiskelijat jakautuivat erilaisiin osaryhmiin. Miesten kohdalla ala oli se tekijä, joka jakoi edelleen osaryhmiin. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan, tekniikan ja liikenteen alan, luonnonvara- ja ympäristöalan, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon sekä luonnontieteiden alan opiskelijat (47 %) keskeyttivät matkailu-, ravitsemis- ja talousalan, kulttuurialan, humanistisen ja kasvatustieteiden sekä muun koulutuksen opiskelijoita (21 %) useammin opintonsa. Naisten kohdalla osaryhmiin jakava tekijä oli aikaisempi tutkinto. Pelkän peruskoulutuksen omaavat (36 %) keskeyttivät opintonsa aikaisemman tutkinnon suorittaneita (26 %) useammin.

Ikäryhmässä 17–24-vuotiaat edeltävä tutkinto näytti jakavan osaryhmiin. Jos opiskelijalla oli pelkkä peruskoulutus tai muu kuin ylioppilastutkinto (33 %), niin keskeyttäminen oli yleisempää kuin ylioppilailalla (19 %). Ryhmä, jolla ei ollut aikaisempaa koulutusta tai oli muu kuin ylioppilastutkinto, jakautui sukupuolen mukaan. Tämän ryhmän miehet (38 %) keskeyttivät naisia (28 %) yleisemmin. Syynä saattaa olla taustalla olevat negatiiviset koulukokemukset ja edellisestä koulutuksesta kulunut pitkä aika, jotka saattavat johtaa itsetunto-ongelmiin aikuisopiskelijana. Jos lisäksi opiskeluun tarvittavat perustaidot ovat puutteellisia ja nykyisellä koulutuspääomalla voidaan kilpailla työmarkkinoilla, niin henkilökohtainen koulutustarve koetaan vähäiseksi (Stenström 2002).

Nuorimmassa ikäryhmässä (15–16-vuotiaat) perheen ylin koulutus oli osaryhmiin jakava tekijä. Mitä korkeampi perheen koulutus oli, sitä vähemmän esiintyi opintojen keskeyttämistä.

Tilastokeskuksen kokonaisaineistojen perusteella (Tilastokeskus 2010) opintojen keskeyttäminen ammatillisessa koulutuksessa näyttää vähentyneen aikavälillä 2005–2009 (taulukko 22). Eniten keskeytyksiä kokonaisaineistossa oli luonnontieteiden sekä luonnonvara- ja ympäristöalalla sekä vähiten keskeytyksissä muussa koulutuksessa ja humanistisella ja kasvatustieteiden alalla. Tältä osin kokonaisaineiston tulos on samansuuntainen kuin tämän tutkimuksen tulos, vaikka kokonaisaineiston tuloksia ei voida verrata sellaisenaan tämän tutkimuksen tietoihin. Kokonaisaineistossa keskeyttämisluvut on laskettu vuosit-

Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opintojen keskeyttäminen tai loppuun saattaminen

Kuvio 15. Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden jakautuminen osaryhmiin

Taulukko 22. Opintojen keskeyttäminen omalla alalla tai kokonaan (Tilastokeskus 2010)

Ammatillisen koulun keskeyttäminen	Keskeytti ammatillisen koulutuksen											
	Omalla alalla	Kokonaan	Omalla alalla	Kokonaan	Omalla alalla	Kokonaan	Omalla alalla	Kokonaan	Omalla alalla	Kokonaan	Omalla alalla	Kokonaan
	2004–2005	2004–2005	2005–2006	2005–2006	2006–2007	2006–2007	2006–2007	2006–2007	2007–2008	2007–2008	2008–2009	2008–2009
Koulutusala	Lukuvuosi											
Humanistinen ja kasvatusala	10,4	7,8	10,8	8,7	9,9	7,6	9,2	6,6	9,6	7,1	14,2	9,9
Kulttuuriala	14,2	12,1	13,7	11,7	13,5	11,4	13,4	11,2	12,1	9,9	14,2	9,9
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	14,3	11,8	13,7	11,4	13,8	11,4	13,2	10,8	12,4	9,6	14,2	9,6
Luonnontieteiden ala	16,1	12,7	17,0	13,8	17	13,1	18,7	14,9	16,7	12,5	14,2	12,5
Tekniikka ja liikenne	10,3	9,3	10,8	9,7	10,4	9,3	10	8,9	8,6	7,3	14,2	7,3
Luonnonvara- ja ympäristöala	17,8	15,7	17,8	15,1	16	13,5	15,5	12,9	15,2	12,7	14,2	12,7
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	10,6	9,0	10,7	9,1	9,7	8,5	9,3	7,9	8,7	7,1	14,2	7,1
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	13,5	11,4	13,5	11,0	14,3	11,7	14,2	11,6	13,2	10,2	14,2	10,2
Muu koulutus	1,6	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6	2,1	2	2,2	2,2	14,2	2,2
Yhteensä	12,2	10,5	12,3	10,5	11,9	10,2	11,6	9,8	10,5	8,5	14,2	8,5

tain, kun sen sijaan tutkimusaineistossa on seurattu tiettyä vuonna aloittaneiden opintojen kulkua, jolloin keskeyttämisluvut koskevat koko seuranta-aikaa.

Vaikka tässä tutkimuksessa ei ollut mahdollista selvittää hakutoiveen yhteyttä opintojen keskeyttämiseen, niin sitä voidaan tarkastella ammatillisen koulutuksen vetovoiman perusteella (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010). Mitä korkeampi on vetovoimaluku, sitä enemmän ko. alalle on ollut hakijoita. Alojen vetovoimaisuudessa on nähtävissä eroja myös siinä, miten alojen suosio on vuosien myötä noussut tai laskenut. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala on säilyttänyt viime vuosina vetovoimaisuutensa. Ko. alalta valmistuneet ovat parhaiten työllistyneet ja sijoittuneet vähiten työttömiksi. Humanistinen ja kasvatusala on ollut vuonna 2005 vetovoimaisimpia aloja, mikä näkyy tämän tutkimuksen aloitusalan tutkinnon suorittaneiden osuudessa (75 %), joka oli muita aloja suurempi. Myös ko. alalla oli vähiten keskeyttäneitä. Luonnonvara- ja ympäristöala sekä luonnontieteiden alan vetovoimaluvut olivat alhaisempia, mikä näkyi keskeyttäneiden suuressa osuudessa (yli 20 %). Alhaisin vetovoimaluku on ollut majoitus-, ravitsemis- ja talousalalla.

Taulukko 23. Ammatillisen koulutuksen vetovoiman kehitys (ensisijaiset hakijat/aloituspaiikat) koulutusaloittain yhteishaussa vuosina 2005–2010 (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010)

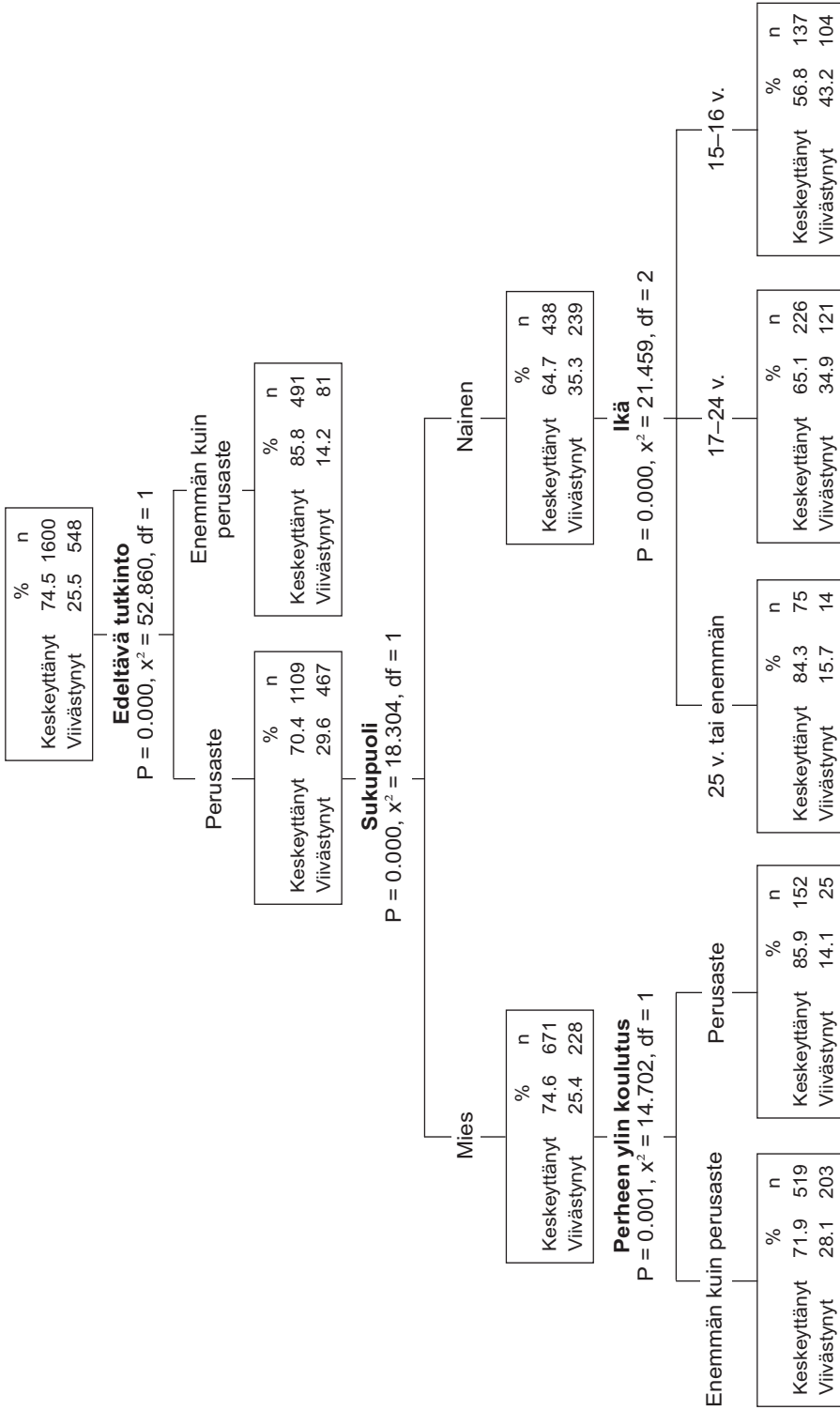
Koulutusala	Vuosi					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Humanistinen ja kasvatusala	1,80	1,70	1,75	1,83	1,68	1,69
Kulttuuriala	1,60	1,70	1,49	1,56	1,78	2,00
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	0,90	0,90	0,93	1,05	1,11	1,21
Luonnontieteiden ala	1,00	0,90	0,87	0,90	0,99	1,06
Tekniikan ja liikenteen ala	1,00	1,10	1,16	1,24	1,19	1,25
Luonnonvara ja ympäristöala	0,80	0,80	0,80	0,93	0,96	1,07
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	1,90	1,90	1,87	1,97	1,94	2,20
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	0,90	0,80	0,72	0,80	0,86	1,02

6.3 Opintojen viivästyminen yhteydessä olevat tekijät

Keskeyttämistä tarkastellaan vielä seuraavien osaryhmien osalta: keskeyttäneet ja viivästyneet (CHAID). Tämä malli sisältää vain osan tutkitusta joukosta, koska tutkinnon suorittaneet jäivät mallin ulkopuolelle. Mallin selitysprosentti oli 75 %. Keskeyttäneitä ja

viivästyneitä jakoi osaryhmiin ensisijaisesti edeltävä tutkinto (kuvio 16). Jos opiskelijoilla ei ollut aikaisempia tutkintoja, niin heidän opintonsa viivästyivät (30 %) useammin kuin ne, joilla oli jo taustalla suoritettuja tutkintoja. Jälkimmäiset (86 %) keskeyttivät edellisiä (70 %) useammin. Ne, joilla ei ollut edeltäviä opintoja, jakautuivat sukupuolen mukaan siten, että miehet keskeyttivät naisia useammin. Naisilla puolestaan opinnot viivästyivät miehiä useammin. Miehet jakautuivat edelleen osaryhmiin edeltävän koulutuksen mukaan. Ne, joilla oli pelkkä peruskoulutus, keskeyttivät useammin kuin ne, joiden pohjakoulutus oli korkeampi kuin peruskoulutus. Naiset jakautuivat osaryhmiin iän mukaan. Vanhimmat ikäluokat (25 vuotta tai enemmän) keskeyttivät ja viivästyivät opinnoissaan nuorempia ikäluokkia vähemmän.

Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opintojen keskeyttäminen tai viivästyminen

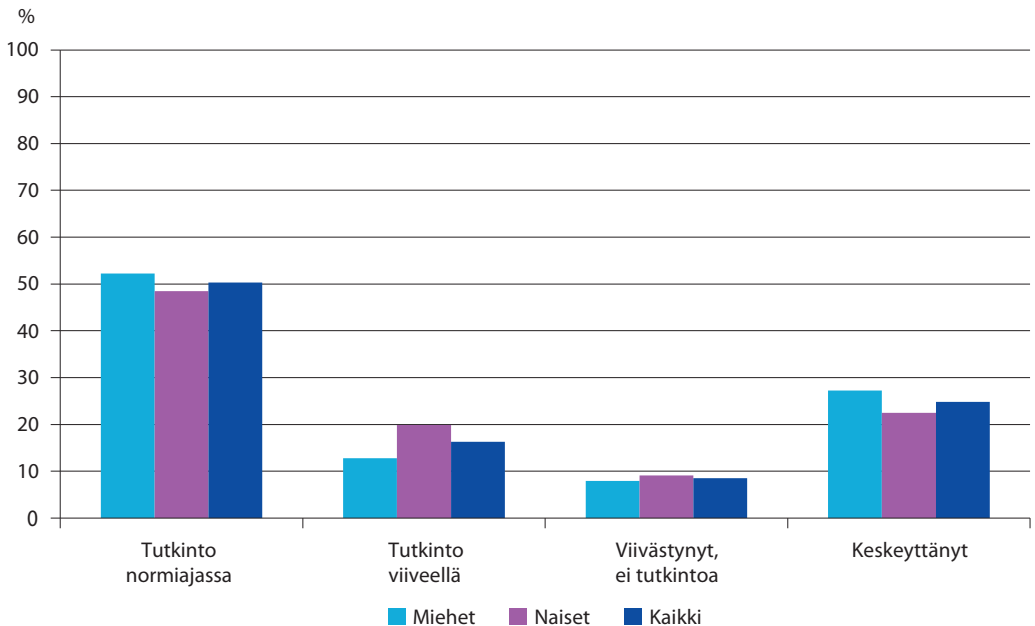
Kuvio 16. Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden ja opintojen viivästyneiden jakautuminen osaryhmiin

7 Opintouratyypit normiajan mukaisesti luokiteltuna

Opintouria on edellä tarkasteltu ainoastaan niiden keston perusteella. Opetus- ja kulttuuriministeriö on ehdottanut opintourien luokittelussa ns. normiajan käyttöä. Normiajan mukaan opintourat luokiteltiin normiajan mukaan neljään ryhmään: 1) normiajassa tutkinnon suorittaneet, 2) opinnoissaan viivästyneet ja tutkinnon suorittaneet, 3) opinnoissaan viivästyneet, mutta eivät tutkintoa suorittaneet ja 4) keskeyttäneet. Normiajan luokittelu perustui pohjakoulutukseen. Normiajassa opinnot suorittaneisiin luokiteltiin pohjakoulutuksen mukaan seuraavat ryhmät: a) ne opiskelijat, joilla ei ollut aikaisempaa tutkintoa peruskoulutuksen jälkeen ja jotka olivat suorittaneet ammatillisen koulutuksen perustutkinnon kolmessa vuodessa, b) ne opiskelijat, joilla oli aikaisempi tutkinto (ylioppilas, ammatillisen koulutuksen tutkinto tai korkeakoulututkinto) suoritettuna ja jotka olivat suorittaneet tutkinnon kahdessa vuodessa sekä c) ne opiskelijat, jotka suorittivat kaksoistutkinnon neljässä vuodessa. Viivästyneiksi, mutta opintonsa loppuun suorittaneiksi luokiteltiin ne opiskelijat, jotka olivat ylittäneet edellä mainitun normiajan. Lisäksi pelkiksi viivästyneiksi luokiteltiin ne opiskelijat, jotka eivät olleet suorittaneet tutkintoa vuoden 2008 loppuun mennessä. Koska opintojen viivästymisen luokittelu perustui pelkästään opiskelijan pohjakoulutukseen, saattaa viivästyneiksi olla luokiteltu opiskelijoita, joiden ei ole ollut käytännössä mahdollisuus suorittaa opintoja nopeutetussa aikataulussa riippumatta aikaisemmin suoritetuista tutkinnoista. Keskeyttäneiksi luokiteltiin kaikki ne, joilta ei löytynyt opintojen keskeyttämistiedon jälkeen ilmoittautumismerkintää opinto-rekistereistä vuosina 2004–2008.

Edellä mainittuun luokitteluun perustuen puolet ammatillisen koulutuksen aloittaneista oli suorittanut tutkinnon normiajassa, 16 % oli suorittanut tutkinnon viiveellä, neljännes oli keskeyttänyt opinnot ja vajaa 10 % oli opinnoissaan siinä määrin viivästynyt, ettei ollut seurantajakson aikana (4 ½ vuotta) suorittanut tutkintoa. Siis kolmannes opiskelijoista oli lopettanut opiskelut ilman tutkintoa. Tulosten mukaan yhden ammatillisen tutkinnon omaavien opinnot olivat muita pohjakoulutusryhmiä useammin viivästyneet. Tulos saattaa viitata myös siihen, että opintojen hyväksilukua ei käytetä riittävästi oppilaitoksissa tai vanhemmilla ja jo muuta koulutustaustaa omaavilla opiskelijoilla ei ole mahdollisuutta suorittaa tutkintoa ns. normaiaikaa lyhyemmässä ajassa.

Tutkinnon suorittaminen normiajassa on yhteydessä sukupuoleen siten, että miehet (52 %) suorittivat tutkinnon normiajassa useammin kuin naiset (49 %), jotka puolestaan keskeyttivät (22 %) miehiä (27 %) vähemmän (kuvio 17). Sen sijaan naisten tutkinnon suorittaminen (20 %) viivästyi miehiä (13 %) useammin. Yhteenvetona voidaan todeta, että naiset (68 %) suorittivat miehiä (65 %) jonkin verran useammin tutkinnon. Miehet puolestaan poistuivat koulujärjestelmästä ilman tutkintoa naisia useammin.

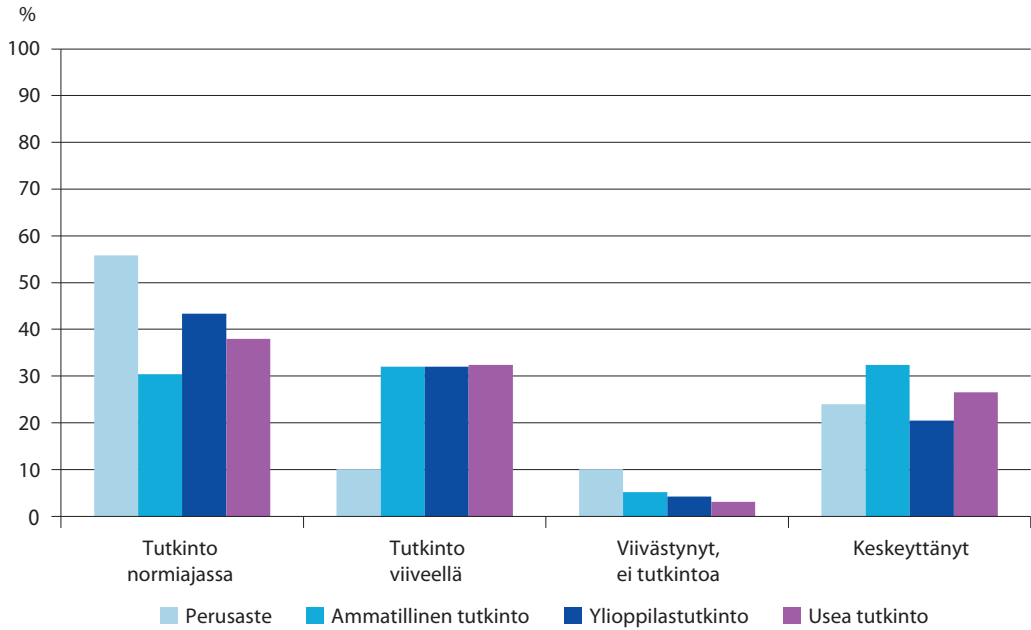

Kuvio 17. Ammatillisen koulutuksen normiajan mukaiset opintouratyyppit sukupuolen mukaan

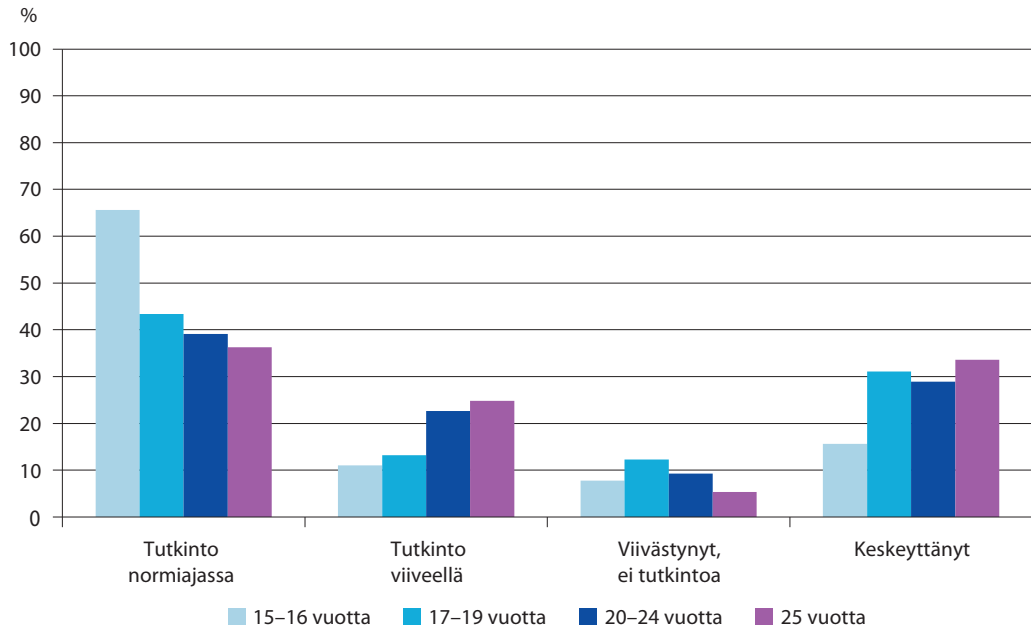
Pohjakoulutuksen mukaan tarkasteltuna normiajassa suoritettut tutkinnot eroavat toisistaan (kuvio 18). Niillä, joilla oli pelkkä peruskoulutus, olivat suorittaneet muita useammin tutkinnon normiajassa. Ammatillisen tutkinnon omaavat olivat vähiten (30 %) suoriutuneet tutkinnosta normiajassa. Yhteenvetona voidaan todeta, että useimmiten normiajassa tutkinnosta suoriutuivat pelkän peruskoulutuksen omaavat ja tutkinnon viiveellä suorittivat useimmiten ne, joilla oli aikaisempi tutkinto suoritettuna. Tulos saattaa viitata myös siihen, että normiaika-muuttuja toimii parhaiten pelkän peruskoulutuksen suorittaneilla.

Aikaisempaan koulutukseen liittyy opiskelijoiden aloitusikä (kuvio 19). Mitä nuorempi opiskelija oli, sitä useammin hän oli suorittanut tutkinnon normiajassa ja päinvastoin. Myös opintojen keskeyttäminen näyttää olevan yhteydessä ikään siten, että nuoremmat opiskelijat olivat keskeyttäneet vanhempia ikäryhmiä vähemmän. Tämä tulos on päinvastainen aikaisemmin saadulle tulokselle iän ja opintouran yhteydestä, jossa vanhimmat opiskelijat suorittivat opintonsa loppuun nopeammassa aikataulussa kuin nuoret. Ristiriitaisuuteen tuloksiin on todennäköisesti syynä se, että normiajassa tutkimuksen suorittamisen luokittelu on tapahtunut ainoastaan pohjakoulutuksen mukaan.

Pohjakoulutuksen ja aloitusiän yhteyttä tutkinnon suorittamiseen normiajassa tarkastellaan seuraavassa yksityiskohtaisemmin tutkinnon suorittaneiden osalta (taulukko 24). Edellisissä kuvioissa on tarkasteltu normiajassa tutkinnon suorittaneita suhteessa kaikkiin aloittaneisiin, jolloin prosenttiosuudet muodostuvat erilaisiksi. Iän yhteys normiajassa

Kuvio 18. Normiajan mukaiset opintouratyypit pohjakoulutuksen mukaan

Kuvio 19. Normiajan mukaiset opintouratyypit aloitusiän mukaan

Taulukko 24. Normiajassa tutkinnon suorittaneiden %-osuudet aloitusiän ja pohjakoulutuksen mukaan (n = 4299)

Pohjakoulutus	%	n
Perusaste		
15–16 vuotta	85,7	2031
17–19 vuotta	82,1	604
20–24 vuotta	80,3	228
25 vuotta tai enemmän	84,6	187
Yhteensä	84,6	3050
Ammatillinen tutkinto		
17–19 vuotta	48,7	37
20–24 vuotta	46,2	158
25 vuotta tai enemmän	50,0	320
Yhteensä	48,7	515
Ylioppilas		
17–19 vuotta	56,2	105
20–24 vuotta	60,1	331
25 vuotta tai enemmän	47,1	70
Yhteensä	57,5	506
Usea tutkinto		
17–19 vuotta	0,0	1
20–24 vuotta	61,8	34
25 vuotta tai enemmän	52,9	193
Yhteensä	54,0	228
Kaikki		
15–16 vuotta	85,7	2031
17–19 vuotta	76,7	747
20–24 vuotta	63,4	751
25 vuotta tai enemmän	59,4	770
Yhteensä	75,5	4299

tutkinnon suorittamiseen näyttää jonkin verran vaihtelevan pohjakoulutusryhmittäin. Pelkän peruskoulutuksen omaavien ryhmässä iällä ei näytä olevan yhteyttä tutkinnon suorittamiseen normiajassa. Vanhimmat (85 %) ja nuorimmat (86 %) olivat muita ikäryhmiä useammin suorittaneet tutkinnon normiajassa. Ammatillisen tutkinnon omaavien keskuudessa vanhimmat (50 %) olivat suorittaneet muita ikäryhmiä useammin tutkinnon normiajassa. Sen sijaan ylioppilaiden ja useamman tutkinnon suorittaneiden keskuudessa muut ikäryhmät suorittivat tutkinnon muita useammin normiajassa: ylioppilaiden

keskuudessa 17–19-vuotiaat (60 %) ja useamman tutkinnon suorittaneiden keskuudessa 20–24-vuotiaat (62 %). Kaiken kaikkiaan 2/3 tutkinnon suorittaneista oli suorittanut tutkinnon normiajassa. Normiajan mukainen luokittelu korostaa enemmän pohjakoulutuksen kuin iän merkitystä tutkinnon suorittamisessa, mikä saattaa johtua osittain muuttujan luokitteluperusteista.

Koulutuslalla on yhteys tutkinnon suorittamiseen normiajassa. Yli puolet normiajassa suorittaneita oli matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla, tekniikan ja liikenteen alalla, sosi- aali-, terveys- ja liikunta-alalla sekä muussa koulutuksessa (taulukko 25). Vähiten nor- miajassa suorittaneita oli kulttuurialalla (31 %), luonnontieteiden alalla (40 %), yhteis- kuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla (44 %), luonnonvara- ja ympäristöalalla (46 %) sekä humanistisella ja kasvatusalalla (48 %). Eniten keskeyttäneitä esiintyi luon- nontieteiden alalla (30 %), luonnonvara- ja ympäristöalalla (29 %), yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla (28 %) sekä tekniikan ja liikenteen alalla (27 %). Tutkinto oli suoritettu viiveellä eniten muussa koulutuksessa (39 %), kulttuurialalla (34 %) ja hu- manistisella ja kasvatusalalla (29 %).

Perheen ylin koulutus on yhteydessä ammatillisen koulutuksen suorittamiseen nor- miajassa ja opintojen keskeyttämiseen (taulukko 26). Opistoasteen koulutuksen omaa- vien vanhempien lapset (54 %) suorittivat muita useammin opinnot normiajassa. Lähes yhtä paljon normiajassa suorittaneita oli keskiasteen koulutuksen suorittaneiden lapsissa. Korkea-asteen koulutuksen omaavien vanhempien lapsista puolet suoritti tutkinnon nor-

Taulukko 25. Ammatillisen koulutuksen normiajan mukaiset opintouratyypit aloittain

Koulutusalat	Tutkinto normiajassa (n = 3246) %	Tutkinto viiveellä (n = 1053) %	Viivästynyt, ei tutkintoa (n = 548) %	Keskeyt- tänyt (n = 1600) %	Yhteensä (n = 6447) %
Humanistinen ja kasvatusala	48,2	29,1	5,7	17,0	100,0
Kulttuuriala	33,1	34,0	8,8	24,1	100,0
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	44,4	16,8	11,3	27,5	100,0
Luonnontieteiden ala	40,2	17,6	12,6	29,6	100,0
Tekniikan ja liikenteen ala	54,4	11,3	7,8	26,5	100,0
Luonnonvara- ja ympäristöala	45,7	17,0	8,6	28,7	100,0
Sosiaali-, terveys- ja liikunta- ala	52,2	21,1	7,8	18,9	100,0
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	56,4	12,0	8,1	23,5	100,0
Muu koulutus	57,1	39,3	0,0	3,6	100,0
Yhteensä	50,3	16,3	8,5	24,8	100,0

Taulukko 26. Normiajan mukaiset opintouratyypit perheen ylimmän koulutuksen mukaan

Perheen ylin koulutus	Tutkinto normiajassa (n = 3246) %	Tutkinto viiveellä (n = 1053) %	Viivästynyt, ei tutkintoa (n = 548) %	Keskeyttänyt (n = 1600) %	Yhteensä (n = 6447) %
Perusaste	43,2	17,9	6,7	32,1	100,0
Keskiaste	51,7	15,0	8,9	24,4	100,0
Opisto	54,2	16,2	8,7	20,8	100,0
Korkea-aste	50,5	19,5	9,7	20,3	100,0
Yhteensä	50,3	16,3	8,5	24,8	100,0

miajassa. Jos perheen ylin koulutus oli perusaste, niin lapset suorittivat muita vähemmän tutkinnon normiajassa (43 %) ja keskeyttivät muita useammin. Perusasteen koulutuksen omaavien vanhempien lapsista lähes kolmannes keskeytti opinnot. Tutkinnon viiveellä suorittaneiden joukossa oli eniten niitä, joiden vanhemmilla oli korkea-asteen tutkinto (20 %), ja vähiten niitä, joiden vanhemmilla oli keskiasteen tutkinto (15 %). Opintoisaan viivästyneiden mutta ilman tutkintoa olleiden osuus vaihteli jonkin verran vanhempien ylimmän koulutuksen mukaan siten, että eniten tähän luokkaan kuului korkeakoulututkinnon suorittaneiden vanhempien lapsia (10 %) ja vähiten (7 %) peruskoulutuksen omaavien lapsia. Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että mitä matalampi oli vanhempien koulutus, sitä useampi ammatillisen koulutuksen opiskelija oli 4½ vuotta opinnot aloittamisen jälkeen ilman tutkintoa. Peruskoulutuksen omaavien vanhempien lapsista lähes 40 % oli vuonna 2008 tutkintoa vailla, kun sen sijaan keskiasteen koulutuksen suorittaneiden vanhempien lapsista kolmannes, opistoasteen ja korkea-asteen koulutuksen omaavien vanhempien lapsista 30 %:lla ei ollut tutkintoa.

Vanhempien sosioekonomisen aseman mukaan tarkasteltuna yhteys lapsen ammatillisen koulutuksen uratyyppeihin ei ole yhtä lineaarinen kuin vanhempien koulutuksen kohdalla (taulukko 27). Yrittäjien (60 %), alempien toimihenkilöiden (57 %), työntekijöiden (54 %), ylempien toimihenkilöiden (52 %) lapsista oli suorittanut tutkinnon normiajassa. Vähiten normiajassa olivat suorittaneet eläkeläisten (41 %), muiden (44 %) ja työttömien (47 %) lapset. Tutkintoa vailla olleita (sisältäen viivästyneet ja keskeyttäneet) oli eniten muun statuksen omaavien vanhempien lapsissa (42 %), työttömien (38 %) ja eläkeläisten (37 %) lapsissa.

Tutkinnon suorittamista normiajassa tarkastellaan seuraavassa maakunnittain (taulukko 28). Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden uratyypeillä on yhteyttä maakuntaan, jossa opiskelijat olivat opiskelleet. Etelä-Suomessa opiskelijat ovat keskeyttäneet opintonsa useammin kuin Pohjois-Karjalassa, Kainuussa, Pohjanmaalla tai Keski-Pohjanmaalla. Ko.

Taulukko 27. Normiajan mukaiset opintouratyypit perheen sosioekonomisen aseman mukaan vuonna 2008

Perheen sosioekonomisen aseman mukaan	Tutkinto normiajassa (n = 3246) %	Tutkinto viiveellä (n = 1053) %	Viivästynyt, ei tutkintoa (n = 548) %	Keskeyttänyt (n = 1600) %	Yhteensä (n = 6447) %
Yrittäjät	59,8	16,5	5,5	18,2	100,0
Ylemmät toimihenkilöt	51,8	14,3	9,8	24,1	100,0
Alemmat toimihenkilöt	56,8	17,7	8,0	17,5	100,0
Työntekijät	54,4	13,9	8,1	23,6	100,0
Eläkeläiset	40,9	22,2	8,0	28,9	100,0
Työttömät	47,2	14,7	9,6	28,5	100,0
Muut	43,8	14,4	10,7	31,0	100,0
Yhteensä	50,3	16,3	8,5	24,8	100,0

alueilla on tutkinto suoritettu muita useammin normiajassa. Sen sijaan Etelä-Suomessa, Etelä-Savossa ja Ahvenanmaalla oli eniten opintojen keskeyttämiä. Vähiten (42 %) normiajassa suoritettuja tutkintoja oli Uudellamaalla. Lapissa esiintyi eniten (22 %) tutkinnon suorittamista viiveellä. Päijät-Hämeessä oli eniten (14 %) niitä opiskelijoita, jotka olivat vielä vuoden 2008 loppuvuonna kirjoilla oppilaitoksessa. Maakunnallisiin eroihin on yhteydessä yleisesti alueen työllisyystilanne. Etelä-Suomessa on enemmän työllisyysmahdollisuuksia eri koulutusaloilla kuin Itä-Suomessa.

Normiajassa suorittaneet luokiteltiin vielä yksityiskohtaisemmin siten, että tutkinnon suorittamista tarkasteltiin tason ja aloitusalan mukaisesti (taulukko 29). Yksityiskohtaisempi normiajan luokittelu osoittaa, että vajaa puolet ammatillisen koulutuksen vuonna 2004 aloittaneista oli suorittanut tutkinnon aloitusosalta. Muulta alalta normiajassa suorittaneiden osuus (2 %) ja muulta tasolta suorittaneiden osuus (0,4 %) oli varsin pieni. Tutkinnon viiveellä suorittaneiden joukossa suurimman ryhmän muodostivat aloitusosalta tutkinnon suorittaneet (15 %). Muulta alalta viiveellä (2 %) ja muulta tasolta viiveellä (0,3 %) suorittaneiden osuus oli myös vähäinen. Vuonna 2008 tutkintoa vailla olleista suurimman ryhmän muodostivat keskeyttäneet, joita oli neljännes aloittaneista. Keskeyttäneisiin kuuluvat myös ne, jotka keskeyttivät ja vaihtoivat, mutta eivät suorittaneet tutkintoa (5 %).

Sukupuolen mukaan tarkasteltaessa opiskelijoiden tutkintojen suorittamista normiajassa ilmeni eroja. Miehet (50 %) suorittivat naisia (47 %) useammin aloitusalan tutkinnon ja muun tutkinnon (2 % vs. 1 %) normiajassa. Sen sijaan naiset suorittavat aloitusalan tutkinnon miehiä useammin viiveellä. Miehet (22 %) puolestaan keskeyttivät naisia (17 %) useammin.

Taulukko 28. Normiajan mukaiset opintouratyypit maakunnittain

Maakunta	Tutkinto normiajassa/ aloitusalan tutkinto %	Tutkinto viiveellä %	Viivästynyt, ei tutkintoa %	Keskeyt- tänyt %	Yhteensä (n = 6447) %	n
01 Uusimaa	41,9/ 40,7	17,2	11,2	29,7	100,0	1326
02 Varsinais-Suomi	50,3/ 48,7	17,5	4,7	27,5	100,0	487
04 Satakunta	47,7/ 45,8	18,3	8,2	25,8	100,0	306
05 Kanta-Häme	50,5/ 48,4	15,9	8,3	25,3	100,0	289
06 Pirkanmaa	51,2/ 50,6	18,6	8,0	22,3	100,0	539
07 Päijät-Häme	46,4/ 43,2	14,4	14,0	25,2	100,0	222
08 Kymenlaakso	53,5/ 53,1	12,4	8,0	26,1	100,0	226
09 Etelä-Karjala	51,2/ 50,6	16,9	8,4	23,5	100,0	166
10 Etelä-Savo	44,7/ 43,8	13,7	11,5	30,1	100,0	226
11 Pohjois-Savo	59,8/ 58,0	13,5	6,0	20,7	100,0	348
12 Pohjois-Karjala	63,0/ 54,8	15,5	5,9	15,5	100,0	219
13 Keski-Suomi	56,4/ 55,3	12,3	6,4	24,9	100,0	342
14 Etelä-Pohjanmaa	58,2/ 54,4	15,1	5,7	21,1	100,0	318
15 Pohjanmaa	64,7/ 59,2	9,5	6,5	19,4	100,0	201
16 Keski-Pohjanmaa	58,0/ 55,7	16,0	6,9	19,1	100,0	131
17 Pohjois-Pohjanmaa	49,2/ 48,7	19,2	8,5	23,1	100,0	520
18 Kainuu	52,4/ 48,8	19,5	11,0	17,1	100,0	82
19 Lappi	47,9/ 46,1	21,5	9,4	21,2	100,0	330
20 Itä-Uusimaa	48,1/ 47,4	11,1	11,1	29,6	100,0	135
21 Ahvenanmaa	47,1/ 41,2	17,6	0,0	35,3	100,0	34

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden pohjakoulutus on yhteydessä tutkinnon suorittamiseen normiajassa (taulukko 30). Pelkän perusasteen omaavat opiskelijat (54 %) suorittivat muita pohjakoulutusryhmiä useammin aloitusalan tutkinnon, sen sijaan ammatillisen koulutuksen tutkinnon suorittaneet valmistuivat muita pohjakoulutusryhmiä harvemmin. Ne, joilla oli jo taustalla aikaisempaa koulutusta, suorittivat tutkintonsa viiveellä. Ylioppilaat olivat muita ryhmiä vähemmän keskeyttäneet opintonsa.

Taulukko 29. Normiaikaiset opintouratyypin yksityiskohtainen luokittelu sukupuolen mukaan

Normiaikainen yksityiskohtainen opintouratyyppi	Miehet (n = 3204) %	Naiset (n = 3243) %	Yhteensä (n = 6447) %
Normiajassa muulta tasolta valmistuneet	0,1	0,6	0,4
Normiajassa muulta alalta valmistuneet	2,2	0,8	1,5
Normiajassa aloitusosalta valmistuneet	49,9	47,2	48,5
Tutkinto viiveellä, muulta tasolta valmistunut	0,1	0,5	0,3
Tutkinto viiveellä, muulta alalta valmistunut	1,8	2,4	2,1
Tutkinto viiveellä, aloitusosalta valmistunut	10,8	17,0	13,9
Viivästynyt, ei tutkintoa	2,8	2,9	2,9
Viivästynyt + vaihto, ei tutkintoa	5,1	6,2	5,6
Kesken	22,2	16,9	19,5
Kesken + vaihto	5,0	5,6	5,3
Yhteensä	100,0	100,0	100,0

Taulukko 30. Normiajan mukaiset opintouratyypin yksityiskohtainen luokittelu pohjakoulutuksen mukaan

Normiaikainen yksityiskohtainen opintouratyyppi	Perusaste (n = 4626) %	Ammatillinen koulutus (n = 825) %	Ylioppilas (n = 672) %	Usea tutkinto (n = 324) %	Yhteensä (n = 6447) %
Normiajassa valmistuneet, muulta tasolta valmistuneet	0,2	0,0	1,2	1,2	0,4
Normiajassa valmistuneet, muulta alalta valmistuneet	1,5	1,6	0,7	1,9	1,5
Normiajassa valmistuneet, aloitusosalta valmistuneet	54,0	28,8	41,4	34,9	48,5
Tutkinto viiveellä, muulta tasolta valmistunut	0,4	0,1	0,0	0,0	0,3
Tutkinto viiveellä, muulta alalta valmistunut	2,0	2,2	2,4	2,8	2,1
Tutkinto viiveellä, aloitusosalta valmistunut	7,7	29,7	29,6	29,6	13,9
Viivästynyt, ei tutkintoa	3,4	1,6	1,9	0,6	2,9
Viivästynyt + vaihto, ei tutkintoa	6,7	3,6	2,2	2,5	5,6
Kesken	19,1	28,6	10,6	21,3	19,5
Kesken + vaihto	4,9	3,8	10,0	5,2	5,3
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

8 Perustutkinnon normiajassa suorittamiseen yhteydessä olevat tekijät

Ammatillisen peruskoulutuksen tutkinnon suorittamista normiajassa ja sitä selittäviä tekijöitä selvitettiin moniulotteista ristiintaulukointia hyödyntäen. Tulokset esitetään puukuviolina (CHAID), johon on otettu mukaan ainoastaan tutkinnon suorittaneet. Mallin selitysprosentti oli 78. Tutkinnon suorittaneita normiajassa jakoi osaryhmiin ensisijaisesti pohjakoulutus (kuvio 20). Tutkinnon suorittaneiden kohdalla näyttää pohjakoulutus erottelevan eniten, sen sijaan kaikkien aloittaneiden kohdalla ikä, koska vanhimmat opiskelijat ovat keskeyttäneet eniten.

Pelkän peruskoulutuksen suorittaneet (85 %) tekivät muita useammin tutkinnon normiajassa. Ero on selvä muihin pohjakoulutusryhmiin, joissa ammatillisen koulutuksen suorittaneista vajaa puolet suoritti tutkinnon normiajassa. Koulutusala selittää seuraavaksi eri osaryhmiin jakautumista, mutta eri pohjakoulutusryhmissä eri tavalla. Perusasteen tutkinnon suorittaneista 88 % suoritti tutkinnon normiajassa tekniikan ja liikenteen alalla, luonnonvara- ja ympäristöalalla sekä humanistisella ja kasvatusalalla. Lähes yhtä paljon (83 %) suoritti normiajassa tutkinnon sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla sekä majoitus-, ravitsemis- ja talousalalla. Yli viidennes kulttuuri-, luonnontieteiden sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla suoritti tutkinnon viiveellä.

Perusasteen tutkinnon normiajassa suorittamista jakoi edelleen osaryhmiin ikä ja sukupuoli. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla vanhimmat (94 %) suorittivat tutkinnon nuorempia useammin normiajassa. Tekniikan, liikenteen, luonnonvara- ja ympäristöalalla sekä humanistisella ja kulttuurialalla naiset suorittivat miehiä useammin tutkinnon viiveellä, tosin ero ei ollut suuri.

Ylioppilaiden ja usean tutkinnon suorittaneen kohdalla myös koulutusala jakoi edelleen osaryhmiin. Aloittaiset erot vaihtelivat kohtalaisen paljon. Eniten tutkinnon suorittaneita normiajassa oli majoitus-, ravitsemis- ja talousalalla (85 %) ja vähiten kulttuuri- sekä humanistisella ja kasvatusalalla, jossa vain neljännes suoritti tutkinnon normiajassa. Myös luonnonvara- ja ympäristöalalla, luonnontieteiden alalla sekä muussa koulutuksessa tutkinnon suorittaminen normiajassa oli muita aloja vähäisempää, sillä se jäi vajaan puoleen tutkinnon suorittaneista.

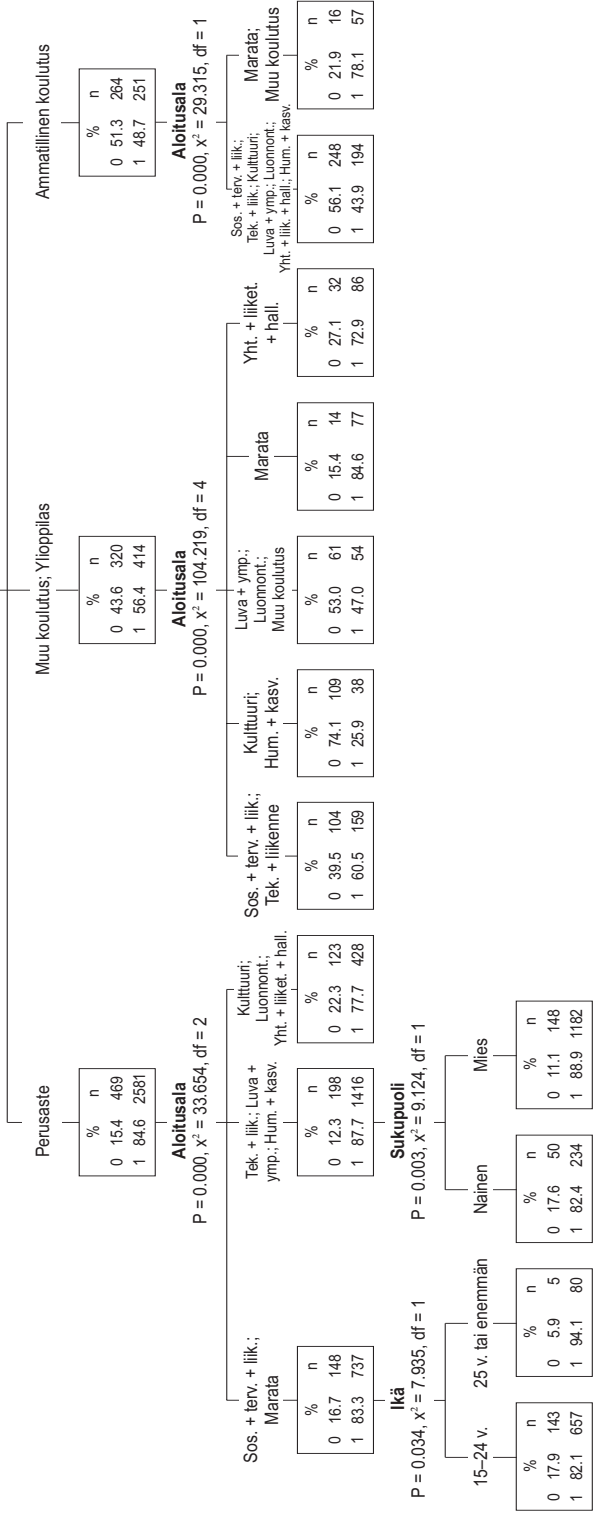
Yhden ammatillisten tutkinnon omaavia jakoi osaryhmiin myös koulutusala. Majoitus-, ravitsemis- ja talousalan tutkinnoista oli 78 % suoritettu normiajassa, ja muilla aloilla vastaava luku oli 43 %.

Yhteenvetona voidaan todeta, että normiajassa tutkinnon suorittamista selittää eniten pohjakoulutus. Ne, joilla ei ole peruskoulutuksen jälkeen tutkintoa, tekevät tutkinnon normiajassa muita useammin. Lisäksi ala näyttää selittävän normiaikaista tutkinnon suorittamista. Kulttuuri- ja luonnontieteiden alalla opiskelijat suorittivat tutkinnon muita useammin viiveellä riippumatta pohjakoulutuksesta. Vastaavasti majoitus-, ravitsemis- ja talousalan opiskelijoista muita suurempi osuus suoritti tutkinnon normiajassa. Aloittaiset vaihtelut viittaavat erilaisiin käytäntöihin ja kulttuureihin eri koulutusaloilla.

Tutkinnon suorittaneet

	%	n
0 = ei normiajassa	24.5	1063
1 = normiajassa	75.5	3246

Edeltävä tutkinto
 $P = 0.000, \chi^2 = 481.427, df = 2$

Kuvio 20. Ammatillisen koulutuksen tutkinnon suorittaminen normiajassa

9 Siirtyminen ammattikorkeakouluun

Tässä osahankkeessa kartoitettiin myös siirtymiä ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun. Koska seurantajakso on vain reilu neljä vuotta ammatillisen koulutuksen opintojen aloittamisesta, tämän aineiston tulokset eivät kata kaikkia siirtymiä ammatilliselta toiselta asteelta ammattikorkeakouluun. Seuraavassa kuvataan niitä, jotka ovat vuosina 2005–2008 ilmoittautuneet ammattikorkeakouluun. Vajaa 10 % oli siirtynyt ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun (taulukko 31). Tämä luku poikkeaa hieman siitä luvusta, joka esitettiin opiskelualan tai -tason vaihtojen yhteydessä, sillä viime mainittu kuvaa opiskelun ensimmäistä vaihtoa. Tässä kuvataan kaikkia ammattikorkeakouluun ilmoittautuneita.

Miesten ja naisten välillä oli eroja. Naiset olivat aktiivisimpia (11 %) siirtymiä kuin miehet (6 %). Humanistiselta ja kasvatusalalta sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalta valmistuneet naiset (16 %) siirtyivät muita useammin ammatillisen koulutuksen jälkeen ammattikorkeakouluun. Luonnontieteiden alan (17 %) ja kulttuurialan miehet (16 %) olivat innokkaimpia jatkamaan opintoja ammattikorkeakoulussa. Aloittain oli havaittavissa myös eroja. Luonnontieteiden alalta (15 %) ja kulttuurialalta (15 %) valmistuneet jatkoivat muiden alojen valmistuneita useammin ammattikorkeakouluun. Vähiten kiinnostusta jatkoon esiintyi muun koulutuksen sekä tekniikan ja liikenteen alalta valmistuneiden keskuudessa. Seuraavissa taulukoissa ammattikorkeakouluun ilmoittautuneiden prosenttiosuudet on laskettu kaikista vuonna 2004 ammatillisen koulutuksen aloittaneista opiskelijoista.

Taulukko 31. Ammatillisessa koulutuksessa aloittaneiden ammattikorkeakouluun ilmoittautuneiden %-osuudet sukupuolen mukaan ja koulutusalan mukaan

Koulutusala	Miehet (n = 3204) %	Naiset (n = 3243) %	Yhteensä (n = 6447) %
Humanistinen ja kasvatustila	0,0	16,1	12,8
Kulttuuriala	15,8	14,1	14,7
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	9,5	15,7	13,6
Luonnontieteiden ala	16,6	10,7	15,0
Tekniikan ja liikenteen ala	4,8	7,9	5,3
Luonnonvara- ja ympäristöala	5,2	8,2	6,9
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	12,2	9,7	9,9
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	2,0	8,9	7,3
Muu koulutus	4,6	0,0	3,6
Yhteensä	6,4	10,7	8,6

Pohjakoulutuksella oli selvä yhteys ammattikorkeakouluun ilmoittautumiseen (taulukko 32). Ylioppilaista yli neljännes aloitti opinnot ammattikorkeakoulussa, kun ammatillisen koulutuksen tutkinnon suorittaneista 5 % ja vailla aikaisempaa tutkintoa olleista 7 % siirtyi ammattikorkeakouluun. Pohjakoulutuksen yhteys ammattikorkeakouluun siirtymiseen näkyy myös aloittaisessa vertailussa kaikilla aloilla.

Taulukko 32. Ammatillisessa koulutuksessa aloittaneiden ammattikorkeakouluun ilmoittautuneiden %-osuudet sukupuolen ja pohjakoulutuksen mukaan

Pohjakoulutus	Miehet (n = 3204) %	Naiset (n = 3243) %	Yhteensä (n = 6447) %
Perusaste	5,9	7,3	6,5
Ylioppilastutkinto	18,8	31,9	28,3
Ammatillinen tutkinto	3,5	5,5	4,7
Muu koulutus	7,7	7,7	7,7
Yhteensä	6,4	10,7	8,6

lällä näyttää olevan yhteyttä ammattikorkeakouluun siirtymiseen (taulukko 33). Ammatillisen koulutuksen 20–24-vuotiaina aloittaneet (15 %) olivat innokkaimpia siirtymään ammattikorkeakouluun. He olivat myös niitä, jotka olivat suorittaneet ylioppilastutkinnon. Naisten ja miesten keskuudessa he olivat myös suurin ikäryhmä, joka jatkoi opintoja ammattikorkeakoulussa. Vanhempien (3 %) ja nuorempien (8 %) ikäluokkien keskuudessa jatkokoulutushalukkuus oli vähäisintä.

Taulukko 33. Ammatillisessa koulutuksessa aloittaneiden ammattikorkeakouluun ilmoittautuneiden %-osuudet sukupuolen ja opintojen aloitusikänsä mukaan

Opintojen aloitusikä ammatillisessa koulutuksessa	Miehet (n = 3204) %	Naiset (n = 3243) %	Yhteensä (n = 6447) %
15–16 vuotta	7,1	9,5	8,0
17–19 vuotta	5,2	12,5	9,1
20–24 vuotta	10,4	18,5	15,1
25 vuotta tai enemmän	2,1	3,6	3,2
Yhteensä	6,4	10,7	8,6

Seuraavassa tarkastellaan perheen ylimmän koulutuksen ja sukupuolen välistä yhteyttä ammattikorkeakouluun siirtymisessä (taulukko 34). Perheen koulutustasolla näytti olevan selvä yhteys lasten siirtymiseen ammattikorkeakouluopintoihin. Mitä korkeampi oli vanhempien koulutus, sitä todennäköisemmin nuori siirtyi ammattikorkeakouluun. Suuntaus on samanlainen sekä miesten että naisten keskuudessa.

Taulukko 34. Ammatillisessa koulutuksessa aloittaneiden ammattikorkeakouluun ilmoittautuneiden %-osuudet sukupuolen ja perheen ylimmän koulutuksen mukaan

Perheen ylin koulutus	Miehet (n = 3204) %	Naiset (n = 3243) %	Yhteensä (n = 6447) %
Perusaste	2,8	5,4	4,4
Keskiaste	5,3	9,4	7,3
Opistoaste	8,9	16,3	12,2
Alempi ja ylempi korkea-aste	12,0	20,6	16,0
Yhteensä	6,4	10,7	8,6

10 Yhteenveto ja pohdinta

Tämän osahankkeen tavoitteena oli selvittää ammatillisen peruskoulutuksen aloittaneiden opintouria ja niihin yhteydessä olevia tekijöitä. Tutkimuksessa on käytetty Tilastokeskuksen rekisteriaineistoja: opiskelijatilastot vuosilta 2004–2008, tutkintorekisteri, työssäkäyntitilasto ja väestörekisteri vuodelta 2008. Aineiston koko oli noin 6500 vuonna 2004 ammatillisen koulutuksen aloittanutta opiskelijaa, joka oli 13 % kaikista ko. vuonna ammatillisen koulutuksen aloittaneista. Aineisto oli satunnaisotos eri ammatillisen koulutuksen aloilta. Aineiston otos (koko ja laajuus) määrytyi Tilastokeskuksen säännösten mukaisesti.

Ammatillisen koulutuksen asema suomalaisessa koulujärjestelmässä on viime aikoina muuttunut. Sen suosio on noussut siinä määrin, että yli puolet peruskoulun päättävästä ikäluokasta hakeutuu ammatilliseen koulutukseen. Tutkittavana olevat ammatillisen koulutuksen opiskelijat aloittivat opintonsa vuonna 2004, jolloin vielä lukion suosio (57 %) peruskoululaisten joukossa oli ammatillista koulutusta (41 %) korkeampi.

10.1 Opiskelijoiden tausta

Tuloksista on havaittavissa, että ammatillisen koulutuksen opiskelijat eivät ole homogeeninen ryhmä, vaan eroavat taustaltaan. Sukupuolen mukaan opiskelijat jakautuivat tasaisesti (50 % miehiä ja 50 % naisia) koko aineistossa, mutta koulutusalojen mukainen jakauma oli sukupuolen mukaan segregoitunut. Miesvaltaisina alaa olivat tekniikan ja liikenteen ala ja naisvaltaisina alaa sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala.

Opiskelijat olivat myös iältään ja pohjakoulutukseltaan heterogeenisiä. Keskimääräinen opiskelun aloitusikä oli 21 vuotta. Ikähajonta on verrattain suuri, sillä nuorin aloittaja oli 15 vuotta ja vanhin aloittaja 63 vuotta. Nuorimpia opiskelijoita (15–16-vuotiaita) oli eniten tekniikan ja liikenteen alalla, luonnontieteiden alalla sekä majoitus-, ravitsemis- ja talousalalla. Sen sijaan vanhimmat (25-vuotiaat ja sitä vanhemmat) opiskelivat humanistisella ja kasvatusalalla, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla sekä luonnonvara- ja ympäristöalalla. Pohjakoulutuksen mukaan oli myös hajontaa. Yli 70 % oli niitä, joilla ei ollut muuta kuin perusasteen koulutus. Yli neljännes oli suorittanut vähintään yhden toisen asteen tutkinnon ennen opintojen aloitusta. Vajaa 10 % oli suorittanut vähintään kaksi tutkintoa; joukossa oli myös niitä, jotka olivat suorittaneet korkeakoulututkinnon. Aloitusikä on yhteydessä pohjakoulutukseen. Perusasteen suorittaneet olivat nuorempia kuin vähintään yhden tutkinnon suorittaneet. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla aloittaneilla oli edeltäviä opintoja suoritettuna, ja he olivat iältään vanhempia, sen sijaan tekniikan ja liikenteen alan opiskelijat olivat nuorempia ja heillä oli takanaan vähemmän aikaisempia opintoja. Tulokset osoittavat, että osa ammatillisen koulutuksen aloittaneista on yhden tai useamman tutkinnon suorittamisen lisäksi halukas opiskelemaan vielä yhden tutkinnon.

Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden sosiaalinen tausta vanhempien koulutuksen perusteella sijoittui pääosin keskiasteelle. Noin puolet ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden vanhemmista oli suorittanut keskiasteen tutkinnon, viidennes opistoasteen tutkinnon ja samoin viidennes pelkän perusasteen tutkinnon. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneita vanhempia oli 10 %. Yleisin vanhempien sosioekonominen asema oli työntekijät, joita oli vajaa kolmannes ammatillisen koulutuksen aloittaneiden vanhemmista. Alempien toimihenkilöiden osuus oli 17 %. Eläkeläisten osuus oli 18 % ja työttömien osuus 16 %.

10.2 Opiskelun kesto ja vaihdot

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen tutkinnon laajuus on 120 opintoviikkoa ja kestää keskimäärin kolme vuotta. Opiskelijan tulee suorittaa opintonsa enintään yhtä vuotta opintojen laajuudeksi määriteltäviä aikoja pidemmässä ajassa, jollei opiskelijalle perustellusta syystä myönnetä suoritusajanaan pidennystä (Laki ammatillisesta koulutuksesta

1998). Suurin osa (65 %) ammatillisen koulutuksen aloittaneista oli suorittanut tutkinnon kolmessa vuodessa. Viidennes aloittaneista käytti sitä vähemmän aikaa ja 15 % yli kolme vuotta tutkinnon suorittamiseen. Kun tarkastellaan ammatillisen koulutuksen tutkinnon suorittaneita koko seuranta-ajalta (vuosina 2004–2008), niin tutkinnon suorittaneiden osuus ei kasva enää kuin kaksi prosenttia neljäntenä vuotena. Näin ollen lähes kaikki tutkinnon suorittaneet tekevät tutkintonsa lain määrittämässä tavoiteajassa. Sukupuolten välillä näytti olevan eroja siten, että naiset suorittivat miehiä useammin tutkinnon, mikä näkyi erityisesti alle kolmen vuoden suoritusajassa. Aloitusikänsä nuorimpien opinnot kestivät muita ikäluokkia kauemmin, kun tarkastellaan pelkästään iän ja tutkinnon suoritusaikaa. Aloittaisessa vertailussa ilmeni myös eroja. Tekniikan ja liikenteen alan opiskelijoista 74 %, humanistisen ja kasvatustieteiden alan opiskelijoista 70 % sekä kulttuurialan opiskelijoista yli 60 % oli suorittanut tutkinnon kolmessa vuodessa, sen sijaan opintojen viivästyminen oli suurinta luonnontieteiden alalla (23 %) ja kulttuurialalla (21 %). Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla vajaa viidennes oli käyttänyt tutkinnon suorittamiseen yli kolme vuotta. Aloitusalan tutkinnon suorittaneista korkein läpäisyaste oli humanistisen ja kasvatustieteiden (75 %), sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan (70 %) sekä muun koulutuksen opiskelijoilla (96 %) ja alhaisin läpäisyaste oli luonnontieteiden alalla (54 %), luonnonvara- ja ympäristöalalla (57 %) sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla (58 %).

Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opiskelupaikan vaihtoa tarkasteltiin ensimmäisen vaihdon osalta opiskelun ilmoittautumisten perusteella. Suurin osa (71 %) vuonna 2004 aloittaneista ei ollut vaihtanut opiskelupaikkaa koko aikana. Tosin tähän ryhmään kuului myös opinnoissaan viivästyneitä ja keskeyttäneitä. Lähes 30 % oli siis vaihtanut opiskelupaikkaa, mikä ymmärrettiin koulutusohjelman, perustutkinnon, koulutusalan ja -tason vaihtona. Suurin osa vaihdoista oli ammatillisen peruskoulutuksen sisällä tapahtuvia alan vaihtoja. Vajaa 10 % oli vaihtanut koulutussektoria toiselta asteelta korkea-asteelle ja 3 % ammatillisesta koulutuksesta pelkän ylioppilastutkinnon suorittamiseen. Vaihdot tapahtuivat useimmiten opiskelun alkuvaiheessa myös opinnot keskeyttäneillä, sen sijaan opinnot viivästyneillä vaihtoja tapahtuu koko opiskelun ajan. Tutkinnon suorittaneilla vaihdot tapahtuivat useimmiten kolmen tai neljän vuoden kuluttua. Valitettavasti tässä yhteydessä ei ollut mahdollista selvittää vaihdon syitä. Voidaan vain arvailla, että vaihtojen syynä on ollut yksilön kannalta niin sanottu ”väärä valinta”, jota yritetään korjata opiskelun aikana.

10.3 Opintourat

Tässä osahankkeessa opintouratyypit jaoteltiin kahdella tavalla: 1) koko seuranta-ajan perusteella ja 2) opetus- ja kulttuuriministeriön ehdottaman niin sanotun normiajan

perusteella. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden ryhmä jaettiin opintouratyyppeihin koko seuranta-ajan perusteella seuraavasti: opinnot keskeyttäneet, opinnot keskeyttäneet ja alaa vaihtaneet, opinnoissaan viivästyneet, opinnoissaan viivästyneet ja alaa vaihtaneet, muun tutkinnon suorittaneet ja aloitusalan tutkinnon suorittaneet. Suurin osa (62 %) ammatillisen koulutuksen aloittaneista oli suorittanut aloitusalan tutkinnon ja 4 % muun tutkinnon lain edellyttämässä tavoiteajassa (3 + 1 vuodessa). Opinnot keskeyttäneitä oli neljännes. Nämä keskeyttäneet eivät enää ilmoittautuneet opiskelemaan eli olivat koulutuksen ulkopuolelle jääneitä. Vajaalla 10 %:lla opinnot olivat viivästyneet. Keskeyttämiset olivat yleisimpiä niillä aloilla (luonnonvara- ja ympäristöala sekä luonnontieteiden ala), joilla läpäisyaste oli alhaisin.

Sukupuolen mukaan esiintyi eroja siten, että naiset suorittivat miehiä useammin aloitusalan tutkinnon, mutta keskeyttivät miehiä vähemmän opintonsa. Aloitusiän mukaan tarkasteltuna nuorimmat (15–16-vuotiaat) olivat muita ikäryhmiä useammin suorittaneet aloitusalan tutkinnon. Myös keskeyttämiseen näyttää olevan yhteydessä ikä siten, että vanhimmat ikäluokat keskeyttivät nuorempia useammin. Lisäksi pohjakoulutuksen mukaan ammatillisen koulutuksen jo aikaisemmin suorittaneet keskeyttivät muita pohjakoulutusryhmiä useammin. Vanhempien koulutustasolla näytti olleen myös yhteyttä tutkinnon loppuun suorittamiseen. Mitä korkeampi oli vanhempien ylin koulutus, sitä todennäköisemmin myös opiskelija suoritti aloittamansa tutkinnon.

Moniulotteisen ristiintaulukoinnin tulokset osoittavat, että aloitusalan tutkinnon suorittamiseen oli yhteydessä ensisijaisesti opiskelijoiden aloitusikä, kun tarkasteltiin kaikkia ammatillisen koulutuksen aloittaneita. Nuorimmat suorittivat tutkinnon muita ikäryhmiä useammin. Sen jälkeen eri ikäryhmissä eri tekijät selittivät tutkinnon suoritusta. Nuorimilla opiskelijoilla vanhempien koulutustaustalla ja muilla ikäryhmillä edeltävällä koulutuksella oli aloitusalan tutkinnon suorittamiseen.

Opintouratyypit luokiteltiin myös opetus- ja kulttuuriministeriön ehdottaman luokituksen perusteella normiajan mukaan neljään ryhmään: 1) normiajassa tutkinnon suorittaminen, 2) tutkinnon viiveellä suorittaneet, 3) opinnoissaan viivästyneet, mutta eivät tutkintoa suorittaneet sekä 4) opinnot keskeyttäneet. Normiajan mukainen luokittelu tehtiin pohjakoulutuksen mukaan. Normiajassa opinnot suorittaneisiin luokiteltiin pohjakoulutuksen mukaan seuraavat ryhmät: a) ne opiskelijat, joilla ei ollut aikaisempaa tutkintoa peruskoulutuksen jälkeen ja jotka olivat suorittaneet ammatillisen koulutuksen perustutkinnon kolmessa vuodessa, b) ne opiskelijat, joilla oli aikaisempi tutkinto (ylioppilas, ammatillisen koulutuksen tutkinto tai korkeakoulututkinto) suoritettuna ja jotka olivat suorittaneet tutkinnon kahdessa vuodessa sekä c) ne opiskelijat, jotka suorittivat kaksoistutkinnon neljässä vuodessa. Viivästyneiksi, mutta opintonsa loppuun suorittaneiksi luokiteltiin ne opiskelijat, jotka olivat ylittäneet em. normiajan. Lisäksi pelkiksi viivästyneiksi luokiteltiin ne opiskelijat, jotka eivät olleet suorittaneet tutkintoa vuoden

2008 loppuun mennessä. Keskeyttäneiksi luokiteltiin kaikki ne, joilta ei löytynyt opintojen keskeyttämistiedon jälkeen ilmoittautumismerkintää opintorekistereistä vuosina 2004–2008. Normiajassa tutkinnon suorittaminen perustui pelkästään opiskelijan pohjakoulutukseen, koska käytettävissä ei ollut opintojen tunnustamiseen liittyviä hyväksilukutietoja eikä myöskään tietoa siitä, oliko yksittäisillä henkilöillä mahdollisuus suorittaa tutkintoa kahdessa vuodessa.

Puolet opiskelijoista oli suorittanut tutkinnon normiajassa, 16 % oli suorittanut tutkinnon viiveellä ja kolmannes opiskelijoista oli lopettanut opiskelut ilman tutkintoa. Neljännes oli keskeyttänyt opinnot ja vajaa 10 % oli opinnoissaan siinä määrin viivästynyt, ettei ollut seurantajakson aikana (4 ½ vuotta) suorittanut tutkintoa. Ne, joilla oli jo taustalla suoritettu ammatillinen tutkinto, olivat muita pohjakoulutusryhmiä useammin suorittaneet opinnot viivästyneenä. Tulos saattaa viitata myös siihen, ettei opintojen hyväksilukua käytetä riittävästi oppilaitoksissa.

Pohjakoulutuksen mukaan luokiteltuna perusasteen tutkinnon suorittaneista yli puolet oli suorittanut tutkinnon normiajassa (kolmessa vuodessa), ammatillisen koulutuksen omaavista vajaa kolmannes oli suorittanut tutkinnon normiajassa (kahdessa vuodessa), ylioppilaista 43 % oli suorittanut tutkinnon normiajassa (kahdessa vuodessa) ja useamman tutkinnon suorittaneista 38 % oli suorittanut tutkinnon normiajassa eli kahdessa vuodessa.

CHAID-analyysien perusteella normiajassa tutkinnon suorittamiseen oli yhteydessä ensisijaisesti pohjakoulutus siten, että pelkän perustutkinnon omaavat suorittivat muita pohjakoulutusryhmiä useammin tutkinnon normiajassa. Seuraavana osaryhmiin jakavana tekijänä esiintyi koulutusala. Majoitus-, ravitsemis- ja talousalan opiskelijat olivat lähes kaikissa pohjakoulutusryhmissä suorittaneet tutkinnon normiajassa, kun taas kulttuuri- ja luonnontieteiden opiskelijat suorittivat tutkintonsa muita useammin viiveellä. Näyttää siltä, että tutkinnon suorittamiseen normiajassa on yhteyttä myös koulutusalan käytännöillä.

Kun tutkinnon suorittamista ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä tarkastellaan ammatillisen koulutuksen aloittaneiden ja tutkinnon suorittaneiden kannalta, niin tuloksia ensisijaisesti selittävä tekijä vaihtelee. Tämä johtuu siitä, että aloittaneiden ikäluokkaa tarkasteltaessa mukana ovat myös opinnot keskeyttäneet, jotka osoittautuivat vanhemmiksi kuin tutkinnon suorittaneet. Siksi tutkinnon suorittaneiden tarkastelussa ikä ei enää selitä vaan pohjakoulutus.

10.4 Opintojen keskeyttäminen, koulutuksesta syrjäytyminen ja niihin yhteydessä olevia tekijöitä

Vuonna 2004 ammatillisen koulutuksen aloittaneista keskeytti opinnot vuosina 2004–2008 noin neljännes. Koska tässä tutkimuksessa seurattiin yhtä ammatillisen koulutuksen

aloitusluokkaa koko koulutusajan, niin keskeyttäneiden osuus nousee suuremmaksi kuin vuosittaisessa tarkastelussa. Koska tässä tutkimuksessa oli käytettävissä ainoastaan Tilastokeskuksen rekisteritiedot, niin keskeyttämisen syitä voitiin selvittää vain rakenteellisten tekijöiden avulla. Jos olisi ollut käytettävissä yhteishakurekisteri, se olisi antanut mahdollisuuden koulumenestyksen ja ensisijaisen hakutoiveen yhteyden selvittämiseen opintojen keskeyttämiseen. Monissa tutkimuksissa keskeiseksi keskeyttämisen tekijäksi on osoittautunut epäonnistunut valinta (Rantanen & Vehviläinen 2007). Myös tässä tutkimuksessa voidaan olettaa, että enemmän kuin pelkän peruskoulutuksen suorittaneiden korkeampaan keskeyttämiseen saattaa olla syynä epäonnistuneet valinnat.

Opintojen keskeyttämistä selitti ensisijaisesti opiskelijoiden aloitusikä. Mitä vanhempia opiskelijat olivat aloittaessaan opinnot, sitä todennäköisemmin he keskeyttivät opinnot. Myös Mehtäläisen (2001, 122) tutkimuksessa havaittiin, että iällä on yhteyttä opintojen keskeyttämistapaan. Nuoremmalla ikäryhmällä (15–18-vuotiaat) keskeyttämissyinä painottuivat vanhempaa ikäryhmää (yli 18-vuotiaat) suhteellisesti enemmän valinnan epäonnistuminen, opiskeluvaikeudet sekä opetukseen ja oppilaitokseen liittyvät tekijät. Yli 18-vuotialla vastaavasti suhteellisesti enemmän painottuivat henkilökohtaiset syyt ja taloudelliset vaikeudet.

Ammatillisten opintojen keskeyttämisen yksi riskitekijä on myös heikko motivaatio (Rantanen & Vehviläinen 2007, 67–68), jota tässä tutkimuksessa ei voitu selvittää. Keskeyttäminen heikon opintomenestymisen vuoksi ei johdu aina esimerkiksi oppimisvaikeuksista, vaan syynä voivat olla opiskeluun liitetyt epärealistiset odotukset ja motivaatio-ongelmat. Nuori hakee helposti koulutukseen, joka ei ole ehkä itselle se kaikkein sopivin, mutta jonne kaverit yleisesti hakeutuvat. Kun opintoihin sitoutuminen on heikkoa eikä valittu koulutus ole motivoivaa, niin tapahtuu keskeyttämissä. Koulutusvalintaan vaikuttaa siis ulkoa ohjautuvuus. Kun opintoihin sitoutuminen on heikkoa eikä valittu koulutus ole motivoivaa, pakkohaun seurauksena tapahtuu keskeyttämissä. (Ihatsu & Koskela 2001, 16–17; Kivelä & Ahola 2004, 20; Lappalainen ja Hotulainen 2007, 247). Heikosti opintoihin motivoituneiden opiskelijoiden yhdeksi koulutuksesta syrjäytymisen ehkäisykeinoksi on kehitetty velvoite hakeutua koulutukseen työmarkkinatuen saamisen edellytyksenä. Tämä niin sanottu pakkohaku on kuitenkin tuonut mukanaan ongelmia toisen asteen koulutukseen hakeutumisessa. Kun opintoihin valitaan opiskelijoita, jotka eivät ole motivoituneita opintojen suorittamiseen, motivoituneet opiskelijat jäävät koulutusvalintojen ulkopuolelle. (Opetusministeriö 2007, 12, 26.)

Keskeyttämistä voidaan yleisesti tarkastella yksilötason, oppilaitostason, koulutusjärjestelmän ja yhteiskunnan näkökulmasta (Kouvo, Stenström, Virolainen & Vuorinen-Lampila 2011; Kuronen 2011). Yksilön näkökulmasta keskeyttämistä ei voida pitää suoraan negatiivisena asiana, vaikka se osalle keskeyttäneistä sitä on. Keskeyttäminen voidaan nähdä yksilöllisenä valintana ja mahdollisuutena (Komonen 2001). Myönteisenä

keskeyttäminen näyttäytyy tilanteissa, joissa nuori siirtyy esimerkiksi itselle mieluisammalle opiskelualalle tai työelämään. Yksilön näkökulmasta keskeyttämiseen ja opintourien rakentumiseen liittyviä tekijöitä ovat mm. opintomenestys, hakutoivesija, oppimisvaikeudet, opiskeluvalmiudet, koulukokemukset, motivaatio, opiskeluun sitoutuminen (mm. Karppinen & Savioja 2007, Kouvo ym. 2011; Kuronen 2011, Nurmi 2009).

Oppilaitoksen näkökulmasta opintojen keskeyttäminen näyttäytyy aina negatiivisena, sillä oppilaitos menettää potentiaalisia opiskelijoitaan. Myös koulutusjärjestelmän ja yhteiskunnan näkökulmasta keskeyttäminen on kielteinen lopputulos. Opiskelija, joka ei suorita opintojaan loppuun, on kuluttanut turhaan koulutusresursseja. Usein koulutusjärjestelmä- ja yhteiskuntatasolla keskeyttäminen näyttäytyykin hidastuneena työmarkkinoille siirtymisenä, koulutustason mahdollisena heikkenemisenä ja kokemuksen opintonsa keskeyttäneen nuoren epäonnistumisesta ja syrjäytymisestä. Oppilaitostasolla tärkeitä tekijöitä ovat mm. oppilaitoskulttuuri, oppilaitoksen pedagoginen johtaminen ja oppilaitoksen työelämäyhteydet (Jäppinen 2007; Kouvo ym. 2011).

Keskeyttämiseen liitetään syrjäytymisen riski. Syrjäytyminen on pitkäaikainen prosessi, johon liittyy useita negatiivisia kasautuvia ongelmia. Hämäläinen ja Komonen (2003, 13) toteavat koulutuksellisen syrjäytymisen prosessin alkavan usein jo peruskoulun alaluokilla. Koulutuksessa syrjäytymiseen liittyy ongelmia oppimisyhteisöön integroitumisessa oppilaitoksen sisällä. Tämänkaltaiset ongelmat voivat johtaa pahimmillaan koko koulutusjärjestelmän ulkopuolella olemiseen, koulutuksesta syrjäytymiseen. Ilpo Kuronen (2010, 2011) korostaa syrjäytymisen ehkäisyssä ennaltaehkäisevän työn merkitystä, erityispedagogista lähestymistapaa, rakenteellisten ratkaisujen pohtimista, kuten opiskelun ryhmäkokojen pienentämistä, sekä tehokkaampaa ohjauskulttuuria.

Koulutuksesta syrjäytymisen ehkäisykeinoina voidaan mainita muun muassa seuraavat:

- Varhainen puuttuminen (poissaolot, heikko koulumenestys, häiriköiminen tai vetäytyminen)
- Ennaltaehkäisy
- Nuorten itsenäistyminen ja omatoimisuus, osallisuus
 - Nuoren itseluottamuksen kasvaminen onnistumisen kokemusten kautta; murtautuminen epäonnistumisen kehästä
- Moniammatillinen yhteistyö ja verkostot
- Ohjauspalvelut: poikkihallinnollinen yhteistyö (Nykänen 2010)
- Ammattistartti (Jäppinen 2010)
- HOJKS-mallien hyödyntäminen
- (Innovatiiviset) työpajat, työharjoittelut (Pohjantammi 2007)

10.5 Elinikäinen oppiminen, moninkertainen koulutus ja jatkokoulutushalukkuus

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2011–2016 viitataan elinikäiseen oppimiseen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011). Siihen kuuluu se, että siirtymät asteelta toiselle ja koulutuksesta työelämään ovat mahdollisimman joustavia. Tässä osatutkimuksessa selvitettiin ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden jatkokoulutushalukkuutta ammattikorkeakouluihin. Seurantajaksona vajaa 10 % oli siirtynyt ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun. Halukkaimpia ammattikorkeakoulun aloittaneita olivat luonnontieteiden (15 %) ja kulttuurialan opiskelijat (15 %). Naiset (11 %) olivat miehiä (6 %) ja ylioppilaita (28 %) muita pohjakoulutusryhmiä (7 %) aktiivisempia siirtymään ammattikorkeakouluun. Myös tässä tutkimuksessa jatkokoulutusmotivaatioon näyttää olevan yhteydessä sukupuoli ja pohjakoulutus. Ammattikorkeakoulutuksen tavoitteena niiden perustamisvaiheessa oli mm. ammatillisen väylän edistäminen korkeakoulutukseen.

Kun tarkastellaan ammatillisen koulutuksen aloittaneita pohjakoulutuksen mukaan, niin yli neljänneksellä ammatillisen koulutuksen aloittaneista oli moninkertaista koulutusta. Tämä liittyy sekä yksilöllisiin (ns. väärät valinnat) että yhteiskunnallisiin tekijöihin (mm. nykyisten tehtävien ja ammattien muuttuminen ja katoaminen). Yksi keino opintojen lyhentämiseen saattaisi olla aikaisemmin opitun tunnistaminen, mikä edellyttää mm. menetelmien ja läpinäkyvyyden kehittämistä (Stenström 2010). Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa on käytössä ammattiosaamisen näytöt (Räkköläinen 2011), joita voisi paremmin hyödyntää osaamisen tunnistamisessa (Soininen, Niskanen & Lepänjuuri 2010).

10.6 Sijoittuminen työmarkkinoille

Vuonna 2004 ammatillisen koulutuksen aloittaneiden sijoittumista tarkasteltiin Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston perusteella, jossa oman toiminnan sosioekonominen asema vuonna 2008 oli luokiteltu seuraaviin ryhmiin: yrittäjät, ylemmät toimihenkilöt, alemmat toimihenkilöt, työntekijät, opiskelijat, eläkeläiset, työttömät ja muut. Sijoittumisesta valmistumisen jälkeen ei voida tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Jos opiskelijat ovat valmistuneet kolmessa vuodessa, heidän sijoittumisensa kuvaa tilannetta vasta yli vuosi valmistumisen jälkeen. Noin kolmannes ammatillisen koulutuksen opiskelijoista oli sijoittunut työntekijäasteiseen työtehtävään ja vajaa neljännes alemmaksi toimihenkilöksi. Työttömien (12 %), muiden ryhmien (12 %) ja opiskelijoiden (11 %) osuus oli lähes yhtä suuri. Ylempien toimihenkilöiden (3 %) ja yrittäjien (3 %) osuus oli pieni ammatillisen koulutuksen suorittaneiden keskuudessa.

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan ammatillisen koulutuksen aloittaneet olivat neljän ja puolen vuoden kuluttua opintonsa aloittamisesta pääosin työssä (63 %), 11 % opiskelemissa, 12 % työttömänä ja 14 % muussa toiminnassa. Aloittain esiintyi eroja. Ammatillisen perustutkinto-opiskelijoista sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan opiskelijat (81 %) olivat muita useammin työssä. Tekniikan ja liikenteen alalla aloittaneet (16 %) olivat muita useammin työttöminä keskiarvon ollessa 12 %. Lisäksi alueelliset tekijöillä oli yhteys työllisyyteen ja työttömyyteen. Ne ammatillisen koulutuksen aloittaneet, joiden oppilaitos sijaitsi Uudellamaalla tai Ahvenmaalla, olivat muita useammin työllistyneet. Heikoiten olivat työllistyneet Kainuussa, Lapissa ja Pohjois-Karjalassa opiskelleet.

10.7 Pohdintaa tuloksista

Opintourat-projektin edellisessä vaiheessa koottiin erilaisia opintopolkuihin ja -uriin vaikuttavia tekijöitä malliin opintouran rakentumisesta (Kouvo ym. 2011). Opintouratekijät jaoteltiin seuraaviin ryhmiin: 1) yksilön, 2) siirtymäjärjestelmän ja yhteiskunnallisen ympäristön sekä 3) koulutuksen ja oppilaitoksen näkökulma. Tässä tutkimuksessa voitiin käyttää yksilötason näkökulmasta vain rakenteellisia tekijöitä kuten sukupuolta, aikaisempaa koulutusta ja ikää. Tietoja opiskeluvaikeuksista, motivaatiosta, epärealistisista koulutusodotuksista, hakutoiveista ei ollut käytettävissä. Siirtymäjärjestelmää ja yhteiskuntaa koskevista muuttujista oli käytettävissä vain ammatillisessa koulutuksessa vuonna aloittaneiden työmarkkinatilanne. Koulutuksen ja oppilaitoksen sisäisiä tekijöitä ei voitu myöskään selvittää tässä tutkimuksessa. Koulutuskulttuurin ja koulutukseen sitoutumattomuuden vaikutusta voitiin vain arvailla.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella on havaittavissa, että ammatillisen koulutuksen aloittaneet eivät ole yhtenäinen ryhmä, vaan eroavat aloitusiän, pohjakoulutuksen, perheen koulutuksen, sukupuolen ja koulutusalan mukaan. Aloitusalan tutkinnon suorittamiseen ja opintojen keskeyttämiseen liittyy ensisijaisesti koulutuksen aloittaneiden ikä. Nuorimmat suorittavat muita ikäryhmiä todennäköisemmin tutkinnon loppuun ja vanhemmat ikäluokat keskeyttävät nuoria useammin. Eri ikäisillä tutkinnon suorittamista ja keskeyttämistä selittivät eri tekijät. Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoissa on verrattain paljon opiskelijoita, joilla on jo takanaan peruskoulutuksen lisäksi muita opintoja ja jotka hankkivat tutkintotodistuksen kilpailukseen työmarkkinoilla ja päivittääkseen tietojaan ja taitojaan. Tähän näyttää liittyvän myös ongelmia, sillä ammatillisen koulutuksen tutkinnon omaavat opiskelijat keskeyttivät muita pohjakoulutusryhmiä useammin. Heidän keskeyttämisensä voi kertoa myös siitä, että aikuisilta puuttuvat relevantit täydennys- ja jatkokoulutusväylät, jolloin perustutkintoväylää käytetään osaamisen päivittämiseen.

Tulokset herättävät myös kysymyksen, että osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen eivät ole riittävästi käytössä ammatillisissa oppilaitoksissa. Toisen asteen ammatillisia oppilaitoksia koskevan selvityksen mukaan (Soininen ym. 2010) aiemmin hankitulla osaamisella korvataan useimmiten yhteisiä opintoja, vapaasti valittavia opintoja ja vähi-ten yhteisiä ammatillisia opintoja. Ammattiosaamisen näyttöjä voitaisiin käyttää nykyistä enemmän osaamisen tunnistamisessa. Pätevyyden tunnustamisen välineinä käytetään useimmiten virallisia asiakirjoja kuten tutkinto- ja työtodistuksia. Jatkossa aiemmin opi-tun osaamisen tunnustamisen menetelmien kehittäminen tulee entistä tärkeämmäksi. Lisäksi ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden heterogeisuus asettaa suuria haasteita pedagogiikalle.

Tulosten mukaan ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opintourissa on nähtävissä epälineaarisuutta ja jojo-siirtymien piirteitä (Walther 2006). Siirtymät voidaan nähdä myös elämäkertaprojekteina, joista voidaan käyttää navigoinnin metaforaa (Furlong 2009; du Bois Reymond 1998). Nuorten odotetaan olevan aktiivisia ja tekevän yksilöl-lisiä valintoja (Beck 1999), joita muokkaavat erilaiset tekijät kuten sosiaalinen tausta ja sukupuoli. Yhteiskunnan rakenteelliset tekijät näyttävät vaikuttavan yhä edelleen vahvasti ihmisten koulutusmahdollisuuksiin (Furlong & Cartmel 1997; Vanttaja 2005). Koutu-tuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuodelle 2011–2016 mainitaan yhtenä tavoitteena koulutuksellisen epätasa-arvoisuuden vähentäminen. Hallitus toteuttaa yh-teiskuntatakuun sisältäen koulutustakuun vuoden 2013 alusta lukien (Opetus- ja kulttuu-riministeriö 2011).

Vaikka tässä tutkimuksessa voitiin opintouria tarkastella vain rakenteellisten tekijöiden avulla, niin tulokset antavat viitteitä siitä, että tutkinnon suorittaminen ja opintojen kes-keyttäminen ovat monimuotoisia ilmiöitä. Niiden tarkempi ja yksityiskohtaisempi tutki-minen on jatkossakin ajankohtainen ja tärkeä aihe etenkin kun keskustellaan opintojen läpäisyyn liittyvistä ongelmista ja opintojen keskeyttämisestä.

Lähteet

- Beck, U. 1999. Risk society. Towards a new modernity. London: Sage.
- du Bois Reymond, M. 1998. 'I don't want to commit myself yet'. Young people's life concepts. *Journal of Youth Studies* 1 (1), 63–79.
- Furlong, A. 2009. Revisiting transitional metaphors: Reproducing social inequalities under the conditions of late modernity. *Journal of Education and Work* 22 (5), 343–353.
- Furlong, A. & Cartmel, E. 1997. Young people and social change. Individualization and risk in late modernity. Buckingham: Open University Press.
- Harris, R. & Rainey, L. 2009. Interrogating the notion of transition: Learner experiences of multiple transitions between the vocational and higher education sectors. Teoksessa R. Brooks (toim.) *Transitions from education to work. New perspectives from Europe and beyond*. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 42–60.
- Hämäläinen, J. & Komonen, K. 2003. Työkoulumalli ammatillisessa koulutuksessa. Kuopio: Kaprakan ammatil-linen koulutuskeskus.

- Ihatsu, M. & Koskela, H. 2001. Keskeyttääkö vai ei? Amatillisten oppilaitosten aktivointi ja koulutuksen keskeyttämisen vähentäminen -projektin alkukartoitus. Helsinki: Opetushallitus.
- Jäppinen, A.-K. 2007. Kiinni ammattiin – ote opintoihin. Keskeyttämisen vähentäminen ammatillisessa peruskoulutuksessa. Opetusministeriön julkaisuja 27. Helsinki.
- Jäppinen, A.-K. 2010. Onnistujia opinpolun siirtymässä. Amatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuskokeilun (ammattistartti) vaikuttavuus. Loppuraportti. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2. Helsinki.
- Karppinen, K. & Savioja, H. 2007. Koulu ja syrjäytymisen riski. Teoksessa S. Alatupa, K. Karppinen, L. Keltikangas-Järvinen & H. Savioja (toim.) Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma – löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Sitran raportteja 75. Helsinki, 115–160.
- Kivelä, S. & Ahola, S. 2004. Koulutusyhteiskunnan syrjäpoluilla. VaSKoolin tutkimushankkeen 1. osaraportti. Turun yliopisto: Koulutussosiologian tutkimuskeskus.
- Kivelä, S. & Ahola, S. 2007. Elämää nivelvaiheissa. Nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäisy. VaSKoolin tutkimushankkeen loppuraportti. Turun yliopisto: Koulutussosiologian tutkimuskeskus.
- Komonen, K. 2001. Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Amatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 47. Väitöskirja.
- Kouvo, A., Stenström, M.-L., Virolainen, M. & Vuorinen-Lampila, P. 2011. Opintopoluilla opintourille. Katsaus tutkimukseen. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslustoista 42.
- Kuronen, I. 2010. Peruskoulusta elämäkouluun. Amatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkulusta peruskoulun jälkeen. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 26. Väitöskirja.
- Kuronen, I. 2011. "Mun kompassin neula vaan pyörii." Keskeyttämiskokemuksia ammatillisesta koulutuksesta. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslustoista 41.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630. Saatavilla: <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630>> (luettu 9.2.2012).
- Lappalainen, K. & Hotulainen, R. 2007. "Jospa sitä joskus sais oikeita töitä." – Seurantatutkimus peruskoulussa arvioidujen tukitarpeiden yhteydestä nuorten koulutukseen ja työhön sijoittumiseen. Kasvatus 38 (3), 242–256.
- Mehtäläinen, J. 2001. Joustavat koulutusväylät ja uranvalinta. Osaraportti 1. Koulutusväylän valinta ja ensimmäinen lukuvuosi toisella asteella. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A12:2001.
- Nurmi, P. 2009. Opettaja kouluhyvinvoinnin edistäjänä. Toisen asteen opettajat dialogisuutensa ja autenttisuutensa sääntelijöinä. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 170. Väitöskirja.
- Nykänen, S. 2010. Ohjauksen palvelujärjestelyjen toimijoiden käsitykset johtamisesta ohjausverkostossa. Matkalla verkostojohtamiseen? Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 25. Väitöskirja.
- Opetushallitus. 2011. Amatillinen peruskoulutus. Saatavilla: <http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/amatilliset_perustutkinnot> (luettu 9.2.2012).
- Opetusministeriö. 2005. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:33. Helsinki.
- Opetusministeriö. 2007. Opintojen keskeyttämisen toimenpideohjelma. Keskustelumuistio 8.2.2007. Helsinki.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2010. Amatillisen koulutuksen vetovoiman kehitys koulutusaloittain yhteishaussa vuosina 2005–2010. Vetovoimaneuvottelukunta 3.12.2010. Helsinki.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2011. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2011–2016. Helsinki. Saatavilla: <<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2011/12/kesu.html?lang=fi>> (luettu 9.2.2012).
- Pohjantammi, I. 2007. Ylisukupolvinen työttömyys työpajoilla. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisuja 12. Helsinki.
- Raffe, D. 2008. The concept of transition system. Journal of Education and Work 21 (4), 277–296.
- Rantanen, E. & Vehviläinen, J. 2007. Kannattavaa opiskelua? – Opintojen keskeyttäminen ammatillisissa oppilaitoksissa. Helsinki: Opetushallitus.
- Räkköläinen, M. 2011. Mitä näytöt näyttävät? Luotettavuus ja luottamus ammatillisten perustutkintojen näyttöperusteisessa arviointiprosessissa. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis 1636.
- Soininen, L., Niskanen, A. & Lepänjuuri, A. (toim.) 2010. Tohditko tunnistaa? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Opetushallitus.
- Stenström, M.-L. 2002. Aikuiset koulutuksessa. Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä 40+ -tutkimuksesta. Teoksessa M.-L. Stenström, P. Linnakylä, A. Malin, P. Nikkanen, E. Piesanen & S. Valkonen. 2002. Yli 40-vuotiaat aikuiskoulutuksessa: 'Kyllä sieltä aina jotakin reppuun jää!' Helsinki: Opetusministeriö, 237–245.

- Stenström, M.-L. 2010. Osaamisen arvioinnin ja tunnistamisen haasteet eurooppalaisessa kontekstissa. Teoksessa L. Soininen, A. Niskanen & A. Lepänjuuri (toim.) Tohditko tunnistaa? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Opetushallitus, 112–123.
- Stenström, M.-L., Laine, K. & Kurvonen, L. 2006. Practice-oriented assessment in Finnish VET – Towards quality assurance through vocational skills demonstrations. Teoksessa M.-L. Stenström & K. Laine (toim.) Quality and practice in assessment: New approaches in work-related learning. University of Jyväskylä: Institute for Educational Research, 89–120.
- Stenström, M.-L. & Valkonen, S. 2002. Yli 40-vuotiaiden aikuiskoulutuskeskuksissa ja oppisopimuskoulutuksissa opiskelien koulutushalukkuus. Teoksessa M.-L. Stenström, P. Linnakylä, A. Malin, P. Nikkanen, E. Piesanen & S. Valkonen (2002). Yli 40-vuotiaat aikuiskoulutuksessa: 'Kyllä sieltä aina jotakin reppuun jää!' Helsinki: Opetusministeriö, 67–103.
- Tilastokeskus. 2008. Sijoittuminen koulutuksen jälkeen: Tutkinnon suorittaneiden pääasiallinen toiminta vuoden kuluttua valmistumisesta vuosien 2005–2008 lopussa. Helsinki.
- Tilastokeskus. 2010. Koulutuksen keskeyttäminen [verkkójulkaisu]. Helsinki. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/kkesk/2010/kkesk_2010_2012-03-20_tie_001_fi.html> (luettu 19.12.2011).
- Tilastokeskus. 2011a. Ammatillinen koulutus. Helsinki. Saatavilla: <<http://www.stat.fi/til/aop/tau.html>> (luettu 19.12.2011).
- Tilastokeskus. 2011b. Koulutukseen hakeutuminen. Koulutustilastot 2011. Helsinki.
- Tilastokeskus. 2012. Kansainvälinen koulutusluokitus ISCED 1997. Saatavilla: <http://www.tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/_linkki/iscedaste.html> (luettu 9.2.2012).
- Vanttaja, M. 2005. Koulutuksesta ja työstä karsiutuneiden nuorten kotitaustan ja myöhempien elämänvaiheiden tarkastelua. Yhteiskuntapolitiikka 70 (4), 411–416.
- Vehviläinen, J. 2006. Nuorten osallisuushankkeen hyvät käytännöt. Helsinki: Opetushallitus.
- Vehviläinen, J. 2008. Kuvauksia koulutuksen keskeyttämisestä. Helsinki: Opetushallitus.
- Virtanen, A., Tynjälä, P. & Stenström, M.-L. 2010. Koulutusalojen työelämäpedagogiset käytännöt opiskelijoiden ammatillisen identiteetin rakentumisen perustana. Teoksessa K. Collin, S. Paloniemi, H. Rasku-Puttonen & P. Tynjälä (toim.) Luovuus, identiteetti ja asiantuntijuus. WSOY: Helsinki, 97–117.
- Walther, A. 2006. Regimes of youth transitions. Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European contexts. *Young* 14 (2), 119–139.

Liitetaulukot: Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opintopolut 2004–2008 – Tilastokeskuksen aineistot

- Liitetaulukko 1. Ammatillisen koulutuksen aloittaneet sukupuolen mukaan
- Liitetaulukko 2. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden pohjakoulutus ennen toisen asteen ammatillisen koulutuksen opintoja
- Liitetaulukko 3. Ammatillisen koulutuksen aloittaneet sukupuolen ja koulutusalan mukaan
- Liitetaulukko 4. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden aloitusikä aloittain
- Liitetaulukko 5. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden pohjakoulutus aloittain
- Liitetaulukko 6. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden perheen ylin koulutusaste aloittain
- Liitetaulukko 7. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden suoritusvuosi sukupuolen mukaan
- Liitetaulukko 8. Ammatillisen koulutuksen aloitusalan tutkinnon kesto sukupuolen mukaan
- Liitetaulukko 9. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opintojen kesto pohjakoulutuksen mukaan
- Liitetaulukko 10. Ammatillisen koulutuksen tutkinnon suorittaminen aloittain ajalla 2004–2008
- Liitetaulukko 11. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opintouratyypit sukupuolen mukaan
- Liitetaulukko 12. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opintouratyypit pohjakoulutuksen mukaan
- Liitetaulukko 13. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opintouratyypit aloitusiän mukaan
- Liitetaulukko 14. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opintouratyypit koulutusalan mukaan
- Liitetaulukko 15. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opintouratyypit perheen ylimmän koulutuksen mukaan
- Liitetaulukko 16. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opintouratyypit perheen sosioekonomisen aseman mukaan
- Liitetaulukko 17. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden normiajan mukaiset opintouratyypit sukupuolen mukaan
- Liitetaulukko 18. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden normiajan mukaiset opintouratyypit pohjakoulutuksen mukaan
- Liitetaulukko 19. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden normiajan mukaiset opintouratyypit aloitusiän mukaan
- Liitetaulukko 20. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden normiajan mukaiset koulutusala- ja -tasoluokitukset aloitusiän mukaan
- Liitetaulukko 21. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden normiajan mukaiset koulutusala- ja -tasoluokitukset koulutusalan mukaan

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden taustatietoja

Liitetaulukko 1. Ammatillisen koulutuksen aloittaneet sukupuolen mukaan

Sukupuoli	n	%
Mies	3204	49,7
Nainen	3243	50,3
Yhteensä	6447	100,0

Liitetaulukko 2. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden pohjakoulutus ennen toisen asteen ammatillisen koulutuksen opintoja

Pohjakoulutus	n = 6447	%
Perusaste	4626	71,8
Ammatillinen tutkinto	825	12,8
Ylioppilas	672	10,4
Usea tutkinto	324	5,0
Yhteensä	6447	100,0

Liitetaulukko 3. Ammatillisen koulutuksen aloittaneet sukupuolen ja koulutusalan mukaan

Koulutusala	Miehet %	Naiset %	Yhteensä n
Humanistinen ja kasvatusala	20,6	79,4	141
Kulttuuriala	33,3	66,7	456
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	33,0	67,0	734
Luonnontieteiden ala	72,1	27,9	301
Tekniikan ja liikenteen ala	82,8	17,2	2513
Luonnonvara- ja ympäristöala	44,2	55,8	394
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	8,1	91,9	1015
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	23,7	76,3	865
Muut	78,6	21,4	28
Yhteensä	49,7	50,3	6447

Liitetaulukko 4. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden aloitusikä aloittain

Koulutusala	15–16 v.	17–19 v.	20–24 v.	25 v. tai enemmän	Yhteensä	Yhteensä
	%	%	%	%	%	n
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	26,2	21,3	23,4	29,1	100,0	141
Kulttuuriala	26,3	22,4	32,4	18,9	100,0	456
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	33,1	18,7	24,0	24,3	100,0	734
Luonnontieteiden ala	42,9	19,6	20,3	17,2	100,0	301
Tekniikan ja liikenteen ala	52,4	20,8	13,1	13,7	100,0	2513
Luonnonvara- ja ympäristöala	30,4	19,3	21,1	29,2	100,0	394
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	30,4	16,3	22,2	31,1	100,0	1015
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	43,3	26,4	18,2	12,1	100,0	865
Muu koulutus	0,0	0,0	17,9	82,1	100,0	28
Yhteensä	41,1	20,5	18,9	19,5	100,0	6447

Liitetaulukko 5. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden pohjakoulutus aloittain

Koulutusala	Perusaste	Ammatillinen tutkinto	Ylioppilas	Usea tutkinto	Yhteensä
	(n = 4626) %	(n = 825) %	(n = 672) %	(n = 324) %	(n = 6447) %
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	55,3	19,9	14,9	9,9	100,0
Kulttuuriala	53,7	12,5	26,3	7,5	100,0
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	64,0	11,7	17,9	6,4	100,0
Luonnontieteiden ala	73,4	10,0	9,6	7,0	100,0
Tekniikan ja liikenteen ala	83,3	10,0	4,4	2,3	100,0
Luonnonvara- ja ympäristöala	60,7	17,5	12,4	9,4	100,0
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	60,4	20,8	11,7	7,1	100,0
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	77,2	9,6	10,2	3,0	100,0
Muu koulutus	0,0	32,1	14,3	53,6	100,0
Yhteensä	71,8	12,8	10,4	5,0	100,0

Liitetaulukko 6. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden perheen ylin koulutusaste aloittain

Koulutusala	Perusaste (n = 1311) %	Keskiaste (n = 3193) %	Opistoaste (n = 1262) %	Korkea- aste (n = 681) %	Yhteensä (n = 6447) %
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	23,4	44,7	19,8	12,1	100,0
Kulttuuriala	18,2	41,7	22,6	17,5	100,0
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	21,5	45,5	21,4	11,6	100,0
Luonnontieteiden ala	15,9	46,8	25,2	11,9	100,0
Tekniikan ja liikenteen ala	18,0	52,4	19,4	10,2	100,0
Luonnonvara- ja ympäristöala	20,8	43,7	23,1	12,4	100,0
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	28,0	49,0	14,4	8,7	100,0
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	18,8	54,0	19,2	8,0	100,0
Muu koulutus	28,6	46,4	25,0	0,0	100,0
Yhteensä	20,3	49,5	19,6	10,6	100,0

Ammatillisen koulutuksen opintojen kesto

Liitetaulukko 7. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden suoritusvuosi sukupuolen mukaan

Tutkinnon suoritusvuosi	Miehet (n = 3204) %	Naiset (n = 3243) %	Yhteensä (n = 6447) %
2005	3,5	4,8	4,1
2006	6,9	18,0	12,5
2007	47,5	37,2	42,3
2008	7,0	8,4	7,7
Kirjoilla syksyllä 2008	7,9	9,1	8,5
Ei tutkintoa (kesken)	27,2	22,5	24,8
Yhteensä	100,0	100,0	100,0

Liitetaulukko 8. Ammatillisen koulutuksen aloitusalan tutkinnon kesto sukupuolen mukaan

Opintojen kesto	Miehet (n = 1945) %	Naiset (n = 2081) %	Yhteensä (n = 4026) %
1 vuosi	3,8	5,1	4,4
2 vuotta	10,1	22,1	16,3
3 vuotta	73,7	60,0	66,6
4 vuotta	11,6	11,9	11,7
Yli 4 vuotta	0,9	0,9	0,9
Yhteensä	100,0	100,0	100,0

Liitetaulukko 9. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opintojen kesto pohjakoulutuksen mukaan

Ammatillisen koulutuksen koulutusalat	Perusaste (n = 4626) %	Ammatillinen tutkinto (n = 825) %	Ylioppilas (n = 672) %	Usea tutkinto (n = 324) %	Yhteensä (n = 6447) %
1 vuosi	1,6	7,2	3,4	7,1	2,8
2 vuotta	2,9	21,3	38,0	28,4	10,2
3 vuotta	48,0	26,5	24,3	25,0	41,6
4 vuotta	8,6	3,5	4,9	3,7	7,3
Yli 4 vuotta	0,7	0,0	0,4	0,3	0,5
Kirjoilla 2008 tai ei tutkintoa	38,2	41,5	29,0	35,5	37,6
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Liitetaulukko 10. Ammatillisen koulutuksen tutkinnon suorittaminen aloittain ajalla 2004-2008

Koulutusala	Ei tutkintoa %	Muu tutkinto %	Aloitusalan tutkinto %	Yhteensä %
Humanistinen ja kasvatusala	22,7	2,8	74,5	100,0
Kulttuuriala	33,1	3,7	63,2	100,0
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	39,2	2,6	58,2	100,0
Luonnontieteiden ala	42,8	3,0	54,2	100,0
Tekniikan ja liikenteen ala	34,6	4,8	60,6	100,0
Luonnonvara- ja ympäristöala	37,3	5,3	57,4	100,0
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	27,6	2,4	70,0	100,0
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	32,3	3,2	64,5	100,0
Muu koulutus	3,6	0,0	96,4	100,0
Yhteensä	19,6	3,8	62,4	100,0

Ammatillisen koulutuksen opintouratyypit

Liitetaulukko 11. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opintouratyypit sukupuolen mukaan

Opintouratyyppi	Miehet (n = 3204) %	Naiset (n = 3243) %	Yhteensä (n = 6447) %
Kesken	22,2	16,9	19,5
Kesken + vaihto	5,0	5,6	5,3
Viivästynyt	2,8	2,9	2,9
Viivästynyt + vaihto	5,1	6,2	5,6
Muu tutkinto	4,2	4,2	4,2
Oman alan tutkinto	60,7	64,2	62,4
Yhteensä	100,0	100,0	100,0

Liitetaulukko 12. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opintouratyypit pohjakoulutuksen mukaan

Uratyyppi	Perusaste (n = 4626) %	Ammatillinen tutkinto (n = 825) %	Ylioppilas (n = 672) %	Usea tutkinto (n = 324) %	Yhteensä (n = 6447) %
Kesken	19,1	28,6	10,6	21,3	19,5
Kesken + vaihto	4,9	3,8	10,0	5,2	5,3
Viivästynyt	3,4	1,6	1,9	0,6	2,9
Viivästynyt + vaihto	6,7	3,6	2,2	2,5	5,8
Muu tutkinto	4,2	3,9	4,3	5,9	4,2
Oman alan tutkinto	61,8	58,5	71,0	64,5	62,4
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Liitetaulukko 13. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opintouratyypit aloitusiän mukaan

Uratyyppi	15–16 v. (n = 2651) %	17–19 v. (n = 1320) %	20–24 v. (n = 1216) %	25 v. tai enemmän (n = 1260) %	Yhteensä (n = 6447) %
Kesken	11,7	24,4	20,9	29,5	19,5
Kesken + vaihto	3,9	6,7	8,1	4,0	5,3
Viivästynyt	2,8	3,7	3,0	2,1	2,9
Viivästynyt + vaihto	5,0	8,6	6,3	3,3	5,6
Muu tutkinto	4,8	3,7	3,8	4,1	4,2
Oman alan tutkinto	71,9	52,9	58,0	57,0	62,4
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Liitetaulukko 14. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opintouratyypit koulutusalan mukaan

Koulutusala	Opinnot kesken %	Opinnot kesken + vaihto %	Opinnot pitkittyneet, ei muita opintoja %	Opinnot pitkittyneet + vaihto %	Muu tutkinto %	Aloitusalan tutkinto %	Yhteensä %
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	12,8	4,3	2,1	3,5	2,8	74,5	100,0
Kulttuuriala	17,1	7,0	2,6	6,1	3,9	63,2	100,0
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	20,4	7,1	4,2	7,1	3,0	58,2	100,0
Luonnontieteiden ala	22,9	6,6	4,7	8,0	3,7	54,2	100,0
Tekniikan ja liikenteen ala	21,1	5,5	2,1	5,7	5,1	60,6	100,0
Luonnonvara- ja ympäristöala	23,9	4,8	1,8	6,9	5,3	57,4	100,0
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	16,0	3,0	4,2	3,5	3,3	70,0	100,0
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	18,4	5,1	2,7	5,4	3,9	64,5	100,0
Muu koulutus	0,0	3,6	0,0	0,0	0,0	96,4	100,0
Yhteensä	19,6	5,3	2,9	5,6	4,2	62,4	100,0

Liitetaulukko 15. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opintouratyypit perheen ylimmän koulutuksen mukaan

Opintouratyyppi	Perusaste (n = 1311) %	Keskiaste (n = 3193) %	Opisto (n = 1262) %	Korkea-aste (n = 681) %	Yhteensä (n = 6447) %
Kesken	27,3	19,3	15,8	12,5	19,5
Kesken + vaihto	4,8	5,1	5,0	7,8	5,3
Viivästynyt	2,7	3,1	2,4	3,1	2,9
Viivästynyt + vaihto	4,0	5,8	6,3	6,6	5,6
Muun alan tutkinto	3,7	4,1	4,7	4,8	4,2
Aloitusalan tutkinto	57,4	62,6	65,8	65,2	62,4
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Liitetaulukko 16. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opintouratyypit perheen sosioekonomisen aseman mukaan

Perheen sosioekonomisen aseman mukaan	Kesken %	Kesken + vaihto %	Viivästynyt %	Viivästynyt + vaihto %	Muu tutkinto %	Aloitusalan tutkinto %	Yhteensä %
Yrittäjät	12,0	6,2	1,0	4,5	2,7	73,5	100,0
Ylemmät toimihenkilöt	13,5	10,6	2,4	7,3	3,3	62,9	100,0
Alemmat toimihenkilöt	14,3	3,2	2,5	5,4	5,7	68,8	100,0
Työntekijät	18,3	5,4	2,7	5,4	3,3	65,0	100,0
Eläkeläiset	23,9	5,0	2,8	5,2	4,6	58,5	100,0
Työttömät	22,7	5,9	3,5	6,1	4,5	57,3	100,0
Muut	25,3	5,7	4,1	6,6	4,5	53,8	100,0
Yhteensä	19,5	5,3	2,9	5,6	4,2	62,5	100,0

Liitetaulukko 17. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden normiajan mukaiset opintouratyypit sukupuolen mukaan

Opintouratyyppi	Miehet (n = 3204) %	Naiset (n = 3243) %	Yhteensä (n = 6447) %
Tutkinto normiajassa	52,2	48,5	50,3
Tutkinto viiveellä	12,8	19,9	16,3
Viivästynyt, ei tutkintoa	7,9	9,1	8,5
Keskeyttänyt	27,2	22,5	24,8
Yhteensä	100,0	100,0	100,0

Liitetaulukko 18. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden normiajan mukaiset opintouratyypit pohjakoulutuksen mukaan

Opintouratyyppi	Perusaste (n = 4626) %	Ammatillinen tutkinto (n = 825) %	Ylioppilas (n = 672) %	Usea tutkinto (n = 324) %	Yhteensä (n = 6447) %
Tutkinto normiajassa	55,8	30,4	43,3	38,0	49,0
Tutkinto viiveellä	10,1	32,0	32,0	32,4	17,7
Viivästynyt, ei tutkintoa	10,1	5,2	4,2	3,1	8,5
Keskeyttänyt	24,0	32,4	20,5	26,5	24,8
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Liitetaulukko 19. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden normiajan mukaiset opintouratyypit aloitusiän mukaan

Opintouratyyppi	15–16 vuotta (n = 2651) %	17–19 vuotta (n = 1320) %	20–24 vuotta (n = 1216) %	25 vuotta tai enemmän (n = 1260) %	Yhteensä (n = 6447) %
Tutkinto normiajassa	65,6	43,4	39,1	36,3	50,3
Tutkinto viiveellä	11,0	13,2	22,6	24,8	16,3
Viivästynyt, ei tutkintoa	7,8	12,3	9,3	5,3	8,5
Keskeyttänyt	15,6	31,1	28,9	33,6	24,8
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Liitetaulukko 20. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden normiajan mukaiset koulutusala- ja -tasoluokitukset aloitusiän mukaan

Normiajan mukaiset luokittelut	15–16 vuotta (n = 2651) %	17–19 vuotta (n = 1320) %	20–24 vuotta (n = 1216) %	25 vuotta tai enemmän (n = 1260) %	Yhteensä (n = 6447) %
Normiajassa muulta tasolta valmistuneet	0,2	0,3	0,8	0,2	0,4
Normiajassa muulta alalta valmistuneet	1,8	0,7	1,1	1,9	1,5
Normiajassa aloitusosalta valmistuneet	63,6	42,4	37,3	34,1	48,5
Tutkinto viiveellä, muulta tasolta valmistunut	0,6	0,2	0,0	0,1	0,3
Tutkinto viiveellä, muulta alalta valmistunut	2,0	2,6	1,9	1,9	2,1
Tutkinto viiveellä, aloitusosalta valmistunut	8,3	10,5	20,7	22,9	13,9
Viivästynyt, ei tutkintoa	2,8	3,7	3,0	2,1	2,9
Viivästynyt + vaihto, ei tutkintoa	5,0	8,6	6,3	3,3	5,6
Kesken	11,7	24,4	20,9	29,5	19,5
Kesken + vaihto	3,9	6,7	8,1	4,0	5,3
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Liitetaulukko 21. Ammatillisen koulutuksen aloittaneiden normiajan mukaiset koulutusala- ja -tasoluokitukset koulutusalan mukaan

Normiajan mukaiset luokittelut	Hum. + kasvatus (n = 141) %	Kulttuuri (n = 456) %	Yht. + liiket. + hallinto (n = 734) %	Luonnon- tieteet (n = 301) %	Tekniikka + liikenne (n = 2513) %	Luva + ympäristö (n = 394) %	Sos. + terveys + liikunta (n = 1015) %	Marata (n = 865) %	Muu koulutus (n = 28) %	Yhteensä (n = 6447) %
Normiajassa muulta tasolta valmistuneet	0,0	0,7	0,5	0,3	0,1	0,5	0,9	0,1	0,0	0,4
Normiajassa muulta alalta valmistuneet	0,7	0,4	0,7	0,7	2,5	2,0	0,7	0,8	0,0	1,5
Normiajassa aloitus- alalta valmistuneet	47,5	32,0	43,2	39,2	51,7	43,1	50,6	55,5	57,1	48,5
Tutkinto viiveellä, muulta tasolta valmistunut	0,0	0,2	0,1	0,3	0,2	0,0	0,5	0,7	0,0	0,3
Tutkinto viiveellä, muulta alalta valmistunut	2,1	2,6	1,6	2,3	2,3	2,8	1,3	2,3	0,0	2,1
Tutkinto viiveellä, aloitusalalta valmistunut	27,0	31,1	15,0	15,0	8,8	14,2	19,3	9,0	39,3	13,9
Viivästynyt, ei tutkintoa	2,1	2,6	4,2	4,7	2,1	1,8	4,2	2,7	0,0	2,9
Viivästynyt + vaihto, ei tutkintoa	3,5	6,1	7,1	8,0	5,7	6,9	3,5	5,4	0,0	5,6
Kesken	12,8	17,1	20,4	22,9	21,1	23,9	16,0	18,4	0,0	19,5
Kesken + vaihto	4,3	7,0	7,1	6,6	5,5	4,8	3,0	5,1	3,6	5,3
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

OSA 3: Ammattikorkeakouluopiskelijoiden opintourat

Maarit Virolainen ja Sakari Valkonen

1 Opintojen kulkuun vaikuttavat tekijät

Aiempien tutkimusten tuloksia AMK-opintojen kulkuun vaikuttavista tekijöistä on kuvattu Opintopolun ja opintourat -hankkeen edellisessä raportissa (Kouvo, Stenström, Virolainen & Vuorinen-Lampila 2011). Tässä luvussa esitetäänkin vain lyhyt tiivistelmä AMK-opintojen kululle tyypillisistä erityispiirteistä. Suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä ammattikorkeakoulututkinnot tarjoavat käytännönläheisemmän korkeakoulututuksen väylän yliopisto-opintoihin verrattuna. AMK-opintoihin on todettu hakeutuvan yhtäältä ammatti- ja toisaalta opiskelusuuntautuneita opiskelijoita (Lerkkanen 2002; Nieminen & Ahola 2003; Vuorinen & Valkonen 2003). Ammattikorkeakouluihin tullaankin opiskelemaan sekä ammatillisella koulutustaustalla että ylioppilastutkintopohjalla.

AMK-opintojen kulun ja opintoihin sitoutumisen on todettu riippuvan opiskelijan motivaatiosta sitoutua opintoihinsa eli opiskeluorientaatiosta. Opiskeluorientaatioiden tyypillisuus vaihtelee aloittain. Erilaisia orientaatiotyyppisiä ovat: sitoutunut ja sitoutumaton sekä työelämä- ja ahdistuneisuusorientaatio (Mäkinen, Olkinuora & Lonka 2002). Opintojen pitkittymiseen ja keskeytymiseen on yhteydessä erityisesti sitoutumaton orientaatio (mt.). Sitoutumisen merkitys on todettu myös saksalaisia korkeakouluopiskelijoita koskevassa tutkimuksessa (Werner 2009). Samaisen tutkimuksen johtopäätöksissä mainittiin opetuksen laatu oppilaitosten keinona vaikuttaa opintojen keskeyttämiseen (mt). Opintoihin sitoutumattomuuden ohella voi koulutusvaihdon syynä olla muiden opintojen kiinnostavuus. Opiskelija voi päätyä arvioimaan uudelleen omia opintotavoitteitaan, jos koulutukseen kohdistetut odotukset ja kokemukset eivät vastaa toisiaan tai opinnot johdattavat uudelleen arvioimaan koulutuksen soveltuvuutta itselle (Friman 2001; Kolehmainen 2002; Vuorinen & Valkonen 2005; Penttinen & Falck 2007).

Opiskelujen keskeyttämisen on hahmotettu tapahtuvan prosessina opiskelijan tulkittessa opintouramahdollisuuksiaan. Hän punnitsee yhtäältä nykyisessä opiskelupaikassa pi-

täviä tekijöitä ja toisaalta mahdollisuuksiaan opiskella muualla ja muualle opiskelemaan vetäviä tekijöitä (Honkonen 1997). Opiskelijoiden aiemman koulumenestyksen on todettu olevan yhteydessä opintoihin sitoutumiseen siten, että aiempi heikko opintomenestys, korkea ikä ja vanhempien alhaisempi sosioekonominen tausta ovat olleet yhteydessä opinnoissa pysymiseen. Nämä opiskelijat ovat ilmeisesti kokeneet muut opiskelumahdollisuutensa rajatummiksi (Honkonen 1997). Heitä voisikin kutsua *rajoitettujen opintopolkujen opiskelijoiksi*. Sen sijaan statusorientaatio, hyvä aiempi opintomenestys, nuori ikä ja vanhempien korkea sosioekonominen tausta ovat olleet yhteydessä muiden opiskelupaikkojen aktiiviseen hakemiseen (Honkonen 1997). Tämän ryhmän opiskelijoita voi vastaavasti luonnehtia *avoimien opintopolkujen opiskelijoiksi*. Ryhmien välisten profiilien erot ovat tulleet esille opintoihin kiinnittymisessä ja niissä pysymisessä: avoimien opintopolkujen opiskelijoiden ryhmässä AMK-opinto-oikeus on voitu ottaa vastaan ikään kuin yliopisto-opinto-oikeutta ja halutumpaa koulutuspaikkaa odotellessa. Myös niin kutsutun pakkohaun on todettu ohjaavan avoimien opintopolkujen opiskelijoita väliaikaisesti ammattikorkeakouluun opiskelemaan yliopistopaikan avautumista odotellessa (Kosonen 2005; Kalima 2011). Pakkohaun myötä opiskelupaikan saaneet opiskelijat muodostavat yhden erityisryhmän opintojen keskeyttäjästä. He ottavat opiskelupaikan vastaan, mutta eivät aloita opintoja. Alojen väliset erot opintoihin sitoutumisessa ovat kuitenkin olleet suuria eivätkä kaikki opiskelijat sijoitu selkeästi kumpaankaan edellisistä ryhmistä.

Opintojen pitkittymisen syynä ovat usein *poissaolot opinnoista*. Poissaolevaksi ilmoittautumisen syyn kertominen on opiskelijoille vapaaehtoista, joten kaikki opiskelijat eivät kerro poissaolojensa syitä. Opiskelija voi ilmoittautua poissaolevaksi vuodeksi kerrallaan. Esimerkiksi Helsingin ammattikorkeakoulun lukuvuosia 2001–2002 koskeneessa selvityksessä poissaolon syyn kertoi alle puolet opiskelijoista. Yleisimpiä annettuja syitä poissaoloille olivat: työhön siirtyminen, äitiysloma, hoitovapaa, vanhempainloma, asevelvollisuus, siviilipalvelus tai sairausloma. Edellä mainittuja syitä useammin opiskelijat kuitenkin ilmoittivat, että heidän poissaololleen on joku muu syy. Tällaisia muita syitä olivat esimerkiksi opiskeluun, hyvinvointiin, ansiotyöhön, elämäntilanteeseen ja perheeseen liittyvät syyt. Poissaolonsa syyn ilmoittaneiden opiskelijoiden antamien tietojen perusteella poissaolot vaihtelevat aloittain esimerkiksi siten, että naisvaltaisen sosiaali- ja terveysalan poissaolojen syinä oli useammin äitiyslomaa, vanhempainvapaata ja hoitovapaata kuin muilla aloilla. Vastaavasti tekniikan ja liikenteen alalla poissaolojen syynä oli usein ansiotyöhön siirtyminen. Samassa ammattikorkeakoulussa opinnoissaan viivästyneille tehdyn kyselytutkimuksen mukaan tilapäisten poissaolojen syitä olivat myös opetuksen heikko laatu ja toimimattomat opetusjärjestelyt, motivaation puute, myöhästely ja laiskuus, huono opetus, päällekkäiset opinnot, mielenkiinnoton oppiaine, hyppytunnit ja opettajien opetustaidon heikkous. Henkilökohtaisina syinä poissaoloille mainittiin esimerkiksi sairastelu, väsymys, perhe, matkustelu, masennus ja muut syyt. Yleisimpiä tilapäisten poissa-

olojen syitä olivat kuitenkin työssäkäynti sekä opetukseen ja opetusjärjestelyihin liittyvät tekijät (Kalima 2011.)

Poissaolojen on katsottu olevan erityisesti näiden muiden syiden osalta seurausta opiskelumotivaation laskusta, heikentyneestä vastuusta opintojen etenemisessä, tyytymättömyydestä, vaikeuksista opinnoissa ja opiskeluyhteisöön sopeutumisen vaikeuksista (Kalima 2011). Paljon tilapäisesti poissaolleet opiskelijat myös arvioivat ohjaus- ja opetus-toimintaa heikommaksi kuin muut opiskelijat (Kalima 2011). Poissaolot itsessään eristävät opiskelijaa opiskeluyhteisöstä ja opiskelija jää poissa ollessaan myös paitsioon osasta opintojenohjausta, joten poissaoloista voikin muodostua opintoihin tyytymättömyyttä ruokkiva kehä.

Opintojen keskeyttämisen harkintaa ennusti opinnoissaan viivästyneille tehdyn kyselyn mukaan useimmiten työelämään siirtyminen kesken opintojen (Kalima 2011). Kuitenkin myös opintoihin liittyvillä tekijöillä todettiin olevan vaikutusta. Keskeyttämisen harkintaa lisäsivätkin opintojen kokeminen vaativiksi ja aikaa vieviksi, tyytymättömyys opinnäytetyön ohjaukseen, opiskelijan heikko vastuunotto omista opinnoista, usko työllistymisestä ilman tutkintoa, sekä integroitumattomuus opiskeluyhteisöön, jos opiskelijatuutoreiden uusien opiskelijoiden vastaanotto ei tukenut tätä riittävästi. (Kalima 2011.) Nämä kokemukset ovat niitä, joiden perusteella opiskelijat osittain uudelleenarvioivat opintojen soveltuvuutta itselleen.

Opintojen keskeyttämisen yleisimmät syyt vuonna 2007 esimerkiksi Helsingin ammattikorkeakoulussa olivat AMKOTA-tietokannan¹ mukaan: opiskeluoikeuden menettäminen ilmoittautumisvelvollisuuden laiminlyönnin vuoksi, tuntematon syy, opiskeluoikeusajan päätyminen ja ansiotyö. Vuosien 2001–2007 välisenä aikana edellä mainittujen syiden järjestys on vaihdellut jonkin verran, mutta koko tarkastelujaksolla opiskeluoikeuden menettäminen ilmoittautumisvelvollisuuden laiminlyönnin vuoksi on ollut yleisin syy opintojen keskeyttämiseen vuotta 2003 lukuunottamatta, jolloin tuntemattomia syitä kirjattiin enemmän. (Kalima 2011.) Keskeyttäminen on katsottu olevan tyypillistä yhtäältä opintojen alkuvaiheessa, ja toisaalta harjoitteluihin ja opinnäytetöihin liittyneiden opiskeluvaikeuksien myötä (ks. Penttilä 2008a; Penttilä 2008b; Kalima 2011). Kaliman (2011) tutkimuksen mukaan opintonsa keskeyttäneet amk-opiskelijat kokivat opiskelevansa itselle tärkeää alaa. Osa koki kuitenkin esimerkiksi, että opetussuunnitelmien jatkuva muuttaminen vaikeutti tutkinnon suorittamista. Muutokset vaikeuttivat suorittamatta jääneiden kurssien korvaamista. Erityisesti ammatillisella koulutustaustalla opiskelemaan tulleilla tekniikan ja liikenteen alan opiskelijoilla oli myös vaikeuksia matemaattisten aineiden opiskelussa: aineiden merkitystä työn kannalta oli vaikea ymmärtää, oppitunneilla

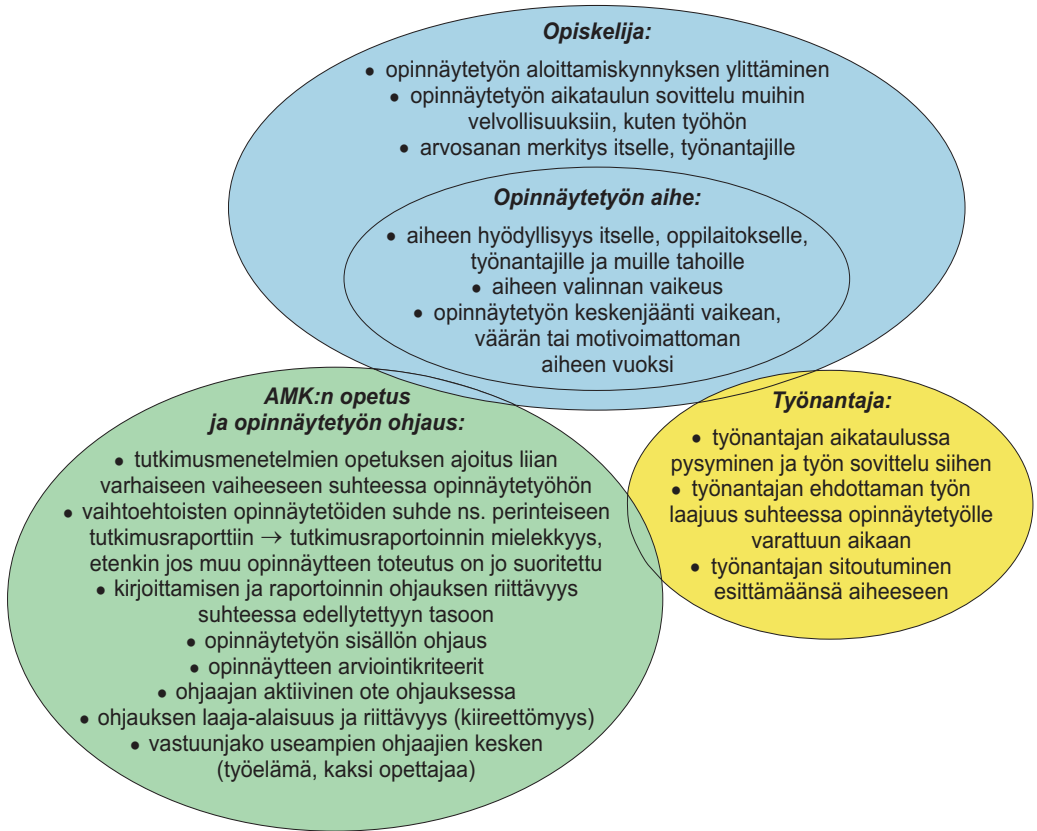
¹ AMKOTA on opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2011 käytöstä poistunut ammattikorkeakouluja koskenut tietojärjestelmä.

edettiin liian nopeasti, aineet yllättivät vaikeudellaan pääsykokeiden helppouden jälkeen, vaikeuksia matematiikassa hävettiin ja opettajan ei koettu tunnistavan oppimisvaikeuksia. Opiskelijat kaipasivatkin pienryhmäopetusta, vertaisopiskelijoiden tukea ja lisäopetusta näihin aineisiin. (Kalima 2011.)

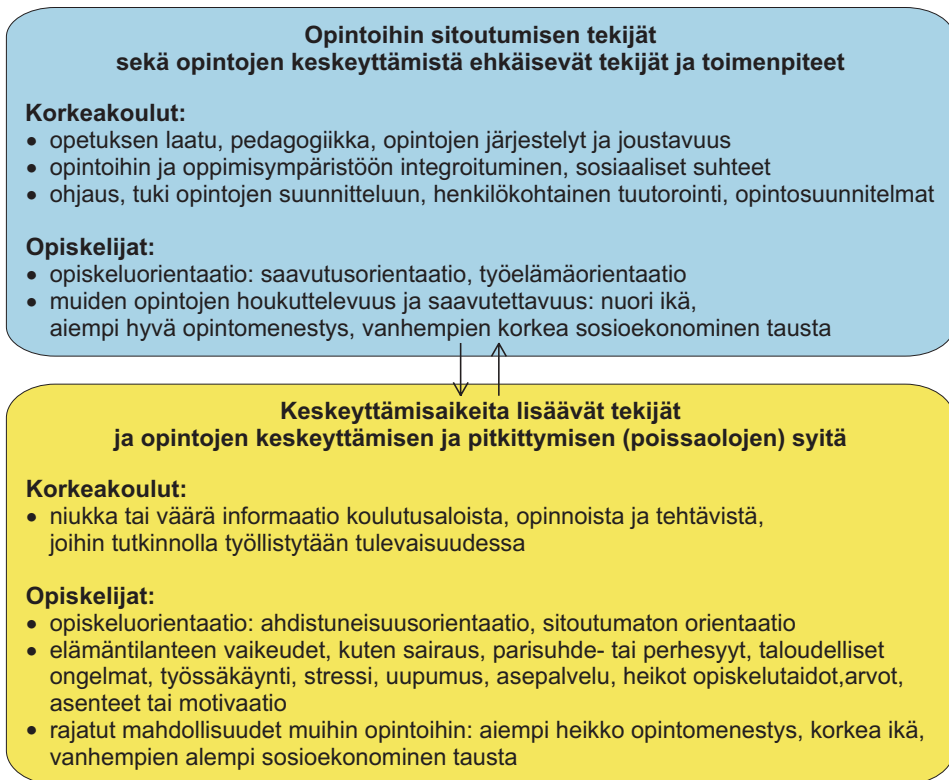
Opintonsa keskeyttäneet opiskelijat pitivät *opintojensa loppuun suorittamista vaikeuttavina tekijöinä* ansiotyötä, läsnäolopakkoa oppitunneilla, opetuksen joustamattomuutta, opintojaksojen heikkoa tarjontaa, rästikurssien työläyttä ja liiallista itseopiskelua. Heillä oli myös ongelmia opintojen suunnittelussa, kuten henkilökohtaisista opetussuunnitelmista (HOPS) puuttuvien jaksojen löytämisessä opintotarjonnasta. Monet kokivat myös opiskelupäivien venyvän kohtuuttoman pitkiksi. Perheelliset saattoivat toivoa toisaalta päiväopiskelua ja toisaalta esimerkiksi arki-ilta ja kesäopintoja. Opetukseen kaivattiinkin yksilöllisyyttä ja toisaalta riittävää ohjausta varsinkin uusia pedagogisia ratkaisuja sovellettaessa. Vaihtoehtoisia opetusmenetelmiä pidettiin myönteisenä piristysruiskeena, mutta ryhmätöiden runsaus ja ruuhkautuminen koettiin ongelmaksi. Opintonsa keskeyttäneet opiskelijat kaipasivatkin vaihtoehtoisia suoritustapoja, hyväksilukua ja aikatauluongelmien ratkomista suorittamatta jääneiden opintojaksojen osalta. Opinto-ohjauksen toivottiin olevan avoimesti opiskelijan omiin tavoitteisiin liittyvää. HOPS-seuranta tuki vastuunottamista opinnoista. (Kalima 2011.)

Opinnäytetyön valmiiksi saamiseen liittyvät vaikeudet liittyivät tyypillisesti esimerkiksi opiskelijan omalle opinnäytetyölle asettamiin tavoitteisiin, opinnäytetyön aiheeseen, ohjauksessa koettuihin ristiriitoihin tai työnantajan odotuksiin (Kalima 2011). Näitä erilaisia opinnäytetöiden valmistumisen kitkakohtia on koottu kuvioon 1 Kaliman (2011, 172–194) tutkimuksen pohjalta.

AMK-opintojen keskeyttämisen ja viivästymisen syitä, sekä toisaalta opintoihin sitoutumisen ja kiinnittymisen tekijöitä on koottu eri tutkimustulosten pohjalta oheiseen kuvioon 2 (Honkonen 1997; Friman & Kokko 2000; Friman 2001; Hyvönen 2001; Honkonen 2002; Kokko & Kolehmainen 2002; Kolehmainen 2002; Mäkinen ym. 2002; Vuorinen & Valkonen 2003; Markkula 2006; Laitinen & Halonen 2007; Penttinen & Falck 2007; Penttilä 2008b; Penttilä & Niemelä 2008; Rouhiainen 2010).

Kuvio 1. Opiskelijoiden opinnäytetyön valmistumisessa kokemia haasteita ja ongelmia (Kalima 2011, 172–194)

Kuvio 2. AMK-opintoihin sitoutumista tukevat ja vaikeuttavat tekijät eri tutkimusten mukaan

2 Tutkimustehtävä ja otos

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden osalta tutkimustehtävänä on kuvata erilaisten opintourien tyypillisyyttä ja niitä selittäviä yksilöllisiä ja institutionaalisia taustatekijöitä. Tutkimuksen avulla pyritään kuvamaan opintourien eriytymistä koulutusaloittain ja alueittain sekä löytämään selittäviä tekijöitä opintourien eriytymiselle. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden opintopolkua tarkastellaan tutkimuksessamme vuonna 2003 opintonsa aloittaneiden näkökulmasta. Tilastokeskus poimi tutkimuksen otokseen keväällä 2011 yhteensä 6451 (n = 6451) vuonna 2003 opinnot aloittanutta ammattikorkeakouluopiskelijaa. Otos on satunnaisotanta. Eri koulutusalojen edustus on suhteutettu niiden kokoon. Koulutusalaryhmittely vastaa ammatillisen perustutkintokoulutuksen koulutusalaryhmittelyä. (Tutkintojen pituudet ja tutkintonimikkeet tulevat yksityiskohtaisemmin esille luvussa 1.6 ja taulukko 7.) Taulukossa 1 on kuvattu otoksen laajuutta aloittain ja verrattu sitä aloittaneiden määrään. Alat ovat otoksessa edustettuna tasapuolisesti: kunkin alan aloittaneista on

otoksessa mukana 20–25 %. Pientä vaihtelua alojen edustavuuden välille tulee opetusta antavien yksiköiden ja niiden alueellisen määrän vaihtelun vuoksi. Aloista sisään-otoltaan suurimpia ovat tekniikan ja liikenteen ala, sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala sekä yhteiskunta-, liiketalouden ja hallinnonala, joilla opintonsa aloittaneita on 9466–5808. Muilla aloilla opintonsa aloittaneiden määrät vaihtelevat 288:sta 2407:aan.

Tiedot opintonsa vuonna 2003 aloittaneiksi ilmoitettujen kokonaismääristä väestössä vaihtelevat hieman, kun vertaillaan Tilastokeskuksen tietoja, jotka on saatu oppilaitoksilta, ja opetus- ja kulttuuriministeriön AMKOTA-tietokannan tietoja. Lukujen erot selittynevät tietojen keruutapojen eroilla. AMKOTAssa opintonsa aloittaneiksi on ilmeisesti tilastoitu vain ilmoittautumisen lisäksi opintopisteitä suorittaneet opiskelijat. Sen sijaan Tilastokeskuksen luvuissa opintonsa aloittaneiksi on koodattu jo ensimmäistä kertaa läsnä olevaksi ilmoittautuneet. Huomattavimmat erot Tilastokeskuksen ja AMKOTAn opintonsa aloittaneiden määrissä on suurimpien opiskelijamäärien aloilla: yhteiskunta-, liiketalouden ja hallinnon alalla, tekniikan ja liikenteen alalla sekä sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla. Tilastokeskuksen tietojen mukaan näillä aloilla opintonsa aloittaneita on ollut 598–1154 opiskelijaa enemmän kuin AMKOTAn mukaan. Tutkimuksen tuloksiin nähden erilaisilla ”opintonsa aloittaneiksi” tulkittamisen tilastoimistavoilla ei näytä olevan mitään suoraviivaista vaikutusta, kuten tuonnempaan tulee esille.

Taulukko 1. *Otos ja opintonsa vuonna 2003 aloittaneet aloittain Tilastokeskuksen ja AMKOTAn mukaan*

Koulutusala	Otos	AMK 2003 aloittaneet					
		Statfin/ Opintojen kulku ¹			AMKOTA		
		N	Alat %	Otos %	N	Alat %	Otos %
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	66	288	1,00	22,91	274	1,06	24,09
Kulttuuriala	562	2407	8,36	23,35	2263	8,77	24,83
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	1386	5808	20,18	23,86	5175	20,05	26,78
Luonnontieteiden ala	365	1683	5,85	22,28	1539	5,96	23,72
Tekniikan ja liikenteen ala	2118	9466	32,90	22,37	8312	32,21	25,48
Luonnonvara- ja ympäristöala	208	875	3,04	23,77	805	3,1	25,84
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	1279	6382	22,18	20,04	5784	22,27	22,11
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	460	1867	6,49	24,64	1654	6,41	27,81
Muut	7				
Yhteensä	6451	28776	100		25806	100	

¹ Tilastokeskuksen Statfin/ Opintojen kulku -tilastossa "uusilla opiskelijoilla tarkoitetaan 20.9. opiskelussa olleita, jotka ovat tulleet kirjoille oppilaitoksen tiettyyn koulutukseen 1.1.–20.9. ja ammattikorkeakoulukoulutuksessa vuodesta 2002 lähtien ilmoittautuneet ensimmäistä kertaa läsnä tai poissa oleviksi".

3 Ammattikorkeakoulujen sisäänotto

Opiskelupaikan saaneiden osuudella voi olettaa olevan vaikutuksensa opiskelijoiden sitoutumiseen opintoihinsa. Niukan sisäänoton alat suhteessa hakijoiden määrään ovat kovemman koulutuspaikkakilpailun aloja, ja opiskelijoiden voi olettaa sitoutuvan opintoihinsa paremmin näillä aloilla. Seuraavassa onkin tarkasteltu tutkimuksen kohdejoukkoa, vuonna 2003 aloittaneita, suhteessa AMK:en sisäänottoon.

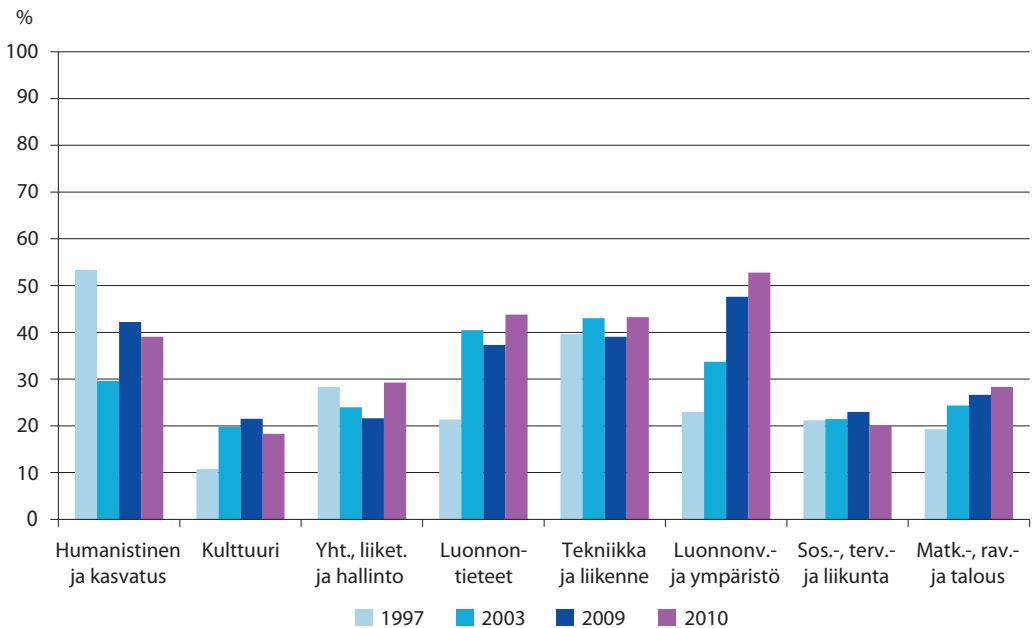
Vuonna 2003 nuorten koulutukseen hakeneita oli AMKOTAn mukaan 92 504. Heistä opiskelupaikan sai 25 806 eli 27,9 %. Nuorten koulutukseen hakeneiden osuus on aikavälillä vuodesta 1997 vuoteen 2010 kasvanut lukumääräisesti noin 9 300 opiskelijalla. Samanaikaisesti sisäänotettujen opiskelijoiden kokonaisuudessa ei ole tapahtunut suurta pysyvää muutosta, vaan se on kasvanut vain noin 2 % (taulukko 2). Koulutuksen aloittaneiden osuus oli hakijoiden määrään verrattuna tämän tutkimuksen kohdevuotta 2003 korkeampi esimerkiksi vuosina 2000–2002, 2004 ja 2007.

Kuviossa 3 ja taulukossa 3 on vertailtu AMKOTA:n tietojen perusteella eri alojen hakeneiden ja opintonsa aloittaneiden suhteellista osuutta vuosina 1997, 2003 ja 2009–2010. Vuodet 2009–10 on sisällytetty vertailuun, jotta alojen sisäänoton viimeisin suuntaus tulisi esille.

Taulukko 2. Ammattikorkeakoulutukseen hakeneet ja opintonsa aloittaneet v. 1997–2010

Vuosi	Nuorten koulutukseen hakeneet	Nuorten koulutuksessa aloittaneet	Nuorten koulutuksessa aloittaneet %
1997	90131	22809	25,3
1998	90098	26077	28,9
1999	92332	25773	27,9
2000	89698	25772	28,7
2001	86680	25662	29,6
2002	86689	25938	29,9
2003	92504	25806	27,9
2004	93898	26411	28,1
2005	95883	26316	27,4
2006	99747	26166	26,2
2007	82923	25910	31,2
2008	94043	26339	28,0
2009	99396	26875	27,0
2010	99443	27200	27,4

Vuonna 2003 opintonsa aloittaneiden osuudet suhteutettuna hakijoiden määrään ovat olleet suurimmat tekniikan ja liikenteen, luonnontieteiden sekä luonnonvara- ja ympäristöalalla. Näille aloille sisäänotettujen osuudet vuonna 2003 ovat 33,7 %–43,1 %. Niukemman sisäänoton aloilla vastaavat osuudet ovat 19,9 %–29,6 %. Vuosiin 2009–2010 siirryttäessä sisäänoton suhteellinen osuus on vuoteen 2003 verrattuna edelleen kasvanut edellä mainituilla laajan sisäänoton aloilla: luonnonvara- ja ympäristöalalla (52,8 %), luonnontieteiden alalla (43,8 %) ja tekniikan ja liikenteen alalla (43,3 %). Sisäänotettujen suhteellinen osuus on vuoteen 2003 verrattuna supistunut kulttuurialalla ja sosiaali- ja terveysalalla. Hypoteesiin koulutuspaikkakilpailun ja sisäänotettujen määrän vaikutuksista alaprofileihin palataan raportissa myöhemmin alakohtaisia tuloksia tarkasteltaessa.

Kuvio 3. Ammattikorkeakoulujen nuorten koulutuksessa aloittaneiden osuudet suhteessa hakijoiden määrään vuosina 1997, 2003 ja 2009–2010 (AMKOTA)

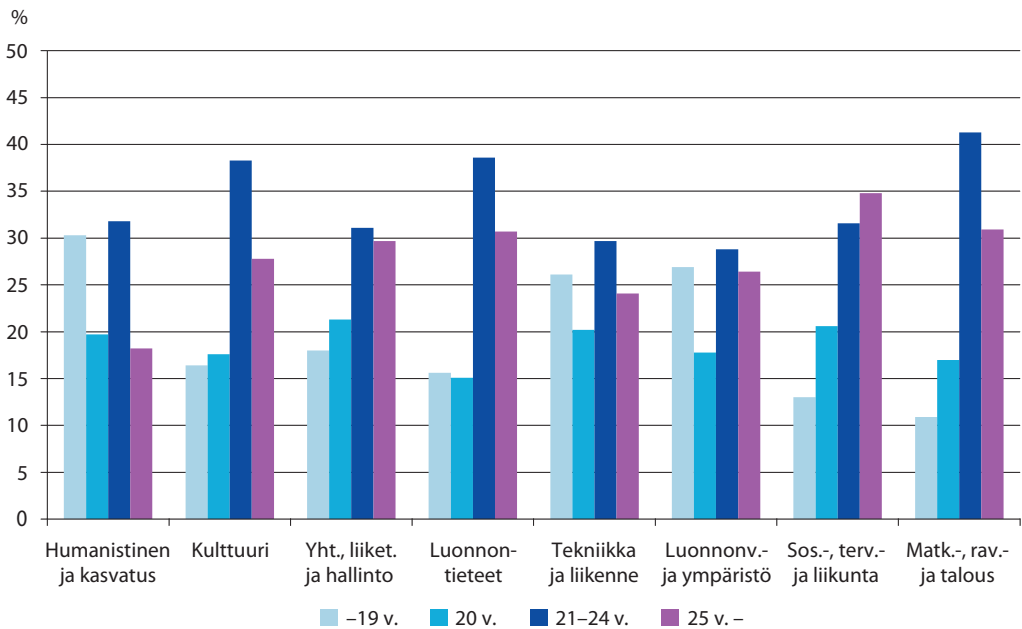
Taulukko 3. Ammattikorkeakoulujen nuorten koulutukseen hakeneet ja aloittaneet vuosina 1997, 2003 ja 2009–2010 (AMKOTA)

Koulutusala	1997			2003			2009			2010		
	Hakeneet	Aloitaneet	Aloittaneet %	Hakeneet	Aloitaneet	Aloittaneet %	Hakeneet	Aloitaneet	Aloittaneet %	Hakeneet	Aloitaneet	Aloittaneet %
Humanistinen ja kasvatusala	15	8	53,3	925	274	29,6	770	325	42,2	876	342	39,0
Kulttuuriala	11401	1224	10,7	10718	2263	19,9	10856	2336	21,5	13174	2410	18,3
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	19764	5598	28,3	21596	5175	24,0	24591	5321	21,6	20049	5265	29,3
Luonnontieteiden ala	3709	792	21,4	3805	1539	40,5	3241	1210	37,3	2686	1176	43,8
Tekniikan ja liikenteen ala	19345	7654	39,6	19309	8312	43,1	20370	7956	39,0	18855	8156	43,3
Luonnonvara- ja ympäristöala	2807	646	23,0	2389	805	33,7	1659	790	47,6	1641	866	52,8
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	26363	5589	21,2	26962	5784	21,5	31528	7239	23,0	36084	7263	20,1
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	6727	1298	19,3	6800	1654	24,3	6381	1698	26,6	6078	1722	28,3
Yhteensä	90131	22809	25,3	92504	25806	27,9	99396	26875	27,0	99443	27200	27,4

4 Opiskelijoiden taustatiedot: ikä, sukupuoli, aiemmat opinnot

Kohdejoukkomme ammattikorkeakouluopiskelijat olivat keskimäärin 21-vuotiaita (mediaani). Noin kolmannes (32,4 %) opiskelijoista kuului ikäryhmään 21–24 vuotiaat. Yli 25-vuotiaita oli liki 30 prosenttia (28,7 %) ja 20-vuotiaiden ja sitä nuorempien osuus oli 39 % (kuvio 4). Yliopisto-opiskelijoihin verrattuna amk-opiskelijoista oli noin 5% enemmän 21–23-vuotiaita sekä 25-vuotiaita tai vanhempia. Se, että myöhäisempi opinnot aloittaminen on tyypillisempää amk- kuin yliopisto-opiskelijoille, voi olla hieman yllättävä tulos; julkisessa keskustelussa on pohdittu enemmän yliopisto-opiskelijoiden korkeita valmistumisikä. AMK-opinnoista valmistutaan lyhyempien opintoaikojen ja opetussuunnitelmien eron vuoksi kuitenkin suhteellisen nuorina, joten valmistumisiät eivät ole nousseet keskusteluun.

Aloittain opintojen aloitusikää vertailtaessa huomataan, että 19-vuotiaiden ja sitä nuorempien aloittajien osuudet ovat suurimmat humanistisella- ja kasvatusalalla (30,3 %), luonnonvara- ja ympäristöalalla (26,9 %) sekä tekniikan ja liikenteen alalla (26,1 %) (kuvio 4, liitetaulukko 1). Runsaimmin 25-vuotiaita tai sitä vanhempia opiskelijoita oli sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla (34,8 %). Luonnonvara- ja ympäristöala sekä tekniikan

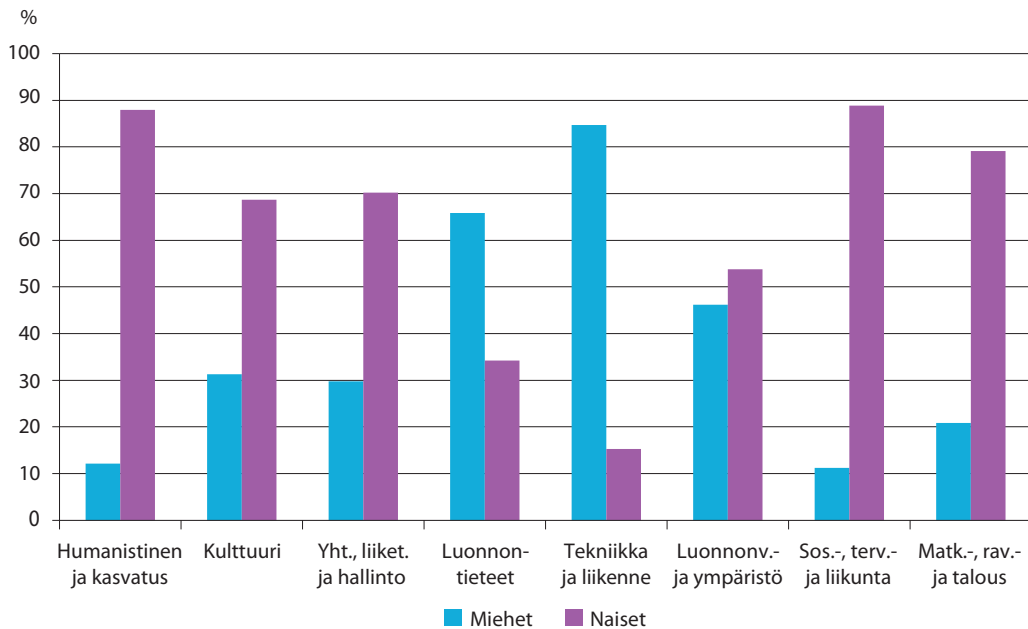

Kuvio 4. AMK-opiskelijoiden aloitusikä aloittain (vuonna 2003 aloittaneet)

ja liikenteen ala erottuivat aloina myös edellisessä luvussa vertailtaessa aloittain sisäänotettujen osuuksia hakaneiden määriin. Näiden alojen sisäänotto oli muita aloja suurempaa.

Luonnontieteiden, sekä tekniikan ja liikenteen ala erottuvat profiileiltaan myös vertailtaessa eri alojen opiskelijoiden sukupuolijakaumia: alat ovat miesvaltaisia. Muiden alojen opiskelijoiden enemmistö on naisia (kuvio 5, liitetaulukko 1). Työmarkkinoiden sukupuolittaista jakautumista mukailleen myös koulutukseen osallistuminen on eriytynyt monilla aloilla sukupuolen mukaan (kuvio 6). Työmarkkinoilla sukupuolen mukainen työnjako on jyrkkää esimerkiksi terveys- ja sosiaalipalveluissa, teollisuudessa ja rakentamisessa, koulutuksessa ja maa-, metsä- ja kalataloudessa, informaatio- ja viestintäalalla sekä majoitus- ja ravitsemisemistoinnissa. Työmarkkinoilla on kuitenkin myös muutamia suhteellisen "tasa-arvoisia" toimialoja eli sukupuolten osuudet toimialalla eroavat niukemmin. Nämä toimialat ovat tosin työllisten määrän perusteella pienempiä, kuten taiteiden, viihteen ja virkistystyksen toimiala ja hallinto- ja tukipalvelutoiminta.

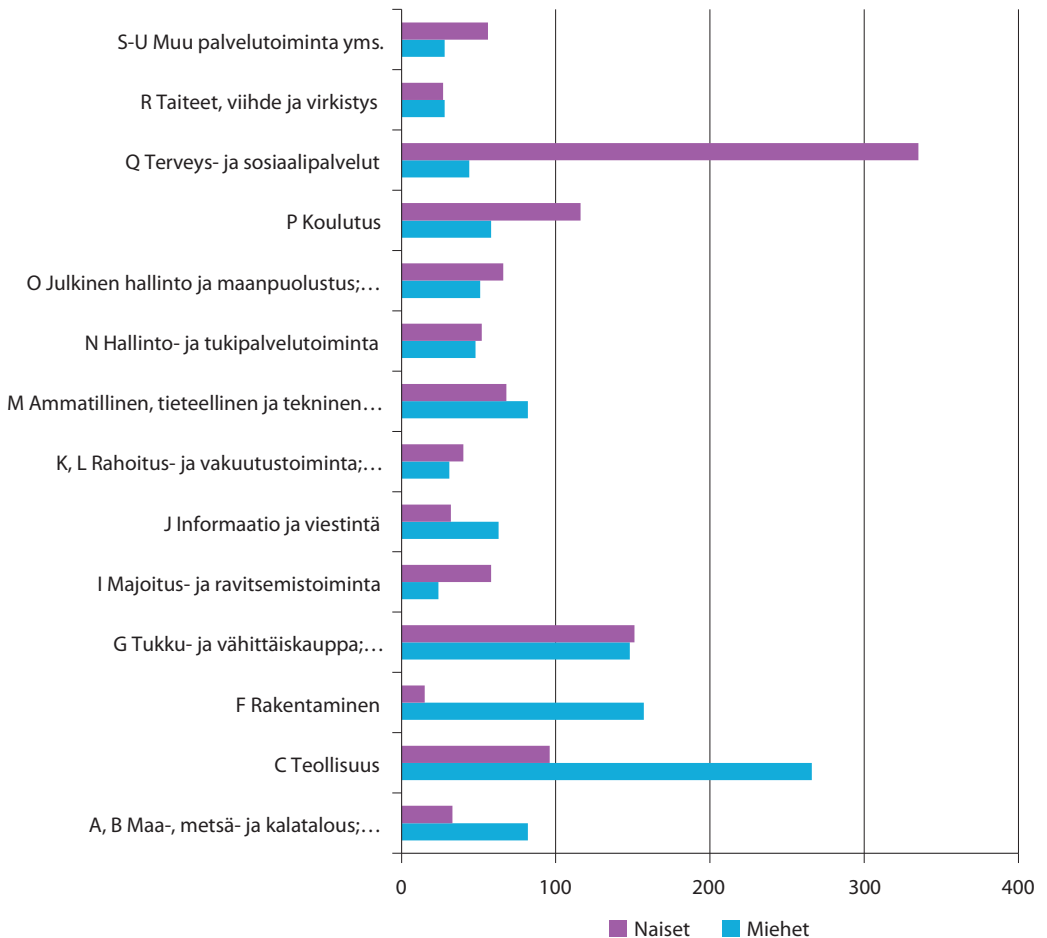
Amk-opintoja tullaan opiskelemaan useimmiten lukiokoulutuksen pohjalta. Aloittaneista 55,4 %:lla oli aiempänä koulutuksena pelkkä ylioppilastutkinto (kuvio 7, liitetaulukko 2). Ylioppilastutkinnon ja ammatillisen nuorten perustutkinnon suorittaneita oli 12,5%. Ylioppilastutkinnon lisäksi 6,2 % oli jo opiskellut amk-, opisto- tai yliopistotutkinnon. Ammatillisilla taustaopinnoilla opiskelemaan (ilman ylioppilastutkintoa) tulleita oli

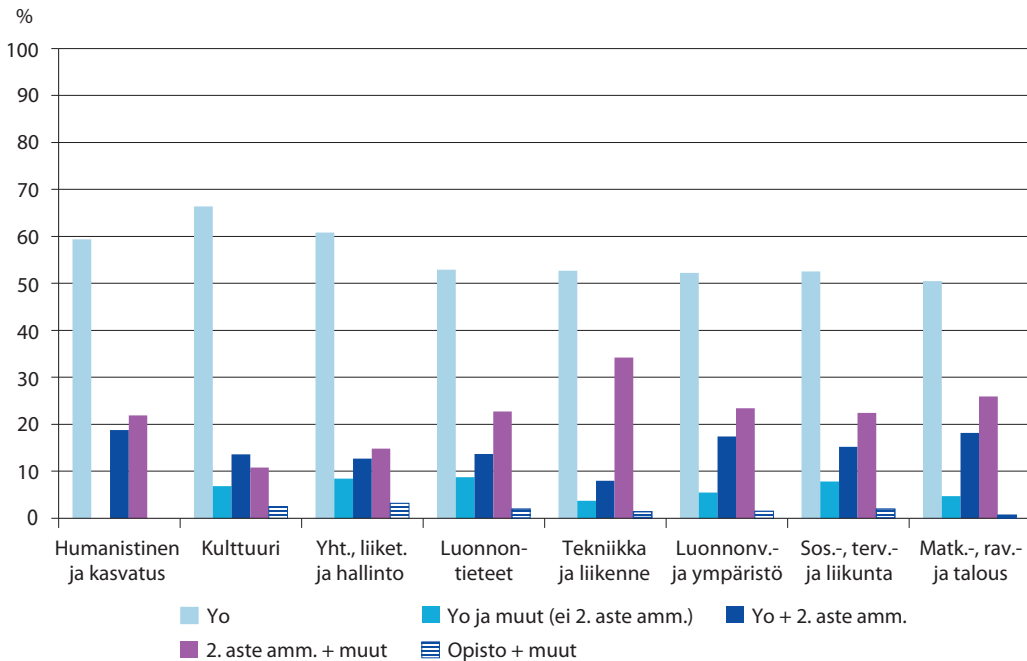
Kuvio 5. AMK-opinnot aloittaneiden sukupuolijakauma aloittain

noin neljännes, 24 %. Lisäksi kahdella prosentilla oli opisto-, yliopisto- tai amk-tutkinto taustatutkintona. (Ks. kuvio 7.)

Vertailtaessa eri alojen opiskelijoiden aiempia opintoja erottuivat tekniikan ja liikenteen alan opiskelijat edelleen profiililtaan. Tekniikan ja liikenteen alan opiskelijoista oli muita aloja useampi tullut opiskelemaan ns. ammatillista tietä eli 34,2 % heistä oli suorittanut toisen asteen ammatillisen tutkinnon ja muita opintoja ennen amk-opintoja. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla ammatillisella koulutustaustalla tulleita oli 25,9 %. Muilla aloilla vastaavaa reittiä tulleiden osuus oli alle 24 % (kun koulutusalaryhmä muut jätetään huomiotta).

Kuvio 6. Työlliset toimialan (TOL 2008) ja sukupuolen mukaan vuonna 2010, 15–74-vuotiaat (työlliset 1000 henkeä; Tilastokeskus)

Kuvio 7. AMK-opintoja edeltäneet opinnot (vuonna 2003 aloittaneet)

Opiskelijoiden aiemmin suorittamia tutkintoja tarkasteltiin myös määrällisesti selvittäen, kuinka monta tutkintoa opiskelijat ovat suorittaneet ennen amk-opintojen aloittamista (taulukko 4). Tämä tarkastelu toi esille, että valtaosa opiskelijoista, noin 70 prosenttia, oli suorittanut vain yhden tutkinnon, ylioppilastutkinnon tai ammatillisen perustutkinnon. Hieman vaille parikymmentä prosenttia oli suorittanut kaksi tutkintoa. Näihin kahden tutkinnon suorittajiin kuuluvat edellä kuvatut ylioppilastutkinnon ja jonkin ammatillisen tutkinnon suorittajat (ks. kuvio 7). Ryhmän keskimääräinen opintojen aloitusikä oli noin seitsemän vuotta korkeampi kuin yhden tutkinnon jälkeen amk-opintoihin hakeutuneiden. Kaksi tutkintoa ennen amk-opintoja suorittaneet ovatkin luultavasti hakenneet paikkaansa työelämässä ensimmäisen tutkinnon jälkeen tai olleet esimerkiksi vanhempainvailla ja hakeutuneet sitten opiskelemaan lisää parempaa työllistymistä hakien. Kolme tai useampia tutkintoja suorittaneita oli edellä mainittujen ryhmien lisäksi yhteensä 6,3 %. Alle viidelle prosentille kohderyhmästä ei ollut liitettävissä aiempaa tutkintoa rekistereistä.

Vertailtaessa edelleen tutkintojen määriä ja keskimääräisiä aloitusikä aloittain tulee esille painotuseroja opiskelijoiden tutkintotaustoissa (ks. liitetaulukko 3). Erityisesti tekniikan ja liikenteen alalla on keskimääräistä enemmän yhdellä tutkinnolla opiskelemaan tulleita. Sen sijaan humanistisella ja kasvatustieteiden alalla, luonnonvara- ja ympäristöalalla ja matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla on 5–10 % keskimääräistä enemmän kaksi tutkintoa

Taulukko 4. AMK-opiskelijoiden aiempien tutkintojen määrät

Aiempien tutkintojen määrä	Tutkintoja suorittaneiden määrä n	Vastaajien osuus kohderyhmästä %	Keskimääräinen aloitusikä vuosina
Ei tutkintoa	303	4,7	24,8
1 tutkinto	4542	70,4	21,9
2 tutkintoa	1196	18,5	28,9
3 tutkintoa	306	4,7	36,1
4–6 tutkintoa	104	1,6	39,8
Yhteensä	6451	100	24,3

suorittaneita. Moninkertaiset kouluttautujat ja koulutuksella parempaa työelämästatusta tavoittelevat ovatkin yleisempiä näillä aloilla.

5 Vanhempien koulutus ja sosioekonominen asema

Koulutukseen osallistumisen on useissa tutkimuksissa havaittu olevan jossain määrin ”periytyvää” (Ahola 1995; Liljander 1996; Merenluoto 2005; Nori 2011). Korkeakoulutukseen osallistuu enemmän korkeakoulutettujen lapsia erityisesti joillakin yliopistokoulutuksen aloilla, kuten lääketiede, oikeustiede, kauppatieteet ja taidealat (Ahola 1995). Toisaalta koulutuksen vähäisyys on tyypillisempää niukasti koulutettujen vanhempien lapsille. Vanhempien koulutuksen ja sosioekonomisen aseman on todettu vaikuttavan lasten koulutukseen osallistumiseen lähes kaikissa koulutuksen vaiheissa. Jo ennen peruskoulua kotikasvatuksen kielelliset ja tiedolliset virikkeet luovat pohjaa kouluvalmiuksille ja tukevat myöhempää oppimista (Hartas 2011). Vanhemmat vaikuttavat myös peruskoulutuksen jälkeiseen koulutukseen hakeutumiseen ja opinnoille asetettuihin tavoitteisiin (Nurmi 1998). Opintojen aikana vanhempien koulutus voi puolestaan antaa opiskelijalle resursseja opinnoista suoriutumiseen vanhemmilta saadun ohjauksen, tuen ja kannustuksen kautta. Myös korkeakoulutettujen ja korkean sosioekonomisen aseman omaavien vanhempien usein suhteellisesti parempi taloudellinen asema antaa heille edellytyksiä tukea lasten keskittymistä opintoihin. Vanhempien materiaallinen, taloudellinen tuki ei ole ainoa vanhempien tapa vaikuttaa lastensa opintoihin, vaan myös henkinen tuki ja koulutusodotusten samankaltaisuus on todettu merkityksellisiksi. (Merenluoto 2005.) Nuoret voivat kuitenkin perhetaustastaan riippumatta saavuttaa korkean sosioekonomisen aseman, mikäli heillä on omaa ammatillista kunnianhimoa, johon yhdistyy koulumenestys (Croll 2008; Croll 2010).

Ammattikorkeakoulutus sijoittuu nuorten ammatillisen peruskoulutuksen ja yliopistokoulutuksen välille ikään kuin keskiarjaan koulutushierarkiassa (taulukko 5). Ammattikorkeakoulutukseen hakeutuneiden vanhempien korkeimman koulutuksen perusteella aloista korkein status on kulttuurialalla, missä vanhemmista kolmanneksella (32,9 %) on alemman tai ylemmän korkea-asteen tutkinto. Muilla aloilla opiskelleista korkeakoulu-tettuja vanhempia on keskimäärin 22 prosentilla. Peruskoulutaustaiset vanhemmat ovat muita aloja tyypillisempiä sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalan opiskelijoille. Ero on kuitenkin vain viiden prosentin luokkaa muiden alojen keskiarvoon verrattuna. Kaikkien alojen amk-opiskelijoiden vanhemmista 55:llä prosentilla on koulutustaustana peruskoulu tai ammatillisen toisen asteen koulutus.

Tarkasteltaessa amk-opiskelijoiden vanhempien sosioekonomista taustaa kulttuuriala nousee esille samoin kuin vanhempien koulutustaustan tarkastelussa edellä (taulukko

Taulukko 5. AMK-opiskelijoiden vanhempien korkein koulutus¹ (vuonna 2003 aloittaneet)

Koulutusala	Vanhempien korkein koulutus								Yhteensä	
	Peruskoulu, kansakoulu tms.		Ammatillinen 2. aste		Opisto		Alempi korkea-aste tai ylempi tutkinto		n	%
	n	%	n	%	n	%	n	%		
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	5	7,6	32	48,5	18	27,3	11	16,7	66	100
Kulttuuriala	69	12,3	171	30,4	137	24,4	185	32,9	562	100
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	250	18,0	491	35,4	321	23,2	324	23,4	1386	100
Luonnontieteiden ala	57	15,6	143	39,2	79	21,6	86	23,6	365	100
Tekniikan ja liikenteen ala	288	13,6	827	39,0	534	25,2	469	22,1	2118	100
Luonnonvara- ja ympäristöala	33	15,9	95	45,7	50	24,0	30	14,4	208	100
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	273	21,3	526	41,1	240	18,8	240	18,8	1279	100
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	98	21,3	187	40,7	100	21,7	75	16,3	460	100
Muut ²	3	42,9	2	28,6	2	28,6	0	0,0	7	100
Yhteensä	1076	16,7	2474	38,4	1481	23,0	1420	22,0	6451	100

¹ Tarkasteluun on otettu isän tai äidin korkein koulutus, sen mukaan kumman koulutus on ollut korkeampi.

² Suojelualan amk-tutkinto.

6). Kulttuurialan opiskelijoiden vanhemmista neljännes on ylempiä toimihenkilöitä. Luonnonvara- ja ympäristöalan opiskelijoilla on muiden alojen opiskelijoita enemmän yrittäjätaustaisia vanhempia (29,3 %). Alan erityispiirteenä ovat agrologikoulutuksessa aloittaneiden maatalousyrittäjävanhemmat. Tekniikan ja liikenteen alalla on aloista eniten työntekijätaustaisia vanhempia, mutta ero kaikkien alojen keskiarvoon on vain kolmen prosentin luokkaa. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden vanhemmista pääosa (71,6 %) työskentelee alempina toimihenkilöinä (13 %), työntekijöinä (21,8 %) tai on eläkeläisiä (17,4 %), opiskelijoita, työttömiä tai muussa tuntemattomassa asemassa (19,3 %).

Taulukko 6. AMK-opiskelijoiden isän sosioekonominen asema¹ (vuonna 2003 aloittaneet)

Koulutusala	Vanhempien sosioekonominen asema (isä, %)							Yhteensä n = 6451
	Yrittäjät n = 822	Ylemmät toimi- henkilöt n = 1010	Alemmat toimi- henkilöt n = 836	Työntekijät n = 1409	Eläkeläiset n = 1125	Työttömät n = 329	Tuntematon, opiskelija n = 893	
Humanistinen ja kasvatusala	13,6	15,2	16,7	21,2	15,2	6,1	12,1	100
Kulttuuriala	11,7	24,7	12,8	16,9	14,2	4,8	14,8	100
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	11,8	17,2	12,0	19,7	18,5	5,1	15,8	100
Luonnontieteiden ala	12,6	13,7	14,0	23,3	16,2	6,0	14,3	100
Tekniikan ja liikenteen ala	13,3	16,0	13,0	25,1	16,1	5,0	11,5	100
Luonnonvara- ja ympäristöala	29,3	7,7	11,5	19,2	17,8	4,8	9,6	100
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	10,5	12,2	13,1	21,4	20,4	5,5	16,9	100
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	13,0	13,7	14,3	21,1	17,0	4,3	16,5	100
Muut ²	0,0	0,0	28,6	0,0	42,9	0,0	28,6	100
Yhteensä	12,7	15,7	13,0	21,8	17,4	5,1	14,2	100

Ryhmiä väliset erot ovat merkitseviä $p < .000$ -tasolla (khiin neliö).

¹ Isien sosioekonominen asema oli korkeampi kuin äitien sosioekonominen asema, joten tässä tarkastellaan vain isän asemaa.

² Suojelualan amk-tutkinto.

6 Suoritetut tutkinnot

Tutkimuksessa tarkastellaan nuorten amk-opintojen valmistumista aikavälillä syyskuu 2003–elokuu 2008. Ammattikorkeakoululain 9.5.2003/319 (19§), mukaan koulutusohjelmien ja niiden opetussuunnitelmien tulee olla laajuudeltaan vähintään kolmen ja enintään neljän lukuvuoden päätoimisten opintojen mittaisia. Erityisestä syystä tutkinto voi olla neljääkin vuotta laajempi. Opinnot järjestetään koulutusohjelmina valtioneuvoston asetuksen mukaisesti, ja mitä asetuksen perusteella ammattikorkeakoulun tutkintosäännössä määrätään. Tutkintosäännöissä on tavanomaisesti määritelty, että opinnot on suoritettava viimeistään yhtä vuotta niiden laajuutta pidemmässä ajassa. Opiskelija voi olla poissaoloilmoituksen perusteella poissa enintään kahden lukuvuoden ajan (ks. esim. Lahden ammattikorkeakoulun tutkintosääntö). Ilmoittautumisen poissaolevaksi voi tehdä yhdeksi lukuvuodeksi kerrallaan ja norminmukaisen opiskeluaajan ylittyään opiskelija voi ilmoittautua poissaolevaksi vain perustellusta syystä (Kalima 2011). Opiskelija voi

Taulukko 7. Ammattikorkeakoulututkintojen tavoitteen mukaiset suoritusajat ja tavoitteen mukaiset valmistumisajat

AMK-tutkinnon laajuus	Kesto	Tutkinnot	Aloitusluku-vuosi	Tavoitteen mukainen valmistumisvuosi	Tavoite-aika + 1
140 ov (210 op)	3,5 vuotta	yhteisöpedagogi, tradenomi, laboratorioanalyytikko, rakennusmestari, iktyonomi, apuvälineteknikko, bioanalyytikko, fysioterapeutti, hammasteknikko, jalkaterapeutti, estenomi, kuntoutuksen ohjaaja, liikunnanohjaaja, röntgenhoitaja, sosionomi, suuhygienisti, toimintaterapeutti, geronomi, restonomi	2003–2004	2006/2007 (syysluku-kauden loppuun mennessä)	2007/2008 (syysluku-kauden loppuun mennessä)
160 ov (240 op)	4 vuotta	medianomi, tanssinopettaja, teatteri-ilmaisun ohjaaja, konservaattori, kulttuurituottaja, kuvataiteilija, artenomi, muotoilija, vestonomi, insinööri (AMK), metsätalousinsinööri (AMK), ympäristösuunnittelija, agrologi, hortonomi, ensihoitaja, sairaanhoitaja (hoitotyön sv), terveydenhoitaja, naprapaatti, osteopaatti, restonomi	2003–2004	2006/2007 (kevätluku-kauden loppuun mennessä)	2007/2008 (kevätluku-kauden loppuun mennessä)
180 ov (270 op)	4,5 vuotta	musiikkipedagogi, muusikko, merenkulkualan insinööri (AMK), merikapteeni (AMK), kättilö, sairaanhoitaja (diakonisen hoitotyön sv)	2003–2004	2007/2008 (syysluku-kauden loppuun mennessä)	2008/2009 (syysluku-kauden loppuun mennessä)

kuitenkin anoa lisäopiskeluaikaa yhdeksi vuodeksi, mutta lisäaikaa hakevan opiskelijan on esitettävä opintosuunnitelma (Mt.).

Pitkiä 4,5 vuoden mittaisia tutkintoja on niukasti ja ne edustavat lukumääräisesti melko pieniä sisäänottoaloja (ks. taulukko 7). Koska tutkimuksessa käytettävä koulutuskoodi on 4-numeroinen, kaikkia näitä tutkintoja ei voida tarkastella erikseen. Neljän ja puolen vuoden mittaisista tutkinnoista esimerkiksi merenkulkualan amk-tutkintoa suorittavia insinöörejä ja merikapteeneja on kohderyhmässä yhteensä 29 eli 0,47 % koko aineistosta. Heistä aloitusalan tai muun tutkinnon oli suorittanut 17,2 %. Pitkittyneitä opinnot olivat 62,3 %:lla.

Tutkimuksen vähän yli viiden vuoden (64 kk) tarkastelujakson aikana opiskelijoilla on ollut käytettävissään tavoiteajan lisäksi yksi kokonainen lisävuosi 3,5-vuotisten ja 4-vuotisten tutkintojen osalta. Myös 4,5-vuotisten tutkintojen osalta on ollut 0,5 vuotta "lisäaikaa" valmistua tavoiteajassa. Opiskelijoiden olisi opintojen tavoitepituuden normioletuksen mukaan pääsääntöisesti pitänyt ehtiä valmistua tarkastelujakson aikana, koska he ovat jo käyttäneet tavoiteajan lisäksi lain heille suoman jouston (lukuunottamatta 4,5-vuotisten tutkintojen suorittajia). Kahden vuoden poissaoloon ei toki ole ollut mahdollisuutta. Seuraavassa tuloksia pohdittaessa nämä reunaehdot on pidettävä mielessä erityisesti niiden ryhmien osalta, joiden opinnot ovat kesken tai pitkittyneet: he ovat voineet hyödyntää oikeuttaan ilmoittautua poissaolevaksi kahdeksi vuodeksi.

Tutkimuksen kohteena olevista amk-opiskelijoista 51 % suoritti aloitusalan tutkinnon. Tutkinnon suorittaneiden osuuksissa on huomattavia alojen välisiä eroja, joita vertaillaan seuraavassa luvussa amk-opintojen kestosta ja valmistumisesta. Opintourien monimuotoisuuden ja yksilöllisyyden vuoksi kaikki tarkastelujaksolla oman aloitusalan amk-tutkinnon suorittaneet eivät välttämättä suorittaneet ensimmäisenä tutkintona juuri aloitusalan tutkintoa vaan ehtivät sitä ennen tai sen ohessa suorittaa jonkun muun tutkinnon. Pääosa aloitusalan tutkinnon suorittaneista suoritti kuitenkin vain ja ainoastaan tuon aloitusalan tutkinnon (48,1 %, taulukko 8).

Amk-opintojen ohessa suoritettuja muita tutkintoja on kuvattu taulukossa 9 valmistuneiden tutkintojen osalta. Kun tutkintoja tarkasteltiin niiden valmistumisen aikajärjestyksessä, amk-opinnot vuonna 2003 aloittaneiden joukosta löytyi (1,4 %) opiskelijoita, jotka

Taulukko 8. AMK-opiskelijan aloitusalan ja suorittamien tutkintojen vastaavuus (vuonna 2003 aloittaneet)

Suorittettujen tutkintojen ja v. 2003 aloitusalan vastaavuus	n	%
Ei tutkintoa aloitusosalta	3162	49,0
Ensimmäinen tutkinto v. 2003 aloitusalan tutkinto	3104	48,1
Toinen tai kolmas tutkinto v. 2003 aloitusalan tutkinto	72	1,1
Ensimmäinen ja toinen, tai 1., 2. ja 3. tutkinto aloitusalan tutkinto	113	1,8
Yhteensä	6451	100

Taulukko 9. AMK-opinnot vuonna 2003 aloittaneiden aikavälillä 2003 (syyskuu) – 2008 (joulukuu) suorittamat tutkinnot

Suoritetut tutkinnot	n	%
1. tutkinto ylioppilastutkinto:		
Yo-tutkinnon lisäksi ei muita tutkintoja	33	0,9
Yo-tutkinnon lisäksi 1–2 ammatillista toisen asteen tutkintoa	5	0,1
Yo-tutkinnon lisäksi AMK-tutkinto	16	0,4
1. tutkinto nuorten ammatillinen perustutkinto tai opistotason tutkinto:		
1–2 toisen asteen ammatillista perustutkintoa (tai opistotutkinto, n = 1)	238	6,2
1–2 toisen asteen ammatillisen perustutkinnon lisäksi AMK-tutkinto	49	1,2
1. tutkinto AMK- tutkinto:		
AMK-tutkinto, eikä muita tutkintoja	3239	85,1
AMK-tutkinnon lisäksi ammatillinen toisen asteen tai opistoasteen tutkinto	27	0,7
AMK-tutkinnon lisäksi 1–2 AMK-tutkintoa tai muu korkea-asteen tutkinto yliopistossa	170	4,5
1. tutkinto korkea-asteen tutkinto yliopistossa:		
Maisterintutkinnon lisäksi ei muita tutkintoja	24	0,6
Maisterin tutkinnon lisäksi AMK-tutkinto	3	0,1
Tutkinnot yhteensä	3804	100

olivat suorittaneet ensimmäisenä tarkastelujakson tutkintonaan ylioppilastutkinnon (ja osa myös jotain muuta), nuorten ammatillisen perustutkinnon tai opistoasteen tutkinnon (7,4 %), amk-tutkinnon lisäksi muita ammatillisia tai amk-opintoja (5,2 %) ja maisterintutkinnon tai maisterintutkinnon lisäksi jotain muuta (0,7 %).

Amk-opinnot vuonna 2003 aloittaneiden seurantavuosina 2003-2008 yliopistossa suorittamia maisterintutkintoja ja muita ylempiä korkeakoulututkintoja olivat esimerkiksi: elintarviketieteiden maisteri, FM kielitieteet, yhteiskuntatieteiden maisteri, maatalous- ja metsätieteiden maisteri, diplomi-insinööri sähkötekniikka, sotilasalan ylempi korkeakoulututkinto (upseeri), musiikin maisteri (n = 2), lääketieteen lisensiaatti, kauppatieteiden maisteri, terveystieteiden maisteri, psykologian maisteri, valtiotieteiden maisteri (n = 2), teatteritaiteen maisteri, kasvatustieteiden maisteri (n = 5) ja oikeustieteen maisteri.

Nämä muita opintoja aloitusalan tutkinnon ohessa ja sijaan opiskelleet näyttävätkin muodostuvan: 1) moninkertaisista kouluttautujista, jotka suorittavat useita tutkintoja, 2) statukseltaan paremman koulutuspaikan hakijoista, joihin kuuluvat ylioppilastutkinnon suorittajat ja yliopisto-opintoihin hakeutuneet, ja 3) paremmin itselle sopivia ja omia tavoitteita vastaavia opintoja suorittamaan hakeutuneista (muut tutkinnot ja muut am-

matilliset opinnot). Tutkinnon valmistumista voi pitää viimeksi mainitun ryhmän osalta todisteena siitä, että muut opinnot on koettu paremmin itselle sopiviksi.

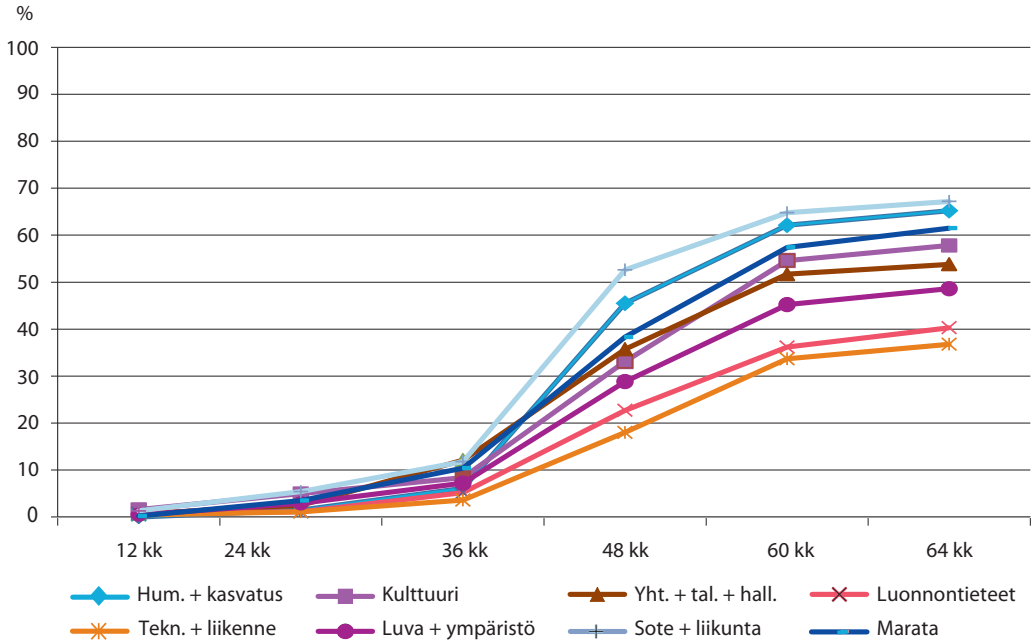
Tutkimuksen kohdejoukon valmistuneiden osuus on jonkin verran pienempi kuin vuonna 2003 ammattikorkeakouluopinnot aloittaneiden koko populaatiossa. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2003 amk-opinnot aloittaneista oli valmistunut vuoden 2008 loppuun mennessä keskimäärin 54,8 % ja vuoden 2009 loppuun mennessä yhteensä 62 %. Valmistuneiden määrä oli siis vuoden kuluessa kasvanut 7,2 prosenttiyksikköä. (Tilastokeskus: Opintojen kulku 2008; 2009.)

Valmistumiset ns. normiajan jälkeen viittaavat siihen, että opiskelijat ovat aktiivisesti hyödyntäneet oikeuttaan suorittaa tutkinto yhtä vuotta niiden laajuutta pidemmässä ajassa ja ilmoittautua poissaoleviksi kahdeksi vuodeksi. Tyypillisiä syitä tähän ovat esimerkiksi työssäkäynti, asepalvelus ja vanhempainvapaat (ks. myös luku 1.1, Kalima 2011.) Valmistuneiden suurempi osuus Tilastokeskuksen Opintojen kulku -tiedoissa verrattuna tämän tutkimuksen kohdejoukkoon johtuu pienten alojen tulemisesta luotettavammin esille tarkasteltaessa koko populaatiota ja pidemmästä seuranta-ajasta.

7 Opintojen valmistuminen aloittain

Amk-opintojen valmistumisessa tavoiteajassa on huomattavia alakohtaisia eroja. Kohdejoukosta runsaimmin opiskelijoita valmistui hieman yli viiden vuoden (64 kk) kuluessa sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalta (67,2 %) ja humanistiselta ja kasvatusalalta (65,2 %) (kuvio 8, liitetaulukko 4). Niukkimmin opiskelijoita samassa ajassa valmistui tekniikan ja liikenteen alalta (36,8 %), luonnontieteiden alalta (40,3 %) sekä luonnonvara- ja ympäristöalalta (48,6 %). Kuten jo edellä todettiin, tekniikan ja liikenteen alan opiskelijaprofiilia luonnehtivat 19-vuotiaiden tai sitä nuorempien aloittajien ja ns. ammatillista tietä opiskelemaan tulleiden verrattain suuri osuus, miesvaltaisuus sekä muihin aloihin nähden verrattain suuri sisäänotettujen määrä suhteessa koulutuspaikkaa hakeneisiin. Luonnonvara- ja ympäristöalan opiskelijat ovat myös painottuneet nuoriin alle 19-vuotiaisiin muihin aloihin verrattuna, ja alalla on melko paljon miehiä (46,2 %). Aiempien opintojen osalta tämä ala ei kuitenkaan eroa muista aloista, kuten ei myöskään luonnontieteiden ala. Luonnontieteiden ala eroaa muista aloista lähinnä miesvaltaisuudeltaan. Näitä kolmea alaa (tekniikka ja liikenne, luonnonvara- ja ympäristöala sekä luonnontieteet) yhdistää edelleen kuitenkin opiskelemaan hakeneista sisäänotettujen opiskelijoiden muita suurempi osuus suhteutettuna hakijoiden määrään (ks. luku 1.3., AMK:ien sisäänotto).

Aiempien opintojen hyväksilukemisen voi olettaa nopeuttaneen valmistumista erityisesti yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla. Näillä aloilla oli ns. nopeita valmistujia

Kuvio 8. AMK-tutkinnon suorittaneiden osuudet aloittain (syyskuu 2003–joulukuu 2008)

eli kolmessa vuodessa (36 kk) tutkintonsa valmiiksi saaneita yhteensä 6,4 % – 9,7 % eli muita aloja enemmän, kun kaikkien alojen keskiarvo oli 5,5 %.

8 Koulutuksen vaihto

Koulutuksen vaihtajina tarkastellaan tässä 1) niitä, jotka ovat keskeyttäneet amk-opintonsa ja lähteneet suorittamaan muita opintoja ja 2) niitä, jotka ovat vielä ilmoittautuneet läsnäoleviksi AMK:uun, mutta suorittavat muita opintoja. Koulutusvaihtojen suuntaa kuvataan jakaumina koko otoksesta verraten aloituskoulutuksen koodia ja muihin oppilaitoksiin ilmoittautumisia oppilaitostilastojen perusteella. Tuonnempana tutkimuksen uratyyppejä vertailtaessa ei paneuduta enää koulutusvaihtojen suuntiin.

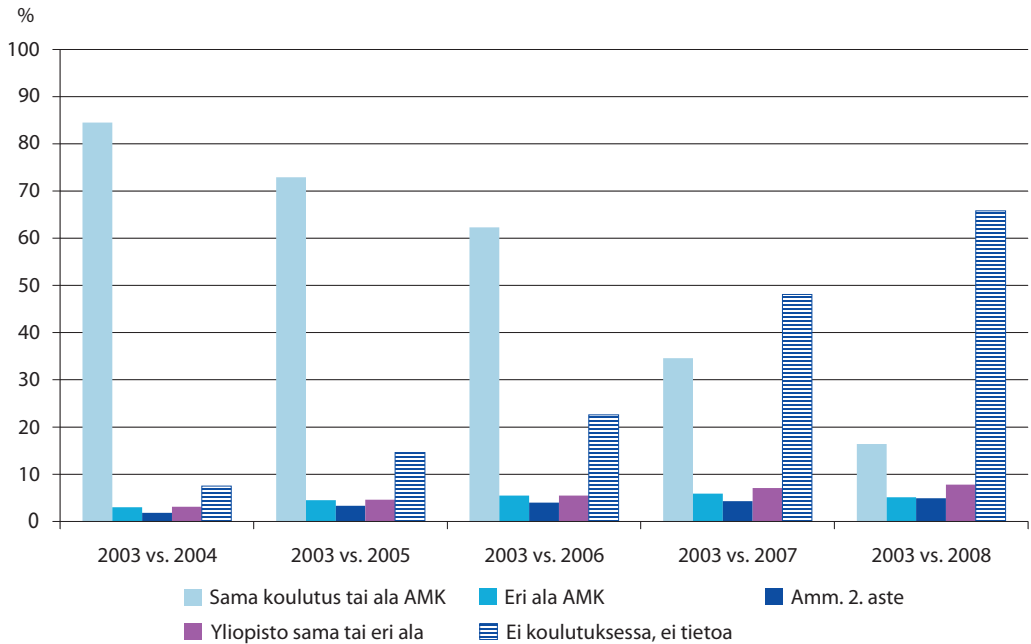
Osa koulutusta vaihtaneista on vaihtanut koulutustaan useaan kertaan. Vaihdot on ryhmitelty koulutussektoreittain ja -aloittain. Useita kertoja koulutusta vaihtaneita ovat esimerkiksi yliopistoon samalle ja eri alalle ilmoittautuneet, ammatilliselle toiselle asteelle ja yliopistoon eri alalle ilmoittautuneet sekä AMK:n sisällä ja eri alalle ilmoittautuneet (ks. taulukko 10).

Pääosa opiskelijoista, 73,4 % opiskelee amk-opintonsa ilman koulutuksen vaihtoa. Koulutusta vaihtaneita on kuitenkin yli neljännes (26,6 %). Koulutusta yhden kerran vaihtaneista oli 8,4 % mennyt yliopistoon eri tai samalle alalle, ammatilliselle toiselle asteelle 8,9 %, ja AMK-sektorin sisällä muihin opintoihin 7,2 %. Lisäksi kohdejoukossa oli 33 henkilöä, jotka olivat tehneet useita vaihtoja yliopisto-opinnoissa. Ammatillisen toisen asteen tutkinnon lisäksi on yliopistossa opiskellut 14 henkilöä (0,2 %). Amk-opintojen vaihtamisen lisäksi useita vaihtoja joko yliopistoon tai ammatilliselle toiselle asteelle tehneitä oli yhteensä 100 henkilöä (1,5 %). Erityyppisiä enemmän kuin yhden koulutusvaihdon tarkastelujakson aikana tehneitä oli amk-opiskelijoista yhteensä 2,2 %.

Verrattaessa koulutusvaihtojen yleisyyttä vuosittain aloitusvuoteen nähden tulee esille, että koulutusvaihdot yleistyvät niukasti ajan myötä siirryttäessä vuodesta 2004 vuoteen 2008 (kuvio 9, liitetaulukko 5). Ammattikorkeakoulusta toiselle alalle ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin siirrytään kokonaisuutena ottaen liki yhtä usein (yhteensä 7,8 % vs. 8,9 %). Aiemmissä tutkimuksissa on esitetty, että ammattikorkeakouluopintojen keskeyttäminen ja keskeyttämisen harkinta ovat tyypillisiä opintojen alkuvaiheessa ja toisaalta päättötyövaiheessa (Penttilä 2008a; Penttilä 2008b; Kalima 2011). Koulutuksen vaihtamista näyttää näiden tietojen perusteella tapahtuvan melko tasaisesti vuosittain ja koko opintojen ajan (liitetaulukko 5). Vaihtotietojen rekisteriin siirtymisviive voi jonkin verran tasoittaa vaihtojen näkymistä näissä luvuissa.

Taulukko 10. AMK-opiskelijoiden koulutusvaihdon suunta (ilmoittautumiset muihin oppilaitoksiin, vuonna 2003 aloittaneet)

Koulutusvaihdon suunta	n	%
Ei vaihtoa	4732	73,4
Yliopistoon eri alalle	390	6,0
Yliopistoon samalle alalle	153	2,4
Yliopistoon samalle ja eri alalle	33	0,5
Ammatilliselle toiselle asteelle	563	8,7
Ammatilliselle toiselle asteelle ja yliopistoon eri alalle	11	0,2
Ammatilliselle toiselle asteelle ja yliopistoon samalle alalle	2	0,0
Ammatilliselle toiselle asteelle ja yliopistoon samalle ja eri alalle	1	0,0
AMK sisällä	464	7,2
AMK sisällä ja eri alalle yliopistoon	29	0,4
AMK sisällä ja samalle alalle yliopistoon	7	0,1
AMK sisällä ja ammatilliselle toiselle asteelle samalle alalle	63	1,0
AMK sisällä, ammatilliselle toiselle asteelle ja yliopistoon samalle ja eri alalle	1	0,0
Yhteensä	6449	100

Kuvio 9. Koulutusta vaihtaneiden osuudet vuosittain, AMK-opinnot vuonna 2003 aloittaneet

9 Opintojen koko- ja osa-aikaisuus

Opintojen osa-aikaisuus ja siihen liittyvä työssäkäynti opintojen ohessa ovat yksi tavanomainen syy opintojen pitkittymiseen. Opiskelijat voivat käydä töissä opintojen ohessa esimerkiksi rahoittaakseen opintojaan, elinkustannuksia, harrastuksia tai arvokkaan, myöhempää työllistymistä tukevan työkokemuksen saamiseksi. Amk-opiskelijoista on Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastosta keräämien tietojen mukaan käynyt työssä opintojen ohessa 50,8 %–59,5 % vuosina 2003–2008 (Tilastokeskus 2011). Viimeisimmän taloudellisen laman alkamisen myötä työssäkävien osuus on hieman laskenut ja se oli 56,8 % vuonna 2009. Erityisesti tekniikan ja liikenteen alan opiskelijoiden työssäkäynti on vähentynyt laman myötä, ja oli 6% vähäisempää vuonna 2009, kuin edellisenä vuonna (mt.).

Koko-aikaisesti koko tarkastelujakson ajan opiskelleita oli aineistossamme 44,1 %. Vastaavasti yli puolet opiskelijoista, 55,9 %, oli jonakin vuotena ilmoittautunut osa-aikaiseksi opiskelijaksi (taulukko 11). Yhtenä tai kahtena vuotena osa-aikaiseksi ilmoittautuneita oli 43,2 %. Pääosan opiskelua ajasta, kolmena tai neljänä lukuvuotena osa-aikaisesti opiskelleita oli 11,6 %. Osa-aikaiselle opiskelulle voi toki olla muitakin syitä kuin työssäkäynti, esimerkiksi perheeseen tai terveyteen liittyviä syitä. Työssäkäynti on kuitenkin hyvin yleinen tilapäisten poissaolojen syy (ks. Kalima 2011).

Taulukko 11. Osa-aikaiseksi opiskelijaksi ilmoittautuminen lukuvuosittain

Luku- vuosien määrä	0 luku- vuotena n = 2844	1 luku- vuotena n = 1505	2 luku- vuotena n = 1285	3 luku- vuotena n = 562	4 luku- vuotena n = 186	5 luku- vuotena n = 61	6 luku- vuotena n = 8	Yhteensä n = 6451
% opiskeli- joista	44,1	23,3	19,9	8,7	2,9	0,9	0,1	100

10 Opintouratyypit

Amk-opiskelijat jaettiin kuuteen opintouratyyppiin tämän tutkimuksen muiden sektoreiden opiskelijoiden tapaan. Näin tarkasteltaviksi opintouratyypiryhmiksi tulivat 1) keskeyttänyt opinnot, ei vaihtoa; 2) keskeyttänyt opinnot ja vaihtanut koulutusta; 3) opinnot ovat pitkittyneet, ei vaihtoa; 4) opinnot ovat pitkittyneet ja vaihto; 5) suorittanut muun tutkinnon ja 6) suorittanut aloitusalan tutkinnon. Opintonsa keskeyttäneiden, vaihtaneiden ja muun tutkinnon suorittaneiden ryhmittelyssä olennainen erottelevat tekijä oli, onko henkilö amk-opintojen keskeyttämisen tai vaihtamisen jälkeen ilmoittautunut muuhun oppilaitokseen opiskelijaksi ja onko saanut tutkinnon suoritettua. Muun tutkinnon suorittaneiden ryhmä muodostuu ammattikorkeakoulun sisällä toisen alan koulutukseen siirtyneistä ja tutkinnon suorittaneista sekä ammatillisen perustutkinnon suorittaneista (jonka ohessa on voitu suorittaa ylioppilastutkinto tai toinen ammatillinen perustutkinto).

Vuonna 2003 aloitetun tutkinnon suorittaneita oli 51 %, kuten edellä todettiin (ks. taulukko 12). Opintonsa keskeyttäneitä oli yhteensä 18 %, joista muuhun koulutukseen vaihtaneita oli 2,7 %. Opiskelijoita, joiden valmistuminen oli viivästynyt, oli yhteensä liki neljännes eli 22,3 %. Tästä ryhmästä 10,9 % oli suorittanut myös muita opintoja. Muun kuin aloitusalan tutkinnon valmiiksi saattaneita oli 7,7 %. **Sukupuolittain opintouraryhmät painottuivat** siten, että oman aloitusalan tutkinnon suorittaneista oli naisia 66 %. Muissa ryhmissä miehet olivat enemmistönä (ks. myös luku 7 AMK-opintojen valmistuminen aloittain).

Opintouraryhmät erosivat toisistaan sukupuolen lisäksi jonkin verran **opintojen aloituksen mukaan** (taulukko 13). Opintonsa kokonaan keskeyttäneiden ryhmässä painoittuivat 25-vuotiaat ja sitä vanhemmat opiskelijat. Nuorimmalle 19-vuotiaiden ikäryhmälle oli vanhempia opiskelijoita tyypillisempää opintojen pitkittyminen sekä muihin opintoihin vaihtaan, että ilman vaihtoa ja myös muun tutkinnon suorittaminen. Nuorimman ryhmän uraprofiiliin vaikuttanee yhtäältä valintakypsyys, koulutusvalintojen uudelleenarviointi ja nuoruuden elämänvaihe. Vanhemmat opiskelijaryhmät työllistynevät nuorempiaan hel-

Taulukko 12. AMK-opintojen uratyypit ja sukupuoli (% , vuonna 2003 aloittaneet) $p < .000$ (khiin neliö)

Uratyypit	Miehet		Naiset		Yhteensä	
	n = 2973	%	n = 3478	%	n = 6451	%
Keskeyttänyt	556	56,2	434	43,8	990	15,3
Keskeyttänyt, ja vaihto	116	65,9	60	34,1	176	2,7
Viivästynyt	527	65,9	273	34,1	800	12,4
Viivästynyt, ja vaihto	397	56,6	304	43,4	701	10,9
Muu tutkinto	259	52,3	236	47,7	495	7,7
Aloitusalan tutkinto	1118	34,0	2171	66,0	3289	51,0
Yhteensä	2973	46,1	3478	53,9	6451	100

Taulukko 13. AMK-opintojen uratyypit ja aloitusikä

Uratyypit	-19 v.	20 v.	21–24 v.	25 v. –	Yhteensä	
	n = 1242	n = 1268	n = 2091	n = 1850	%	n
Keskeyttänyt	8,5	9,6	14,9	24,4	15,3	990
Keskeyttänyt, ja vaihto	2,7	2,7	2,9	2,5	2,7	176
Viivästynyt	15,9	12,5	12,8	9,6	12,4	800
Viivästynyt, ja vaihto	18,0	12,3	9,8	6,4	10,9	701
Muu tutkinto	11,1	9,1	6,9	5,2	7,7	495
Aloitusalan tutkinto	43,9	53,8	52,7	51,9	51,0	3289
Yhteensä	100	100	100	100	100	6451

pommin aiemman koulutuksen ja työkokemuksen perusteella tai he keskeyttävät useammin, koska arvioivat kriittisemmin koulutuksen höytyjä. Myös koulutuksen sovittaminen muuhun elämään voi olla heille vaikeampaa (Kalima 2011).

Uratyypin amk-opintoja edeltävää koulutusta vertailtaessa suurimmat erot ovat ryhmien keskeyttäneet, viivästyneet ja opintoja vaihtaneet sekä aloitusalan tutkinnon suorittaneet välillä (taulukko 14). Pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneet keskeyttävät muita harvemmin. Sen sijaan keskeyttäneiden ryhmässä on keskimääräistä enemmän ylioppilastutkinnon lisäksi amk- tai yliopisto-opintoja suorittaneita, toisen asteen ammatillisen tutkinnon (ja jotain muuta) suorittaneita, opistotutkinnon ja muuta opiskelleita ja henkilöitä, joiden aiempia tutkintoja ei löydy rekisteritiedoista. Viivästyneiden ja opintosuuntaa vaihtaneiden joukossa on muita ryhmiä enemmän ylioppilastutkinnon suorittaneita. Aloitusalan tutkinnon suorittaneissa on keskimääräistä enemmän ylioppilastutkinnon

Taulukko 14. AMK-opintojen uratyypit ja opintoja edeltänyt koulutus

Opintoja edeltänyt koulutus	Keskeyttänyt	Keskeyttänyt, ja vaihto	Viivästynyt	Viivästynyt, ja vaihto	Muu tutkinto	Aloitusalan tutkinto	Yhteensä	
	n = 990 %	n = 176 %	n = 800 %	n = 701 %	n = 495 %	n = 3289 %	n = 6451	%
Ylioppilastutkinto	8,1	2,0	13,2	14,5	9,2	52,9	100	53,0
Ylioppilastutkinto ja muuta (ei 2. aste)	25,5	1,6	7,4	6,3	3,4	55,8	100	5,9
Ylioppilastutkinto ja toisen asteen ammatillinen tutkinto	15,2	1,6	10,6	6,5	4,0	62,1	100	11,9
Toisen asteen ammatillinen ja mahdolliset muut	24,2	4,8	13,2	7,3	5,7	44,8	100	22,9
Opistotutkinto ja muut	25,6	4,1	7,4	6,6	4,1	52,1	100	1,9
Puuttuva tieto	39,8	4,3	11,5	5,0	16,8	22,6	100	4,3
Yhteensä	15,3	2,7	12,4	10,9	7,7	51,0	100	100

ja korkea-asteen opintoja suorittaneita sekä ylioppilastutkinnon ja ammatillisen toisen asteen tutkinnon suorittaneita.

Aiempien tutkintojen määrän vertailun perusteella erottuvat voimakkaimmin keskeyttäjiä ja aloitusalan tutkinnon suorittajien ryhmät (taulukko 15). Molemmissa ryhmissä on keskimääräistä enemmän kahden tai useamman tutkinnon suorittajia. Ne, joilla ei ole aiempia tutkintoja tai tieto aiemmasta tutkinnosta puuttuu rekisteristä, keskeyttävät opintonsa muita useammin. Aiempien tutkintojen määrän vertailun, aloitusikä-tarkastelun ja amk-opintoja edeltäneiden tutkintojen perusteella yli 25-vuotiaiden ryhmä näyttäisikin polarisoituvan keskeyttäjiin ja aloitusalan tutkinnon suorittajiin. Osa vanhimmasta yli 25-vuotiaiden ikäryhmästä keskeyttää opintonsa, mutta osa on hyvin motivoituneita ja suorittaa aloittamansa tutkinnon. Vanhimman ikäryhmän polarisoitumista selittävien tekijöiden selvittäminen edellyttäisi jatkotutkimusta.

Opintouratyypien vanhempien koulutuksen ja sosioekonomisen taustan vertailu tuo esille pieniä eroja ryhmien perhetaustoissa (taulukot 16 ja 17). Sekä keskeyttäneiden että aloitusalan tutkinnon suorittaneissa on keskimääräistä enemmän niitä, joiden vanhemmilla ei ole peruskoulun jälkeistä koulutusta (taulukko 16). Opinnoissaan viivästyneissä, muihin opintoihin vaihtaneiden ryhmässä on nelisen prosenttia keskimääräistä enemmän

Taulukko 15. AMK-opintojen uratyypit ja edeltävien tutkintojen määrä

Edeltävien tutkintojen määrä	Keskeyttänyt n = 990 %	Keskeyttänyt, ja vaihto n = 176 %	Viivästynyt n = 800 %	Viivästynyt, ja vaihto n = 701 %	Muu tutkinto n = 495 %	Aloitusalan tutkinto n = 3289 %	Yhteensä	
							n = 6451	%
Ei tutkintoa n = 303	38,3	4,6	11,6	4,6	16,5	24,4	100	4,7
Yksi tutkinto n = 4542	12,1	2,9	13,7	12,9	8,5	50,0	100	70,4
Kaksi tutkintoa n = 1196	19,9	2,1	9,9	6,8	4,1	57,2	100	18,5
Kolme tutkintoa n = 306	21,6	1,3	6,9	3,9	2,9	63,4	100	4,7
Neljä, viisi tai kuusi tutkintoa n = 104	19,2	1,0	4,8	6,7	2,9	65,4	100	1,6
Yhteensä n = 6451	15,3	2,7	12,4	10,9	7,7	51,0	100	100

korkeakoulututkinnon suorittaneita. Tämä liittyy vanhemmilla ”perittyyn” koulutuksen arvostukseen ja paremman, statukseltaan korkeamman tai muuten sisällöllisesti kiinnostavamman koulutuspaikan hakuun.

Taulukko 16. AMK-opintojen uratyypit ja vanhempien korkein koulutus

Vanhempien korkein koulutus	Keskeyttänyt n = 990 %	Keskeyttänyt, ja vaihto n = 176 %	Viivästynyt n = 800 %	Viivästynyt, ja vaihto n = 701 %	Muu tutkinto n = 495 %	Aloitusalan tutkinto n = 3289 %	Yhteensä n = 6451
Ei tutkintoa	21,4	2,8	9,6	5,7	6,9	53,7	100
Toisen asteen ammatillinen tutkinto	15,4	3,2	12,6	10,1	7,4	51,3	100
Opistotutkinto	12,6	2,5	14,0	11,8	8,6	50,5	100
Korkeakoulututkinto	13,5	2,2	12,6	15,1	7,7	48,9	100
Yhteensä	15,3	2,7	12,4	10,9	7,7	51,0	100

Taulukko 17. AMK-opintojen uratyypit ja vanhempien sosioekonominen asema¹

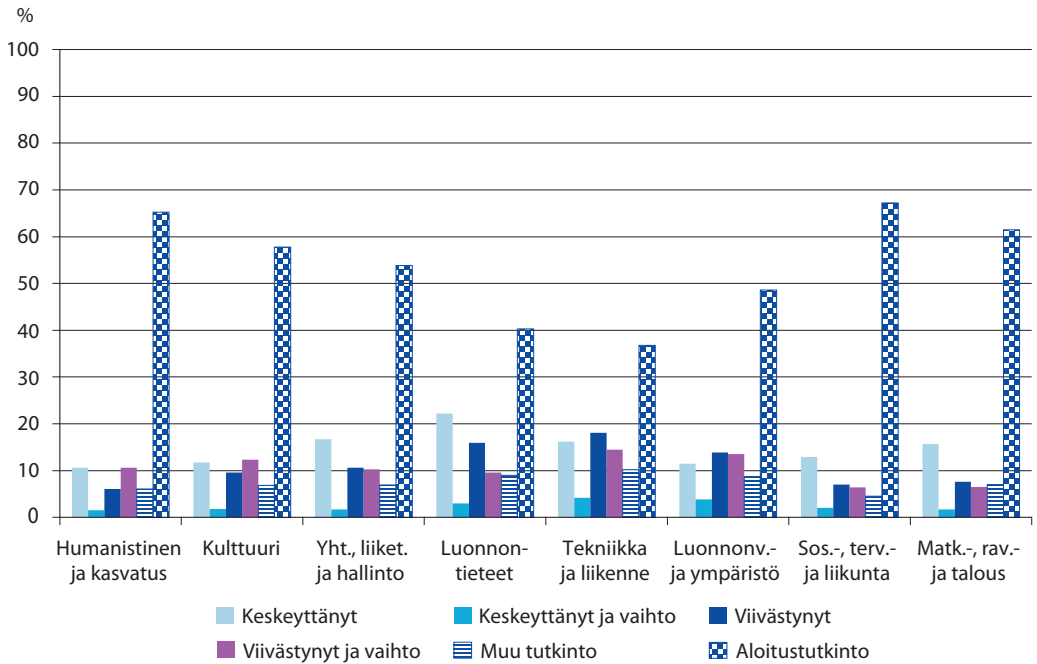
Vanhempien sosioekonominen asema	Keskeyttänyt n = 990 %	Keskeyttänyt, ja vaihto n = 176 %	Viivästynyt n = 800 %	Viivästynyt, ja vaihto n = 701 %	Muu tutkinto n = 495 %	Aloitusal- alan tutkinto n = 3289 %	Yhteensä n = 6451
Yrittäjät	11,3	2,9	12,7	11,4	7,5	54,1	100
Ylemmät toimihenkilöt	11,7	2,1	13,4	14,6	7,6	50,7	100
Alemmat toimihenkilöt	12,5	4,0	15,6	12,5	8,2	47,3	100
Työntekijät	15,2	2,4	13,4	10,8	8,1	50,1	100
Eläkeläiset	20,2	2,5	8,6	7,8	7,2	53,7	100
Työttömät	17,0	3,0	13,7	10,2	6,2	49,9	100
Opiskelijat, muut, tuntematon	26,8	3,1	8,0	5,7	8,4	47,9	100
Yhteensä	15,3	2,7	12,4	10,9	7,7	51,0	100

¹ Tarkastelussa on isän sosioekonominen asema, paitsi jos isä on muu tuntematon tai opiskelija, jolloin tieto koskee äidin sosioekonomista asemaa.

Vanhempien sosioekonominen tausta erottelee voimakkaimmin opintonsa keskeyttäneitä opiskelijoita. Keskeyttäneiden ryhmässä on muita ryhmiä enemmän niitä, joiden vanhempien sosioekonominen tausta on opiskelija, muu tai tuntematon. Vanhempien alempi sosiaalinen tausta näyttäisikin muodostavan keskeyttämisen riskin myös ammattikorkeakoulutuksessa. Muut uratyypiryhmien väliset erot ovat pieniä. Esimerkiksi aloitusalan tutkinnon suorittaneet eroavat muista ryhmistä hieman siten, että heidän vanhemmissaan on niukasti muita ryhmiä enemmän yrittäjiä ja toisaalta eläkeläisiä (taulukko 17). Viivästyneiden ja vaihtaneiden ryhmissä on samoin hieman enemmän ylempien toimihenkilöiden lapsia.

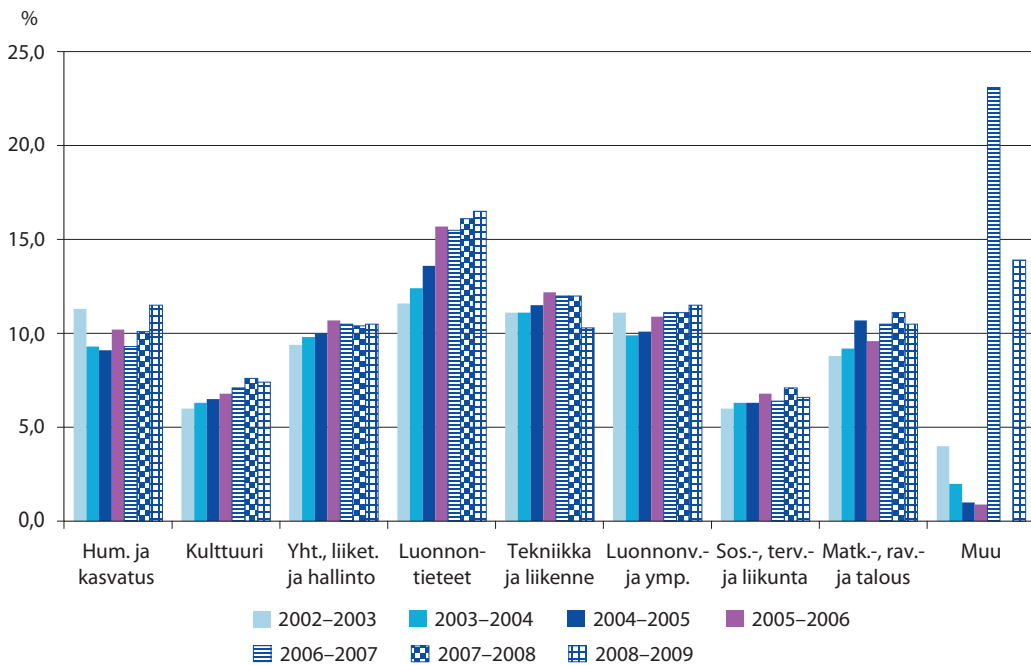
10.1 Uratyypit ja koulutusalojen väliset erot

Opintouratyypin *koulutusaloittainen vertailu* tuo jälleen esille luonnontieteiden ja tekniikan ja liikenteen profiilien erottumisen muihin aloihin verrattuna (kuvio 10, liitetäulukko 6). Näillä aloilla on muihin aloihin nähden vähemmän vuoden 2003 aloitustutkinnon suorittaneita ja enemmän opintonsa keskeyttäneitä ja opinnoissaan viivästyneitä. Opintonsa keskeyttäneitä oli eniten luonnontieteiden alalla, yhteensä 22 %. Lisäksi alalla oli 3 % niitä, jotka olivat amk-opintojen keskeyttämisen jälkeen tehneet muita opintoja.

Kuvio 10. Uratyypit koulutusaloittain, vuonna 2003 AMK-opinnot aloittaneet vuonna 2008

Luonnontieteiden alalla opiskellaan tietojenkäsittelyn koulutusohjelmissa tradenomeiksi. Luonnontieteiden ala erottuu alana myös, kun keskeyttäneiden osuuksia vertaillaan Tilastokeskuksen Opintojen kulku -tietojen perusteella lukuvuodesta 2002–2003 lukuvuoteen 2008–2009 (kuviot 10 ja 11). Luonnontieteiden alalla keskeyttäneiden osuus on tällä jaksolla lisääntynyt 11,6 %:ta 16,5 %:iin.

Kuvio 11. AMK-opintojen keskeyttäminen aloittain Tilastokeskuksen Opintojen kulku -tilastojen perusteella

10.2 Keskeyttämisen ajankohta eri uratyypeillä

Opintojen keskeyttämisen ajoittumista opintoihin on aineiston pohjalta tutkittu selvittämällä vuosi, jolloin opiskelijat eivät ole ilmoittautuneet amk-opintoihin läsnäoleviksi (taulukko 18). Seuraavassa keskeyttämistä tarkastellaan uratyypeittäin, jolloin aloitusalan opinnot ovat päättyneet ryhmiin keskeyttänyt, keskeyttänyt ja vaihto sekä muu tutkinto kuuluvilla. Ilmoittautumistietojen perusteella keskeyttämiset ajoittuvat melko tasaisesti koko tarkastelujaksolle vuodesta 2004 vuoteen 2008: vuosittain 17–24 % on päättänyt opintonsa. Opintojen keskeyttäminen on ollut yleisintä toisena ja kolmantena vuotena ja kasvanut uudelleen hieman opintojen loppupäässä (17,4 % → 18,8 %). Tämä ryhmä ei ole siirtynyt keskeyttämisen jälkeen muihin opintoihin. Muihin opintoihin siirtyminen sen sijaan yleistyy opintojen edetessä kolmannesta opintovuodesta (vuosi 2005) alkaen, kuten näkyy ryhmästä ”keskeyttänyt ja vaihto”. Usein on esitetty, että keskeyttäminen ajoittuu erityisesti opintojen alkuun ja opinnäytetyövaiheeseen. Näiden tietojen perusteella keskeyttämistä näyttää tapahtuvan kuitenkin myös muissa vaiheissa opintoja (vrt. luku 1.8).

Taulukko 18. AMK-opintoihin ilmoittautumisen päättymisvuosi eri uratyypeillä (% vuonna 2003 aloittaneet)

Uratyypit/ koulutuksesta poistumisvuosi	2004	2005	2006	2007	2008	Puut- tuva tieto %	Yhteensä	
	%	%	%	%	%		n	%
Keskeyttänyt	23,9	22,4	17,5	17,4	18,8	0,0	990	100
Keskeyttänyt ja vaihto	0,0	10,8	18,8	25,0	45,5	0,0	176	100
Viivästynyt ¹	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	800	100
Viivästynyt ja vaihto ¹	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	701	100
Muu tutkinto	1,2	4,2	6,5	15,8	31,7	40,6	495	100
Aloitusalan tutkinto	0,9	3,1	9,3	41,9	29,5	15,3	3289	100
Yhteensä	4,2	5,7	8,4	25,9	21,6	34,2	6451	100

¹ Koska ilmoittautuminen ei ole päättynyt, puuttuu tieto ilmoittautumisen päättämivuodesta.

10.3 Uratyypit maakunnittain

Uratyypien yleisyyttä tarkasteltiin maakunnittain, jotta saataisiin selville vaikuttavaksi alueelliset tekijät opiskelijoiden sitoutumiseen opintoihin (taulukko 19). Uratyypien painottumisessa maakunnittain oli jonkin verran eroja siten, että kolme uratyypiryhmää – keskeyttäneet, muu tutkinto sekä aloitusalan tutkinto – painottuivat selkeästi eri maakunnissa. *Opintojen keskeyttäminen* oli keskimääräistä *yleisempää* Uudellamaalla, Satakunnassa, Kanta-Hämeessä, Kymenlaaksossa, Pohjois-Karjalassa, Keski-Pohjanmaalla ja Lapissa. Näissä maakunnissa 15,8–18,8 % opiskelijoista keskeytti opintonsa eikä hakeutunut muihin opintoihin. Erot muihin maakuntiin nähden ovat pääasiassa kuitenkin vain 0,5–3,5 % luokkaa. Eniten opintoja keskeytettiin Pohjois-Karjalassa (18,8 %) ja Uudellamaalla (18 %). *Muun tutkinnon suorittaminen* oli muita maakuntia selvästi yleisempää Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla, Kainuussa, Lapissa ja Ahvenanmaalla. Näissä maakunnissa muita tutkintoja suorittaneita oli yli kymmenen prosenttia ja ero muihin maakuntiin nähden oli yli 3,2 %, kun kaikkien maakuntien keskiarvo oli 7,7 %. Aloitusalan tutkintoja suoritettiin muita maakuntia enemmän Päijät-Hämeessä, Etelä-Karjalassa, Pohjois-Savossa, Keski-Suomessa, Etelä-Pohjanmaalla ja Itä-Uudellamaalla, missä aloitusalan tutkinnon suorittaneita oli 55,5 %–69,8 % (kaikkien maakuntien keskiarvohan oli 51 %.) Opintojen pitkittyminen ja muiden opintojen suorittaminen olivat sen sijaan suurin piirtein yhtä yleisiä eri maakunnissa (ks. ryhmät *viivästynyt ja viivästynyt ja vaihto*).

Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että opinto-ohjauksen ja koulutuksen prosesseissa on eroa maakunnittain. Niissä maakunnissa, missä muun tutkinnon suorittaminen

korostuu, opiskelijat ovat osanneet hakeutua muihin opintoihin sen sijaan, että olisivat keskeyttäneet opintonsa kokonaan.

Näistä aluetiedoista ei voi vetää yksityiskohtaisia johtopäätöksiä siitä, mitkä tekijät ovat johtaneet keskeytymisen yleisyyteen kyseisissä maakunnissa. Tarkasteltaessa edelleen aluetietoja maakunnittain ja oppilaitoksittain opiskelijamääriltään suurimpien alojen osalta tulee esille se, että edellä mainituissa maakunnissakin on ala- ja oppilaitoskohtaisia vahvoja yksiköitä (ks. liitetaulukot 7–9). Nämä tarkastelut ovat raportissa vain liitteenä, koska tiedot kuvaavat yhtä vuotta ja osassa yksiköistä on otoksessa hyvin pieni näyte. Näin ollen yhden vuoden tulokset voivatkin antaa erityisesti pienten yksiköiden osalta vinoutuneen kuvan todellisista valmistuvien osuuksista muutaman vuoden sisällä.

Taulukko 19. AMK-opiskelijoiden uratyypit maakunnittain (vuonna 2003 aloittaneet)

Maakunta	Uratyypit %						Yhteensä n
	Keskeyt- tänyt	Keskeyt- tänyt ja vaihto	Viiväs- tynyt	Viiväs- tynyt ja vaihto	Muu tutkinto	Aloitus- alan tutkinto	
01 Uusimaa	18,0	3,1	14,3	9,9	5,5	49,2	1647
02 Varsinais-Suomi	15,3	2,2	11,1	13,3	7,6	50,5	497
04 Satakunta	17,3	2,6	13,7	12,4	8,8	45,1	306
05 Kanta-Häme	16,9	3,2	13,2	9,6	5,0	52,1	219
06 Pirkanmaa	13,3	2,6	12,0	11,8	8,4	51,8	465
07 Päijät-Häme	12,0	1,7	9,0	9,0	4,3	64,1	234
08 Kymenlaakso	16,3	2,5	14,2	10,0	5,4	51,7	240
09 Etelä-Karjala	12,8	2,4	12,2	10,4	6,7	55,5	164
10 Etelä-Savo	14,4	2,8	12,0	10,6	7,4	52,8	216
11 Pohjois-Savo	14,0	1,3	8,1	10,2	9,7	56,6	371
12 Pohjois-Karjala	18,8	0,9	5,5	14,7	8,3	51,8	218
13 Keski-Suomi	14,0	3,1	12,1	9,7	6,5	54,5	321
14 Etelä-Pohjanmaa	11,3	2,3	14,3	10,9	5,7	55,5	265
15 Pohjanmaa	13,6	3,8	15,0	10,5	9,8	47,4	287
16 Keski-Pohjanmaa	17,6	0,9	12,0	10,2	13,9	45,4	108
17 Pohjois-Pohjanmaa	12,7	4,2	12,5	13,0	12,7	44,8	455
18 Kainuu	13,0	1,0	12,0	11,0	14,0	49,0	100
19 Lappi	15,8	3,4	12,5	9,1	10,9	48,3	265
20 Itä-Uusimaa	9,4	3,8	3,8	13,2	0,0	69,8	53
21 Ahvenanmaa	15,0	5,0	10,0	5,0	25,0	40,0	20
Yhteensä	15,3	2,7	12,4	10,9	7,7	51,0	6451

11 Aloitusalan tutkinnon suorittamista selittävät tekijät

Opiskelijoiden aloitusalan tutkinnon suorittamista selittäviä taustatekijöitä analysoitiin CHAID-analyysin avulla (ks. kuvio 12). Analyysin avulla tutkittiin, mitkä taustamuuttujista erottelevat aloitusalan tutkinnon suorittaneita muista ryhmistä. Aineistosta muodostettiin vertailtaviksi kaksi ryhmää, ja aloitusalan tutkinnon tarkastelujakson aikana suorittaneita 51 % amk-opiskelijoista verrattiin kaikkiin muihin ryhmiin, yhteensä 49 % amk-opiskelijoita. Uratyypitarkastelun mukaisesti ryhmään ”muut” kuuluviksi tulivat: keskeyttäneet, keskeyttäneet ja vaihto, viivästyneet, viivästyneet ja vaihto sekä muu tutkinto. Tarkasteltuja taustamuuttujia olivat sukupuoli, ikä, aiempi koulutustausta, koulutusala, ja vanhempien korkein koulutus. Ikää tarkasteltiin neliluokkaisena (19-vuotiaat ja sitä nuoremmat; 20-vuotiaat, 21–24-vuotiaat ja 25-vuotiaat ja sitä vanhemmat). Aiemmat opinnot ryhmiteltiin 3-luokkaiseksi: ylioppilaat, ylioppilaat ja muita opintoja suorittaneet, sekä ei-ylioppilaat ja ammatillisen tutkinnon suorittaneet tai ei tietoa. Taustamuuttujista vain vanhempien korkein koulutus ei noussut tilastollisesti merkitseväksi ryhmien välisiä eroja selittäväksi tekijäksi. Mallin selitysaste on 58,9 %.

Aiemmat edellä esitetyt ristiintaulukoinnit ovat jo tuoneet esille osaryhmien välisiä eroja. CHAID-analyysin avulla pyrittiin selvittämään niiden hierarkista järjestymistä, kun regressioanalyysin tuottamat selitysasteet taustatekijöiden vaikutuksesta jäivät hyvin pieniksi. CHAID-analyysi (Chi-squared automatic interaction detection) erottelee toisistaan taustamuuttujien suhteen tilastollisesti merkitseviä osaryhmiä khiin neliö -testiä hyödyntäen. Menetelmä järjestää osaryhmät ja esittää ne hierarkkisen puukuviona. Analyysin perusteella saadun mallin osaryhmien väliset erot olivat merkitseviä $p < .000$ tasolla yhtä koulutusalaryhmää lukuunottamatta, jonka osalta ryhmien välisten erojen tilastollinen merkitsevyys oli hieman pienempi, $p < .05$ (ks. kuvio 12).

Analyysin perusteella tilastollisesti merkitseviksi ammattikorkeakouluopiskelijoiden aloitusalan tutkinnon valmistumista ryhmitteleviksi tekijöiksi tulivat ensisijaisesti **sukupuoli ja ala**. Ammattikorkeakoulutus on sukupuolen mukaan jakautunutta koulutusaloitain. Koulutusalat ryhmittäytyivät miesten osalta niukan valmistumisen ja keskimääräistä paremman valmistumisen koulutusaloihin. Miehiä valmistui vain keskimäärin 35 % seuraavilta aloilta: tekniikan ja liikenteen koulutusala, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon, matkailu-, ravitsemis- ja talousalan sekä luonnontieteiden koulutusala. Ryhmä on alaryhmistä suurin, ja siihen kuului 39,4 % tutkimuksen amk-opiskelijoista. Tämän alaryhmän keskeyttäjät ja koulutuksen vaihtajat sekä muihin opintoihin siirtyvät miehet muodostavatkin merkittävän suuren osan ammattikorkeakoulujen keskeyttäjistä ja koulutuksen vaihtajista sekä koulutuksen läpäisyn ongelmakohdista. Sen sijaan kaikkien muiden alojen miehistä valmistui keskimäärin 53 %. Tämän miesten ryhmän aloitusalan tutkintojen valmistuminen on hivenen keskimääräistä yleisempää verrattuna koko popu-

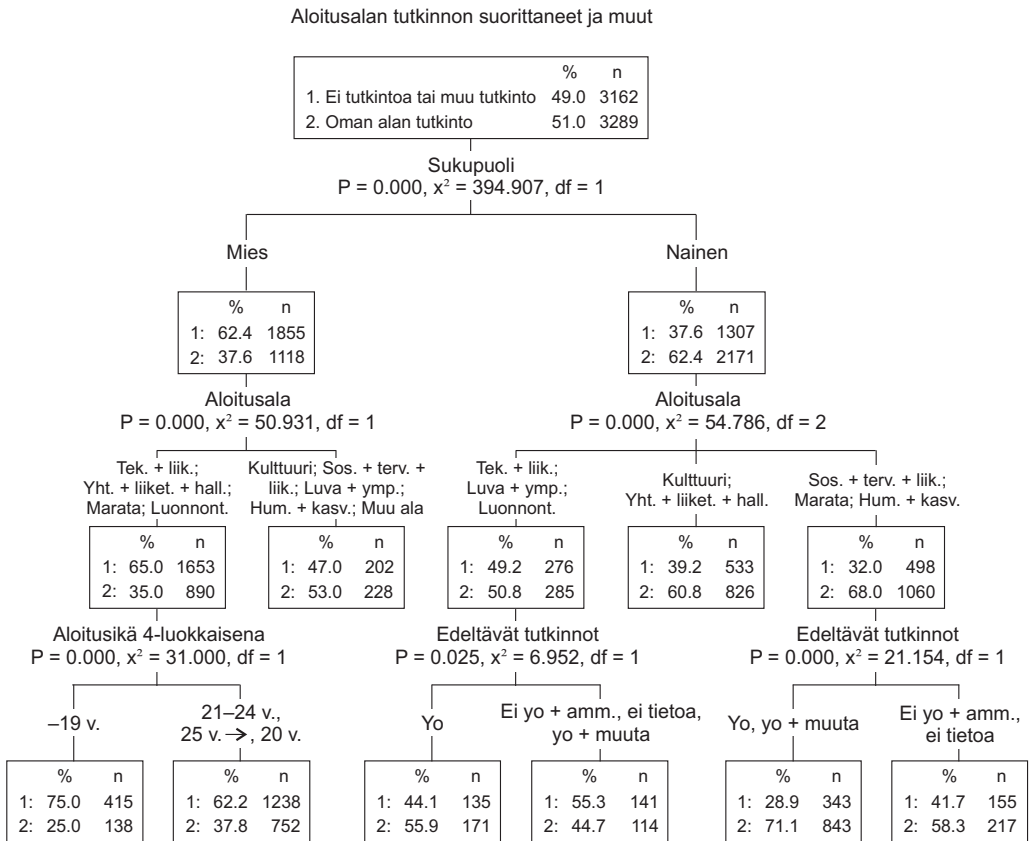
laatioon eli myös naiset huomioiden. (Tutkituista amk-opiskelijoista suoritti tarkastelujakson aikana aloitusalan tutkinnon 51 %.)

Miesten osalta opintojen aloitusikä erotteli edelleen ”niukan valmistumisen ryhmää” eli tekniikan ja liikenteen, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon, matkailu-, ravitsemis- ja talousalan sekä luonnontieteiden alan opiskelijoita. Näiltä aloilta vanhemmat ikäryhmät eli 20-vuotiaat ja sitä vanhemmat opiskelijat valmistuivat suuremmalla todennäköisyydellä kuin 19-vuotiaat. Kun nuorimmasta ikäryhmästä valmistui vain 25 % miesten niukan valmistumisen aloilla, vanhemmista ikäryhmistä valmistuneita oli kuitenkin 37,8 %. Näyttäisi siltä, että osa nuorista miehistä hakee näille aloille varmuuden vuoksi oman toivealan selkiintymistä tai koulutuspaikkaa odotellessa. Myös asevelvollisuuden suorittaminen voi näkyä erityisesti tämän nuorimman ikäryhmän valmistumista viivästyttävänä tekijänä. Tähän miesten nuorimpaan ikäryhmään kuului 8,6 % kaikista amk-opiskelijoista.

Naisten osalta koulutusalat jakaantuivat kolmeen ryhmään. Ensimmäisessä, niukan valmistumisen ryhmässä, aloitusalan tutkinnolla valmistuneita oli keskimäärin 50,8 %, eli kaikkiin amk-opiskelijoihin ja myös miesten parhaisiin aloihin nähden keskimääräistä vähemmän. Naisten niukan valmistumisen koulutusaloja olivat: tekniikka ja liikenne, luonnonvara- ja ympäristöala sekä luonnontieteiden ala. Näiden koulutusalojen naiset muodostivat 8,7 % koko tutkimuksen amk-opiskelijoista. Naisten toisessa koulutusalaryhmässä eli keskimääräistä paremman valmistumisen ryhmässä, valmistuneita opiskelijoita oli 60,8 %. Keskimääräistä paremman valmistumisen aloja: olivat kulttuuriala sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala. Tähän ryhmään kuului viidennes vuonna 2003 aloittaneista tutkittavista. Kolmannessa koulutusalaryhmässä eli varmimmin valmistuneiden ryhmässä aloitusalan tutkinnon suoritti tutkimusjakson aikana naisista 68 %. Viime mainittu ryhmä muodosti noin neljänneksen amk-opiskelijoista. Naisten varmimman valmistumisen aloja olivat sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala, matkailu-, ravitsemis- ja talousala sekä humanistinen ja kasvatusala.

Naisten koulutusalaryhmistä niukan ja varmimman valmistumisen ryhmiä erottelivat edelleen *aiemmat opinnot*. Miesten kohdallahan aiemmat opinnot eivät nousseet alaryhmiä erotteleviksi tekijöiksi. Vertailtuja aiempien opintojen ryhmiä oli tarkastelussa kolme: 1) ylioppilaat, 2) ei-ylioppilaat, joilla ammatillinen toisen asteen tutkinto tai muuta ammatillista koulutusta, tai ei tietoa, ja 3) ylioppilaat, joilla on muuta koulutusta. Opintoja edeltäneen koulutuksen merkitys valmistumiselle oli erilainen naisten koulutusalaryhmissä, mikä kertoo koulutusalalle valikoitumisen ja toisaalta alalla edellytetyjen opiskelutaitojen eroista. Tekniikan ja liikenteen, luonnonvara- ja ympäristöalan sekä luonnontieteiden koulutusaloilla opiskelevista naisista valmistuivat varmimmin pelkän ylioppilastutkinnon aiempina opintoinaan suorittaneet. Heistä valmistui 55,9 %. Muulla koulutustaustalla tulleista valmistui 44,7 %. Myös naisten varmimmin valmistuneiden

koulutusalaryhmässä ylioppilastutkinnon suorittaminen tuki valmistumista. Erona naisten niukan valmistumisen ryhmään oli se, että varmimmin valmistuneiden opintojen loppuunsaattamista tukivat myös ylioppilastutkinnon ohessa suoritettut muut opinnot. Ennen ammattikorkeakoulua pelkän ylioppilastutkinnon tai ylioppilastutkinnon ja muita opintoja suorittaneista naisista valmistui näiltä aloilta 71,1 %. Sen sijaan ei-ylioppilaista valmistui 58,3 %.

Kuvio 12. Aloitusalan tutkinnon suorittaneiden ja muiden amk-opiskelijoiden ryhmittyminen taustatekijöiden suhteen

12 Keskeyttämistä selittävät tekijät

Amk-opintojen keskeyttämistä selittäviä tekijöitä analysoitiin edellisen luvun tapaan CHAID-analyysin avulla (ks. kuvio 13). Keskeyttämistä selittävien taustatekijöiden hahmottamiseksi amk-opiskelija-aineisto jaettiin kahteen ryhmään: keskeyttäneet, joita oli 18,1 % kohderyhmästä ja muut, joita oli loput 81,9 % amk-opiskelijoista. Keskeyttäneinä tarkasteltiin vuosina 2003–2008 läsnäolevaksi ilmoittautumisen lopettaneita, joilla saattoi olla muita opintoja. He eivät olleet kuitenkaan saaneet muita mahdollisia opintoja valmiiksi tutkinnoiksi (uratyypiryhmät: keskeyttäneet, keskeyttäneet ja vaihto). Tarkastellut selittävät taustamuuttujat olivat: 1) ikä neliluokkaisena (19-vuotiaat ja sitä nuoremmat; 20-vuotiaat, 21–24-vuotiaat ja 25-vuotiaat ja sitä vanhemmat), 2) sukupuoli, 3) koulutusalat, 4) vanhempien korkein koulutus ja 5) aiemmat opinnot ryhmiteltynä 3-luokkaiseksi: ylioppilaat, ylioppilaat ja muita opintoja suorittaneet, sekä ei-ylioppilaat ja ammatillisen tutkinnon suorittaneet tai ei tietoa. Saadun mallin selitysaste oli 81,9 %. Ryhmien väliset erot olivat pääsääntöisesti tilastollisesti erittäin merkitseviä eli $p < .000$ -tasolla. Yli 25-vuotiaiden ylioppilaat ryhmittäytyivät sukupuolen mukaan $p < .001$ -tasolla. Ammatillisella koulutustaustalla opiskelemaan tulleet erottuivat sukupuolen mukaan $p < .05$ -tasolla.

Keskeyttäneitä erottivat muista ryhmistä ensisijaisesti aiemmat opinnot. Eniten keskeyttäneitä oli ei-ylioppilaiden ammatillisella tutkinnolla opiskelemaan tulleiden joukossa. Tässä ryhmässä keskeyttäneitä oli 29 %, kun ylioppilastutkinnon lisäksi muita opintoja ennen amk-opintoja suorittaneiden ryhmässä heitä oli 24,9 %. Ylioppilastaustalla opiskelemaan tulleista keskeytti vain 10,1 %. Eri koulutustaustoilla opiskelemaan tulleiden keskeyttämisen todennäköisyyttä ryhmittelivät edelleen ikä ja sukupuoli, mutta eri järjestyksessä eri koulutustaustaryhmien kohdalla. Ylioppilaiden osalta ikä vaikutti enemmän keskeyttämiseen kuin muiden ryhmien kohdalla. Kaksi nuorinta ylioppilastaustaisten ryhmää, 19-vuotiaat ja sitä nuoremmat sekä 20-vuotiaat, keskeyttivät opintojaan harvemmin kuin muut ryhmät. Heistä vain 6,5 % keskeytti opintonsa. Tähän nuorten ryhmään kuului 28,9 % amk-opiskelijoista. Myös seuraavan ikäryhmän ”puhtaista” ylioppilaista, 21–24-vuotiaista, keskeytti opintonsa vain 12,3 %. Yli 25-vuotiaista amk-opintoihin haikutuneista pelkästään ylioppilastaustaisista sen sijaan keskeytti 23 %.

Eniten keskeyttäneitä oli eri koulutustaustaryhmistä ylioppilastutkinnon lisäksi muita opintoja suorittaneiden miesten ryhmässä, joista amk-opintonsa keskeytti 32,7 %. Tämän koulutustaustan ryhmä edusti 7,9 % amk-opiskelijoista. Näistä miehistä edelleen erityisesti vanhempien ikäryhmien miehet keskeyttivät opintonsa, sillä 21–24-vuotiaista ja 25-vuotiaista tai sitä vanhemmista opintonsa keskeytti 37,9 %. Samalla koulutustaustalla naisista keskeytti 20,7 %, mutta heistä erityisesti 19- ja 20-vuotiaat ja sitä nuoremmat keskeyttivät opintonsa. Ryhmä edusti kuitenkin vain 1,2 % amk-opiskelijoista. *Ammatillisella tai muulla koulutustaustalla opiskelemaan tulleista miehistä keskeytti opintonsa 31,1 % ja naisista 26,1 %.*

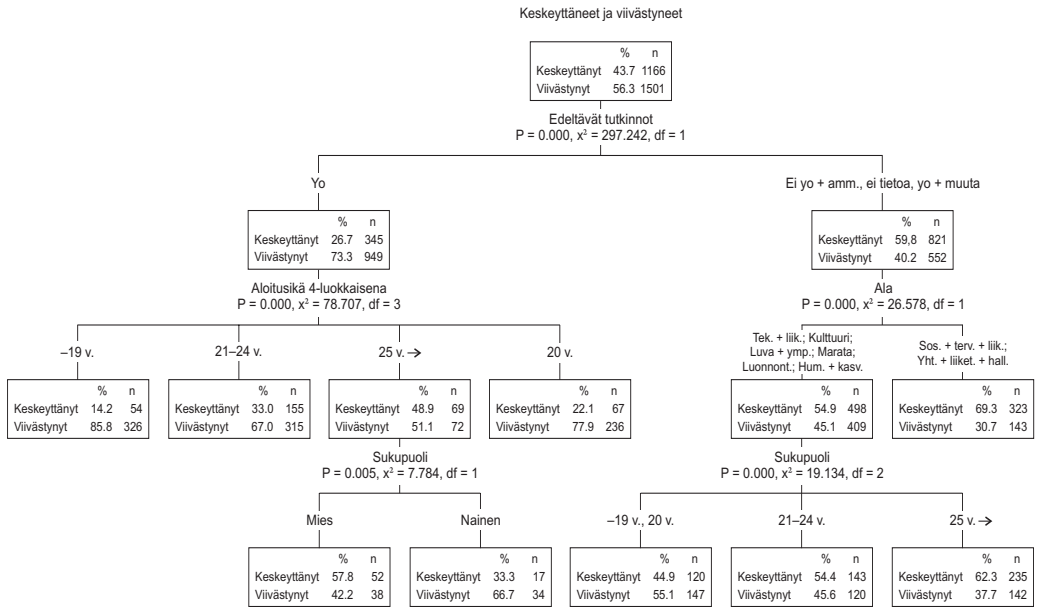
13 Opintojen viivästyistä ja keskeyttämistä erottelevat taustatekijät

Opinnoissaan viivästyneitä ja opintonsa keskeyttäneitä opiskelijoita vertailtiin edellisten lukujen (1,11–1.12) tapaan CHAID-analyysillä kyseisiä ryhmiä erottelevien tekijöiden selvittämiseksi (ks. kuvio 13). Keskeyttäneet-ryhmään kuuluviksi laskettiin ne, jotka olivat keskeyttäneet opintonsa ja mahdollisesti tehneet muita opintoja, mutta eivät olleet saaneet tutkintoa valmiiksi seuranta-aikana vuosina 2003–2008 (n = 1166, opintouratyypit: keskeyttäneet ja keskeyttäneet ja vaihto). Viivästyneet-ryhmään kuuluviksi luettiin ne, joilla valmistuminen oli viivästynyt ja myös ne, joilla viivästyneiden amk-opintojen ohessa oli suoritettuna muita opintoja, mutta ei valmista tutkintoa (n = 1501, opintouratyypit: viivästyneet ja viivästyneet ja vaihto).

Keskeyttäjien ja viivästyneiden ryhmiin kuulumista selittäviksi taustamuuttujiksi mallissa testattiin samoja muuttujia kuin edellisessä analyysissä eli tarkastellut selittävät taustamuuttujat olivat: 1) ikä neliluokkaisena (19-vuotiaat ja sitä nuoremmat; 20-vuotiaat, 21–24-vuotiaat ja 25-vuotiaat ja sitä vanhemmat), 2) sukupuoli, 3) koulutusalat, 4) vanhempien korkein koulutus ja 5) aiemmat opinnot ryhmiteltynä 3-luokkaiseksi: ylioppilaat, ylioppilaat ja muita opintoja suorittaneet, sekä ei-ylioppilaat ja ammatillisen tutkinnon suorittaneet tai ei tietoa. Näistä vanhempien koulutuksella ei ollut tilastollisesti merkitsevää vaikutusta. Muut taustatekijät erottelivat ryhmiä tilastollisesti merkitsevästi $p < .000$ -tasolla, lukuunottamatta yhtä 5,3 % ryhmää, jonka osalta eron merkitsevyys oli $p < .001$ -tasolla (ks. kuvio 14). Mallin selitysaste oli 67,9 %.

Opinnoissaan viivästyneitä ja opintonsa keskeyttäneitä erottelivat ensisijaisesti aiemmat opinnot. Pelkällä *ylioppilastaustalla* amk-opintoihin tulleille oli tyypillisempää opintojen viivästyminen, kun taas muulla koulutustaustalla (ei-ylioppilaat, joilla ammatillinen koulutustausta, ja ylioppilastutkinnon lisäksi muita tutkintoja suorittaneilla sekä ei tietoa -ryhmä) opiskelemaan tulleille oli tyypillisempää amk-opintojen keskeyttäminen kokonaan. Ylioppilastaustalla amk-opintoihin hakeutuneita amk-opiskelijoita erotteli edelleen ikä siten, että *nuorimpien* alle 19-vuotiaiden ja 20-vuotiaiden ryhmissä *opintojen viivästyminen oli yleisempää* kuin vanhemmissa ikäryhmissä (86 % ja 78 % vs. 67 % ja 51 %). Nämä nuorten ryhmät muodostivat neljänneksen (25,6 %) kaikista keskeyttäjästä ja viivästyneistä. Pelkällä ylioppilastaustalla opiskelemaan tulleita yli 25-vuotiaita erotteli edelleen sukupuoli: yli 25-vuotiaille miehille oli tyypillisempää opintojen keskeyttäminen ja naisille opintojen viivästyminen.

Ammatillisella koulutustaustalla ja ylioppilastutkinnon lisäksi ammatillisia opintoja suorittaneilla koulutusala oli ikää voimakkaammin opintojen keskeyttämistä ja viivästyistä erotteleva tekijä. *Ammatillisella koulutustaustalla opiskelemaan tulleille oli tyypillisempää opintojen keskeyttäminen.* Ammatillisen koulutustaustan ryhmä muodosti noin

Kuvio 14. AMK-opintonsa keskeyttäneiden ja opinnoissaan viivästyneiden ryhmittymisen taustamuuttujien suhteen (CHAID-analyysi)

puolet (51,5 %) koko opinnoissaan keskeyttäneiden ja viivästyneiden kohderyhmästä, mutta keskeyttäneiden osuus painottui erityisesti sosiaali- ja terveysalan sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alan opiskelijoissa (69,3 %). Näille aloille ammatillisella koulutustaustalla opiskelemaan tulleille on tyypillisempää opintojen keskeyttäminen kuin viivästyminen. Koulutusalan jälkeen muita kuin viime mainittua kahta alaa ammatillisella koulutustaustalla opiskelemaan tulleista erotteli edelleen vahvimmin ikä: keskeyttäminen oli yleisempää yli 21-vuotiaiden ikäryhmissä.

14 Opinnit vuonna 2003 aloittaneiden sosioekonominen asema ja tulot vuonna 2008

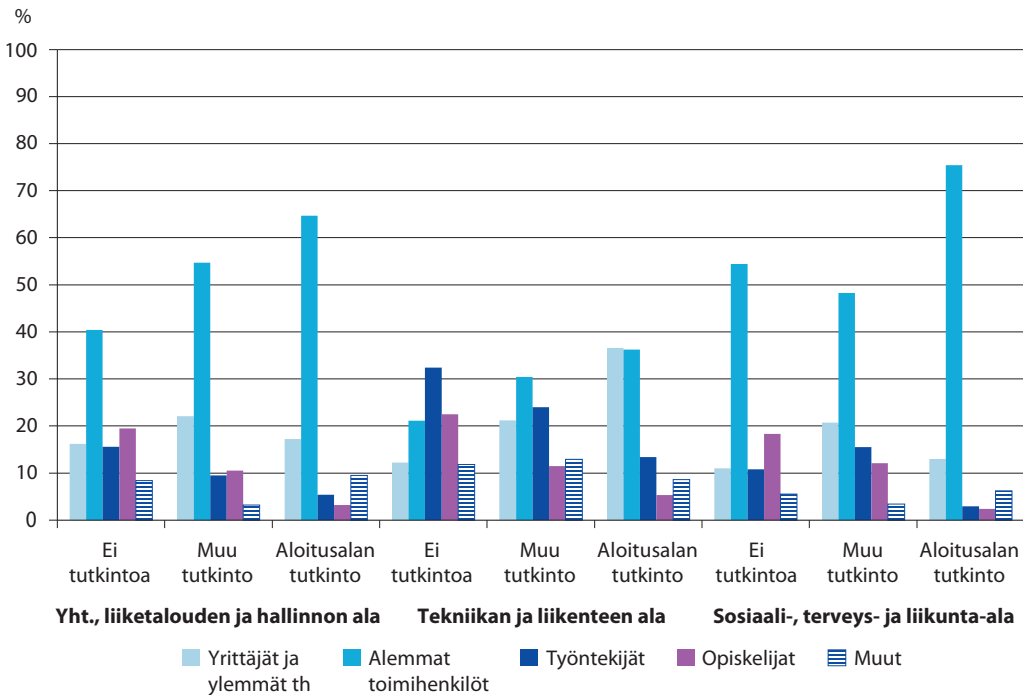
Viitisen vuotta opintojen aloittamisen jälkeen erilaiset koulutusurat ovat johtaneet amk-opiskelijat eriytyneisiin sosioekonomisiin asemiin ja tuloihin. Seuraavassa näiden koulutusurien tuottamia statuksia ja tuloja vertaillaan ryhmittäin ja aloittain vuoden 2008 tilanteen perusteella. Vertailuryhminä ovat *ei tutkintoa suorittaneet*, *muun tutkinnon suorittaneet* ja *aloitusalan tutkinnon suorittaneet*. Ryhmittelyä ei ole käytetty tutkimuksessa

muuten hyödynnettyä 6-luokkaista opintouratyypittelyä (keskeyttänyt, keskeyttänyt ja vaihto, viivästynyt jne.), jotta vertailtavat ryhmät olisivat riittävän suuria.

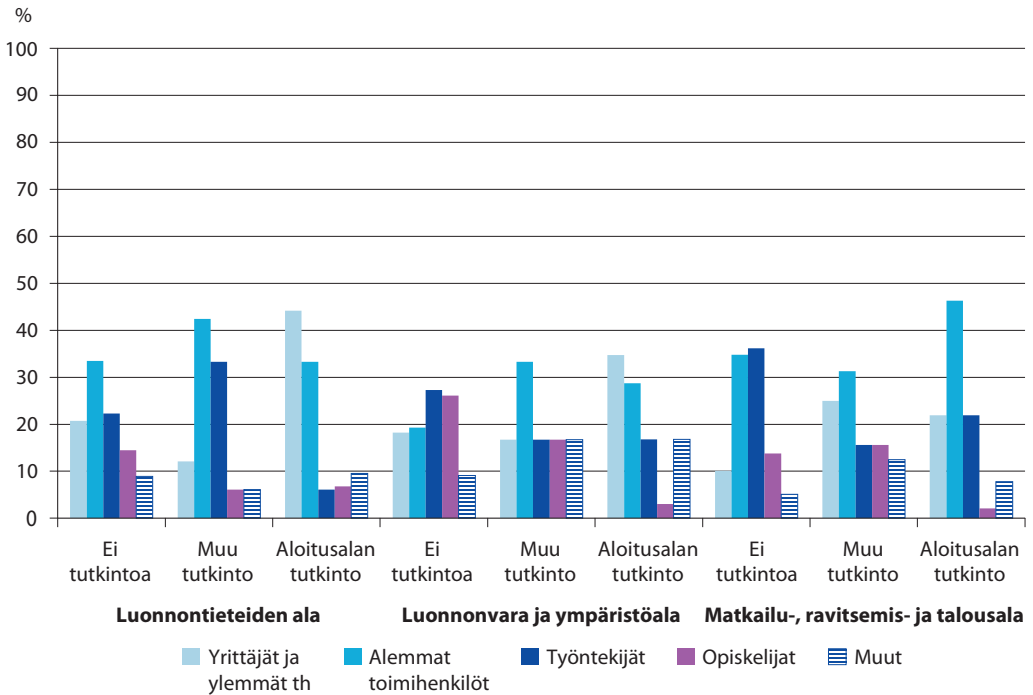
14.1 Sosioekonominen asema vuonna 2008

Sosioekonomisen aseman luokittelussa Tilastokeskuksen 7-luokkainen ryhmittely on tiivistetty 5-luokkaiseksi ryhmiin otoksessa kuuluneiden lukumäärän perusteella siten, että saadaan riittävän suuria ryhmiä (ks. liitetaulukko 10). Vertailussa käytetyt sosioekonomisen aseman luokat ovat 1) yrittäjät ja ylemmät toimihenkilöt, 2) alemmat toimihenkilöt, 3) työntekijät, 4) opiskelijat ja 5) muut (sisältää Tilastokeskuksen ryhmän eläkeläiset eli ryhmään kuuluvat eläkeläiset ja muut).

Oheisissa kuvioissa (15–17) koulutusalat on ryhmitelty siten, että kolme suurinta alaa esitetään ensimmäisessä kuvioissa: yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, tekniikan ja liikenteen ala sekä sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala. Humanistinen ja kasvatustieteiden ala sekä kulttuuriala ovat tutkinnon suorittamisen näkökulmasta läheisiä aloja. Samoin

Kuvio 15. Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon; tekniikan ja liikenteen sekä sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla opintonsa vuonna 2003 aloittaneiden sosioekonominen asema vuonna 2008

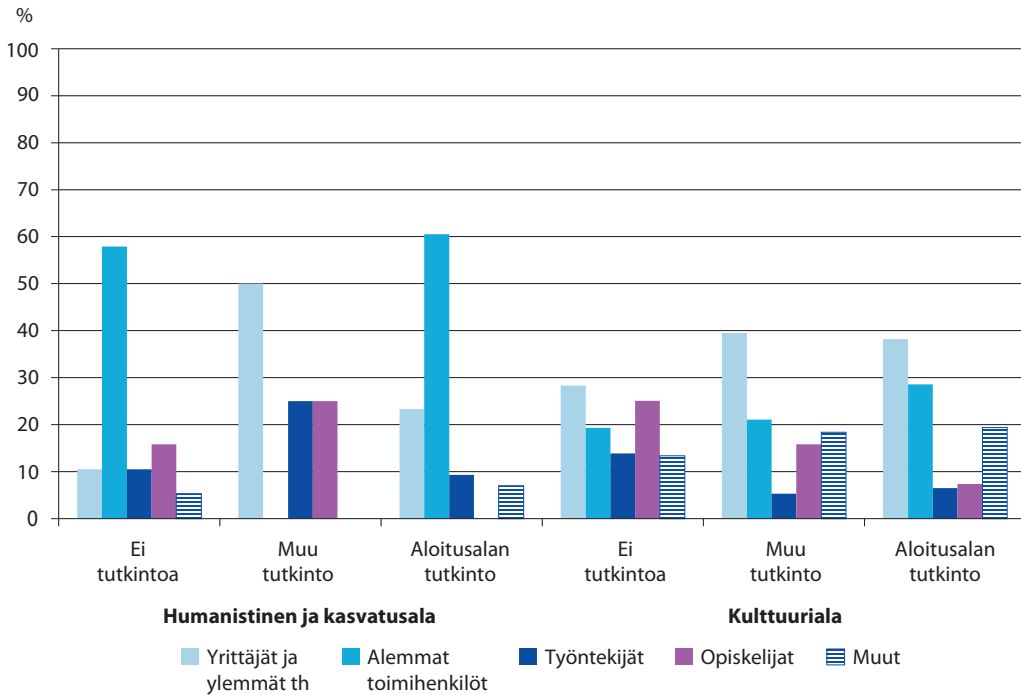

Kuvio 16. Luonnontieteiden; luonnonvara- ja ympäristö sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla opintonsa vuonna 2003 aloittaneiden sosioekonominen asema vuonna 2008

luonnontieteiden sekä luonnonvara ja ympäristöala ovat läheisiä aloja oman alan tutkinnon suorittaneiden osuuden perusteella.

Aloitusalan tutkinnon suorittaminen on tuottanut muihin ryhmiin (*ei tutkintoa, muu tutkinto*) nähden paremman sosioekonomisen aseman alasta riippumatta. Aloitusalan tutkinnon tuottama statusetu näkyy siinä, että aloitusalan tutkinnon suorittajista sijoittuu suurempi osuus yrittäjäksi ja yleemmiksi tai alemmiksi toimihenkilöiksi kuin muiden tutkintojen suorittajista tai ilman tutkintoa jääneistä. Aloitusalan tutkinnon suorittamisen tuottama statusvoitto näyttäisi olevan varmin humanistisella ja kasvatusalalla, missä sijoittuminen yrittäjäksi, yleemmäksi tai alemmaksi toimihenkilöksi oli yleisempää (84 % vs. 50 %) kuin muuhun tutkintoon alalta päätyneillä. Kuitenkin tällä alalla myös *ei tutkintoa* suorittaneista 68 % päätyi kahteen luokitteluun ylimpään sosioekonomiseen asemaan. Ala eroaakin muista aloista, sillä muilla aloilla myös muun tutkinnon suorittaneet olivat sijoittuneet paremmin kuin tutkintoa suorittamattomat. Myös luonnontieteiden ala on tällainen poikkeus.

Keskinkertaisen statusvoiton ryhmään, jossa aloitusalan tutkinto johtaa noin 20 % yleisemmin yrittäjäksi ja yleemmäksi tai alemmaksi toimihenkilöksi kuin muu tutkinto,

Kuvio 17. Humanistisella ja kasvatustieteiden sekä kulttuurialalla opintonsa vuonna 2003 aloittaneiden sosio-ekonomisen aseman vuonna 2008

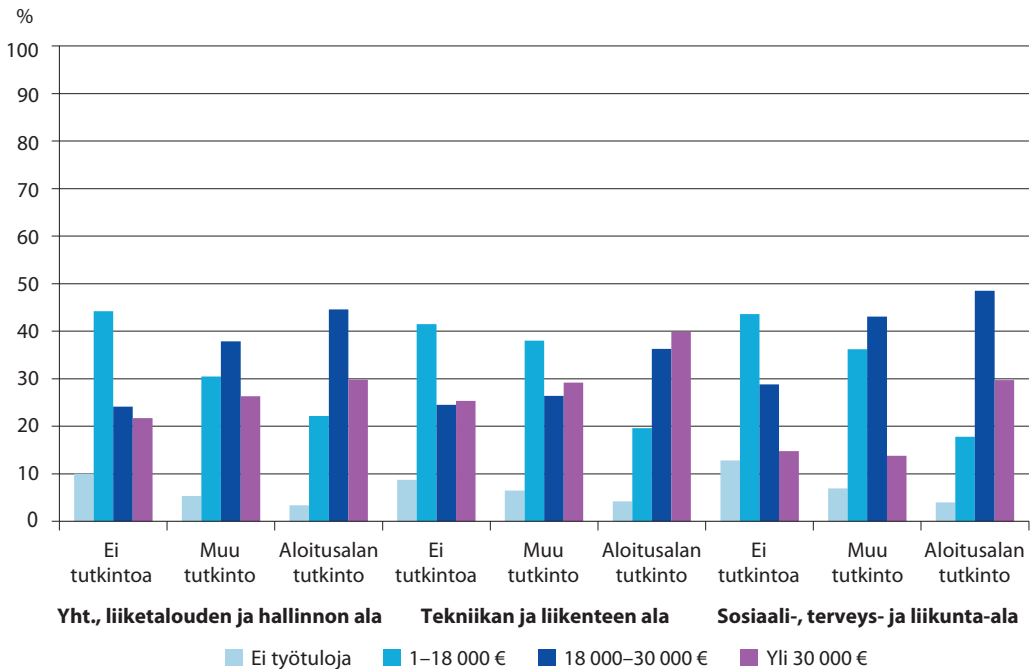
kuuluvat: luonnontieteiden ala, tekniikan ja liikenteen ala sekä sosiaali- ja terveystieteiden ala. Vaativamman statusvoiton varmuuden aloja suhteessa muun tutkinnon tai ei tutkintoa suorittaneiden ryhmiin olivat puolestaan: kulttuuriala, luonnonvara- ja ympäristöala sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousala. Näiltä aloilta päädyttiin noin 12–14 % yleisemmin aloitusalan tutkinnolla kahteen ylimpään sosioekonomiseen asemaan kuin muilla tutkinnoilla. Yhteiskunta, liiketalouden ja hallinnon ala poikkeaa edellä mainituista aloista puolestaan siten, että siellä ero aloitusalan tutkinnon ja muun tutkinnon suorittaneiden statusvoiton välillä oli muita aloja pienempi. Alan opiskelijat ovat ilmeisesti onnistuneet suuntaamaan koulutusvaihtonsa verrattain hyvin, sillä muun tutkinnon suorittajista siijoittuu kahteen ylempään ryhmään 76,8 % ja oman alan tutkinnon suorittajista 81,7 %.

14.2 Työtulot vuonna 2008

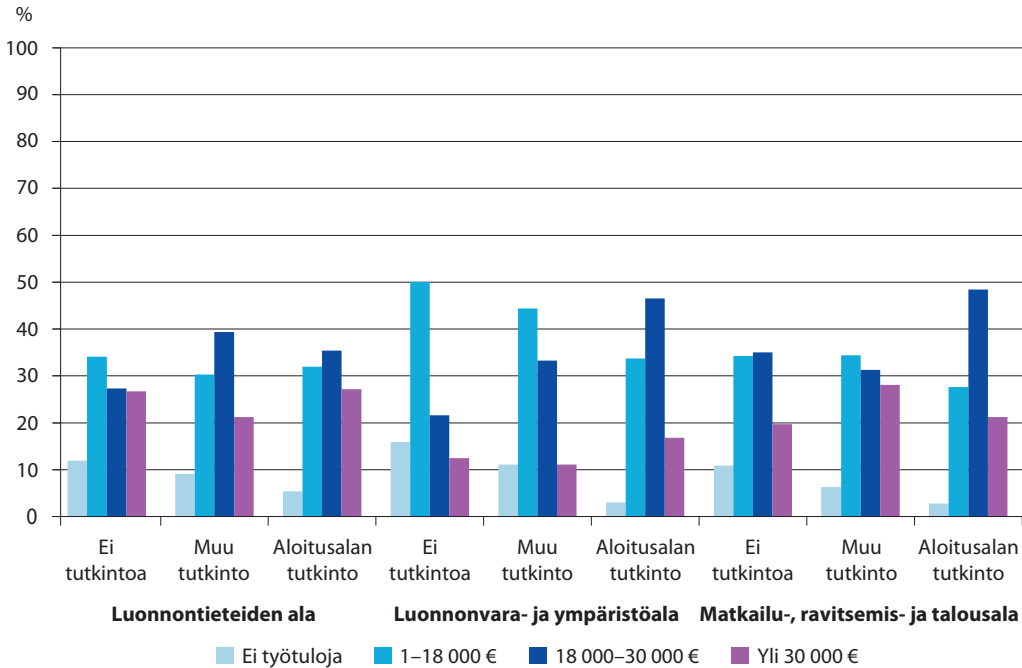
Kohdejoukko ryhmiteltiin vuoden 2008 ansioiden perusteella neljään tuloryhmään: ei tuloja, 1–18 000 €, 18 001–30 000 € ja yli 30 000 € ansainneisiin (kuviot 18–20, ks. liite-

taulukko 11). Aloitusalalan tutkinnon suorittaminen oli tuottanut amk-opiskelijoille yleensä paremmat tulot kuin muun tutkinnon suorittaminen tai opintojen keskeyttäminen. Tähän yleistykseen löytyi vain muutamia pieniä poikkeuksia. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalalta *muihin opintoihin* siirtyneet sijoittuivat jonkin verran aloitusalan tutkinnon suorittaneita useammin ylimpään yli 30 000 € tuloluokkaan vuonna 2008 (28,1 % vs. 21,2 %). Vastaavasti humanistisella ja kasvatusalalla *ei tutkintoa* suorittaneiden ryhmästä löytyi kymmenisen prosenttia enemmän yli 30 000 € ansainneita kuin aloitusalan tutkinnon suorittaneista (15,8 % vs. 4,8 %).

Parhaiten ansaitsivat vuonna 2008 tekniikan ja liikenteen aloitusalan tutkinnon suorittaneet, joista 39,8 % ansaitsi 30 000 € tai enemmän. Seuraavina aloina vertailussa tulivat yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, luonnontieteiden ala sekä sosiaali- ja terveys-, ja liikunta-ala. Näiden alojen opiskelijoista 27–30 % sijoittui ylimpään tuloryhmään. Humanistisen ja kasvatusalan sekä kulttuurialan tutkinnon suorittaneista vastaaviin tuloihin ylsi vain 4,8 % ja 12,6 %. Luonnonvara- ja ympäristöala sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousala sijoittuvat tässä tuloryhmävertailussa edellä mainittujen alojen väliin. Näiden alojen aloitusalan tutkinnon suorittaneista 16,8 % ja 21,2 % sijoittui samaan ylimpään yli 30 000 € ansainneiden tuloryhmään.

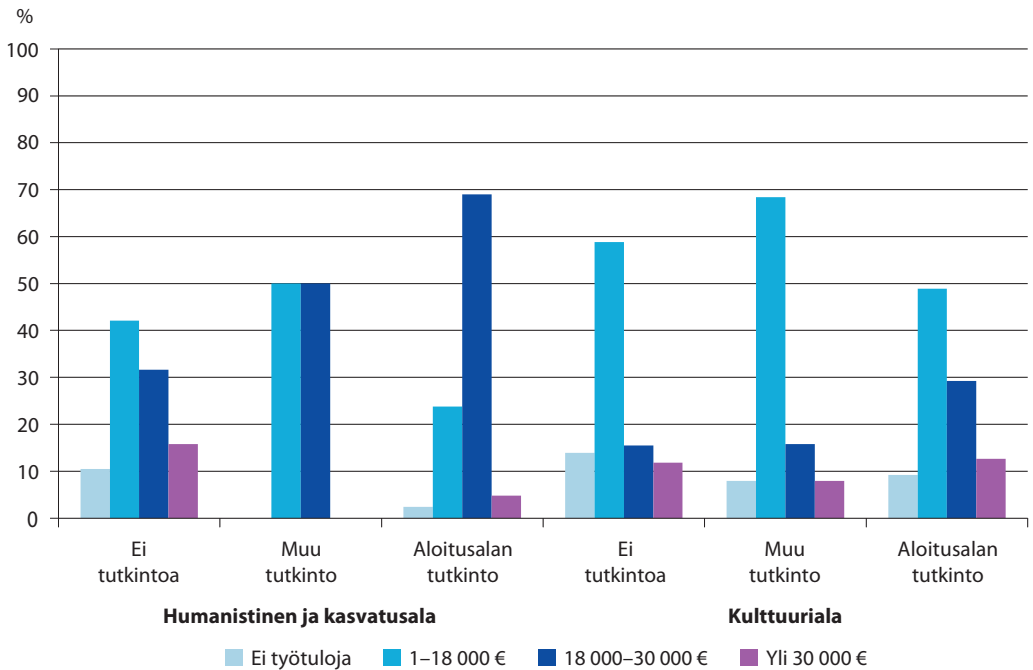
Kuvio 18. Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon; tekniikan ja liikenteen sekä sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla opintonsa vuonna 2003 aloittaneiden työtulot vuonna 2008

Kuvio 19. Luonnontieteiden; luonnonvara- ja ympäristö sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla opintonsa vuonna 2003 aloittaneiden työtulot vuonna 2008

Koulutuksen tuottama tuloetu tuli esille myös siten että ne, jotka *eivät olleet suorittaneet tutkintoa*, sijoittuivat yleensä muun tutkinnon tai aloitusalan tutkinnon suorittaneita useammin *ei työtuloja tai 1–18 000 €* ansainneiden ryhmiin. Tästä yleisestä trendistä poikkesi vain kulttuuriala, mistä muuhun tutkintoon siirtyneitä oli vielä ilman tutkintoa jääneitä useammin tuloryhmässä 1–18 000 € (68,4 % vs. 58,8 %). Kulttuurialalta valmistuneet sijoittuivat muita aloja huomattavasti useammin alimpiin tuloryhmiin: heistä 58 % aloitusalan tutkinnon suorittaneista ansaitsi alle 18 000 € vuonna 2008. Ero on huomattava seuraavina tuloryhmien ”hännänhuippuina” tuleviin luonnontieteiden ja luonnonvara- ja ympäristöalaan nähden, joista näihin tuloryhmiin sijoittui kuitenkin vain 37 %. Muilla aloilla näihin tuloryhmiin sijoittui alle 31 % aloitusalan tutkinnon suorittaneista. Niu- kimmin alimpiin tuloryhmiin sijoittui aloitusalan tutkinnon suorittajia sosiaali-, terveys- ja iikunta-alalta (21,8 %) ja tekniikan ja liikenteen alalta (23,8 %), mikä kertonee näiden alojen verrattain hyvistä työtilanteesta.

Työelämään siirtymisen tarkastelujaksoksi 2–3 vuotta on melko lyhyt aika, eikä kuvaa lopullista sijoittumista. Tietyllä tapaa ongelmalliselta koulutuksen houkuttavuuden näkökulmasta vaikuttaa kuitenkin, että ”parhaiten ansaitsevien” aloiltakin ammattikor-

Kuvio 20. Humanistisella ja kasvatus- sekä kulttuurialalla opintonsa vuonna 2003 aloittaneiden työtulot vuonna 2008

keakouluista aloitusalan tutkinnolla valmistuneista yli viidennes ansaitsi vain 18 000 € tai vähemmän. Tämä kertonee osaltaan nuorten työllistymisen vaikeuksista.

15 Yhteenveto ja pohdinta

15.1 Koulutusvalinnat ovat rakenteellisesti yksilöllistyneitä

Ammattikorkeakoulujen perustaminen on ollut osa suomalaisen korkeakoulutuksen tarjonnan laajenemista. Se on tuottanut valmistuneille parempia työllistymisen edellytyksiä. Ammattikorkeakoulututkintojen työllistymiselle tuottama etu on kuitenkin ollut ajoittain eriytyneitä ja yhteydessä tutkintojen sisällölliseen kehittämiseen ja uudistamiseen (Böckerman, Hämäläinen & Uusitalo 2009). Ammattikorkeakoulujärjestelmän vakinaistumisen myötä amk-tutkintojen asema on edelleen kehittynyt, ja kokonaisuutena niistä on tullut osa eriytyneitä korkeakoulutuksen sektoria.

Lukuisien tutkimusten mukaan nuorten siirtymät koulutusasteelta toiselle ja edelleen koulutuksesta työelämään ovat eriytyneitä sosioekonomisen taustan, aiemman koulutuksen, sukupuolen, kulttuuritaustan ja alueen mukaan. Näiden tekijöiden vaikutusta nuorten yksilöllisiin elämänkerrallisiin valintoihin on pyritty kuvaamaan esimerkiksi puhumalla rakenteellisesta yksilöllistymisestä. Rakenteellisella yksilöllistymisellä tarkoitetaan sitä, että monitasoiset rakenteelliset tekijät, kuten koulutustarjonta ja opintojen rahoitusmahdollisuudet, kietoutuvat yksilölle näkyvissä oleviin mahdollisuuksiin; yksilöt tekevät tulkintansa mahdollisuuksistaan sosiaalisten ja kulttuuristen mallien ja normien varassa. Teollistumisen aikakaudella toisen maailmansodan jälkeen siirtymät koulutuksesta työelämään olivat vielä väestötasolla satojen tuhansien ihmisten jakamia kollektiivisia kokemuksia. 2000-luvulle tultaessa siirtymäkuviot ovat monimuotoistuneet ja edellyttävät aiempaa enemmän yksilöllistä päätöksentekoa ja valintojen reflektointia. (Walther 2009; Quinn 2010.) Yksilöiden edellytykset valintojen tekemiseen kuitenkin vaihtelevat (ks. esim. Kivelä 2011).

Rakenteellinen yksilöllistyminen ilmenee esimerkiksi siten, että alueellisessa koulutustarjonnassa on eroja, ja jollei nuori ole valmis muuttamaan toiselle paikkakunnalle vaikkapa taloudellisista syistä tai epäitsenäisyyden vuoksi, alueellinen koulutustarjonta rajaa osaltaan nuoren mahdollisuuksia. Mikäli hän ei tunne riittävän hyvän opintotukea, tai koulutuksen tarjontaa, ongelmia on myös opinto-ohjauksessa. Nuori voi myös kokea omat opiskelunvalmiutensa riittämättömiksi (vaikka ne eivät sitä todellisuudessa olisikaan) tai olla haluton sitoutumaan opintoihin niiden edellyttämien taloudellisten ja ajallisten uhrausten vuoksi. Hän voi päättää, että aika opiskelulle on otollisempi myöhemmin esimerkiksi perhevelvoitteiden, työn tai harrastusten vuoksi. Edelleen hän voi valita koulutuspaikan kavereiden tai vanhempien ehdotuksia seuraten tai virheellisten oletusten tai väärän informaation pohjalta. Tällöin hän osittain itse rajaa omia mahdollisuuksiaan ja rakenteelliset ehdot kietoutuvat yksilön valintoihin.

Suomessa Honkosen (1997) tutkimuksessa, mutta myös englantilaisessa tutkimuksessa on havaittu sosioekonomisen taustan voivan tuottaa edellä kuvatun tapaista "polku-riippuvuutta". Englannissa korkeakoulutuksen sektorit ovat eriytyneet korkean statukseen "vanhoihin", ennen vuotta 1992 perustettuihin yliopistoihin ja matalamman statuksen "uusiin", vuoden 1992 jälkeen perustettuihin yliopistoihin. Korkeakoulusektorin laajenemisen myötä myös alemman koulutustaustan omaavien vanhempien lapset hakeutuvat korkeakoulutukseen. He hakeutuvat kuitenkin tavanomaisesti matalamman statuksen "uusiin yliopistoihin" (Hoelscher, Hayward, Ertl & Dunbar-Goddet 2010). Myös Suomessa useat aiemmat tutkimukset ovat tuoneet esille korkeakoulutuksen eriytyneisyyden ja eri alojen välisiä statuseroja (Liljander 1991; Honkonen 1997; Nori 2011).

15.2 Normitettujen opintopolkujen jojo-liikkeestä oppimisen spiraaliin?

15.2.1 Työelämän muutokset haastavat koulutuksen rakenteet ja sisällöt

Eurooppalaisessa keskustelussa nuorten koulutuksesta työelämään siirtymäpolkujen on todettu moninaistuneen. Selkeät yksisuuntaiset siirtymät koulutusasteelta toiselle ovat tulleet harvinaisemmiksi. Siirtymiä työelämään pitkittävät yhtäältä koulutustarjonnan monipuolistuminen ja laajeneminen. Toisaalta työmarkkinoiden näkymät ovat epävarmempia globalisoitumisen tuoman kilpailun vuoksi ja tuotantotapojen muutoksista seuraavien tehtävien ja uudelleenjärjestelyjen myötä. Samalla työpaikat tehostavat toimintojaan, ja monissa tehtävissä edellytetään monialaista osaamista. Tehtävien monialaistuminen ja vaatimustason nousu nostavat puolestaan koulutustarvetta. Näihin haasteisiin nuoret ja vanhemmatkin koulutukseen hakeutuvat pyrkivät jossain määrin vastaamaan moninkertaisella ja monialaisella koulutautumisella, etsien täydennyskoulutuksen vaihtoehtoja, täydentäviä alakokonaisuuksia tai vaihtamalla alaa. Ilmiön yhteydessä onkin viitattu kolmeen prosessiin: tutkintojen välttämättömyyteen työmarkkinoille pääsyn avaimeksi, moninkertaisen koulutautumisen muista hakijoista erottautumisen keinona sekä työllistymiseen vähemmän koulutusta edellyttäviin tehtäviin (Puhakka 2011). Euroopan tasolla koulutuspoliittisena strategiana muutoksiin vastaamiseksi on nähty elinikäinen oppiminen ja koulutusjärjestelmien rakentaminen elinikäisen oppimisen mahdollistavaksi (Silvennoinen & Tulkki 1998; Field 2000; European Council 2011).

15.2.2 Tuleeko opintoputkesta jojo vai spiraali?

Nuorten siirtymäpolkujen monimuotoistumista on tutkimuksissa kuvattu jojo- ja spiraalimetaforien avulla. Jojo-metafooralla on pyritty tavoittamaan siirtymien fragmentoituminen, osittaisuus ja paluut ”aiempiin” vaiheisiin. Siirtymien osittaisuus ja kokeilunomaisuus koskettavat monia nuorten elämänalueita kattaen asumisen, parisuhteen, itsenäistymisen vanhemmista, osallistumisen yhteiskunnalliseen toimintaan sekä oman elämäntyylin löytämisen. Koulutuksesta työelämään siirtymisen epätyypillistymistä onkin hahmotettu tyypittelemällä erilaisia siirtymäpolkuja. Tällaisia siirtymäpolkujen tyypejä ovat Waltherin (2009, 124) mukaan esimerkiksi:

- sujuvat siirtymät; siirtymiin ei sisälly suuria keskeytyksiä ja ne seuraavat odotusten mukaista institutionaalista logiikkaa ilman katkoksia.
- siirtymät ylöspäin; koulutuksellisten instituutioiden tarjoamat tasa-arvoiset mahdollisuudet tulevat hyödynnettyä. Sosioekonomiset siirtymät ylöspäin edellyttävät kui-

tenkin hyvää motivaatiota, pidempiä koulutusreittejä ja itsenäistymistä lapsuuden perheen sosioekonomisesta taustasta.

- institutionaalisesti ohjatut siirtymät; siirtymiin on sisältynyt mahdollisesti koulutuksen keskeyttämistä ja työttömyyttä. Vaikeudet on kuitenkin voitettu institutionaalisen ohjauksen, esimerkiksi opinto-ohjauksen tai työvoimahallinnon toimenpiteiden avulla.
- vaihtoehdotiset siirtymät; eivät seuraa institutionaalisia oletusarvoja, vaan ovat yksilöiden itse rakentamia uria. Tällainen ura voi olla esimerkiksi oman yrityksen perustaneella korkeakoulutuksen keskeyttäjäällä.
- pysähtyneet siirtymät; polut, joissa siirtyminen on erilaisten keskeytysten luonnehtimaa ja uhkana on syrjäytyminen koulutuksesta ja työelämästä. Institutionaalinen väliintulo olisi tarpeen.
- heikentyneet siirtymät: tällä tyyppillä viitataan riskien kertymiseen useilla elämänaluilla, jolloin uhkana on syrjäytymisen syveneminen.

Kvalitatiivisissa korkeakoulutuksen keskeyttämistä koskevissa tutkimuksissa on todettu, että nuorten koulutuksen keskeyttämiselle antamat subjektiiviset merkitykset voivat olla heille myös voimaantumisen ja vahvistumisen tarinoita (Quinn 2010). Samalla nuoret ovat kuitenkin hyvin tietoisia keskeyttämiseen liitetystä negatiivisista syrjäytymisen oletuksista. Siirtymät edellyttävät nuorilta identiteettityötä, ja epätäydellisten siirtymien, koulutuksen keskeyttämisen ja tutkinnotta jäämisen perustelu on nuorille usein vaikeaa ja muodostaa identiteetille haasteen. Problematisoituneiden siirtymien tarinat jäävätkin helposti vaietuiksi. Pyrkimys tavoitteessa pysymiseen, ”tarinan saattamiseen onnelliseen loppuun”, näkyy esimerkiksi tämän tutkimuksen aineistossa pitkittyneiden opintojen loppuunsaattamisena vielä vuonna 2009 ja myöhemminkin, minkä joustava järjestelmä on mahdollistanut.

Jojo-siirtymien metaforan rinnalle on esitetty tutkimuksessa spiraalisten opintopolkujen metaforaa. Metafora on nostettu korostamaan sitä, että muutos luonnehtii työelämää ja elämäntulkua ylipäättään, ja identiteettityö on kaikkien koulutuksellisten siirtymien haaste (Quinn 2010). Epätyypillisistä koulutusurista ja jojo-siirtymistä puhuminen voidaan tulkita väheksyväksi ja harhaanjohtavaksi, jollei jopa marginalisoivaksi, kun elinikäisen oppimisen näkymät joka tapauksessa edellyttävät opiskelijoilta jatkuvaa kouluttautumista ja koulutukseen palaamista. Yhteiskuntaan ja työelämään integroimisen kannalta heikentyneiden siirtymien identiteetin omaksunut oppija on ongelmallisempi kuin spiraalissa kulkija. Opintojen keskeyttämisen ja viivästymisen tulkitseminen vain yksilöllisen toimijuuden heikkoudeksi ja oikeiden valintataitojen puutteeksi voi myös muuttua julkiseksi diskurssiksi, joka peittää rakenteellisia ongelmia (ks. Colley & Hodkinson 2001). Tällaisia rakenteellisia haasteita ovat esimerkiksi koulutuksen sisällöllinen uudistaminen,

koulutuspaikkamäärien kohdentaminen ja täydennys- tai lisäkoulutuksen tai alanvaihdon mahdollistavan koulutuksen joustava ja monimuotoinen järjestäminen.

15.3 Opintourien tarkastelussa käytetty aineisto

Ammattikorkeakoulu-opiskelijoiden osalta tutkimustehtävänä oli kuvata erilaisten opintourien yleisyyttä ja etsiä niitä yksilöllisiä ja yhteisöllisiä taustatekijöitä, jotka selittävät opiskelijoiden ryhmittymistä erilaisille urille. Tutkimus perustuu (n = 6451) satunnaisotokseen vuonna 2003 amk-opintonsa aloittaneista. Aineistona ovat Tilastokeskuksen rekisteriaineistot: Opiskelijat -tiedosto, tutkinto- ja väestörekisteri sekä työssäkäyntitilasto. Eri koulutusalat ovat edustettuina suhteessa niiden kokoon. Tuloksissa on lisäksi kuvattu opiskelemaan hakeneiden ja opintonsa aloittaneiden osuuksia AMKOTA:n pohjalta. Tilastokeskuksen rekisteriaineistojen pohjalta on analysoitu opiskelijoiden taustan (sukupuoli, ikä, aiemmat opinnot, vanhempien korkein koulutus ja sosioekonominen asema) eriytymistä aloittain ja uratyypeittäin, amk-opiskelijoiden erilaisia tutkimuksen seuranta-aikana 2003–2008 valmiiksi saamia tutkintokombinaatioita, koulutuksen vaihtoa, opintojen koko- ja osa-aikaisuutta, uratyypin alueellista eriytymistä sekä amk-opinnot vuonna 2003 aloittaneiden vuoden 2008 tuloja ja sosioekonomista asemaa. Lisäksi koulutusurille ja uratyyppeihin ryhmittymistä ohjaavia tekijöitä on selvitetty erikseen vertailemalla aloitusalan tutkinnolla valmistuneita ja opintonsa keskeyttäneitä muihin opiskelijoihin sekä opintonsa keskeyttäneitä opinnoissaan viivästyneisiin. Tähän yhteenvedoon on koottu vain lyhyesti keskeiset päätulokset. Tarkemmat ammattikorkeakoulusektoria koskevat alakohtaiset tulokset löytyvät edellisistä luvuista ja niiden taulukoista ja kuvioista, sekä liitetäulukoista. Ammattikorkeakoulujen, ammatillisten nuorten perustutkintojen ja yliopistosektorien uratyypin vertailua löytyy tutkimusraportin loppupuolelta luvusta 5.

15.4 Tulokset vuonna 2003 opintonsa aloittaneista

15.4.1 Sisäänotettujen määrä yhteydessä opintojen keskeyttämiseen ja viivästymiseen: valmistuneita niukasti erityisesti luonnontieteiden ja tekniikan ja liikenteen aloilla

Ammattikorkeakouluopintojen valmistumista ja vaihtamista luonnehtivat huomattavat alojen väliset erot. Niukimmin valmistuivat ja useimmin keskeyttivät tekniikan ja liikenteen ja luonnontieteiden alojen opiskelijat. Seuranta-aikana 2003–2008 näiltä aloilta valmistui niukimmin opiskelijoita: tekniikan ja liikenteen alan opiskelijoista valmistui 37 %

ja luonnontieteiden alalta 40 % opiskelijoista. Kolmannella heikon valmistumisen alalla, luonnonvara- ja ympäristöalalta valmistui vastaavasti 49 %, kun kaikkien alojen keskiarvo oli 51 %. Luonnontieteiden ja tekniikan ja liikenteen koulutusaloilla myös opintojen keskeyttäminen ja viivästyminen on muita aloja yleisempää ja valmistuminen tavoiteajassa harvinaisempaa kuin muilla aloilla.

Yleisintä opintojen keskeyttäminen oli luonnontieteiden alalla. Siellä 22 % opiskelijoista keskeytti opintonsa, kun kaikkien alojen keskiarvo oli 15 %. Tekniikan ja liikenteen koulutusaloilla keskeyttäneitä oli 16 %. Molemmilla aloilla oli lisäksi keskeyttämisen jälkeen muihin opintoihin hakeutuneita muutaman prosentin verran. Samoin opintojen pitkittyminen oli näillä aloilla muita koulutusaloja yleisempää (16 % ja 18 % vs. kaikkien alojen keskiarvo 12 %). Luonnonvara-alan opiskelijoille oli em. alojen tapaan hyvin tyydyttävää opintojen pitkittyminen ilman muita opintoja (14 %) ja muiden opintojen ohessa (14 %). Lisäksi myös siellä oli runsaasti opintosuuntaansa vaihtaneita (4 %). Runsaimmin aloitusalan tutkintoja suorittivat seuranta-aikana sosiaali- ja terveysalan sekä humanistisen ja kasvatustieteiden opiskelijat (67 % ja 65 %).

Keskeyttäminen ja valmistuminen näyttävätkin olevan yhteydessä muiden tekijöiden ohessa alalle sisäänotettujen määrään eli siihen, miten helppoa opiskelijaksi oli päästä. Ammattikorkeakouluihin hakeneiden määrät suhteessa opintonsa aloittaneisiin vaihtelevat huomattavasti aloittain. Vuonna 2003 opiskelemaan otettiin eniten opiskelijoita suhteessa hakeneisiin tekniikan ja liikenteen, luonnontieteiden ja luonnonvara- ja ympäristöaloille. Näille aloille sisäänotettujen amk-opiskelijoiden osuudet olivat 34–43 %. Vuosiin 2009–2010 siirryttäessä näiden alojen sisäänotto oli edelleen kasvanut 43–53 %:iin (ks. taulukko 3).

15.4.2 Myös opiskelijoiden taustat – ikä ja sukupuoli – ovat eriytyneitä aloittain

Tarkasteltaessa opiskelijoiden ikää, sukupuolta, ja aiempia opintoja, tekniikan ja liikenteen sekä luonnonvara- ja ympäristöala erottuvat siten, että niissä 19-vuotiaiden ja sitä nuorempien opiskelijoiden osuudet ovat verrattain suuret muihin aloihin verrattuna. Kun kaikilla aloilla on 19-vuotiaiden ikäryhmään kuuluvia opiskelijoita keskimäärin 19 %, luonnonvara- ja ympäristöalalla sekä tekniikan ja liikenteen alalla nuoria aloittajia on 27 % ja 26 %. Tekniikan ja liikenteen sekä luonnonvara- ja ympäristöalojen keskeyttämisprofiili ei kuitenkaan selity nuorten aloittajien keskimääräistä suuremmalla osuudella, sillä myös humanistisella ja kasvatustieteiden alalla nuoria aloittajia on 30 %. Samalla kolmannen niukan valmistumisen alan, luonnontieteiden koulutusalan, aloittajista pääosa on vanhempaa ikäryhmää: 21–24-vuotiaita ja sitä vanhempia (liki 70 %). Tekniikan ja liikenteen, ja luonnontieteiden alat ovat myös voimakkaasti miesvaltaisia. Aloilla on miehiä 85 % ja

65 %. Kolmas matalan läpäisyn ala, luonnonvara- ja ympäristöala on naisvaltaisempi: alan opiskelijoista on naisia 54 %.

Ammattikorkeakoulujen koulutusalat ovat erityisesti ammatilliseen perustutkintokoulutukseen, mutta myös yliopistokoulutukseen nähden voimakkaasti sukupuolen mukaan jakautuneita. Yliopistokoulutuksesta löytyy myös ammattikorkeakoulutusta voimakkaammin sukupuolen mukaan eriytyneitä aloja, mutta niitä läheisesti vastaavia tutkintoja ei tarjota amk-koulutuksessa. Tällaisia yliopistokoulutuksen aloja ovat esimerkiksi naisvaltaiset psykologia ja farmasia. Koulutusalojen sukupuolenmukainen jakautuminen heijastunee ammattikorkeakoulujen tekniikan ja liikenteen ja luonnontieteiden alojen heikkoon läpäisyyn ja muita aloja suurempiin keskeyttäneiden ja viivästyneiden osuuksiin yhtäältä asevelvollisuuden suorittamisen kautta. Toisaalta alojen suuri opintonsa aloittaneiden osuus suhteessa hakeneisiin tekee aloista matalan kynnyksen hakupaikkoja. Nuoret miehet hakenevatkin näille aloille osittain ”varmuuden vuoksi” ja ajattelevat ehtivänsä harjontaa vielä asevelvollisuusaikana. Niillä aloilla, joissa sisäänotettujen suhteellinen osuus verrattuna hakeneisiin on pienempi, on saatu valmistumismäärien perusteella opintoihinsa paremmin sitoutuneita opiskelijoita.

15.4.3 Pohjakoulutus eriyttää opintouria koulutusaloittain

Tekniikan ja liikenteen ala erottuu sukupuolen ja aloitustiensä lisäksi myös opiskelijoiden pohjakoulutuksen perusteella. Alan amk-opiskelijoista on ammatillista tietä opiskelemaan tulleita 34 %, kun kaikkien muiden alojen keskiarvo on 24 %. Yli puolet, 55 %, amk-opiskelijoista on tullut opiskelemaan lukiopohjalta. Ylioppilastutkinnon lisäksi ammatillisen perustutkinnon suorittaneita oli 13 %. Lisäksi kahdella prosentilla oli koulutustaustanaan opisto-, yliopisto- tai amk-tutkinto. Ylioppilastaustalla opiskelemaan tulleita on runsaimmin kulttuurialalla, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla sekä humanistisella ja kasvatustieteiden alalla (66 % – 61 %).

Ammattikorkeakouluun tullaan opiskelemaan tavanomaisesti yhden tutkinnon pohjakoulutuksella: 70 % opiskelijoista on takanaan joko ylioppilas- tai ammatillinen perustutkinto. Kahden tutkinnon jälkeen opintoihin hakeutuvia on 19 % – näistä pääosa on ylioppilastutkinnon lisäksi ammatillisen perustutkinnon suorittaneita. Lisäksi ammattikorkeakouluopintoihin hakeutui jo aiemmin kolme tai useampia tutkintoja suorittaneita 6 %. Nämä useampia tutkintoja suorittavat opiskelijat ovat sitä ryhmää, jotka pyrkivät erottautumaan muista työnhakijoista paremman tai monialaisen koulutuksen avulla, ovat alanvaihtajia tai joilla on työllistymisen vaikeuksia alueellisista tai muista syistä. Tekniikan ja liikenteen alalle on muita aloja tyypillisempää se, että aloittaneilla on takanaan vain yksi aiempi koulutus (77 %).

15.4.4 Koulutusalojen arvostuserot näkyvät vanhempien sosioekonomisessa asemassa

Amk-opintoihin hakeutuvien opiskelijoiden vanhempien koulutustaso heijastelee koulutusalojen keskinäistä statusta, mutta ei (ryhmittelyanalyysien perusteella) vaikuta erityisesti alakohtaiseen opintojen valmistumiseen. Alat ovat hakijaprofileiltaan eriytyneitä jo koulutukseen hakuvaiheessa. Kulttuurialan opintoihin hakeutuville on muita aloja yleisempää, että vanhemmilla on alemman tai ylemmän asteen korkeakoulututkinto (33 % vs. ka 22 %). Kulttuurialan opiskelijoiden vanhemmista vastaavasti myös 25 % oli ylempiä toimihenkilöitä, kun muiden alojen keskiarvo oli 16 %. Muista koulutusaloista erottui luonnonvara- ja ympäristöalan opiskelijoiden vanhempien yrittäjävaltaisuus (29 %), mikä selittyy sillä, että monet agrologikoulutukseen hakeutuvat tulevat maatalousyrittäjäperheestä.

15.4.5 Opintojen kulku

Amk-tutkintojen tavoitepituudet ovat 3,5 vuotta, neljä vuotta tai 4,5 vuotta. Pääosa tutkinnoista on 3,5- tai 4-vuotisia. Tutkimuksen seurantajakson pituus oli viisi vuotta (syyskuu 2003–elokuu 2008, 64 kk). Opiskelijoilla oli (4,5-vuotisia tutkintoja lukuun ottamatta) kohdejoukon enemmistön osalta mahdollisuus käyttää lain heille suoma oikeus suorittaa opinnot yhtä vuotta niiden laajuutta pidemmässä ajassa tutkimuksen seurantajakson aikana. Opiskelijoilla on myös oikeus ilmoittautua poissaoleviksi kahden lukuvuoden ajan. Ilmoittautumisen poissaolevaksi voi tehdä yhdeksi lukuvuodeksi kerrallaan. Tutkimuksen seuranta-aika, reilut viisi vuotta, ei kata kaikkea lain opiskelijoille suomaa joustoa. Nuorten aikuisten elämänvaiheen vuoksi ja viitenä vuotena valmistuneiden osuuksien perusteella joustot näyttävät olevan tarpeellisia, jotta enemmän tutkintoja tulisi valmiiksi. Opiskelijoiden koulutusurat ovat tulosten mukaan hyvin yksilöllisiä ja niihin heijastuvat muiden muassa alojen työllisyysnäkömät, koulutuskilpailu, paremman koulutuspaikan haku ja opintojen ja muun elämän rahoittaminen työssäkäynnillä.

Viidessä vuodessa puolet valmistui

Amk-opiskelijoiden osalta koulutusurien yksilöllisyys ja koulutusalaprofilien eriytyneisyys tulevat esille esimerkiksi opiskelijoiden aloitusikien eroissa, koulutustaustoissa, valmistuneiden osuuksissa sekä seurantajaksolla suoritetuissa tutkintokombinaatioissa. Aloitusalan tutkinnon suoritti tutkimuksen kohdejoukon amk-opiskelijoista seurantajaksolla 51 %. Heistä 3 % suoritti aloitusalan tutkinnon lisäksi toisen tai kolmannen tutkinnon eli

aloitusalan tutkinto ei ollut heille ainoa seurantavuosina tehty tutkinto. Nämä tapaukset selittyvät osittain hyväksilukemisella ja tutkintojen täydentämisellä sisällöllisesti läheisillä tutkinnoilla. Tilastokeskuksen kokonaisaineistossa oli samassa aloittajaikäluokassa vuoden 2008 loppuun valmistuneita 55 % ja vuoden 2009 loppuun mennessä 62 % (Tilastokeskus: Opintojen kulku 2008, 2009). Tulosten pientä eroa selittää se, että Tilastokeskuksen kokonaisaineistossa tulevat kattavammin esille myös pienet alat.

Koulutusta vaihtoi yli neljännes

Tutkimuksessa vuosina 2003–2008 seuratuista amk-opiskelijoista pääosa eli 73 % opiskeli ilman koulutuksen vaihtoa. Koulutusta vaihtaneita oli yhteensä kuitenkin 27 %, joista yliopistoon vaihtaneita (samalle ja/tai eri alalle) oli 9 %. Ammatilliselle toiselle asteelle vaihtaneita oli 9 % ja lisäksi 22 opiskelijaa, jotka olivat siirtyneet suorittamaan opintoja sekä ammatilliselle toiselle asteelle että yliopistoon (0,2 %). Amk:n sisällä koulutusohjelmaa vaihtaneita oli 7 % ja lisäksi muita vaihtoja tehneitä 1,5 % (n = 100). Koulutuksen vaihtaminen yleistyi kaikki vaihdot huomioiden melko tasaisesti rekisteriseurantatietojen mukaan opintojen edetessä vuodesta 2003 vuoteen 2008. Vuonna 2008 samassa aloitusalan koulutuksessa jatkoi enää 16 %, kun valtaosa oli valmistunut tai siirtynyt muihin opintoihin.

Amk-opintojen lisäksi vuonna 2003 opintonsa aloittaneista opiskelijoista 15 % oli suorittanut amk-opintojen ohessa valmiiksi ylioppilastutkintoja, nuorten ammatillisia perustutkintoja ja maisterintutkintoja yliopistossa. Seuranta-aikana jonkun tutkinnon suorittaneista pelkän amk-tutkinnon suorittaneita oli 85 % (taulukko 9). Aloitusalan tutkinnon suorittaneina runsaimmin opiskelijoita valmistui sosiaali- ja terveysalalta (65 %) ja humanistiselta ja kasvatusalalta (62 %). Heikoimmat keskimääräisen läpäisyn alat olivat tekniikka ja liikenne (34 %), luonnontieteet (36 %) ja luonnonvara- ja ympäristöala (45 %), kuten tuli esille edellä. Aiempien opintojen tai työkokemuksen hyväksilukemisen voi olettaa nopeuttaneen valmistumista erityisesti yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon, sosiaali-, terveys- ja liikunta- sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla, missä kolmessa vuodessa valmistuneita oli muita aloja enemmän, yhteensä 6 %–10 %.

Osa-aikainen opiskelu yleistä

Osa-aikaisen opiskelun yleisyys selittää osaltaan valmistuneiden osuuden jäämistä alhaiseksi. Osa-aikaiseksi opiskelijaksi jonakin seurantajakson vuotena ilmoittautuneita opiskelijoita oli 56 %, kun kokoaikaisesti kaikkina vuosina opiskelleita oli 44 %. Kahtena vuotena osa-aikaiseksi opiskelijaksi ilmoittautuneita oli parikymmentä prosenttia. Osa-aikainen opiskelu on useimmiten sidoksissa työssäkäyntiin, mutta voi johtua myös esi-

merkiksi perheeseen tai terveyteen liittyvistä syistä. Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastojen mukaan vuosina 2003–2008 amk-opiskelijoista kävi töissä 51 %–60 % (Tilastokeskus 2011). Tilastoidut työssäkäyntijaksot voivat kuitenkin olla varsin lyhyitä tai kesäaikaan sijoittuvia, joten osa-aikaopiskelun valitseminen kuvaa paremmin opiskelijoiden kokemuksen muiden velvoitteiden yleisyyttä. Osa-aikaopiskelijaksi ilmoittautuessaan opiskelija on itse arvioinut, ettei ehdi opiskella kokoaikaisesti työn, perhevelvoitteiden, harrastusten tai jonkun muun syyn vuoksi.

Tyypillisin syy osa-aikaopiskelulle on todennäköisesti työssäkäynti. Esimerkiksi Eurostudent- tutkimuksen tulosten mukaan vain puolet opiskelijoista arvioi, että heillä on riittävästi tuloja kattamaan kuukausittaiset menot ja liki 40 prosenttia katsoi, ettei heillä ole riittävästi rahoitusta (Saarenmaa, Saari & Virtanen 2010; Halonen, Heinonen, Hiltunen, Moisio & Piironen 2011). Luvut näyttävät sopivan hyvin yhteen osa-aikaisen opiskelun kanssa.

Käsitykset opiskelijoiden työssäkäynnin vaikutuksesta valmistumiseen ja työkokemuksen merkityksestä myöhemmälle työllistymiselle vaihtelevat suuresti intressiryhmittäin. Työelämän näkökulmasta opiskelijoiden työpanos on merkityksellinen monilla toimialoilla. Esimerkiksi vuonna 2006 opiskelijoiden osuus työllisistä oli 26 % myyjien, tuotesittelijöiden ja mallien ammattiryhmässä (Aho, Hynninen, Ruoholinna & Vanttaja 2010). Vastaavasti se oli 18 % muiden palvelutyöntekijöiden ammattiryhmässä (mt.). Opiskelijat toivovat usein toimeentulon lisäksi parantavansa työssäkäynnillä omia myöhempiä työllistymismahdollisuuksiaan (ks. myös Kempainen 2011).

15.5 Uratyypit

Amk-opiskelijat jaettiin muiden koulutusalojen tapaan kuuteen opintouratyyppiin: 1) keskeyttänyt opinnot, ei vaihtoa muihin opintoihin (15 %), 2) keskeyttänyt amk-opinnot ja vaihtanut muuhun koulutukseen (3 %), 3) opinnot viivästyneet, ei vaihtoa muihin opintoihin (12 %), 4) opinnot viivästyneet ja on muita opintoja (11 %), 5) suorittanut muun tutkinnon (8 %), ja 6) suorittanut aloitusalan tutkinnon (51 %). Viivästyneitä ja keskeyttäneitä erottelevana tekijänä on tarkastelussa amk-opintoihin läsnä olevaksi ilmoittautumisen lopettaminen. Opinnoissaan viivästyneet ovat edelleen ilmoittautuneet ammattikorkeakouluun läsnä olevaksi. He ovat tämän perusteella aikoneet tehdä opintoja ja halunneet säilyttää opiskelupaikkansa opintojen viivästyemisestä huolimatta. Opintouratyyppiä tarkasteltiin myös edelleen taustamuuttujien suhteen.

Sukupuoli, pohjakoulutus, ikä ja vanhempien sosioekonominen tausta erottelevat uratyyppejä

Aloitusalan tutkinnon valmiiksi saattaminen oli tyypillisempää amk-opiskelijanaisille kuin miehille. Naisista 66 % suoritti aloitusalan tutkinnon ja miehistä 34 %. Miehet olivat enemmistönä muissa uratyypeissä. Opintojen keskeyttäminen oli tyypillisempää vanhimalle ikäryhmälle; opintonsa keskeyttäneissä oli enemmän yli 25-vuotiaita tai vanhempia opiskelijoita kuin muissa uratyypiryhmissä. Opintojen pitkittyminen ja vaihtaminen oli sen sijaan tyypillisempää nuoremmille ikäryhmille. (Tarkemmat taustatekijöiden tarkastelut osoittivat kuitenkin, että iän lisäksi myös sukupuoli ja taustakoulutus erottelivat ryhmiä.) Pelkän ylioppilastutkinnon ennen amk-opintoja suorittaneet keskeyttivät opintonsa muilla koulutustaustoilla opiskelemaan tulleita harvemmin. Toisaalta ylioppilastaustaisia oli keskimääräistä enemmän viivästyneiden ja vaihtaneiden joukossa. Ylioppilastaustaiset opinnoissaan viivästyneet ja koulutusta vaihtaneet lienevät avoimien opintopolkujen opiskelijoita, jotka pyrkivät korkeamman statuksen tai mieluisempiin opiskelupaikkoihin (ks. luku 1.1 edellä). Vastaavasti ylioppilastutkinnon lisäksi korkea-asteen opintoja tai ammatillisia opintoja suorittaneet valmistuivat keskimääräistä yleisemmin (56 % ja 62 %).

Niukimmin aloitusalan tutkintoja suorittivat pelkällä ammatillisella koulutustaustalla opiskelemaan tulleet (45 %), mutta he eivät olleet kuitenkaan tyypillisimpiä opintojen keskeyttäjiä. Muilla koulutustaustoilla keskeyttäminen oli yleisempää. Vanhempien sosiaalinen tausta erotti voimakkaimmin keskeyttäneiden ryhmää muista ryhmistä siten, että keskeyttäneiden vanhemmissa oli enemmän niitä, joiden vanhempien sosioekonominen tausta oli opiskelija, muu tai tuntematon.

Tekniikan ja liikenteen ja luonnontieteiden alojen amk-opintojen loppuunsaattamisen ongelmat nousivat esille myös uratyypitarkastelussa. Näillä aloilla oli muihin aloihin nähden enemmän opintonsa keskeyttäjiä (16 % ja 22 %) sekä opinnoissaan viivästyneitä (16 % ja 18 %). Luonnonvara- ja ympäristöalan opiskelijoille oli muita aloja yleisempää opintojen pitkittyminen muiden opintojen vuoksi (14 %).

Koulutuksen vaihdon eli muihin opintoihin ilmoittautumisen tarkastelu suhteessa uratyyppeihin toi esille kaksi trendiä. Koulutuksen vaihto lisääntyy kokonaisuutena katsottuna tasaisesti koko opintojen ajan, mutta opintojen lopettaminen (ilman muiden opintojen aloittamista) on tyypillisempää opintojen alkuvuosina. Opintojen lopettaminen (ts. keskeyttäminen ilman ilmoittautumista opiskelemaan muualle) vähenee siirryttäessä vuodesta 2004 kohti vuotta 2008 (24 % → 19 %). Sen sijaan amk-opintojen keskeyttäminen ja muihin opintoihin vaihto (ts. ilmoittautuminen opiskelijaksi toiseen oppilaitokseen) yleistyy siirryttäessä vuodesta 2004 vuoteen 2008 (0 % → 46 %).

Alueelliset erot pieniä vertailtaessa maakuntia

Vertailtaessa opintouratyyppeiden yleisyyttä maakunnittain tuli esille, että opintojen keskeyttäminen oli yleisintä Pohjois-Karjalassa ja Uudellamaalla, missä opintonsa keskeytti 19 % ja 18 % opiskelijoista. Erot muihin maakuntiin olivat kuitenkin 3–4 % luokkaa, kun (kaikkien maakuntien) keskiarvo keskeyttäneiden määrässä oli 15 %. Muiden kuin aloitusalan tutkintojen suorittaminen oli muita maakuntia yleisempää Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla, Kainuussa, Lapissa ja Ahvenanmaalla. Aloitusalan tutkinnon suorittaminen oli muita maakuntia yleisempää Päijät-Hämeessä, Etelä-Karjalassa, Pohjois-Savossa, Keski-Suomessa, Etelä-Pohjanmaalla ja Itä-Uudellamaalla, missä aloitusalan tutkinnon suorittaneita oli 56 %–70 % (vs. kaikkien maakuntien keskiarvo 51 %). Opintojen ohjauksessa ja koulutuksen prosesseissa näyttäisikin olevan jonkin verran maakunnittaisia eroja, mikä näkyy erityisesti muihin opintoihin siirtymisessä. Toisaalta suurimpien koulutusalojen tarkastelu toi esille, että maakuntien eri koulutusalayksiköiden välillä oli läpäisyssä eroja. Luotettavampien tietojen saaminen yksikkökohtaisista eroista edellyttäisi kuitenkin useiden vuosien tai kokonaisaineiston seuranta, sillä tässä otoksessa varsinkin pienempien yksiköiden edustavuus ei ole tyydyttävä.

15.6 Uratyyppejä selittävät tekijät

Amk-opiskelijoiden ryhmittymistä selittäviä taustatekijöitä selvitettiin CHAID-analyysin avulla vertaillen aloitusalan tutkinnon suorittaneita muihin opiskelijoihin, amk-opinnot keskeyttäneitä muihin opiskelijoihin ja opintonsa keskeyttäneitä ja opinnoissaan viivästyneitä keskenään. Kaikissa tarkasteluissa vertailut taustamuuttujat olivat sukupuoli, ikä, aiempi koulutustausta, koulutusala, ja vanhempien korkein koulutus. Vanhempien korkein koulutus ei erotellut ryhmiä merkittävästi missään näistä analyysistä (toisin kuin yliopistoa koskevassa tarkastelussa).

Aloitusalan tutkinnon suorittaminen yhteydessä sukupuoleen ja alaan, sekä ikään tai aiempiin opintoihin

Aloitusalan tutkinnon suorittamista erottelevia tekijöitä olivat ensisijaisesti sukupuoli ja ala, mikä heijastelee osaltaan amk-opintojen koulutusalojen voimakasta sukupuolen mukaista eriytymistä. Sosiaali- ja terveys- ja liikunta-alan, matkailu- ja ravitsemisalalan sekä humanistisen ja kasvatustieteiden naiset valmistuivat varmimmin. Näiden alojen naisista aloitusalan tutkinnon suoritti keskimäärin 68 %. Vastaavasti miesten niukan valmistumisen aloihin kuuluivat tekniikan ja liikenteen, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon,

matkailu-, ravitsemis- ja talousalan sekä luonnontieteiden koulutus, missä miehistä valmistui keskimäärin vain 35 % opiskelijoista. Aloituskä erotteli edelleen miesten niukan valmistumisen alojen ryhmää siten, että 20-vuotiaat ja sitä vanhemmat valmistuivat suuremmalla todennäköisyydellä kuin nuoremmat. Näillä aloilla aloittaneille 19-vuotiaille nuorille miehille koulutuspaikan valinta ei liene vielä ollut selkiintynyttä ja sen myötä opintoihin sitoutuminen on ollut heikkoa. Opiskelupaikka on voitu ottaa vastaan ikään kuin varmuuden vuoksi parempaa koulutuspaikkaa odotellessa. (Kuvio 12.)

Naisten niukan valmistumisen koulutusaloja olivat tekniikka ja liikenne, luonnonvara- ja ympäristöala sekä luonnontieteiden ala. Näiden alojen naisista valmistui keskimäärin 51 %, kun naisten varmemman valmistumisen koulutusaloilta valmistui keskimäärin 61 % ja 68 %. Naisten aloitusalan tutkinnon suorittamista erottelivat edelleen aiemmat opinnot, mikä kuvaa osaltaan koulutustaustojen eriytymistä aloittain aiemman koulutustaustan mukaan. Aloitusalalan amk-tutkinnon suorittaminen oli yleisempää niillä naisilla, jotka olivat suorittaneet ylioppilastutkinnon riippumatta siitä, kuuluivatko he naisten niukan tai varmimman valmistumisen ryhmään. Sen sijaan kulttuurialan ja yhteiskuntatieteiden ja liiketalouden alan opiskelijoita aiempi koulutustausta ei erotellut, mikä johtunee siitä, että ylioppilastutkinnolla opiskelemaan tulleet ovat näillä aloilla muutenkin yleisimpiä.

Keskeyttäminen oli yleisempää ei-ylioppilailta ja miehillä

Amk-opinnot keskeyttäneitä erotteli muista ryhmistä ensisijaisesti aiempi koulutustausta. Keskeyttäneitä oli runsaimmin ei-ylioppilaisissa, ammatillisella tutkinnolla opiskelemaan tulleissa. Tästä ryhmästä opintonsa keskeyttäneitä oli 29 %, kun ylioppilastaustalla opiskelemaan tulleista keskeytti 10 % ja ylioppilastutkinnon lisäksi ammatillisia opintoja suorittaneista 25 %. Ylioppilastaustaisista amk-opiskelijoista nuoremmat opiskelijat keskeyttivät vanhempia yli 25-vuotiaita harvemmin (9 % vs. 16 % ja 30 %). Ylioppilastutkinnon lisäksi muita opintoja suorittaneiden ryhmässä opintojen keskeyttäminen erosi sukupuolen mukaan siten, että ryhmän miehistä yli 21-vuotiaat keskeyttivät useammin kuin nuoremmat, mutta naisten keskuudessa tilanne oli päinvastainen (14 % vs. 38 %). Ryhmän naisista alle 20-vuotiaat keskeyttivät useammin kuin yli 21-vuotiaat (40 % vs. 19 %).

Opintojen viivästyminen on yleisempää ylioppilaille

Verrattaessa edelleen opinnoissaan viivästyneitä ja opintonsa keskeyttäneitä keskenään nousivat *aiemmat* opinnot ryhmiä erottelevaksi tekijäksi. Ylioppilastaustalla opiskelemaan tulleille oli tyypillisempää opintojen viivästyminen ja muulla koulutustaustalla tulleille oli tyypillisempää opintojen keskeyttäminen. Opintojen viivästyminen oli yleisempää 19 vuotta nuoremmille kuin vanhemmille yli 20-vuotiaiden ikäryhmille. Sen sijaan ammatil-

lisellä koulutustaustalla tekniikan ja liikenteen, kulttuurialalle, luonnonvara- ja ympäristöalalle, matkailu-, ravitsemis- ja talousalalle, luonnontieteiden tai humanistiselle ja kasvatusalalle opiskelemaan tulleille opintojen keskeyttäminen oli viivästyistä yleisempää erityisesti yli 21-vuotiaiden ikäryhmissä.

15.7 Aloitusalan tutkinnon suorittaminen on kannattavaa, muttei yhtä tuloksellista kaikilla aloilla

Opiskelijoiden sijoittumista työelämään viitisen vuotta opintojen aloittamisen jälkeen tarkasteltiin vertailemalla keskenään kolmea ryhmää; tutkinnon suorittaneita verrattiin muun kuin aloitusalan tutkinnon suorittaneisiin ja niihin, jotka eivät olleet valmistuneet seuranta-aikana. Vertailun kohteena oli amk-opinnot vuonna 2003 aloittaneiden sosio-ekonominen asema ja työtulot vuonna 2008 (ansiotulot yhteensä valtionverotuksessa). Aloitusalan tutkinnon valmiiksi saattaminen tuotti opiskelijoille yleensä selvän statuseron verrokkeihinsa nähden lukuun ottamatta humanistisen ja kasvatustieteiden tutkintoa, missä statusvoitto muun tutkinnon suorittajiin ja ilman tutkintoa jääneisiin oli verrokkeja pienempi. Aloitusalan tutkinnon suorittajat sijoittuivat verrokkejaan useammin yrittäjiksi, ylemmiksi tai alemmiksi toimihenkilöiksi kuin muiden tutkintojen suorittajat tai ilman tutkintoa jääneet.

Alat voitiin ryhmitellä keskinäisen statusvoiton ja vaatimattomamman statusvoiton ryhmiin. Keskinäisen statusvoiton ryhmässä aloitusalan tutkinto johti 20 %-yksikköä yleisemmin edellä mainittuihin asemiin kuin muu tutkinto. Kyseisiä aloja olivat luonnontieteiden ala, tekniikan ja liikenteen ala sekä sosiaali- ja terveys- ja liikunta-ala. Vaatimattomamman statusvoiton aloilla ero muun tutkinnon suorittaneisiin ja tutkintoa suorittamattomiin oli 12–14 %. Näitä aloja olivat kulttuuriala, luonnonvara- ja ympäristöala, sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousala.

Saavutetun tulotason näkökulmasta tekniikan ja liikenteen aloitusalan valmistuneet olivat voittajia, vaikka aloitusalan tutkintojen valmiiksi saaminen oli alalla heikompa kuin muilla aloilla. Alan opiskelijoissa oli eniten yli 30 000 € vuodessa ansaitsevia. Seuraavina aloina tulovertailussa tulivat yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnonala, sekä sosiaali- ja terveysala.

Tutkintoa suorittamattomat sijoittuivat muun tutkinnon tai aloitusalan tutkintoa suorittaneita useammin tuloluokkiin "ei työtuloja" tai 1–18 000 €/vuosi ansainneet. Heikoimminkin tutkinnostaan taloudellisesti työelämässä hyötynneitä olivat kulttuurialan opiskelijat. Kulttuurialalta valmistuneista 58 % ansaitsi vuonna 2008 vähemmän kuin 18 000 €/vuosi. Ero muihin aloihin oli huomattava, sillä seuraavien tuloryhmien hännänhuippualojen valmistuneista näihin tuloryhmiin sijoittui "vain" 37 % ja muilla aloilla 31 %

tai vähemmän. Nuorten työllistymisen vaikeudesta kertonee kokonaisuudessaan se, että ”parhaimmillakin” työtulojen aloilla aloitusalan tutkinnolla valmistuneista yli viidennes sijoittui 18 000 €/vuosi tai vähemmän ansaitsevien tuloryhmään. Heikko työllistyminen on puolestaan omiaan ruokkimaan koulutuskilpailua ja moninkertaista kouluttautumista. Tuloksia tarkasteltaessa on kuitenkin huomioitava, ettei lyhyt tarkastelujakso kerro vielä nuorten lopullista työmarkkina-asemaa. Nuorten koulutuksensa avulla saavuttama status työmarkkinoilla olisi varmemmin tutkittavissa esimerkiksi viisi vuotta valmistumisen jälkeen.

15.8 Tulosten pohdintaa: laatua, joustoa, yksilöllisyyttä ja opinto-ohjausta opintourien vauhdittamiseksi

Ammattikorkeakoulut perustettiin 1990-luvulla yhtäältä poistamaan koulutuksen umpiperiä ja toisaalta nostamaan keskiasteen ammatillisen koulutuksen tasoa. Ammattikorkeakoulujen tavoitteita linjattiin esimerkiksi seuraavasti: ”Ammattikorkeakoulut tuottavat pitkäkestoisia ammatillisesti suuntautuneita korkeakouluohjelmia, jotka rinnastuvat yliopiston ohjelmiin” (Numminen, Lampinen, Mykkänen & Blom 1998, 64). Ammattikorkeakoulut näyttävät lunastaneen asemansa koulutusjärjestelmässä, sillä niihin hakeutuu opiskelemaan ylioppilaiden lisäksi myös runsaasti ammatillisella koulutustaustalla tulevia. Kuitenkin ammatillisella koulutustaustalla ja muutamissa vanhempien opiskelijoiden ikäryhmissä opintojen keskeyttäminen on ylioppilastaustaisia yleisempää, joten opintotarjontaa tulisi kehittää vastaamaan paremmin opiskelijoiden heterogeenista koulutustaustaa. Tämä näyttäisi tulosten perusteella olevan erityisen tärkeää tekniikan ja liikenteen ja luonnontieteiden aloilla.

Opetuksen laatu on tutkimuksissa todettu keskeiseksi opintojen keskeyttämisen ja viivästymisen ehkäisyn keinoksi. Myös yksilöllisen, opiskelijoiden tavoitteista lähtevän hops-opinto-ohjauksen merkitys ja opetusjärjestelyjen joustavuus ovat tulleet esille koulutuksen läpäisyn edistämisen keinoina (Kalima 2011). Opinto-ohjauksen ongelmakohdaksi on aiemmassa tutkimuksessa todettu esimerkiksi kiire ja ohjausvastuun jakamisen hajanaisuus ammattikorkeakouluissa (Penttilä 2008a); opiskelijat voivat olla epätietoisia ohjaako opettaja, opiskelijatoveri, opintotoimisto, opettaja-tuutori vai opiskelija-tuutori. Ohjaavalla tahollahan ei ole sinänsä väliä, jos opiskelijat saavat tarvitsemansa tiedon. Opintojen keskeyttämisen ja viivästymisen yleisyyden perusteella näyttäisi kuitenkin siltä, että ohjaukseen tarvittaisiin holistisempia, koko opiskeluprosessin kattavia strategioita vastuunjaosta eri ohjaajatahojen kesken. Myös lukioiden ja ammatillisten perustutkintojen opintojen ohjauksessa tulisi pystyä luomaan realistisia uraodotuksia amk-opinnoille.

Tulosten mukaan koulutusalojen eriytyminen on voimakasta jo opiskelijoiksi hakeutu-

vien osalta ja koulutusalaakohtaisten erityispiirteiden huomiointi on edellytys koulutuksen laadun kehittämiseksi. Erityisesti tekniikan ja liikenteen alan profiilin erottuminen voimakkaasti muista aloista näyttäisi vaativan huomiota. Alan erityisongelmia on pohdittu työryhmässä esimerkiksi 2005 ja alaa on kehitetty ammattikorkeakoulujen yhteisessä vuonna 2008 alkaneessa INSSI-hankkeessa, mutta syvempi tarkastelu näyttäisi tulosten perusteella edelleen olevan paikallaan (Opetusministeriö 2005; Keskitalo 2009).

Opintojen rahoittaminen työssäkäynnillä ja osa-aikainen opiskelu ovat yleisiä amk-opiskelijoiden keskuudessa ja hidastavat osaltaan opintoja. Suomessa ei ole käytössä lukukausimaksuja, mutta koulutus ei kuitenkaan ole nuorille täysin ilmaista pelkästään jo elinkustannusten vuoksi. Suomalaiselle kulttuurille on tyypillistä, että nuoret pyrkivät opintojen aloittamisen myötä itsenäistymään ja muuttamaan pois kotoa. Itsenäistyminen on osittain välttämätöntä jo koulutus- ja kotipaikkakuntien etäisyyksien vuoksi. Toisaalta opiskelijat saavat opintoihinsa kansainvälisesti verrattuna vähän taloudellista tukea perheeltä tai puolisoilta (Halonen ym. 2011). Vain Tanskassa taloudellinen tuki perheeltä oli Eurostudent-vertailun mukaan niukempaa (mt.). Tämä on tyypillinen suomalaisen koulutuksen siirtymisjärjestelmän rakenteellinen piirre. Toisaalta elintaso-odotukset ovat muuttuneet korkeammiksi ja työssäkäynnillä rahoitetaan myös harrastuksia. Eurostudent-tutkimuksen mukaan amk-opiskelijoista 53 % koki taloudellisen tilanteensa heikoksi (Saarenmaa ym. 2010). Opintoraha ja asumislisä kattavat opiskelijoiden toimeentulosta noin puolet (mt., 33). Samanaikaisesti epävarmat työllistymisen näkymät tekevät opintolainan ottamisesta riskialtista. Sillä onkin halunnut rahoittaa opintojaan vain noin joka kuudes eli 15 % korkeakouluopiskelijoista (mt.).

Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynnistä on käyty vilkasta julkista keskustelua (mm. Kivinen & Nurmi 2011), kun hallinnollisesti tavoitteena ovat lyhyemmät koulutusurat työvoiman saannin nopeuttamiseksi. Työssäkäynnin vähentäminen on kuitenkin ongelmallista, kun elinkustannukset näyttävät nousevan ja kansantalouden epävarma tulevaisuus ei näyttäisi lupaavan opintotuen määrän nousua. Toisaalta opiskelijat muodostavat merkittävän osan joidenkin palvelualan ammattinimikkeiden työvoimasta (Aho ym. 2010). Oppilaitosten työelämäyhteistyö näyttää keinolta, jolla voitaisiin vaikuttaa opiskelujen oheisen työkokemuksen laatuun ja vastaavuuteen opiskellun alan kanssa opiskelijoiden omien pyrkimysten ohessa.

Opiskelijatutkimuksessa 2010 omia tavoitteitaan hitaammin opiskelleet amk-opiskelijat pitivät opintojaan hidastaneina tekijöinä työssäkäyntiä, elämäntilannetta ja erilaisia henkilökohtaisia syitä (Saarenmaa, Saari & Virtanen 2010). Työssäkäynnin yleisyyden vuoksi opetusjärjestelyjen joustavuus ja erilaiset vaihtoehtoiset opintosuorituksen järjestämistavat näyttäisivät nousevan keskeiselle sijalle opintourien nopeuttamisessa. Kaikkea ei kuitenkaan voi oppia tenttimällä ja etäjaksoina, joten ammattikorkeakoulut ovat tällaisiin

järjestelyihin taipuvien opetussuunnitelman osien parhaita asiantuntijoita.

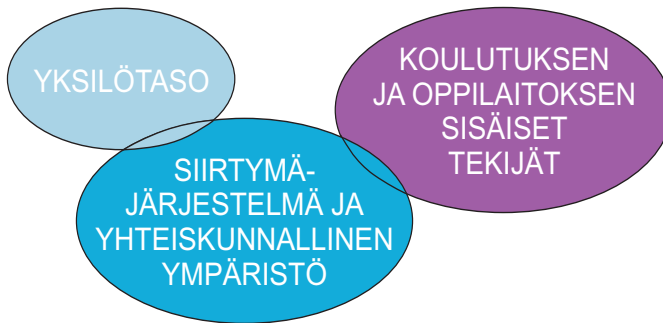
Tutkimusprojektin aiemmassa raportissa (Kouvo ym. 2011, 78) opintouran rakentamiseen vaikuttavia tekijöitä koottiin aiempien tutkimusten tulosten perusteella kolmitasoiseksi malliksi. Mallissa opintouraan vaikuttavat tekijät ryhmittäytyivät yksilötasolle, siirtymäjärjestelmän ja yhteiskunnallisen ympäristön tasolle sekä koulutuksen ja oppilaitoksen sisäisiin tekijöihin. Eri tasojen tekijät limittyvät yksilön opintourallaan tekemissä valinnoissa toisiinsa. Tutkimustuloksemme ovat nostaneet esille erityisesti siirtymäjärjestelmän ja yhteiskunnallisen ympäristön sekä koulutuksen ja oppilaitosten sisäisiä tekijöitä, koska aineistoon ei sisälly opiskelijahaastatteluita. Opiskelijoilta kerätyt aineistot toisivat todennäköisesti paremmin esille yksilötason tekijöitä, joihin muiden tasojen toimenpiteillä voitaisiin vaikuttaa.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella esille nousseita keskeisiä kehittämisen kohteita sekä opintojen keskeyttämisen ja viivästyksen ehkäisyn haasteita on koottu oheiseen taulukkoon 20 eri toimijatasoittain (kuviokuva 21).

Suomalaisessa hyvinvointivaltiossa koulutuksen ja työelämän suhteen järjestäminen on noudatellut ns. universaaliregiimiä, missä mahdollisuudet koulutukseen ovat tasarvoiset ja koulutus nähdään nuorten mahdollisuutena kehittää itseään (Walther 2006; ks. myös Kouvo ym. 2011). Universaaliregiimissä nuorten yksilöllisiä valintoja tuetaan ja peruskoulun jälkeiseen koulutukseen osallistumista pidetään tavoitteena, mihin kannustetaan esimerkiksi työmarkkinatuen ja etsivän nuorisotyön keinoin. Universaaliregiimi on tyypillinen pohjoismaalle, kuten Tanskalle ja Ruotsille. Muissa Euroopan maissa vallitsevia koulutuksesta työelämään siirtymien hallinnointimalleja ovat esimerkiksi työllisyyskeskeinen malli, missä korostuu nopea siirtyminen työelämään. Malli on tyypillinen Saksalle, Ranskalle ja Alankomaille. Vastaavasti matalan turvan mallissa, joka on tyypillinen Italialle, Espanjalle ja Portugalille, nuori on hyvin riippuvainen vanhempien taloudellisesta tuesta.

Taulukko 20. AMK-koulutuksen läpäisyn kehittämisen keskeiset haasteet eri tasoilla

Toimijataso	Haasteet
Kansallinen taso: - Opetus- ja kulttuuriministeriö - Työ- ja elinkeinoministeriö	- Koulutuspaikkamäärien alakohtainen säätely - Ministeriöiden välinen yhteistyö jatko-, täydennys-, lisä- ja työvoimakoulutuksen suunnittelussa ja rahoituksen suuntaamisessa
Kansalliset koulutusala-kohtaiset verkostot	- Koulutuksen sisällöllinen uudistaminen: opetussuunnitelmat, pedagogiikka - Opetuksen laatu
Koulutuksen tarjoajat: - Ammattikorkeakoulut - Nuorten ammatilliset perustutkinnot - Lukiot	- Holistinen opinto-ohjaus - Opetuksen laatu - Joustavat opetusjärjestelyt, hyväksilukeminen - Työelämäyhteistyö

Kuvio 21. *Opintojen sujuvuuteen, viivästymiseen ja keskeyttämiseen vaikuttavat eri tasot*

(Walther 2006.) Liberaaliregimissä nuoret nähdään varhain riippumattomina taloudellisesti sekä yhteiskunnasta että vanhemmista. Tätä mallia edustavat Englanti ja Irlanti.

Koulutuksellisten siirtymien hallinnointimallien muutokset ovat hyvin hitaita, mutta suomalaisessa koulutuspoliittisessa keskustelussa on ajoittain ilmennyt painetta työliikeyksikeskeisen regimin ja liberaaliregimin piirteiden omaksumiseen. Esimerkiksi uuden julkisjohtamisen paradigman yleistymisen myötä (new public management, NPM) eri hallinnonaloja on alettu entistä enemmän tarkastella erillisinä tulosyksiköinä (ks. Viinämäki 2009). Suomessa on usein pyritty loiventamaan taloudellisen laman vaikutuksia koulutuspaikkamääriä lisäämällä. Koulutuspolitiikka on nähty aktiivisen työvoimapolitiikan jatkeena myös silloin, kun nopeaa valmistumista pidetään tavoitteena työvoimapolitiittisista syistä.

Uusi julkishallinto (NPM) ainoana hallitsevana hallinnon paradigmana tekee hallinnonalat ylittävän koulutussuunnittelun ongelmalliseksi. Uuden julkishallinnon johtamisparadigman rinnalle on kuitenkin nousemassa julkisen arvojohtamisen paradigma, joka perustuu kollektiivisuuteen, verkostoitumiseen ja jaettuihin arvoihin (Rusko 2009). Tämän johtamismallin näkökulmasta esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalojen ja ELY-keskusten välinen yhteistyö koulutuksen paikkamäärien ja täydennys- ja lisäkoulutuksen suunnittelussa on johdonmukaista.

Lähteet

- Aho, S., Hynninen, S. M., Ruoholinna, T. & Vanttaja, M. 2010. Osaavan työvoiman saatavuus ja osaamisen kehittämisen muodot tulevaisuudessa. Hanke-esittely sektoritutkimuksen neuvottelukunnan Osaaminen, työ ja hyvinvointi -jaoston hankeseminaari Helsingissä 18.8.2010.
- Ahola, S. 1995. Eliitin yliopistosta massojen korkeakoulutukseen. Korkeakoulutuksen muuttuva asema yhteiskunnallisen valikoinnin järjestelmänä. Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskus. Raportti 30.

- Böckerman, P., Hämäläinen, U. & Uusitalo, R. 2009. Labour market effects of the polytechnic reform: The Finnish experience. *Economics of Education Review* 28, 672–681.
- Colley, H. & Hodkinson, P. 2001. Problems with bridging the gap: The reversal of structure and agency in addressing social exclusion. *Critical Social Policy* 21 (3), 335–359.
- Croll, P. 2008. Occupational choice, socio-economic status and educational attainment: A study of the occupational choices and destinations of young people in the British Household Panel Survey. *Research Papers in Education* (23) 3, 243–268.
- Croll, P. 2010. Educational participation post-16: A longitudinal analysis of intentions and outcomes. *British Journal of Educational Studies* 57 (4), 400–416.
- European Council. 2011. Council conclusions on the role of education and training in the implementations of the 'Europe 2020' Strategy, 2011/C 70. Official Journal of the European Union 4.3.2011. Saatavilla: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc1120_en.htm> (luettu 14.4.2012).
- Field, J. 2000. Lifelong learning and the new educational order. Stoke on Trent: Trentham Books.
- Friman, M. 2001. Opintojen keskeytyminen – ongelma vai mahdollisuus? Teoksessa P. Kokko & S. Kolehmainen (toim.) *Mutkatonta opiskelua? Puheenvuoroja ammattikorkeakouluopintojen edistämisestä*. Hämeen ammattikorkeakoulu. Oped-projekti, A 14. Hämeenlinna, 33–47.
- Friman, M. & Kokko, P. 2000. Raportti Hämeen ammattikorkeakoulussa tapahtuneista opintojen keskeyttämisestä lukuvuonna 1998–99. Hämeen ammattikorkeakoulu. Oped-projekti. Hämeenlinna.
- Halonen, T., Heinonen, V., Hiltunen, V., Moisis, J. & Piironen, K.-M. 2011. Suomalaiset korkeakouluopiskelijat kansainvälisessä vertailussa – EUROSTUDENT IV:n tuloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön politiikka-analyysija 2. Saatavilla: <<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2011/10/eurostudent.html?lang=fi>> (luettu 14.4.2012).
- Hartas, D. 2011. Families' social backgrounds matter: socio-economic factors, home learning and young children's language, literacy and social outcomes. *British Educational Research Journal* 37 (6), 893–914.
- Hoelscher, M., Hayward, G., Ertl, H. & Dunbar-Goddet, H. 2010. The transition from vocational education and training to higher education: a successful pathway? Teoksessa K. Ecclestone, G. Biesta & M. Hughes (toim.) *Transitions and learning through the lifecourse*. London: Routledge, 87–102.
- Honkonen, R. 1997. Best or second best choice? Polytechnic education in the lives of engineering students. University of Tampere. *Acta Universitatis Tamperensis* 564.
- Honkonen, R. 2002. Ammattikorkeakouluopintojen keskeyttäminen ja sen vähentäminen. KeVät-projektin arviointi. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Hyvönen, R. 2001. Miksi tekniikan opinnot keskeytyvät ammattikorkeakoulussa? Teoksessa P. Kokko & S. Kolehmainen (toim.) *Mutkatonta opiskelua? Puheenvuoroja ammattikorkeakouluopintojen edistämisestä*. Hämeen ammattikorkeakoulu. Oped-projekti, A 14. Hämeenlinna, 48–60.
- Kalima, R. 2011. Opintojen pitkittyminen ja keskeyttäminen ammattikorkeakouluissa. Tutkimus Helsingin ammattikorkeakoulun opintojen pitkittymisen ja keskeyttämisen syistä vuosina 2002–2007 ja niihin vaikuttamisen keinoista. Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden yksikkö. Helsinki: Suomalaiset oikeusjulkaisut SOJ.
- Kempainen, T. 2011. Ristipaineessa. Tutkimus Helsingin yliopiston opiskelijoiden työssäkäynnistä, työkoemuksista ja ammatillisesta järjestäytymisestä. Helsinki: Palvelualueen ammattiliitto PAM ry.
- Keskitalo, J. (toim.) 2009. Insinöörikoulutuksen uusi maailma. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu. Saatavilla: <http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMKJulkisDokumentit/Yleisopalvelut/Julkaisupalvelut/Kirjat/tekniikka_liikenne/HAMK_Insinöörkoulutuksen_uusi_maailma.pdf> (luettu 22.3.2012).
- Kivelä, P. 2011. Between work and family – habitus, gender and change over the individual lifecourse. Teoksessa L. Alanen & M. Siisiäinen (toim.) *Fields and capitals. Constructing local life*. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos, 125–164.
- Kivinen, O. & Nurmi, J. 2011. Opiskelun nopeus ja työmarkkinarelevanssi – korkeakoulupolitiikan dilemma? *Yhteiskuntapolitiikka* 76 (5), 687–691.
- Kokko, P. & Kolehmainen, S. 2002. Mitä opimme toisiltamme? Teoksessa P. Kokko & S. Kolehmainen (toim.) *Yhdessä ammattikorkeakouluopintoja edistäen! Opintojen edistäminen ja tukeminen -projektin loppuraportti*. Hämeen ammattikorkeakoulu. Julkaisu A: 5/2002, 43–53.
- Kolehmainen, S. 2002. Mihin opintojen edistämisellä pyritään? Teoksessa P. Kokko & S. Kolehmainen (toim.) *Yhdessä ammattikorkeakouluopintoja edistäen! Opintojen edistäminen ja tukeminen -projektin loppuraportti*. Hämeen ammattikorkeakoulu. Julkaisu A: 5/2002, 7–11.
- Kosonen, P. A. 2005. Sosiaalialan ja hoitotyön asiantuntijuuden kehitysehdot ja opiskelijavalinta. Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 271. Väitöskirja.

- Kouvo, A., Stenström, M.-L., Virolainen, M. & Vuorinen-Lampila, P. 2011. Opintopoluilta opintourille. Katsaus tutkimukseen. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslauseita 42. Saatavilla: <<http://ktl.jyu.fi/ktl/julkaisut/luettelo/2011/g042>> (luettu 22.3.2012).
- Laitinen, A. & Halonen, M. 2007. Keskeyttämisen syyt selville – opinnot loppuun ammattikorkeakoulussa! Opintojen keskeyttäminen Savonia-ammattikorkeakoulussa vuonna 2005. Savonia-ammattikorkeakoulu D3/2008. Kuopio.
- Lerkkanen, J. 2002. Koulutus- ja uravalinnan ongelmat. Koulutus- ja uravalinnan tavoitteen saavuttamista haittaavat ajatukset sekä niiden yhteys ammattikorkeakouluopintojen etenemiseen ja opiskelijoiden ohjaustarpeeseen. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 14. Väitöskirja.
- Liljander, J.-P. 1991. Yliopistoinstituutio kulttuurisena uusintajana. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia 40.
- Liljander, J.-P. 1996. Statusvoittojen ja tappioiden tiet korkeakoulutuksessa: keskeyttäminen ja koulutuksen vaihtaminen opintouran taitekohtina. Jyväskylän yliopisto: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos.
- Markkula, J. 2006. Ammattikorkeakoulu opiskelijan silmin. Opinnot, opintojen ohjaus ja vaikuttamismahdollisuudet. Helsinki: Otus rs 28.
- Merenluoto, S. 2005. Nopeasti maisteriksi – tutkimus nopeasta valmistumisesta ja valmistujasta. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta, julkaisuja A: 204.
- Mäkinen, J., Olkinuora, E. & Lonka, K. 2002. Orientations to studying in Finnish higher education. Comparison of study orientations in university and vocational higher education. Teoksessa E. Pantzar (toim.) Perspectives on the age of the information society. Suomen Akatemian Tiedon tutkimusohjelman raportteja 6. Tampere: Tampere University Press, 51–59.
- Nieminen, M. & Ahola, S. 2003. Ammattikorkeakoulun paikka. Hakijanäkökulma suomalaiseen ammattikorkeakoulujärjestelmään. Turun yliopisto. Koulutus sosiologian tutkimuskeskuksen raportteja 60.
- Nori, H. 2011. Keille yliopiston portit avautuvat? Tutkimus suomalaisiin yliopistoihin ja eri tieteenaloille valikoitumisesta 2000-luvun alussa. Turun yliopiston julkaisuja, sarja C, 309.
- Numminen, U., Lampinen, O., Mykkänen, T. & Blom, H. 1998. Nuorisoasteen koulutuskokeilut ja ammattikorkeakoulukokeilut. Raportti 8. Lukuvuosi 1996–1997. Helsinki: Opetusministeriö.
- Nurmi, J. 1998. Keiden koulutusväylät? Laveneva korkeakoulutus ja valikoituminen. Turun yliopisto. Koulutus sosiologian tutkimuskeskus, raportti 43.
- Opetusministeriö. 2005. Tekniikan alan korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kehittäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 19. Helsinki.
- Penttilä, J. 2008a. ”Kävin kokeileen kepillä jättää”. Tutkimus opintojen keskeyttämisestä Tampereen ammattikorkeakoulussa. Tampereen ammattikorkeakoulun opiskelijakunta ja OTUS ry.
- Penttilä, J. 2008b. Kuka olet poissaoleva? – Sallittu poissaolo osana keskeyttämisilmiötä. Kever-verkkolehti 7 (4), 1–15.
- Penttilä, J. & Niemelä, A. 2008. ”Kun mä jouduin kaikki asiat hoitaa.” Epätyypillisen opiskelijuuden yhteys ammattikorkeakouluopintojen keskeyttämiseen. Nuorisotutkimus 26 (4), 66–76.
- Penttinen, L. & Falck, H. 2007. Mutkia opintopolulla: Keskeyttämistä harkitsevien ohjaustarpeet ja haettu ohjaus. Teoksessa M. Lairio & M. Penttilä (toim.) Opiskelijalähtöinen ohjaus yliopistossa. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos, 37–67.
- Puhakka, A. 2011. Maistereiden työssään tarvitsemia taitoja kartoittamassa. Teoksessa A. Puhakka & V. Tuominen (toim.) Kunhan kuluu viisi vuotta. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työurat. Aarresaari-verkosto, 61–86. Saatavilla: <<http://www.aarresaari.net/uraseuranta/julkaisut.htm>> (luettu 14.4.2012).
- Quinn, J. 2010. Rethinking ‘failed transitions’ to higher education. Teoksessa K. Ecclestone, G. Biesta & M. Hughes (toim.) Transitions and learning through the lifecourse. London: Routledge, 118–129.
- Rouhiainen, K. 2010. Viisasten kiveä etsimässä: miksi tradenomiopiskelija jättää opintonsa kesken? Opintojen keskeyttämisen syiden selvitys Kymenlaakson ammattikorkeakoulun liiketalouden osaamisalalla vuonna 2008. Kotka: Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.
- Rusko, R. 2009. Johtamisparadigman kehitys julkishallinnossa: perinteisestä julkishallinnosta uuden julkisjohtamisen kautta julkiseen arvojohtamiseen? Poliitiikka 51 (4), 300–309.
- Saarenmaa, K., Saari, K. & Virtanen, V. 2010. Opiskelijatutkimus 2010. Korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo ja opiskelu. Opetus- ja kulttuuriministeriö, koulutus- ja tiedepoliitiikan osasto. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 18. Helsinki.
- Silvennoinen, H. & Tulkki, P. 1998 (toim.) Elinikäinen oppiminen. Helsinki: Gaudeamus.

- Tilastokeskus. 2011. Opiskelijoiden työssäkäynti väheni hieman vuonna 2009. Julkaistu 15.3.2011. Saatavilla: <http://tilastokeskus.fi/til/opty/2009/opty_2009_2011-03-15_tie_001_fi.html> (luettu 22.3.2012).
- Viinämäki, O.-P. 2009. Vanhan ongelman uudet puitteet: mitä korruption ehkäisemisestä olisi kysyttävä NPM-maailmassa? *Hallinnon tutkimus* 2, 54–64.
- Vuorinen, P. & Valkonen, S. 2003. Ammattikorkeakouluun vai yliopistoon? Korkeakoulutukseen hakeutumisen orientaatiot. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimusselosteita 18.
- Vuorinen, P. & Valkonen, S. 2005. Ammattikorkeakoulu ja yliopisto yksilöllisten koulutustavoitteiden toteuttajina. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimusselosteita 25.
- Walther, A. 2006. Regimes of youth transitions. Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European contexts. *Young* 14 (2), 119–139.
- Walther, A. 2009. 'It was not my choice, you know?' Young people's subjective views and decision-making processes in biographical transitions. Teoksessa I. Schoon & R. K. Silbereisen (toim.) *Transitions from school to work. Globalization, individualization and patterns of diversity*. New York: Cambridge University Press, 121–144.
- Werner, G. 2009. Individual and institutional factors in the tendency to drop out of higher education: a multi-level analysis using data from the Konstanz Student Survey. *Studies in Higher Education* 34 (6), 647–661.

AMK-liitetaulukot

- Liitetaulukko 1. AMK-opiskelijoiden sukupuoli ja opintojen aloitusikä aloittain (vuonna 2003 aloittaneet)
- Liitetaulukko 2. AMK-opintoja edeltäneet opinnot koulutusaloittain
- Liitetaulukko 3. AMK-opiskelijoiden aiempien tutkintojen määrät aloittain ja keskimääräinen ikä (mediaani)
- Liitetaulukko 4. AMK-opintojen kesto koulutusaloittain
- Liitetaulukko 5. Koulutusta vaihtaneiden osuudet vuosittain, AMK-opinnot vuonna 2003 aloittaneet
- Liitetaulukko 6. Uratyypit koulutusaloittain, vuonna 2003 AMK-opinnot aloittaneet (2008, %)
- Liitetaulukko 7. Ammattikorkeakouluista yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalta valmistuneiden osuudet maakunnittain ja oppilaitoksittain (vuonna 2003 aloittaneet, vuoteen 2008 mennessä)
- Liitetaulukko 8. Ammattikorkeakouluista tekniikan ja liikenteen alalta valmistuneiden osuudet maakunnittain ja oppilaitoksittain (vuonna 2003 aloittaneet, vuoteen 2008 mennessä)
- Liitetaulukko 9. Ammattikorkeakouluista sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalta valmistuneiden osuudet maakunnittain ja oppilaitoksittain (vuonna 2003 aloittaneet, vuoteen 2008 mennessä)
- Liitetaulukko 10. Ammattikorkeakouluopinnot vuonna 2003 aloittaneiden sosioekonominen asema vuonna 2008
- Liitetaulukko 11. Ammattikorkeakouluopinnot vuonna 2003 aloittaneiden ansiotulot valtionverotuksessa yhteensä vuonna 2008

Liitetaulukko 1. AMK-opiskelijoiden sukupuoli ja opintojen aloitusikä aloittain (vuonna 2003 aloittaneet)

Koulutusala	Otos		Sukupuoli %		Aloitusikä (%)					
	n	%	Miehet n = 2973	Naiset n = 3478	Yhteensä	-19 v. n = 1242	20 v. n = 1268	21-24 v. n = 2091	25 v. - n = 1850	Yhteensä
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	66	1,0	12,1	87,9	100	30,3	19,7	31,8	18,2	100
Kulttuuriala	562	8,7	31,3	68,7	100	16,4	17,6	38,3	27,8	100
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	1386	21,5	29,8	70,2	100	18,0	21,3	31,1	29,7	100
Luonnontieteiden ala	365	5,7	65,8	34,2	100	15,6	15,1	38,6	30,7	100
Tekniikan ja liikenteen ala	2118	32,8	84,7	15,3	100	26,1	20,2	29,7	24,1	100
Luonnonvara- ja ympäristöala	208	3,2	46,2	53,8	100	26,9	17,8	28,8	26,4	100
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	1279	19,8	11,2	88,8	100	13,0	20,6	31,6	34,8	100
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	460	7,1	20,9	79,1	100	10,9	17,0	41,3	30,9	100
Muut	7	0,1	100	0	100	0	0	0	100,0	100
Yhteensä	6451	100	46,1	53,9	100	19,3	19,7	32,4	28,7	100

Liitetaulukko 2. AMK-opintoja edeltäneet opinnot koulutusaloittain

Koulutusala	Ennen AMK-opintoja suoritettut tutkinnot (%)						Yhteensä	
	Yo-tutkinto n = 3421	Yo-tutkinto ja muut (ei 2. aste ammattillinen) n = 380	Yo-tutkinto + 2. asteen ammattillinen n = 770	2. asteen ammattillinen + muut n = 1480	Opistoasteen tutkinto ja muut n = 121			
						n = 6172	%	
Humanistinen ja kasvatusala	59,4	0,0	18,8	21,9	0,0	64	100	
Kulttuuriala	66,4	6,8	13,6	10,8	2,5	530	100	
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	60,8	8,4	12,7	14,8	3,2	1320	100	
Luonnontieteiden ala	52,9	8,7	13,7	22,7	2,0	344	100	
Tekniikan ja liikenteen ala	52,7	3,7	8,0	34,2	1,4	2028	100	
Luonnonvara- ja ympäristöala	52,2	5,5	17,4	23,4	1,5	201	100	
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	52,5	7,8	15,2	22,4	2,0	1234	100	
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	50,5	4,7	18,2	25,9	0,7	444	100	
Muut	0,0	0,0	71,4	28,6	0,0	7	100	
Yhteensä (%)	55,4	6,2	12,5	24,0	2,0	6172	100	

Liitetaulukko 3. AMK-opiskelijoiden aiempien tutkintojen määrät aloittain ja keskimääräinen ikä (mediaani)

Koulutusala	Ei tutkintoa		1 tutkinto		2 tutkintoa		3 tutkintoa		4 –6 tutkintoa		Kaikkien ka	
	ka	n = 303	ka	n = 4542	ka	n = 196	ka	n = 306	ka	n = 104	ka	n = 6451
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	19,5	2	20,9	43	25,6	20	43,0	1	-	-	22,6	66
Kulttuuriala	26,7	34	21,8	404	28,3	97	38,1	19	41,9	8	24,1	562
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	25,7	72	22,0	966	29,9	262	34,2	61	39,4	25	24,5	1386
Luonnon-tieteiden ala	22,9	23	22,3	249	29,1	74	34,0	11	40,4	8	20,9	365
Tekniikan ja liikenteen ala	23,0	97	21,7	1634	28,8	305	33,9	64	38,7	18	21,8	2118
Luonnonvara- ja ympäristöala	19,7	7	21,8	133	25,8	49	36,2	15	34,3	4	22,0	208
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	27,1	51	22,2	829	29,5	278	38,2	98	39,7	23	25,5	1279
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	25,9	17	22,1	284	27,5	111	36,2	33	43,0	15	25,2	460
Muut	-	-	-	-	-	-	39,0	4	33,3	3	36,6	7
Kaikkien ka	24,8	303	21,9	4542	28,9	196	36,1	306	39,8	104	24,3	6451

Liitetaulukko 4. AMK-opintojen kesto koulutusaloittain

Koulutusala	< 24 kk %	36 kk %	48 kk %	60 kk %	64 kk %	Valmistuneet yhteensä %	Ei tutkintoa %
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	1,5	4,5	39,4	16,7	3,0	65,2	34,8
Kulttuuriala	5,0	3,4	24,7	21,5	3,2	57,8	42,2
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	2,4	9,7	23,6	15,9	2,1	53,8	46,2
Luonnontieteiden ala	1,1	4,1	17,5	13,4	4,1	40,3	59,7
Tekniikan ja liikenteen ala	1,2	2,5	14,4	15,7	3,1	36,8	63,2
Luonnonvara- ja ympäristöala	2,9	4,3	21,6	16,3	3,4	48,6	51,4
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	5,4	6,4	40,8	12,2	2,3	67,2	32,8
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	3,5	7,0	27,8	19,1	4,1	61,5	38,5
Muut	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0
Yhteensä	2,9	5,5	24,1	15,7	2,9	51,1	49,0

Liitetaulukko 5. Koulutusta vaihtaneiden osuudet vuosittain, AMK-opinnot vuonna 2003 aloittaneet

Siirtymätyyppi/Siirtymävuosi	2003 vs. 2004		2003 vs. 2005		2003 vs. 2006		2003 vs. 2007		2003 vs. 2008	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Samassa koulutuksessa	5437	84,3	4688	72,7	4007	62,1	2219	34,4	1042	16,2
Samalla koulutusallalla AMK:ssa	13	0,2	16	0,2	15	0,2	11	0,2	13	0,2
Eri alalla AMK:ssa	191	3,0	291	4,5	355	5,5	380	5,9	329	5,1
Siirtynyt ammatilliselle toiselle asteelle	119	1,8	216	3,3	258	4,0	279	4,3	315	4,9
Samalla alalla yliopistossa	29	0,4	51	0,8	93	1,4	140	2,2	162	2,5
Eri alalla yliopistossa	175	2,7	245	3,8	265	4,1	316	4,9	345	5,3
Ei koulutuksessa, puuttuva tieto	487	7,5	944	14,6	1458	22,6	3106	48,1	4245	65,8
Yhteensä	6451	100	6451	100	6451	100	6451	100	6451	100

Liitetaulukko 6. Uratyypit koulutusaloittain, vuonna 2003 AMK-opinnot aloittaneet (2008,%)

Koulutusala	Keskeyttäneet %	Keskeyttäneet ja vaihto %	Viivästynyt %	Viivästynyt ja vaihto %	Muu tutkinto %	Aloitusalun tutkinto %	Yhteensä n
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	10,6	1,5	6,1	10,6	6,1	65,2	66
Kulttuuriala	11,7	1,8	9,6	12,3	6,8	57,8	562
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	16,7	1,7	10,6	10,3	6,9	53,8	1386
Luonnontieteiden ala	22,2	3,0	15,9	9,6	9,0	40,3	365
Tekniikan ja liikenteen ala	16,2	4,2	18,1	14,5	10,2	36,8	2118
Luonnonvara- ja ympäristöala	11,5	3,8	13,9	13,5	8,7	48,6	208
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	12,9	2,0	7,0	6,4	4,5	67,2	1279
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	15,7	1,7	7,6	6,5	7,0	61,5	460
Muut	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	7
Yhteensä	15,3	2,7	12,4	10,9	7,7	51,0	6451

Liitetaulukko 7. Ammattikorkeakouluista yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalta valmistuneiden osuudet maakunnittain ja oppilaitoksittain (vuonna 2003 aloittaneet, vuoteen 2008 mennessä)

Maakunta/oppilaitos numero (oppilaitostunnukset suluissa)	n	Valmistuneiden osuus %	Valmistuneiden osuus 7 % ≥ ka = **	Valmistuneiden osuus 10 % ≥ ka = ***
01 Uusimaa				
(159)	175	49,1		
(215)	66	60,6		
(403)	27	51,9		
(410)	103	44,7		
(468)	6	66,7	**	***
(889)	78	50,0		
02 Varsinais-Suomi (501)	80	62,5	**	
04 Satakunta (890)	87	51,7		
05 Kanta-Häme (744)	33	51,5		
06 Pirkanmaa				
(435)	44	52,3		
(744)	13	53,9		
(838)	37	54,1		
07 Päijät-Häme (759)	38	68,4	**	***
08 Kymenlaakso (012)	73	49,3		
09 Etelä-Karjala (741)	38	63,1	**	
10 Etelä-Savo (148)	38	60,5		
11 Pohjois-Savo (103)	63	65,1	**	***
12 Pohjois-Karjala (705)	34	38,2		
13 Keski-Suomi (417)	56	61,0	**	
14 Etelä-Pohjanmaa (423)	57	52,6		
15 Pohjanmaa				
(356)	6	33,3		
(883)	43	48,8		
16 Keski-Pohjanmaa (356)	21	61,9	**	
17 Pohjois-Pohjanmaa				
(356)	19	68,4	**	***
(405)	50	54,0		
18 Kainuu (141)	29	58,6		
19 Lappi				
(439)	29	44,8		
(906)	9	22,2		
20 Itä-Uusimaa (889)	31	61,3	**	
21 Ahvenanmaa (345)	3	0		
Yhteensä	1386	53,8	9 korkeakoulua	4 korkeakoulua

Liitetaulukko 8. Ammattikorkeakouluista tekniikan ja liikenteen alalta valmistuneiden osuudet maakunnittain ja oppilaitoksittain (vuonna 2003 aloittaneet, vuoteen 2008 mennessä)

Maakunta/oppilaitos numero (oppilaitostunnukset sulussa)	n	Valmistuneiden osuus %	Valmistuneiden osuus 7 % ≥ ka = **	Valmistuneiden osuus 10 % ≥ ka = ***
01 Uusimaa				
(124)	203	32,5		
(215)	164	31,7		
(403)	23	30,4		
(468)	21	23,8		
02 Varsinais-Suomi				
(468)	8	0		
(501)	160	36,3		
04 Satakunta (890)	117	32,4		
05 Kanta-Häme (744)	74	39,2		
06 Pirkanmaa				
(435)	142	41,6		
(744)	22	54,6	**	***
(838)	7	42,9		
07 Päijät-Häme (759)	50	50,0	**	***
08 Kymenlaakso (012)	83	42,2		
09 Etelä-Karjala (741)	61	31,2		
10 Etelä-Savo (148)	52	30,8		
11 Pohjois-Savo (103)	133	41,4		
12 Pohjois-Karjala (705)	62	37,1		
13 Keski-Suomi (417)	121	40,5		
14 Etelä-Pohjanmaa (423)	71	46,5	**	
15 Pohjanmaa				
(437)	57	38,6		
(883)	82	36,6		
16 Keski-Pohjanmaa (356)	48	35,4		
17 Pohjois-Pohjanmaa				
(356)	49	44,9	**	
(405)	176	39,2		
18 Kainuu (141)	34	20,6		
19 Lappi				
(439)	37	16,2		
(906)	52	40,4		
21 Ahvenanmaa (345)	9	11,1		
Yhteensä	2118	36,8	4 korkeakoulua	2 korkeakoulua

Liitetaulukko 9. Ammattikorkeakouluista sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalta valmistuneiden osuudet maakunnittain ja oppilaitoksittain (vuonna 2003 aloittaneet, vuoteen 2008 mennessä)

Maakunta/oppilaitos numero (oppilaitos-tunnukset suluissa)	n	Valmistuneiden osuus %	Valmistuneiden osuus 10 % ≥ ka = **	Valmistuneiden osuus 15 % ≥ ka = ***
01 Uusimaa				
(124)	127	61,4		
(159)	162	61,1		
(330)	42	69,1		
(403)	42	54,8		
(468)	3	33,3		
02 Varsinais-Suomi				
(468)	13	38,5		
(501)	92	78,3	**	
04 Satakunta				
(330)	2	50,0		
(890)	60	63,3		
05 Kanta-Häme (744)	44	81,8	**	
06 Pirkanmaa	85	57,7		
(838)				
07 Päijät-Häme				
(330)	9	55,6		
(410)	21	85,7	**	***
(759)	45	64,4		
08 Kymenlaakso (012)	36	63,9		
09 Etelä-Karjala (741)	26	88,5	**	***
10 Etelä-Savo				
(148)	27	70,4		
(330)	19	57,9		
11 Pohjois-Savo (103)	54	66,7		
12 Pohjois-Karjala (705)	31	67,7		
13 Keski-Suomi (417)	54	74,1		
14 Etelä-Pohjanmaa (423)	45	82,2	**	
15 Pohjanmaa				
(437)	32	68,8		
(883)	15	66,7		
16 Keski-Pohjanmaa (356)	27	59,3		
17 Pohjois-Pohjanmaa				
(330)	2	50,0		

(356)	5	80,0	**	
(405)	58	60,3		
18 Kainuu (141)	17	82,4	**	***
19 Lappi				
(439)	27	74,1		
(906)	36	72,2		
20 Itä-Uusimaa (159)	15	80,0	**	
21 Ahvenanmaa (345)	6	100,0	**	***
Yhteensä	1279	67,2	9 korkeakoulua	4 korkeakoulua

Liitetaulukko 10. Ammattikorkeakouluopinnot vuonna 2003 aloittaneiden sosioekonominen asema vuonna 2008

Koulutusala	Yrittäjät ja ylemmät toimihenkilöt %	Alemmat toimihenkilöt %	Työntekijät %	Opiskelijat %	Muut %	Yhteensä n = 6360 %
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala						
- ei tutkintoa	10,5	57,9	10,5	15,8	5,3	100
- muu tutkinto	50,0	0	25,0	25,0	0,0	100
- oman alan tutkinto	23,3	60,5	9,3	0,0	7,0	100
Kulttuuriala						
- ei tutkintoa	28,3	19,3	13,9	25,1	13,4	100
- muu tutkinto	39,5	21,1	5,3	15,8	18,4	100
- oman alan tutkinto	38,2	28,6	6,5	7,4	19,4	100
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala						
- ei tutkintoa	16,2	40,4	15,6	19,5	8,4	100
- muu tutkinto	22,1	54,7	9,5	10,5	3,2	100
- oman alan tutkinto	17,2	64,7	5,4	3,2	9,5	100
Luonnontieteiden ala						
- ei tutkintoa	20,7	33,5	22,3	14,5	8,9	100
- muu tutkinto	12,1	42,4	33,3	6,1	6,1	100
- oman alan tutkinto	44,2	33,3	6,1	6,8	9,5	100
Tekniikan ja liikenteen ala						
- ei tutkintoa	12,2	21,1	32,4	22,5	11,8	100
- muu tutkinto	21,2	30,4	24,0	11,5	12,9	100
- oman alan tutkinto	36,6	36,2	13,4	5,3	8,6	100
Luonnonvara- ja ympäristöala						
- ei tutkintoa	18,2	19,3	27,3	26,1	9,1	100
- muu tutkinto	16,7	33,3	16,7	16,7	16,7	100
- oman alan tutkinto	34,7	28,7	16,8	3,0	16,8	100
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala						
- ei tutkintoa	11,0	54,4	10,8	18,3	5,5	100
- muu tutkinto	20,7	48,3	15,5	12,1	3,4	100
- oman alan tutkinto	13,0	75,4	2,9	2,4	6,2	100
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala						
- ei tutkintoa	10,1	34,8	36,2	13,8	5,1	100
- muu tutkinto	25,0	31,3	15,6	15,6	12,5	100
- oman alan tutkinto	21,9	46,3	21,9	2,1	7,8	100
Muut	0	100,0	0	0	0	100
Yhteensä	20,6	42,9	15,6	11,3	9,6	100

Liitetaulukko 11. Ammattikorkeakouluopinnot vuonna 2003 aloittaneiden ansiotulot valtionverotuksessa yhteensä vuonna 2008

Koulutusala	Ei työtuloja %	1–18 000 %	18 001– 30 000 € %	Yli 30 000 € %	Yhteensä n = 6360 %
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala					
- ei tutkintoa	10,5	42,1	31,6	15,8	100
- muu tutkinto	0	50	50	0	100
- oman alan tutkinto	2,4	23,8	69,0	4,8	100
Kulttuuriala					
- ei tutkintoa	13,9	58,8	15,5	11,8	100
- muu tutkinto	7,9	68,4	15,8	7,9	100
- oman alan tutkinto	9,2	48,9	29,2	12,6	100
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala					
- ei tutkintoa	10,0	44,2	24,1	21,7	100
- muu tutkinto	5,3	30,5	37,9	26,3	100
- oman alan tutkinto	3,4	22,2	44,6	29,8	100
Luonnontieteiden ala					
- ei tutkintoa	11,9	34,1	27,3	26,7	100
- muu tutkinto	9,1	30,3	39,4	21,2	100
- oman alan tutkinto	5,4	32,0	35,4	27,2	100
Tekniikan ja liikenteen ala					
- ei tutkintoa	8,7	41,5	24,5	25,3	100
- muu tutkinto	6,5	38,0	26,4	29,2	100
- oman alan tutkinto	4,2	19,6	36,3	39,8	100
Luonnonvara- ja ympäristöala					
- ei tutkintoa	15,9	50,0	21,6	12,5	100
- muu tutkinto	11,1	44,4	33,3	11,1	100
- oman alan tutkinto	3,0	33,7	46,5	16,8	100
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala					
- ei tutkintoa	12,8	43,6	28,8	14,8	100
- muu tutkinto	6,9	36,2	43,1	13,8	100
- oman alan tutkinto	4,0	17,8	48,5	29,7	100
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala					
- ei tutkintoa	10,9	34,3	35,0	19,7	100
- muu tutkinto	6,3	34,4	31,3	28,1	100
- oman alan tutkinto	2,8	27,6	48,4	21,2	100
Muut	0	0	0	100	100
Yhteensä	7,0	32,9	34,5	25,6	100

OSA 4: Yliopisto-opiskelijoiden opintourat

Päivi Vuorinen-Lampila ja Sakari Valkonen

1 Yliopisto-opinnot 2001 aloittaneiden opintourat ja -polut

Yliopisto-opintojen eteneminen, opiskelijoiden valmistuminen ja työelämään siirtyminen on herättänyt kiinnostusta erityisesti sen vuoksi, että opiskeluaikat ovat pitkiä ja työelämään siirrytään kansainvälisesti verraten melko vanhana. Tähän on pyritty vaikuttamaan monilla eri keinoilla. Kaksiportaisen Bologna-tutkintorakenteen käyttöönoton yhteydessä tutkintojen suorittamiselle asetettiin tavoiteajat, joiden umpeutumisen jälkeen opiskeluoikeus jatkuu kahden vuoden ajan (Yliopistolaki 588/2009). Sen jälkeen opiskelija voi hakea jatkoa opiskeluoikeudelleen perustellusta syystä.

Korkeakoulutukseen siirtyminen lukion tai muun toisen asteen koulutuksen jälkeen on melko hidasta. Uusista ylioppilaista noin 40 prosenttia jatkaa opintoja korkeakoulutuksessa samana vuonna. Yliopistossa aloittaa 21 % ja ammattikorkeakoulussa 18 % samana vuonna ylioppilaaksi kirjoittaneista. Huolimatta korkeakoulutuksen merkittävästä laajenemisesta ammattikorkeakoulujen synnyn ja yliopistojen koulutuspaikkojen kasvun myötä, opiskelupaikoista korkeakouluissa käydään edelleen kovaa kilpailua. Yliopisto on säilyttänyt asemansa hyvin haluttuna koulutusväylänä. Yliopistokoulutus on monille hakijoille ensisijainen tavoite, josta ei helposti luovuta. Mikäli toivottu koulutuspaikka jää ensimmäisellä yrittämällä saamatta, sitä ollaan valmiita tavoittelemaan useilla hakukerroilla. Koulutuksen vaihtaminen toiselle koulutusosalalle ja ammattikorkeakoulusta yliopistoon siirtyminen opintojen aloittamisen jälkeen on kohtalaisen tavallista. Myös tämä nostaa opintojen aloittamisikää ja pitkittää tutkinnon jälkeistä työelämään siirtymistä. (Hautamäki ym. 2012; Opetusministeriö 2008; Vuorinen & Valkonen 2003, 2005).

Tämän tutkimuksen yliopistokoulutusta koskevassa osuudessa tarkastellaan vuoden 2001 syksyllä opinnot aloittaneiden opiskelijoiden opintojen etenemistä vuoden 2008 loppuun saakka. Tutkimuksen aineistona käytetään Tilastokeskuksen rekisteriaineistoja, joista poimittu otos on valtakunnallisesti edustava. Tarkastelussa ovat mukana kaikki yliopistokoulutuksen koulutusalat muutamia hyvin pieniä aloja lukuun ottamatta. Tulosten

tarkastelussa on kiinnostavaa erityisesti se, miten opinnot etenevät suhteessa tavoitteen mukaisiin valmistumisaikoihin, millaiset taustatekijät ovat yhteydessä opiskelijoiden opintorien muotoutumiseen, kuten keskeyttämiseen, opintojen viivästymiseen ja tutkinnon suorittamiseen ja miten yksilölliset opintopolut ohjautuvat.

Opintojen etenemistä korkeakoulutuksessa ja ammatillisessa toisen asteen koulutuksessa on tarkastelu aiemman kirjallisuuden perusteella julkaisussa *Opintopoluilla opintourille* (Kouvo, Stenström, Virolainen & Vuorinen-Lampila 2011). Yliopiston osalta julkaisussa tarkastellaan opintojen etenemistä, opintoihin sitoutumista ja keskeyttämistä, opintojen pitkittymistä, koulutuksen vaihtoa, opinnoissa menestymistä sekä valmistumista ja työllistymistä. Koska aiempaa tutkimusta on jo käsitelty mainitussa julkaisussa, viitataan tässä yhteydessä aiempaan kirjallisuuteen varsin rajatusti.

2 Tutkimusaineisto

2.1 Perusjoukko ja otos

Yliopistossa opiskelevista kohdejoukoksi eli tutkimuksen perusjoukoksi valittiin lukuvuoden 2001–2002 alussa (jatkossa: vuonna 2001) opintonsa aloittaneet opiskelijat. Kun tarkastelua oli mahdollista jatkaa tutkimuksen teon ajankohtana käytettävissä olevien aineistojen pohjalta vuoden 2008 loppuun, muodostui tarkastelujako näin ollen riittävän pitkäksi. Se on tärkeää, jotta voitaisiin erotella tavoitteiden mukaisessa ajassa tutkinnon suorittaneet ja ne, joiden opinnot ovat pitkittyneet.

Opinnot aloitti syksyllä 2001 kaikkiaan 19 571 ylempään korkeakoulututkintoon tähtäävää uutta yliopisto-opiskelijaa (Kota-tietokanta: <https://kotaplus.csc.fi/online/Haku.do>). Heistä otokseen poimittiin noin joka kolmas eli 6 364 opiskelijaa. Otokseen tuli 32,5 % syksyllä 2001 aloittaneista. Otokseen poimittiin yhtä suuret suhteelliset osuudet aloittaneista koulutusaloittain käyttäen opetushallinnon yhdeksänluokkaista koulutus-alaluokitusta vuodelta 2002. Yliopistokoulutuksen osalta tässä tutkimuksessa käytetään kuitenkin opetushallinnon vuoden 1995 koulutusaluokitusta, jossa koulutusaloja on 20 (ks. taulukko 1). Tähän on päädytty siksi, että tuorempi luokitus olisi tämän tutkimuksen aiheen kannalta liian karkea, ja keskenään varsin eriluonteisten alojen väliset erot peittyisivät karkeampaa luokitusta käytettäessä. Koska Tilastokeskuksen tekemä otos kuitenkin tehtiin yhdeksänluokkaista koulutusaluokitusta käyttäen, eivät otoskoot ole täsmälleen samansuuruisia aloittain kun käytetään hienojakoisempaa kaksikymmentäluokkaista luokitusta. Tämä on otettava huomioon tuloksia tarkasteltaessa. Kuitenkaan otoskoot eivät eroa suurten koulutusalojen osalta niin olennaisesti kolmanneksesta, että

Taulukko 1. Yliopistokoulutusta koskeva otos ja otoksen osuudet perusjoukosta koulutusaloittain

Koulutusala	Aloittaneita yhteensä Kota-tietokannan mukaan	Otos n	Otos % aloittaneista
Teologinen	280	85	30,4
Humanistinen	3029	983	32,5
Taideteollinen	144	84	58,3
Musiikkiala	167	34	20,4
Teatteri- ja tanssiala	31	19	61,3
Kasvatustieteellinen	1684	539	32,0
Liikuntatieteellinen	92	34	37,0
Yhteiskuntatieteellinen	1843	546	29,6
Psykologia	195	59	30,3
Terveystieteet	322	138	42,9
Oikeustieteellinen	521	154	29,6
Kauppatieteellinen	2168	755	34,8
Luonnontieteellinen	3547	1154	32,2
Maatalous-metsätieteellinen	412	122	32,5
Teknillistieteellinen	4385	1471	33,5
Lääketieteellinen	552	142	25,7
Hammaslääketieteellinen	87	13	14,9
Eläinlääketieteellinen	53	10	18,9
Farmasia	59	19	32,2
Kuvataideala	.. ¹	3	..
Yhteensä	19571	6463	32,5

¹ Kota-tietokantaan ei ole kirjattu aloittajia kuvataidealalle lukuvuonna 2001–2002.

tämä muodostuisi merkittäväksi ongelmaksi. Otosten osuudet perusjoukosta ilmenevät tarkemmin taulukosta 1.

Muutamien alojen otoskokoihin suhteessa perusjoukkoon on syytä kiinnittää huomiota. Taideteollinen ala on selvästi yliedustettuna lähes 60 prosentin otoksella. Kyse on kuitenkin niin pienestä koulutusalaista, että ylisuurella otoksella ei ole vaikutusta koko yliopistosektoria koskevaan otokseen. Musiikkialalla sitä vastoin otoskoko jää liian pieneksi, koska otokseen on tullut vain viidennes aloittaneista. Teatteri- ja tanssiala on jälleen yliedustettuna lähes kaksinkertaisella otoksella muihin aloihin verrattuna. Myös terveystieteissä on hieman yliedustusta, kun otos on yli 40 prosenttia. Kun lääketiede, hammas- ja eläinlääketiede kuuluvat yhdeksänluokkaisessa luokituksessa samaan ryhmään terveys-

tieteiden kanssa, ovat niiden otokset jääneet vastaavasti keskiarvoa pienemmiksi. Etenkin hammas- ja eläinlääketiede ovat huomattavasti aliedustettuina otoksessa. Näiltä aloilta otokseen tulleiden tapausten määrä on niin pieni, että niiden pohjalta ei voi juuri tehdä tilastollisia tarkasteluja. Kuitenkin 12:ta tarkasteltavasta 19:sta alasta otoksen osuus perusjoukosta on lähellä kolmannesta, eli näiden alojen osalta otoksen koot eivät eroa niin paljoa, että sillä olisi olennaista merkitystä tulosten kannalta.

2.2 Tutkimukseen osallistuneiden yliopisto-opiskelijoiden taustatietoja

2.2.1 Sukupuoli ja ikä

Otoksen 6 364 opiskelijan joukko on naisenemmistöinen. Naisia yliopistossa aloittaneista on 54,5 % ja miehiä 45,5 % (taulukko 2). Eri koulutusalojen sukupuolijakaumat yliopistokoulutuksessa eroavat toisistaan hyvin paljon (mm. Kivinen & Nurmi 2009). Ääripäitä tässä suhteessa ovat teknillistieteellinen ala, jossa on naisia ainoastaan 22,2 % ja psykologian alan, jossa naisia on peräti 93,2 %. Muita vahvasti naisvaltaisia aloja ovat terveystieteet, farmasia, kasvatustieteellinen ala, humanistinen ala ja eläinlääketiede, joilla kaikilla naisia on yli 80 %. Selvästi miesvaltaisia aloja ei ole muita jo mainitun tekniikan lisäksi. Miehiä on kuitenkin yli puolet aloittaneista kauppatieteellisellä ja luonnontieteellisellä alalla sekä pienemmillä liikuntatieteellisellä ja musiikkialalla. Alojen sukupuolijakaumien erot on tarpeen huomioida tässä tutkimuksessa, koska sukupuolella on keskeinen merkitys opiskelijan opintouran kannalta.

Yliopisto-opinnot aloittaneista nuorimmat ovat 18-vuotiaita. Heitä on kuitenkin koko joukossa vain 31 opiskelijaa. Vanhin aloittajista on 71-vuotias. 60 vuotta täyttäneitä on neljä henkilöä, ja 50–59-vuotiaita 66 henkilöä. Vaikka yli 50-vuotiaita aloittajien osuus on kokonaisuudessaan pieni, kuvaa heidän mukanaolonsa kuitenkin hyvin elinikäistä oppimista ja työn ja koulutuksen välisten siirtymien monimuotoisuutta.

Yliopisto-opinnot aloittaneiden ikäjakaumia tarkastellaan lähemmin neliluokkaisen jaottelun pohjalta. Nuorin ikäryhmä ovat 19-vuotiaat ja sitä nuoremmat, seuraava 20-vuotiaat. 21–24-vuotiaat muodostavat oman ryhmänsä, ja neljänteen ryhmään kuuluvat 25 vuotta täyttäneet. Kaikista yliopistossa syksyllä 2001 aloittaneista 31,6 % on 19-vuotiaita tai sitä nuorempia, 18,9 % on 20-vuotaita, 27,2 % kuuluu ikäryhmään 21–24-vuotiaat, ja 25 vuotta täyttäneitä tai sitä vanhempia on viidesosa eli 22,3 %. Kiintoisaa on, että 30 vuotta täyttäneitä aloittajissa on runsas kymmenesosa (12,7 %), joista noin puolet on 30–40-vuotiaita ja puolet yli 40-vuotiaita.

Koulutusalojen välillä opiskelijoiden ikäjakaumat eroavat paljon. Nuorimpia on eniten teknistieteellisellä alalla, jossa 19-vuotiaiden tai sitä nuorempien osuus on 60,2 %. Nuor-

Taulukko 2. Yliopistossa 2001 opinnot aloittaneiden otoksen jakautuminen koulutusaloittain sekä opiskelijoiden sukupuoli ja aloitusikä

Koulutusala	Otos		Sukupuoli (%)			Aloitusikä (%)				
	n	%	Miehet (n = 2893)	Naiset (n = 3471)	Yhteensä (n = 6364)	20 v. (n = 1200)	21–24 v. (n = 1731)	25 v. – (n = 1421)	Yhteensä (n = 6364)	
Teologinen	85	1,3	34,1	65,9	100	24,7	23,5	28,2	100	
Humanistinen	983	15,4	19,6	80,4	100	24,0	32,8	17,3	100	
Taideteollinen	84	1,3	25,0	75,0	100	7,1	23,8	60,7	100	
Teatteri- ja tanssiala	19	0,3	42,1	57,9	100	14,7	35,3	26,5	100	
Musiikkiala	34	0,5	52,9	47,1	100	10,5	63,2	26,3	100	
Kasvatustieteellinen	539	8,5	17,4	82,6	100	18,6	38,8	31,7	100	
Liikuntatieteellinen	34	0,5	52,9	47,1	100	23,5	38,2	29,4	100	
Yhteiskuntatieteellinen	546	8,6	30,2	69,8	100	20,3	35,2	29,5	100	
Psykologia	59	0,9	6,8	93,2	100	35,6	28,8	18,6	100	
Terveystieteet	138	2,2	13,8	86,2	100	0,7	13,0	83,3	100	
Oikeustieteellinen	154	2,4	43,5	56,5	100	26,6	40,3	14,3	100	
Kauppätieteellinen	755	11,9	53,8	46,2	100	24,4	35,2	22,1	100	
Luonnontieteellinen	1154	18,1	51,8	48,2	100	19,1	23,6	21,4	100	
Maatalous-metsätieteellinen	122	1,9	41,0	59,0	100	24,6	26,2	24,6	100	
Teknillistieteellinen	1471	23,1	77,8	22,2	100	12,2	13,7	13,7	100	
Lääketieteellinen	142	2,2	34,5	65,5	100	19,0	33,1	11,3	100	
Hammaslääketieteellinen	13	0,2	30,8	69,2	100	7,7	61,5	7,7	100	
Eläinlääketieteellinen	10	0,2	20,0	80,0	100	20,0	40,0	10,0	100	
Farmasia	19	0,3	15,8	84,2	100	21,1	21,1	15,8	100	
Kuvataideala	3	0,0	33,3	66,7	100	0,0	0,0	100,0	100	
Yhteensä	6364	100	45,5	54,5	100	18,9	27,2	22,3	100	

rimpana aloittaneiden eli suoraan lukiosta tulleiden osuus ei ole millään muulla alalla lähellekään näin korkea. Seuraavaksi eniten eli 42,0 % nuorimpia on farmasian alalla ja kolmansiksi eniten lääketieteellisellä ja luonnontieteellisellä alalla. Sitä vastoin noin kymmenesosa tai sitä vähemmän nuoria aloittajia on musiikin ja terveystieteiden alalla, taideteollisella alalla, liikuntatieteellisellä alalla ja myös kasvatustieteellisellä alalla. Tämä tarkoittaa sitä, että näille aloille päästään harvoin opiskelemaan suoraan lukion jälkeen. Erityisesti terveystieteet onkin ala, jolla aloittavilla on tavallisesti takanaan alan koulutus alemmalla asteella ja työkokemusta. Huomionarvoista on, että myös kasvatustieteelliselle alalle, josta suuren osan kattaa luokanopettajakoulutus, päästään vain harvoin opiskelemaan suoraan lukion jälkeen.

Vanhimpaan ikäryhmään kuuluvia eli 25 vuotta täyttäneitä aloittajia on selvästi eniten terveystieteiden alalla, jossa peräti 83,3 % kuuluu tähän ikäryhmään. Alan opiskelijoiden ikäjakauma on siis huomattavasti muista aloista poikkeava. Ikäjakauma on poikkeava myös taideteollisella alalla, jolla vanhimpaan ikäryhmään kuuluvia on seuraavaksi eniten (60,7 %). Kaikilla muilla aloilla kasvatustieteellistä alaa lukuun ottamatta 25-vuotiaiden ja sitä vanhempien osuus on alle 30 %.

2.2.2 Pohjakoulutus

Yliopistoon tullaan varsin harvoin opiskelemaan ilman ylioppilasohjua. Se on kuitenkin mahdollista, kun myös ammatilliset tutkinnot tuottavat yleisen jatko-opintokelpoisuuden. Kaikista yliopistossa aloittaneista ammatillinen pohjakoulutus ilman ylioppilasohjua on 4,2 prosentilla (taulukko 3). Pelkän ylioppilastutkinnon taas on suorittanut 77,0 %, ja noin viidenneksellä eli 18,8 prosentilla on ylioppilastutkinnon lisäksi jokin ammatillinen tutkinto tai tutkintoja.

Eri koulutusaloilla opinnot aloittaneiden pohjakoulutuksissa on jälleen huomattavia eroja. Ilman ylioppilasohjua yliopistoon tulleita on eniten terveystieteissä (12,6 %) ja taideteollisella alalla (12,0 %). Lääketieteen, hammaslääketieteen ja eläinlääketieteen aloilla taas ei ole lainkaan ei-ylioppilaita. Pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneita on edellä mainittujen alojen lisäksi eniten oikeustieteellisellä, humanistisella, teknistieteellisellä ja psykologian alalla.

Pohjakoulutuksella on yhteyttä myös koulutusalaan aloittaneiden ikäjakaumaan: Nuorimpaan ikäryhmään kuuluvia on eniten teknistieteellisellä, lääketieteellisellä, luonnontieteellisellä ja humanistisella alalla sekä pienellä farmasian alalla eli monilla samoilla aloilla, joilla pelkän yo-tutkinnon suorittaneiden osuudet ovat suurimmat. Koska nuorimmat aloittajat ovat tulleet yliopistoon suoraan lukiosta, ei heillä voikaan olla muuta pohjakoulutusta ylioppilastutkinnon lisäksi.

Taulukko 3. Yliopistossa 2001 opinnot aloittaneiden pohjakoulutus koulutusaloittain

Koulutusala	Ylioppilas- tutkinto (n = 4722) %	Ylioppilas- ja ammatillinen tutkinto (n = 1150) %	Ammatillinen tutkinto/ tutkintoja (n = 259) %	Yhteensä (n = 6131) %
Teologinen	71,6	23,5	4,9	100
Humanistinen	86,3	11,4	2,3	100
Taideteollinen	34,9	53,0	12,0	100
Musiikkiala	71,4	21,4	7,1	100
Teatteri- ja tanssiala	70,6	23,5	5,9	100
Kasvatustieteellinen	62,2	32,8	4,9	100
Liikuntatieteellinen	71,0	25,8	3,2	100
Yhteiskuntatieteellinen	71,8	22,7	5,5	100
Psykologia	79,3	19,0	1,7	100
Terveystieteet	8,1	79,3	12,6	100
Oikeustieteellinen	87,3	8,7	4,0	100
Kauppatieteellinen	77,1	18,6	4,3	100
Luonnontieteellinen	78,5	17,0	4,5	100
Maatalous-metsätieteellinen	78,6	17,9	3,4	100
Teknillistieteellinen	83,9	12,3	3,8	100
Lääketieteellinen	92,8	7,2	0,0	100
Hammaslääketieteellinen	76,9	23,1	0,0	100
Eläinlääketieteellinen	100,0	0,0	0,0	100
Farmasia	66,7	27,8	5,6	100
Yhteensä	77,0	18,8	4,2	100

Taideteollisella alalla ja terveystieteiden alalla, joilla on varsin paljon vanhempia aloittajia, on myös kaikista eniten niitä, joilla on ammatillinen tutkinto tai tutkintoja ylioppilastutkinnon lisäksi. Aikuisemmille opiskelijoille on siis melko tavallista, että he ovat suorittaneet eri koulutusasteiden tutkintoja ennen yliopistoon hakeutumistaan.

Sekä ylioppilas- että ammatillisen tutkinnon suorittaneita aloittajia on eniten terveystieteen alalla, jolla aloittaneista peräti 79,3 % omaa yo-tutkinnon lisäksi ammatillisen tutkinnon. Terveystieteiden ala poikkeaa tässä suhteessa olennaisesti kaikista muista aloista, koska sinne hakeudutaan yleisesti alan alemman koulutuksen ja työkokemuksen jälkeen. Terveystieteiden yliopistokoulutus toimii yleisesti jatkokoulutuksena alan alempia tutkintoja suorittaneille. Myös taideteollisella alalla ylioppilas- ja ammatillisen tutkinnon suorittaneita aloittajia on huomattavasti muita aloja enemmän, yli puolet (53,0 %). Vähiten

”tuplapohjakoulutuksen” suorittaneita on eläinlääketieteen, lääketieteen ja oikeustieteen alalla.

Ammatillisista tutkinnoista opistotutkinnon tai ammatillisen korkea-asteen tutkinnon on suorittanut 638 aloittajaa eli 11,2 %. Näistä valtaosa (9,9 %) on opistotutkintoja. Amk-tutkinnon on suorittanut 6,2 % (n = 399) aloittajista ja maisterin tutkinnon 141 aloittajaa eli 2,2 %. Maisterin tutkinnon suorittaneita on aloittanut lähes kaikilla koulutusaloilla lukuun ottamatta lääketieteen, hammas- ja eläinlääketieteen sekä farmasian alaa ja pieniä taidetaloja (musiikki, teatteri- ja tanssi, kuvataide; ks. liitetaulukko 1). Koulutusaloittain maisterin tutkinnon jo suorittaneiden aloittajien osuudet vaihtelevat 1–2 prosentin tuntumassa. Muutamilla aloilla maisterialoittajia on tätä enemmän. Suurista koulutusaloista kauppatieteellisellä alalla aloittaneissa on 27 maisteria eli 3,6 % aloittajista. Tätä selittää se, että kaupallista koulutusta voidaan tarvita ja sitä hankitaan lisäpätevyudeksi monilla eri aloilla. Myös pienemmällä terveystieteiden koulutusalaalla maisterialoittajien osuus on sama kuin kauppatieteissä. Kaikista korkein jo aiemmin maisterin tutkinnon suorittaneiden osuus on kuitenkin pienellä taidealoilla, jolla aloittaneista peräti 10 henkilöllä eli 11,9 prosentilla on aiempi maisterin tutkinto.

Samoilla henkilöillä on pohjakoulutuksena myös useampia ammatillisia tutkintoja. Tavallisimpia yhdistelmiä ovat ammatillinen toisen asteen tutkinto ja opistotutkinto ylioppilaspohjalta tai ilman sitä, opistotutkinto ja amk-tutkinto, ammatillisen toisen asteen tutkinto, opistotutkinto ja amk-tutkinto tai kaksi toisen asteen ammatillista tutkintoa. Tutkintokombinaatioiden kirjo on moninainen, kun samalla henkilöllä on enimmillään viisi ammatillista tutkintoa. Kuten edellä todettiin, monia tutkintoja suorittaneet aloittajat ovat myös muita vanhempia.

2.2.3 Vanhempien pohjakoulutus ja sosioekonominen asema

Koulutuksen on todettu periytyvän. Vanhempien koulutustason ja jälkikasvun koulutusvalintojen välillä on yleensä vahva korrelaatio. Esimerkiksi ammattikorkeakouluun ja yliopistoon hakeutuneiden vanhempien koulutustaso eroaa selvästi. Yliopisto-opiskelijoiden vanhemmat ovat näin ollen melko koulutettuja (esim. Nori 2011; Nurmi 1998; Vuorinen & Valkonen 2003). Korkeakoulututkinto, joka näiden opiskelijoiden vanhempien ikäluokassa tarkoittaa lähinnä akateemista loppututkintoa, on 41,8 prosentilla vanhemmista. Opistotutkinnon on suorittanut 22,0 %, ammatillisen toisen asteen tutkinnon 23,2 % ja ilman ammatillista koulutusta on 13,0 %. Yliopistossa opinnot aloittaneiden vanhemmat ovat siis huomattavan usein korkeakoulutettuja, kuten myös monissa aiemmissä tutkimuksissa on havaittu (esim. Nori 2011; Vuorinen & Valkonen 2003; Nurmi 1998). Sen sijaan niiden vanhempien osuus, joilla ei ole ammatillista koulutusta, on varsin pieni.

Taulukko 4. Yliopistossa 2001 aloittaneiden opiskelijoiden vanhempien koulutustaso

Koulutusala	Ei ammattillista koulutusta (n = 826) %	Toisen asteen ammattillinen tutkinto (n = 1479) %	Opisto- tutkinto (n = 1399) %	Korkea- koulu- tutkinto (n = 2657) %	Yhteensä (n = 6364) %
Teologinen	17,6	25,9	22,4	34,1	100
Humanistinen	13,1	25,9	21,6	39,4	100
Taideteollinen	22,6	32,1	20,2	25,0	100
Musiikkiala	20,6	5,9	11,8	61,8	100
Teatteri- ja tanssiala	5,3	15,8	21,1	57,9	100
Kasvatustieteellinen	18,2	29,3	22,4	30,1	100
Liikuntatieteellinen	5,9	26,5	35,3	32,4	100
Yhteiskuntatieteellinen	16,1	26,9	21,4	35,5	100
Psykologia	5,1	28,8	25,4	40,7	100
Terveystieteet	47,8	26,1	13,0	13,0	100
Oikeustieteellinen	10,4	15,6	13,0	61,0	100
Kauppatieteellinen	11,7	19,6	25,2	43,6	100
Luonnontieteellinen	13,3	24,0	21,6	41,1	100
Maatalous- metsätieteellinen	9,0	17,2	25,4	48,4	100
Teknillistieteellinen	8,4	20,6	23,0	48,1	100
Lääketieteellinen	2,8	13,4	16,9	66,9	100
Farmasia	5,3	31,6	21,1	42,1	100
Yhteensä	13,0	23,2	22,0	41,8	100

Eri koulutusaloilla opiskelijoiden vanhempien pohjakoulutus eroaa paljon. Koulutetuimmat vanhemmat on lääketieteen opiskelijoilla, kun heidän vanhemmistaan kaksi kolmesta (66,9 %) on suorittanut korkeakoulututkinnon. Lisäksi musiikkialan (61,8 %), oikeustieteen (61,0 %) ja pienen teatteri- ja tanssialan (57,9 %) opiskelijoiden vanhemmilla on huomattavan usein korkeakoulututkinto. Myös maa- ja metsätieteellisen alan sekä teknillistieteellisen alan opiskelijoiden vanhemmista lähes puolet on korkeakoulutettuja. Kaikki edellä mainitut alat ovatkin tyypillisiä statusaloja, joille hakeutuvien vanhempien koulutustaso on korkea (Nori 2011; Liljander 1996). Esimerkiksi oikeustieteen, lääketieteen ja teknillistieteelliselle alalle hakeutuvien on todettu myös perustelevan alanvalintaansa statussyillä (Vuorinen & Valkonen 2003, 80–81).

Matalimmista koulutustaustoista yliopistokoulutukseen ovat tulleet terveystieteen opiskelijat, joiden vanhemmista ainoastaan 13,0 prosentilla on korkeakoulututkinto ja lähes puolella (47,8 %) ei ole lainkaan ammatillista koulutusta. Terveystieteen opiskelijoiden vanhempien koulutustaustan eroaminen muiden alojen opiskelijoiden vanhempien koulutustaustasta selittyy kuitenkin osin sillä, että terveystieteen opiskelijat ovat muita yliopisto-opiskelijoita niin paljon vanhempia, että heidän vanhempansa kuuluvat vanhempaan ikäluokkaan kuin muiden opiskelijoiden, eli he ovat jo pelkästään siksi vähemmän koulutettuja. Muista aloista poikkeavan terveystieteiden alan lisäksi korkeakoulututkinto on harvimminkin taideteollisen alan, kasvatustieteellisen alan, liikuntatieteellisen alan, teologisen alan ja yhteiskuntatieteellisen alan opiskelijoiden vanhemmilla, joista korkeakoulutettuja on 25,0–35,5 %. Näille koulutusaloille hakeudutaankin yleensä matalimmista koulutustaustoista (Nori 2011; Liljander 1996).

Tilastokeskuksen käyttämässä luokituksessa sosioekonominen asema on jaoteltu seitsemään luokkaan. Nämä luokat ovat yrittäjät, ylemmät toimihenkilöt, alemmat toimihenkilöt, työntekijät, eläkeläiset, työttömät ja opiskelijat. Lisäksi aineistossa on niitä, joiden sosioekonomista asemaa ei ole voitu määrittää. Yliopistossa opinnot aloittaneiden vanhempia koskevassa aineistossa tällaisia on 4,1 % (n = 262). Koska yliopistossa opinnot aloittaneiden vanhemmissa on hyvin vähän opiskelijoita, on opiskelijat yhdistetty tarkastelussamme ryhmään, jossa sosioekonominen asema on tuntematon. Opinnot aloittaneiden vanhempien sosioekonominen asema on määritetty isän mukaan. Mikäli isän sosioekonomisesta asemasta ei ollut tietoa, on määrittelyssä käytetty äidin sosioekonomista asemaa.

Suurin osaryhmä yliopisto-opiskelijoiden vanhemmista on ylempiä toimihenkilöitä. Heitä on runsas neljännes (29,4 %). Toiseksi suurimman osaryhmän muodostavat eläkeläiset (20,8 %). Yrittäjiä on kymmenesosa. Työttömien osuus on kaikista pienin eli 5,1 % (taulukko 5).

Koulutusalojen kesken opiskelijoiden vanhempien sosioekonominen asema eroaa suuresti. Ylempiä toimihenkilöitä on vanhemmista eniten niillä aloilla, joilla opinnot aloittaneiden vanhemmilla todettiin edellä olevan useimmin korkeakoulututkinto. Lääketieteen opiskelijoiden vanhemmista ylempiä toimihenkilöitä on 53,5 % ja teatteri- ja tanssialan opiskelijoiden vanhemmista 47,2 %. Oikeustieteen, tekniikan, maa- ja metsätieteen sekä kauppatieteiden opiskelijoiden vanhemmista ylempiä toimihenkilöitä on runsas kolmannes tai kolmannes. Yrittäjäkotien jälkikasvun osuudet ovat huomattavan suuria musiikkialalla, maa- ja metsätieteellisellä alalla, farmasian alalla ja hammaslääketieteessä (noin viidennes). Nämä selittynevät nuorten hakeutumisella samalle alalle vanhempiensa kanssa: Kun vanhempien ammatti usein suuntaa myös jälkikasvun koulutusalan valintaa, on tavallista, että maa- ja metsätieteisiin hakeutuvat opiskelemaan maatalousyrittäjäperheiden lapset. Farmasian alan koulutuksen saaneet vanhemmat taas toiminevat monesti

apteekkarina ja hammaslääketieteen alan koulutuksen saaneet yksityisenä hammaslääkärinä, jolloin heillä on yrittäjästatus.

Eläkeläisiä on selvästi eniten terveystieteen (60,1 %) ja taideteollisen (45,2 %) alan opiskelijoiden vanhemmissa. Tämä johtuu siitä, että näillä aloilla on myös eniten vanhimpaan ikäryhmään kuuluvia eli yli 25-vuotiaita opiskelijoita (ks. taulukko 2), joiden vanhemmat ovat jo ehtineet eläkeikään. Työttömiä vanhemmissa on kaikkiaan vähän, mutta osuudet eroavat kuitenkin koulutusaloittain. Eniten työttömiä on psykologian opiskelijoiden vanhemmissa (lukuun ottamatta pientä eläinlääketieteen alaa, josta aineistossa on vain 10 opiskelijaa).

Opiskelijoiden sosioekonomisen taustan tarkastelun luotettavuuden kannalta on ongelmallista, että eläkeläiset on luokitettu tarkasteluhetken statuksen perusteella, sen sijaan että olisi käytetty heidän aiempaa sosioekonomista asemaansa, joka on vaikuttanut jälkikasvun koulutusvalintoihin. Kun eläkeläisten osuudet lisäksi vaihtelevat paljon eri koulutusalojen välillä, koska opiskelijoiden ikäjakaumat eroavat paljon, voi tämä vääristää sosioekonomisen aseman vertailtavuutta eri alojen kesken. Koska koulutusalojen väliset erot ovat kuitenkin samankaltaisia kuin aiemmassa tutkimuksessa (Nori 2011; Liljander 1996) ja yhteneviä kuin edellä olleessa vanhempien koulutukseen perustuvassa tarkastelussa, näyttäisi myös sosioekonomisen aseman käyttäminen kuitenkin antavan luotettavan tuloksen opiskelijoiden kotitaustasta.

Taulukko 5. Yliopistossa 2001 aloittaneiden opiskelijoiden sosioekonominen tausta

Koulutusala	Vanhempien sosioekonominen asema (%)									
	Yrittäjät (n = 730)	Ylemmät toimihenkilöt (n = 1870)	Alemmat toimihenkilöt (n = 926)	Työntekijät (n = 897)	Eläkeläiset (n = 1326)	Työttömät (n = 322)	Tuntematon, opiskelijat (n = 293)	Yhteensä (n = 6364)		
Teologinen	10,6	25,9	12,9	12,9	24,7	4,7	8,2	100		
Humanistinen	11,4	26,6	15,8	14,9	19,8	5,6	6,0	100		
Taideteollinen	7,1	13,1	14,3	8,3	45,2	4,8	7,1	100		
Musiikkiala	20,6	29,4	5,9	8,8	23,5	2,9	8,8	100		
Teatteri- ja tanssiala	10,5	47,4	15,8	10,5	15,8	0,0	0,0	100		
Kasvatustieteellinen	10,0	21,0	15,8	16,9	26,7	4,8	4,9	100		
Liikuntatieteellinen	14,7	14,7	11,8	35,3	17,6	5,9	0,0	100		
Yhteiskuntatieteellinen	10,3	22,7	13,6	17,2	24,4	6,6	15,3	100		
Psykologia	10,2	30,5	11,9	22,0	16,9	8,5	0,0	100		
Terveystieteet	5,1	6,5	7,2	9,4	60,1	1,4	10,1	100		
Oikeustieteellinen	13,0	35,7	14,9	9,7	17,5	4,5	4,5	100		
Kauppätieteellinen	13,8	32,1	15,8	10,9	19,7	4,0	3,4	100		
Luonnontieteellinen	10,6	28,4	15,3	14,6	21,8	4,7	4,5	100		
Maatalous- metsätieteellinen	21,3	35,2	11,5	8,2	18,0	4,1	1,6	100		
Teknillistieteellinen	11,7	36,0	14,4	14,4	14,2	5,6	3,6	100		
Lääketieteellinen	11,3	53,5	10,6	7,0	13,4	3,5	0,7	100		
Hammaslääketieteellinen	23,1	30,8	15,4	15,4	7,7	7,7	0,0	100		
Eläinlääketieteellinen	0,0	40,0	0,0	20,0	30,0	10,0	0,0	100		
Farmasia	15,8	31,6	5,3	21,1	21,1	5,3	0,0	100		
Yhteensä	11,5	29,4	14,1	14,1	20,8	5,1	4,6	100		

3 Opintourat

3.1 Opintouratyypit yliopistokoulutuksessa

Lukuvuoden 2001–2002 alussa opinnot aloittaneiden opintourien kulkua tarkastellaan vuoden 2008 loppuun saakka (joulukuu 2008). Tältä ajalta on käytettävissä tiedot yliopistoon ilmoittautumisista, opintosuorituksista, koulutuksen vaihdoista sekä yliopiston alojen välillä että siirtymisestä muulle koulutusasteelle tai koulutuksen ulkopuolelle ja suoritetuista tutkinnoista. Tarkastelujakson pituus on määritetty sitä silmällä pitäen, että voitaisiin erottaa ne opiskelijat, jotka suorittavat tutkinnon tavoitteiden mukaisessa ajassa ja ne, joiden opinnot ovat viivästyneet.

Vaikka uusi kaksiportainen tutkintorakenne ei ollut käytössä vielä näiden opiskelijoiden aloittaessa opintojaan vuonna 2001, on opintojen maksimiaikana pidetty tutkinnon suorittamisen tavoiteaikaa kahdella vuodella jatkettuna. *Alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamisen tavoiteaika on viisi lukuvuotta. Lääketieteen lisensiaatin ja eläinlääketieteen lisensiaatin tutkinnon tavoiteaika on kuitenkin kuusi lukuvuotta ja hammaslääketieteen lisensiaatin, kuvataiteen maisterin, musiikin maisterin ja psykologian maisterin tutkinnon tavoiteaika on viisi ja puoli vuotta.* Opiskelijalla on oikeus suorittaa opinnot enintään laissa mainittua suoritusaikaa kahta lukuvuotta pitemmässä ajassa. Alemman sekä ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiseen voi siis käyttää seitsemän lukuvuotta ja edellä mainittujen pidempien tutkintojen suorittamiseen seitsemän ja puoli tai kahdeksan lukuvuotta. Tutkinnon suorittamisaikaan ei lasketa asevelvollisuuden tai vapaaehtoisen asepalveluksen suorittamista eikä äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaata. Muun syyn vuoksi opiskelija voi ilmoittautua poissaolevaksi enintään kahdeksi lukuvuodeksi. Hakemuksen perusteella opiskelijalle voidaan myöntää lisäaikaa opintojen suorittamiseen, mikäli hän esittää toteuttamiskelpoisen suunnitelman opintojen loppuun saattamisesta (Yliopistolaki 558/2009, 40–42§; <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009>).

Opintouratyypit on jaoteltu opintojen etenemisen mukaan seitsemään ryhmään:

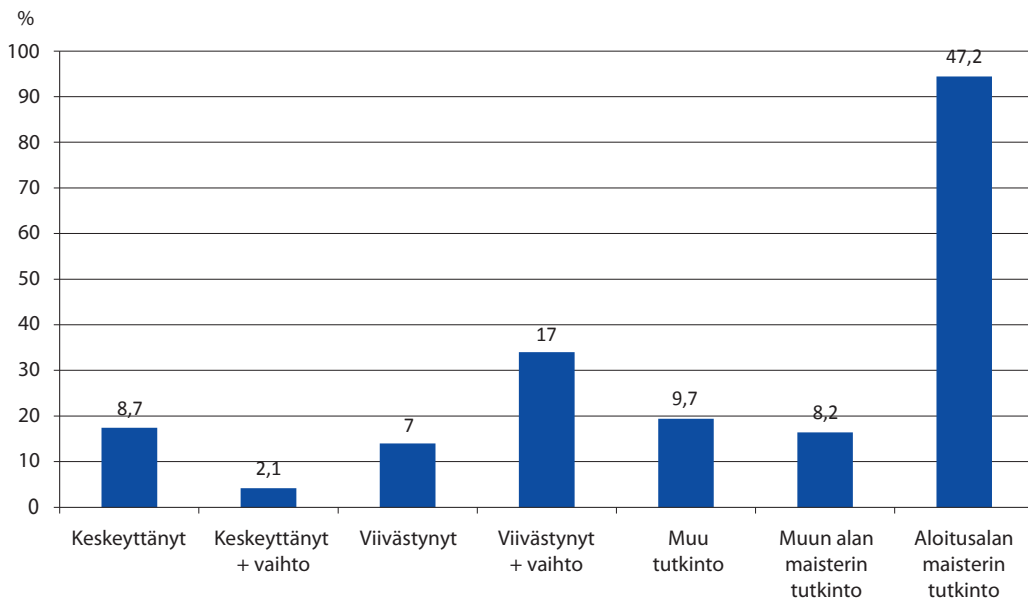
- 1) keskeyttänyt
- 2) vaihtanut koulutusta ja keskeyttänyt sen jälkeen
- 3) viivästynyt
- 4) vaihtanut koulutusta ja viivästynyt
- 5) suorittanut muun koulutusasteen tutkinnon
- 6) suorittanut maisterin tutkinnon muulta kuin vuoden 2001 aloitusosalta ja
- 7) suorittanut maisterin tutkinnon aloitusosalta.

Keskeytyneiksi opinnot on määritetty silloin kun ilmoittautumiset ovat päättyneet ilman tutkinnon suorittamista tai tietoa muulle koulutusosalalle tai -asteelle siirtymisestä. Keskey-

tyneiksi ja vaihtaneiksi on katsottu ne, jotka ovat vaihtaneet koulutusalaan tai astetta, mutta ilmoittautumiset ovat päättyneet sen jälkeen. Huomattava on kuitenkin, että opiskelu-oikeus yliopistossa ei ollut vielä tämän tutkimuksen kohdejoukolla rajattu. Ei siis voida tietää, palaavatko jotkut niistä, joiden ilmoittautumiset ovat päättyneet ja jotka on luokiteltu opinnot keskeyttäneiksi, vielä jossain vaiheessa suorittamaan tutkintoa. Viivästyneiksi on luokiteltu sellaiset opiskelijat, jotka eivät ole suorittaneet tutkintoa tarkastelujakson seitsemässä ja puolessa vuodessa ja ovat edelleen ilmoittautuneet yliopistoon. Viivästyneinä ja vaihtaneina on pidetty niitä, jotka ovat edellisen lisäksi vaihtaneet jossain vaiheessa koulutusalaan. Muun asteen tutkinnon suorittajiksi on katsottu ne, jotka suorittivat tarkasteluajana ammatillisen tutkinnon, ammattikorkeakoulututkinnon tai alemman korkeakoulututkinnon yliopistossa eli kandidaatin tutkinnon. Yliopistossa opinnot aloittaneiden jakautuminen opintouratyyppeihin ilmenee kuviosta 1.

Seitsemän ja puolen vuoden pituisen tarkastelujakson aikana maisterin tutkinnon suoritti sillä alalla, jolla oli aloittanut opinnot syksyllä 2001 vajaa puolet eli 47,2 % opiskelijoista. Lisäksi 8,2 % suoritti maisterin tutkinnon jollain muulla alalla. Tämä joukko oli siis vaihtanut koulutusalaan yliopistossa ja suorittanut sen jälkeen tutkinnon tällä toisella alalla.

Opinnot viivästyivät noin neljänneksellä aloittajista (24,0 %). Useimmilla heistä viivästyminen oli kuitenkin yhteydessä siihen, että he olivat vaihtaneet koulutusalaan. Ilman alanvaihtoa opinnot viivästyivät 7,0 prosentilla opiskelijoista. Muun asteen tutkinnon

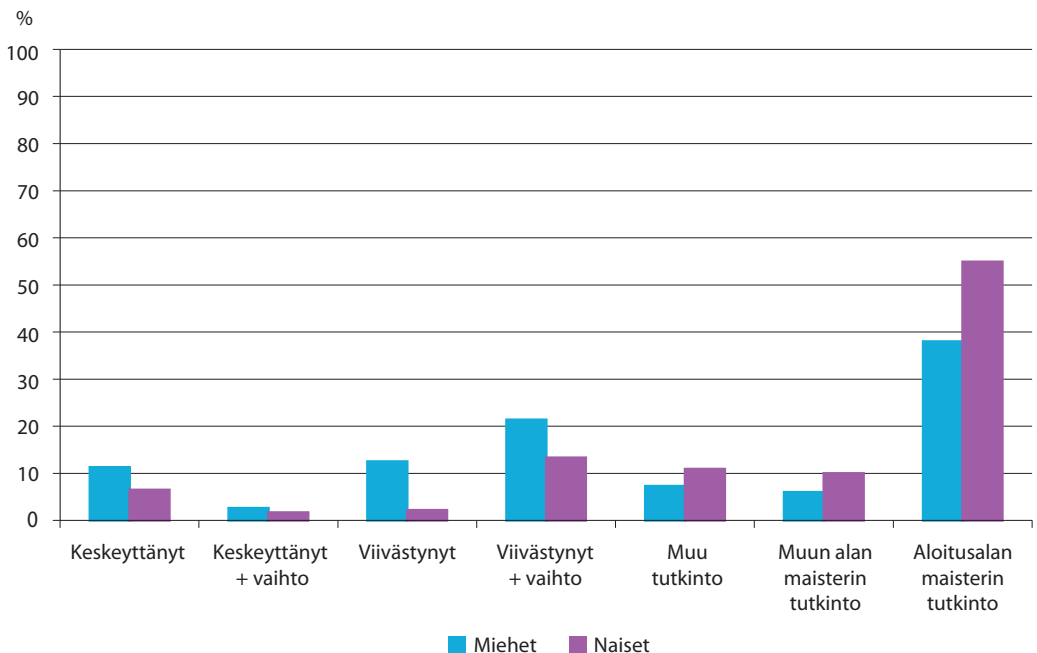
Kuvio 1. Yliopisto-opiskelijoiden opintouratyypit. Vuonna 2001 aloittaneiden tilanne vuoteen 2008 mennessä

suoritti tarkastelujakson aikana kymmenesosa aloittajista. Valtaosin tämä tutkinto oli kandidaatin tutkinto yliopistossa (6,0 %). Amk-tutkinnon suorittaneita on 2,1 % ja ammatillisen tutkinnon suorittaneita 1,1 %.

3.2 Opintouratyypit sukupuolen mukaan

Sukupuolen mukaan opintouratyypit eroavat varsin paljon. Naisista aloitusalan maisterin tutkinnon suoritti yli puolet, 54,9 % ja miehistä 38,0 % (kuvio 2; ks. myös liitetaulukko 2). Kaikkiaan maisterin tutkinnon aloitusosalta tai joltain muulta alalta suoritti miehistä 44,0 % ja naisista 64,9 %. Naiset siis saivat tarkastelujakson aikana tutkinnon valmiiksi huomattavasti miehiä useammin. Naiset myös suorittivat muiden koulutusasteiden tutkintoja jonkin verran useammin kuin miehet.

Miesten opinnot taas viivästyivät selvästi useammin sekä viivästyivät vaihdon lisäksi. Miesten opinnot myös keskeytyivät huomattavasti useammin eli miesten siirtyminen koulutuksen ulkopuolelle oli naisia huomattavasti yleisempää. Koska sukupuoli-jakaumat ovat hyvin erilaisia eri koulutusaloilla, on syytä tarkastella, ovatko sukupuolten väliset uratyypien erot yhteydessä koulutusalaan.

Kuvio 2. Yliopisto-opiskelijoiden opintouratyypit sukupuolen mukaan

3.3 Opintouratyypit koulutusalan mukaan

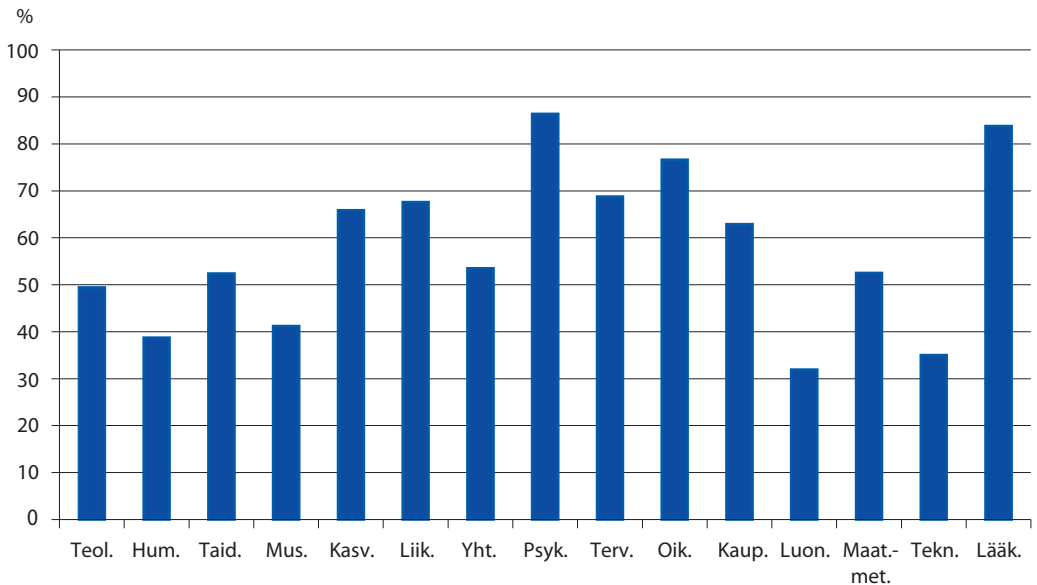
Koulutusaloittain opiskelijoiden jakautuminen eri opintouratyyppeihin vaihtelee varsin paljon. Ensinnäkin aloitusalan tutkinnon suorittaneiden osuuksissa on suuria eroja. Aloitusalan tutkinnon suorittivat tarkastelujakson aikana useimmin psykologian ja lääketieteen opiskelijat (kuvio 3). Psykologian maisterin tutkinnon suoritti 86,4 % aloittaneista opiskelijoista ja lääketieteen lisensiaatin tutkinnon 83,8 % aloittaneista opiskelijoista. Mielenkiintoista on, että uuden tutkintorakenteen mukainen tavoitesuoritus-aika on näissä molemmissa tutkinnoissa pitempi (5,5 ja 6 lukuvuotta) kuin ylempien korkeakoulututkintojen suoritus-aika yleensä, eikä tavoiteaika kahdella vuodella jatkettuna ehtinyt umpeutua tarkastelujakson aikana lääketieteen opiskelijoilla, mutta kuitenkin juuri näillä aloilla opiskelleet suorittivat alansa tutkinnon muilla aloilla opiskelleita useammin.

Aloitusalan tutkinnon suorittaneiden osuudet ovat korkeita myös oikeustieteellisellä alalla (76,6 %), terveystieteiden alalla (68,8 %), liikuntatieteellisellä alalla (67,6 %) ja kasvatustieteellisellä alalla (65,9 %). Matalimmat aloitusalan tutkinnon suorittaneiden osuudet ovat luonnontieteellisellä, teknistieteellisellä ja humanistisella alalla, joilla tutkinnon on suorittanut ainoastaan kolmannes tai reilu kolmannes aloittajista (31,9–38,7 %). Alle puolet on saanut tutkinnon valmiiksi myös musiikkialalla ja teologian alalla.

Mistä syistä sitten osa aloittajista jää matkalle milläkin koulutus-alalla eli mikä pudottaa aloitusalan tutkinnon suorittaneiden osuutta? Tässäkin suhteessa koulutusalat eroavat selvästi toisistaan (taulukko 6). Opintojen keskeytyminen eli se, että opiskelija on lakannut ilmoittautumasta yliopistoon eikä ole myöskään siirtynyt muuhun koulutukseen, on yleisintä taideteollisella alalla (15,5 %), musiikin alalla (14,7 %) ja terveystieteissä (13,0 %). Sen sijaan niiden osuudet, joiden opinnot ovat keskeytyneet koulutuksen vaihdon jälkeen, ovat melko pieniä kaikilla aloilla.

Opintojen viivästyminen taas on erityisen tyypillistä teknistieteelliselle alalle, jolla peräti 26,2 prosentin opinnot ovat viivästyneet. Teknistieteellisellä alalla on lisäksi kohtalaisen paljon myös niitä, joiden opinnot ovat viivästyneet ja jotka ovat lisäksi vaihtaneet koulutusta. Vielä tyypillisempää vaihtaminen ja viivästyminen yhdessä ovat kuitenkin luonnontieteellisellä alalla ja teologian alalla, joilla tähän uratyypiryhmään kuuluvia opiskelijoita on neljännes (26,5 %, 24,7 %). Muita aloja enemmän niitä koulutusta vaihtaneita, joiden opinnot ovat viivästyneet, on myös yhteiskuntatieteellisellä alalla ja – hieman yllättäen – oikeustieteellisellä alalla sekä maa- ja metsätieteellisellä, kauppatieteellisellä ja musiikkialalla.

Muun koulutusasteen tutkinnon suorittaminen on selvästi yleisintä liikuntatieteellisellä alalla, jolla 12,5 % opinnot aloittaneista on suorittanut tarkastelujakson aikana muun koulutusasteen tutkinnon. Nämä tutkinnot ovat kaikki ammattikorkeakoulututkintoja. Muun asteen tutkinnon ovat suorittaneet keskimääräistä useammin myös musiikkialalla ja

Kuvio 3. Aloitusalallaan maisterin tutkinnon vuoteen 2008 mennessä suorittaneet vuonna 2001 yliopisto-opinnot aloittaneista

luonnontieteellisellä alalla opinnot aloittaneet. Kandidatin tutkinnot on tässä koulutusaloittaisessa tarkastelussa erotettu omaksi ryhmäkseen, eli niitä ei tarkastella yhdessä amk- ja ammatillisten tutkintojen kanssa. Kandidatin tutkinnon ovat suorittaneet selvästi useimmin musiikin alalla opinnot aloittaneet, joista tutkinto on viidenneksellä. Myös humanistisella, teologian, taideteollisella ja yhteiskuntatieteellisellä alalla kandidatin tutkinnon suorittaneita on muita aloja enemmän eli kymmenesosa tai runsas kymmenesosa.

Muun kuin aloitusalan maisterin tutkintoon ovat päätyneet useimmin maa- ja metsätieteellisellä, kasvatustieteellisellä, luonnontieteellisellä ja humanistisella alalla aloittaneet opiskelijat, joista noin kymmenesosa on suorittanut tutkinnon muulla kuin syksyn 2001 aloituslalla. Näillä aloilla on vaihdettu koulutusta melko paljon ja ehditty vaihdon jälkeen suorittaa kyseisen alan tutkinto tarkastelujakson aikana. Koulutuksen vaihtamista aloittain tarkastellaan tarkemmin luvussa 5.

Taulukko 6. Yliopistossa 2001 opinnot aloittaneiden opintouratyyppit koulutusaloittain

Koulutusala	Keskeyt- tänyt (n = 553) %	Keskeyt- tänyt + vaihto (n = 134) %	Viivästynyt (n = 443) %	Viivästynyt + vaihto (n = 1083) %	Muu tutkinto ¹ (n = 198) %	Kandin tutkinto (n = 382) %	Maisterin tutkinto, muu ala (n = 522) %	Maisterin tutkinto, aloitusala (n = 3004) %	Yhteensä (n = 6364) %
Teologinen	5,9	1,2	0,0	24,7	1,2	11,8	5,9	49,4	100
Humanistinen	8,5	2,5	0,3	20,9	3,4	15,1	10,6	38,7	100
Taideteollinen	15,5	3,6	9,5	7,1	1,2	9,5	1,2	52,4	100
Musiikkiala	14,7	0,0	0,0	14,7	8,8	20,6	0,0	41,2	100
Kasvatustieteellinen	5,2	1,1	0,2	7,6	2,9	4,1	13,0	65,9	100
Liikuntatieteellinen	5,9	0,0	5,9	5,9	12,5	0,0	2,9	67,6	100
Yhteiskuntatieteellinen	8,8	1,6	0,9	17,6	1,9	9,0	6,6	53,5	100
Psykologia	3,4	0,0	0,0	8,6	0,0	0,0	1,7	86,4	100
Terveystieteet	13,0	0,7	4,3	8,0	0,7	2,9	1,4	68,8	100
Oikeustieteellinen	2,6	0,6	0,0	16,9	1,3	1,3	0,6	76,6	100
Kauppätieteellinen	10,9	1,5	0,8	14,6	3,2	3,3	2,9	62,9	100
Luonnontieteellinen	11,4	3,7	0,3	26,5	7,4	7,2	11,7	31,9	100
Maatalous-metsätieteellinen	6,6	4,1	0,0	16,4	3,3	4,1	13,1	52,5	100
Teknillistieteellinen	8,1	2,0	26,2	15,2	3,6	1,2	8,6	35,0	100
Lääketieteellinen	0,7	0,0	12,0	2,1	1,4	0,0	0,0	83,8	100
Yhteensä	8,7	2,1	7,0	17,0	3,7	6,0	8,2	47,2	100

¹ Ammatillinen tutkinto tai ammattikorkeakoulututkinto.

3.4 Opintouratyypit sukupuolen mukaan koulutusaloittain

Edellä nähtiin, että miesten ja naisten opintourat eroavat selvästi. Tämä pätee myös koulutusaloittain. Sukupuolten väliset erot eivät siis selity koulutusalojen erilaisilla sukupuolijakaumilla. Miesten ja naisten opintourien eroja tarkastellaan taulukossa 7 (ks. myös liitekuviot 14 ja 15) maisterin tutkinnon suorittaneiden osuuksien perusteella koulutusaloittain. Taulukossa on eriteltyä maisterin tutkinnon aloituslalla suorittaneiden osuudet sekä maisterin tutkinnon aloituslalla tai muulla alalla suorittaneiden osuudet.

Myös koulutusaloittain tarkasteltuna naiset suorittavat maisterin tutkinnon miehiä useammin. Miesten ja naisten väliset erot ovat suurimmat psykologian, musiikin ja terveystie-

Taulukko 7. Maisterin tutkinnon (lääketiede:lisensiaatin tutkinnon) aloituslallaan suorittaneiden osuudet koulutusaloittain

Koulutusala	Aloitusalan maisterin tutkinto		Aloitusalan tai muun alan maisterin tutkinto	
	Miehet (n = 2893) %	Naiset (n = 3471) %	Miehet (n = 2893) %	Naiset (n = 3471) %
Teologinen	51,7	48,2	55,1	55,4
Humanistinen	32,1	40,5	38,3	52,2
Taideteollinen	42,9	50,1	42,9	57,1
Musiikkiala ¹	27,8	56,3	27,8	56,3
Teatteri- ja tanssiala	100,0	90,9	100,0	90,9
Kasvatustieteellinen	56,4	68,1	67,0	82,3
Liikuntatieteellinen	72,2	62,5	72,2	68,8
Yhteiskuntatieteellinen	46,6	57,2	52,7	64,3
Psykologia ¹	50,0	89,1	50,0	90,9
Terveystieteet	31,6	74,8	42,1	74,8
Oikeustieteellinen	70,2	83,9	71,6	83,9
Kauppatieteellinen	56,2	71,9	59,4	75,1
Luonnontieteellinen	26,1	39,2	34,1	55,4
Maatalous-metsätieteellinen	54,0	51,4	66,0	65,3
Teknillistieteellinen	32,3	46,2	38,9	61,8
Lääketieteellinen ²	69,4	93,6	69,4	93,6
Yhteensä	38,6	55,1	44,8	65,3

¹ Tavoitteen mukainen suoritus aika 5,5 lukuvuotta.

² Tavoitteen mukainen suoritus aika 6 lukuvuotta.

teiden alalla. Kun psykologian alalla opiskelleista naisista lähes 90 % on saanut tutkinnon suoritetuksi tarkasteluajanjaksona, miehistä tutkinnon on saanut valmiiksi vain puolet.

Terveystieteissä tutkinnon on suorittanut naisista noin kolme neljästä, miehistä taas vain yksi kolmesta. Musiikin alalla naisista on tutkinnon suorittanut reilusti yli puolet, miehistä neljäsosa. Sukupuolten välisiä eroja on sekä niillä aloilla, joilla tutkinnon suorittaminen ja sen tuottama muodollinen pätevyys on välttämätön edellytys koulutusta vastaavaan työhön pääsyle, kuten psykologia ja lääketiede, sekä niillä aloilla, joilla alan työhön työllistyminen on mahdollista myös ilman tutkintoa, kuten tekniikan alalla ja musiikkialalla.

Poikkeuksena ovat kuitenkin liikuntatieteet ja teologian ala. Liikuntatieteissä on miehistä tutkinnon suorittanut kymmenen prosenttiyksikköä suurempi osa kuin naisista. Teologiassa taas on miehistä suorittanut tutkinnon hieman suurempi osa kuin naisista. Maa- ja metsätieteellisellä alalla maisterin tutkinnon suorittaneiden osuudet miehistä ja naisista ovat lähes samat.

Aloitusalalan tai muun alan maisterin tutkinnon suorittaneiden prosentiosuuksissa on laskettu yhteen aloitusosaltaan tutkinnon suorittaneiden kanssa ne opiskelijat, jotka ovat vaihtaneet koulutusta vuoden 2001 opiskelun aloittamisen jälkeen tai heillä on ollut jo aiemmin opinto-oikeus toiselle alalle, ja he ovat suorittaneet maisterin tutkinnon tältä toiselta koulutusosalalta.

Verrattaessa aloitusalan tutkinnon suorittaneiden osuuksia aloitusalan tai muun alan tutkinnon suorittaneiden osuuksiin havaitaan joitakin eroja. Suurimpia erot ovat kasvatustieteen ja maa- ja metsätieteen alalla sekä terveystieteen alalla aloittaneilla miehillä. Tämä merkitsee sitä, että näillä aloilla aloittaneet ovat koulutuksen vaihdon jälkeen melko usein suorittaneet tutkintonsa muulla alalla. Huomion arvoista on, että terveystieteissä pienenä vähemmistönä olevat miehet (13,8 %, taulukko 2) ovat siirtyneet toiselle koulutusosalalle, jolla ovat myös suorittaneet tutkinnon. Terveystieteen alalla aloittaneilla naisilla ei ole eroa aloitusalan ja aloitusalan sekä muun alan maisterin tutkinnon suorittaneiden osuuksissa, eli kaikki terveystieteessä aloittaneet naiset, jotka ovat maisterin tutkinnon suorittaneet, ovat suorittaneet sen terveystieteiden alalta.

Taidealoilla, psykologiassa, oikeustieteessä ja lääketieteessä ei ole eroa aloitusalan ja aloitus- tai muun alan tutkinnon suorittaneiden osuuksissa. Näillä aloilla opinnot aloittaneet ovat siis suorittaneet tutkintonsa nimenomaan aloitusosalallaan mikäli sen yleensä ovat suorittaneet. Kiintoisaa on, että taidealoista pienimmällä teatteri- ja tanssialalla kaikki koulutuksen aloittaneet miehet ovat suorittaneet alan tutkinnon ja naisistakin tutkinnon on suorittanut yli 90 %. Myös lääketieteen ja psykologian aloilla opiskelleilla naisilla tutkinnon suorittaneiden osuudet ovat korkeat eli kohoavat 90 prosentin tuntumaan.

Luonnontieteissä ja teknillistieteellisellä alalla naiset ovat selvästi miehiä useammin suorittaneet tutkinnon jollain muulla kuin aloitusosalalla. Tämä merkitsee sitä, että koulu-

tuksen vaihtaminen ja toiselle koulutusosalalle siirtyminen on näillä aloilla tyypillisempää naisille. Koulutusta vaihdettuaan he ovat myös saaneet tutkinnon valmiiksi melko ripeään tahtiin.

Kaikkiaan tutkinnon suorittaneiden osuudet naisista ja miehistä eroavat hämmästyttävän paljon. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta erot ovat samankaltaisia yli koulutusalojen. Varusmiespalveluksen suorittaminen ajoittuu miehillä yleensä opiskeluvuosien aikaan. Se luonnollisesti pitkittää miesopiskelijoiden valmistumista. Esimerkiksi teknillistieteellisellä alalla on kuitenkin havaittu, että poissaolo varusmiespalveluksen vuoksi ei viivästytä opiskelijoiden valmistumista poissaoloaikaa enemmän. Palattuaan takaisin opintojen pariin opiskelijat pääsevät hyvin kiinni opiskeluunsa ja opinnot myös etenevät hyvin. (Määttä 2007; Pajarre, Lukkari & Lahtinen 2010).

Opiskelijoiden työssäkäyntiä pidetään monesti syynä siihen, että tutkinnot eivät valmistu. Myös opiskelijat itse katsovat usein työssäkäynnin hidastaneen opintojen etenemistä ja lykänneen valmistumista (Pajarre, Asunmaa & Lukkari 2011). Pohdittaessa sukupuolten välisten erojen syitä voitaisiin olettaa työelämän vetävän miehiä enemmän, jolloin opinnot saattaisivat jäädä taka-alalle.

Tutkimusten mukaan työssäkäynnin yhteys opintojen viivästyymiseen on kuitenkin kiistanalainen. Eri yhteyksissä on havaittu, että työssäkäynti ei yksiselitteisesti hidasta opintojen etenemistä, vaan opiskelijat kokevat sen myös antavan pontta opintojen etenemiselle. Työssäkäynnin on koettu tehostavan ajankäyttöä ja lisäävän motivaatiota, kun opittua voi soveltaa käytännössä. (Haarala-Muhonen 2011; Pajarre ym. 2011). Opintojen hidastumisen syinä ovat olleet merkittävimmin opintojen suunnittelun vaikeudet ja ongelmat opiskelutaidoissa (Kurri 2006). Myös itsesäätelytaitojen, kuten ajankäytön hallinnan ja itsekurin on katsottu olevan merkitsevässä asemassa opintojen etenemisen kannalta (Haarala-Muhonen 2011). Toisaalta on myös tutkimuksia, joiden mukaan työssäkäynti on merkittävästi selittänyt opintojen hidastumista ja valmistumisen viivästyymistä (Saarenmaa, Saari & Virtanen 2010; Vuorinen ym. 2005).

Tämän aineiston perusteella ei ole mahdollista selvittää tarkemmin, mistä naisten ja miesten väliset erot johtuvat. Työssäkäynnillä voi olla yhteyttä miesten vähäisempään tutkinnon suorittamiseen ja opintojen hidastumiseen. Jos niin kutsuttujen itsesäätelytaitojen katsotaan olevan merkittäviä opintojen etenemisen ja valmistumisen kannalta, naisille tyypillinen tunnollisuus voi edistää naisopiskelijoiden opintojen loppuun saattamista.

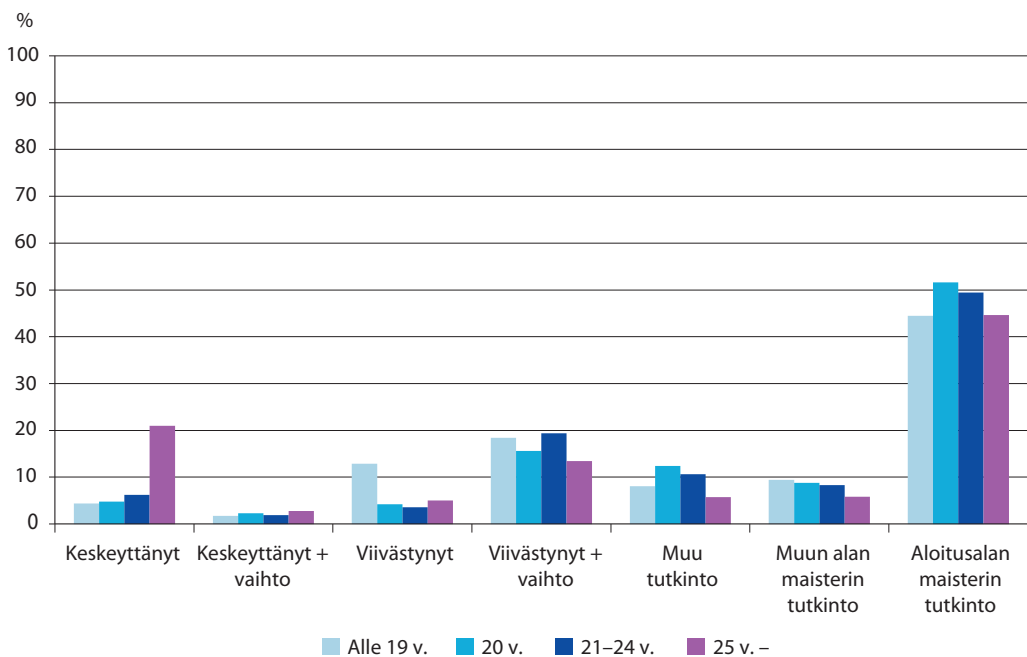
3.5 Opintouratyypit iän mukaan

Opintouratyypit eroavat selvästi myös sen mukaan, minkä ikäisenä opinnot on aloitettu. Maisterin tutkinnon vuoden 2001 aloitusajalla ovat suorittaneet useimmin 20-vuotiaana

opintonsa aloittaneet ja melkein yhtä usein 21–24-vuotiaana aloittaneet (kuvio 4, ks. myös liitetaulukko 3). Heistä aloitusalan tutkinnon suorittaneiden osuudet ovat 51,6 % ja 49,4 %. Näitä ikäryhmiä selvästi harvemmin ovat aloitusalan maisterin tutkinnon suorittaneet nuorimmat ja vanhimmat aloittajat eli 19-vuotiaat ja sitä nuoremmat (44,5 %) sekä 25-vuotiaat ja sitä vanhemmat (44,6 %). Kun lasketaan yhteen sekä aloitusalan että muun alan maisterin tutkinnon suorittaneet, eli ne, jotka ovat suoraan edenneet tutkintoon aloittamallaan alalla sekä ne, jotka ovat vaihtaneet koulutusta ja suorittaneet tutkinnon sen jälkeen, sijoittuvat kärkeen samat ikäryhmät (20-vuotiaat: 60,4 %; 21–24-vuotiaat: 57,7 %) ja jälkimmäisiksi samat ikäryhmät.

Opinnoissaan ovat useimmin viivästyneet nuorimpana aloittaneet (12,9 %). 19-vuotiaiden ja sitä nuorempien muita vähäisempi aloitusalan tutkinnon suorittaminen ei siis niinkään selity runsaalla koulutuksen vaihdolla, koska vaihtaneiden osuudet eivät merkittävästi eroa eri ikäryhmissä, vaan opintojen viivästymisellä. Niitä, joilla opinnot ovat vielä kesken, on taas selvästi eniten 25-vuotiaiden ja sitä vanhempien aloittajien ryhmässä, jossa opinnot ovat kesken viidenneksellä (21,0 %).

Opintouria tarkasteltiin iän mukaan myös erikseen kullakin koulutusallalla (ks. liitekuviot 2–13). Tulos antoi iän yhteydestä koulutusuran muotoutumiseen erilaisen kuvan kuin mitä iän mukainen tarkastelu koko aineistossa. Aloittain tarkasteltuna ei nimittäin

Kuvio 4. Opintouratyypit iän mukaan

näytäkään siltä, että nuorimmat aina päätyisivät harvimmin aloitusalan tutkinnon suorittamiseen. Kahdeksalla alalla tarkastelluista kahdestatoista¹ nuorimmat suorittivat useimmin aloitusalan tutkinnon. Kolmella alalla jokin muu ikäryhmä suoritti sen nuorimpia useammin, ja nuorimmat sijoituivat toiseksi tai kolmanneksi. Ainoastaan lääketieteen alalla nuorimpana aloittaneet päätyivät aloitusalan tutkintoon harvemmin kuin mikään muu aloittajaikäryhmä.

Se että koko aineistossa nuorimmat päätyvät muita harvemmin aloitusalan tutkintoon, johtunee siitä, että nuorimpana aloittaneita on eniten humanistisella, luonnontieteellisellä ja teknillistieteellisellä alalla, joilla aloitusalan tutkinto suoritetaan kaikista harvimmin. 19-vuotiaista on näillä aloilla yhteensä 1556 henkilöä eli 77,3 % koko aineiston 19-vuotiaista (tekniikka: nuorimpia 60,2 % alan aloittajista; luonnontieteet: 36,0 %; humanistiset tieteet: 25,9 %). Näin ollen nuorimpien aloittajien tutkinnonsuorittamisprosenttia alentaa siis ensi sijassa opiskeluala, ei heidän ikänsä.

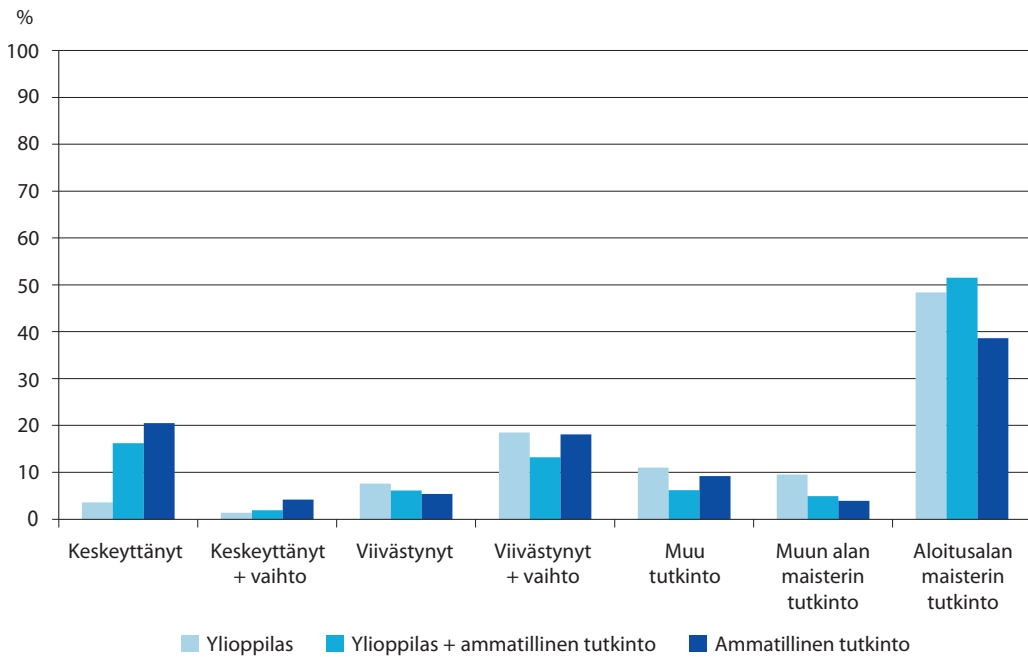
3.6 Opintouratyypit pohjakoulutuksen mukaan

Opintouratyypit eroavat selvästi myös sen mukaan, millä pohjakoulutuksella opiskelija on tullut yliopistoon. Aloitusalallaan maisterin tutkinnon ovat suorittaneet useimmin ne, joilla on pohjakoulutuksena sekä ylioppilastutkinto että jokin ammatillinen tutkinto (kuvio 5, ks. myös liitetaulukko 4). Hieman heitä harvemmin ovat aloitusalan tutkinnon suorittaneet pohjakoulutukseltaan pelkät ylioppilaat. Selvästi näitä pohjakoulutusryhmiä harvemmin ovat aloitusalan maisterin tutkinnon suorittaneet ammatillisella pohjakoulutuksella yliopistoon hakeutuneet.

Opintonsa ovat keskeyttäneet useimmin ammatillisella pohjakoulutuksella yliopistoon hakeutuneet. Kun mukaan lasketaan myös ne, jotka ovat ensin vaihtaneet koulutusta ja sen jälkeen keskeyttäneet, on keskeyttäneiden osuus ammatillisella pohjakoulutuksella yliopistoon hakeutuneista 24,9 %. Myös ylioppilas- ja ammatillisen tutkinnon pohjakoulutuksella yliopistoon tulleet ovat keskeyttäneet melko usein. Heidän keskeyttämisprosenttinsa on 18,1. Vaikka tämäkin prosenttiosuus on korkea, on toisaalta huomattava, että ero pelkällä ammatillisella pohjakoulutuksella yliopistoon tulleisiin on selkeä. Edellisiin pohjakoulutusryhmiin verrattuna pelkällä ylioppilastutkinnolla yliopistoon tulleet ovat keskeyttäneet opintonsa varsin harvoin kun heidän keskeyttämisprosenttinsa on 5,0.

Muun kuin vuoden 2001 aloitusalan maisterin tutkinnon ovat useimmin suorittaneet pohjakoulutukseltaan ylioppilaat ja harvimmin ammatillisen pohjakoulutuksen omaavat. Tämän voisi päästellä johtuvan siitä, että ylioppilaat, joilla ei ole vielä mitään ammatil-

¹ Havaintojen määrä ei riittänyt kaikilla aloilla opintourien tarkasteluun iän mukaan.

Kuvio 5. Opintouratyypit pohjakoulutuksen mukaan

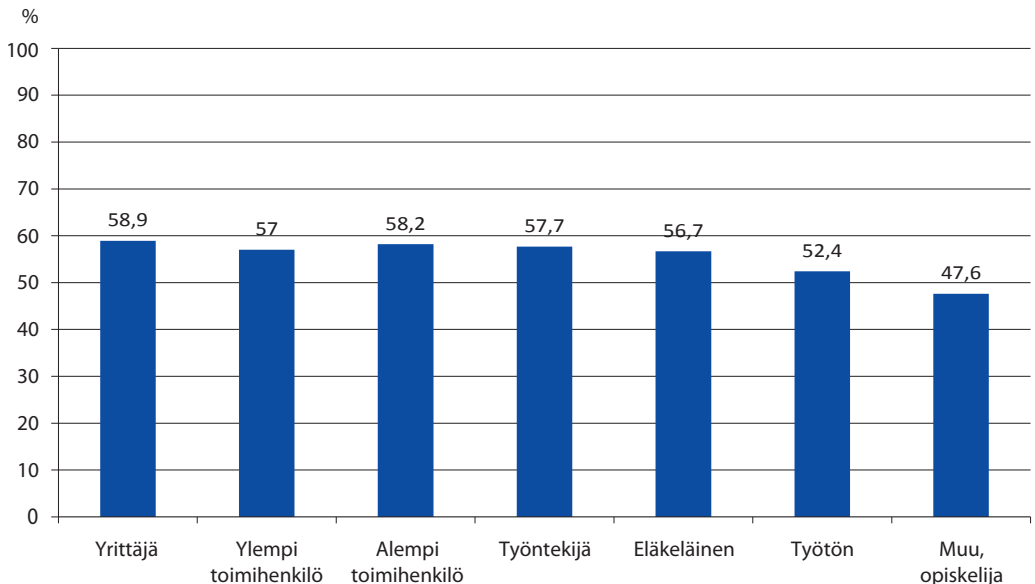
lista koulutusta, ovat vaihtaneet koulutusta useimmin ja suorittaneet sen vuoksi muun kuin aloitusalan tutkinnon. Kun summataan yhteen kaikki ne opintouratyypit, joihin koulutuksen vaihto voi sisältyä (keskeyttänyt + vaihto, viivästynyt + vaihto, muun alan maisterin tutkinto, muu tutkinto), koulutusta vaihtaneiden osuus kohoaaakin suurimmaksi puhtaiden ylioppilaiden ryhmässä, jossa vaihtaneita on yhteensä 39,8 %². Yllättävää on kuitenkin, että toiseksi yleisintä koulutuksen vaihtaminen on ammatillisen pohjakoulutuksen omaavien joukossa, joista 35,0 % on vaihtanut koulutusta. Olisi voinut olettaa, että ilman ylioppilastutkintoa yliopistoon tulleet olisivat tienneet selkeimmin, mille alalle ovat halunneet ja siten vaihtaneet koulutusta vähiten. Ehkä tämä on kuitenkin pätenyt niiden kohdalla, joilla on pohjakoulutuksena sekä ylioppilas- että ammatillinen tutkinto, sillä heillä koulutuksen vaihtoja on selvästi muita vähemmän kun heistä neljännes (25,7 %) on vaihtanut koulutusta. Tosin tämäkin koulutusta vaihtaneiden osuus on sinänsä melko korkea.

² Osalla muun kuin aloitusalan tutkinnon suorittaneista on ollut toinen opiskelupaikka ennen yliopisto-opintoja. Todellinen vaihtajien osuus on tätä pienempi.

3.7 Opintouratyypit sosioekonomisen taustan mukaan

Opintouratyyppejä tarkastellaan sosioekonomisen taustan mukaan käyttäen taustamuuttujana perheen isän sosioekonomista asemaa. Mikäli tieto isän sosioekonomisesta asemasta on puuttunut, on käytetty äidin sosioekonomista asemaa. Jossain määrin ongelmallista on, että Tilastokeskuksen käyttämässä luokituksessa eläkeläiset on luokitettu omaksi ryhmäkseen, ei aiemman ammattinsa mukaan. Tällöin ei voida tietää heidän aiempaa sosioekonomista asemaansa, joka on kuitenkin vaikuttanut jälkikasvun ohjautumiseen koulutusjärjestelmässä. Lisäksi tieto sosioekonomisesta asemasta puuttuu 4 prosentilta tutkimukseen osallistuneiden vanhempia. Nämä henkilöt muodostavat yhdessä opiskelijoiden kanssa luokan "muu". Opiskelijoita tässä ryhmässä on ainoastaan 31 henkilöä, kun taas tieto perheen sosioekonomisesta asemasta puuttuu 262 henkilöltä.

Kuviosta 6 nähdään, että maisterin tutkinnon joko vuoden 2001 aloituslalla tai jollain muulla koulutuslalla seurantajakson aikana suorittaneiden osuudet eivät juuri eroa sen mukaan, onko opiskelija lähtöisin yrittäjä-, toimihenkilö- vai työntekijäperheestä. Eroa ei juuri ole myöskään edellä mainittujen perheiden jälkikasvun ja eläkeläiskotien jälkikasvun välillä. Sen sijaan maisterin tutkinnon ovat suorittaneet jonkin verran harvemmin ne opiskelijat, joiden kodissa on ollut työttömyyttä ja kaikista harvimminkin ne, joiden vanhempien sosioekonominen asema on jäänyt tuntemattomaksi.

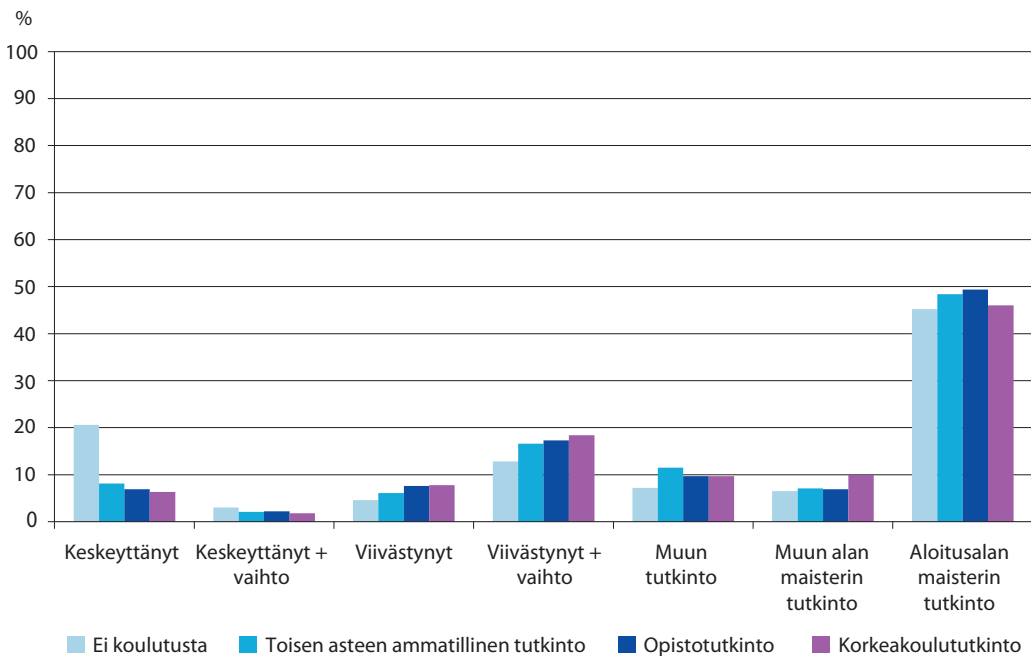

Kuvio 6. Maisterin tutkinnon suorittaneiden osuudet vanhempien sosioekonomisen aseman mukaan

3.8 Opintouratyypit vanhempien koulutuksen mukaan

Opintouratyypit eroavat myös opiskelijoiden vanhempien koulutustason mukaan. Useimmin opinnot ovat keskeytyneet niiltä opiskelijoilta, joiden vanhemmilla ei ole yleissivistävän koulutuksen jälkeistä ammatillista koulutusta (kuvio 7). Heistä opinnot on keskeyttänyt yli kaksi kertaa suurempi osa (20,6 %) kuin niistä, joiden vanhemmilla on vähintään toisen asteen ammatillinen tutkinto (8,1 %). Opinnot keskeyttäneiden osuus on sitä pienempi mitä koulutetummasta kodista opiskelija on lähtöisin. Myös niiden osuus, jotka ovat keskeyttäneet opintonsa vaihdettuaan koulutusta on sitä pienempi mitä koulutetummat vanhemmat opiskelijalla on. Sitä vastoin opintojen viivästyminen joko koulutuksen vaihdon jälkeen tai ilman sitä on sitä yleisempää mitä koulutetumpi kotitausta opiskelijalla on.

Muun koulutusasteen tutkinnon eli toisen asteen ammatillisen tai ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden osuudet eivät eroa systemaattisesti kodin koulutuksen mukaan, joskin niin ammattikorkeakoulu- kuin toisen asteen ammatillisen tutkinnonkin suorittaneita on eniten niissä opiskelijoissa, joiden vanhemmilla on ammatillinen toisen asteen koulutus. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuudet taas eivät juurikaan eroa vanhempien koulutuksen mukaan.

Kuvio 7. Yliopistossa aloittaneiden opintouratyypit vanhempien koulutuksen mukaan

Maisterin tutkinnon jollain muulla kuin vuoden 2001 aloitusosalalla ovat suorittaneet useimmin korkeakoulutetusta kodista tulevat opiskelijat. Aloitusalalan maisterin tutkinnon taas ovat useimmin suorittaneet opistokoulutettujen kotien nuoret ja seuraavaksi useimmin ammatillisen koulutuksen saaneiden kotien nuoret. Korkeakoulutettujen vanhempien jälkikasvusta aloitusalan maisterin tutkinnon ovat suorittaneet jonkin verran edellisiä harvemmat, ja ilman ammatillista koulutusta olevien vanhempien jälkikasvusta vielä hivenen harvemmat. Kun lasketaan yhteen ne maisterin tutkinnon suorittaneet, joilla on tutkinto joko aloitusosaltaan tai muulta alalta, ovat osuudet seuraavat: vanhemmilla ei ammatillista koulutusta 51,7 %, vanhemmilla ammatillinen toisen asteen tutkinto 55,5 %, vanhemmilla opistotutkinto 56,3 % ja vanhemmilla korkeakoulututkinto 56,0 %. Näyttää siltä, että korkeakoulutettujen kotien nuoret ovat muita useammin hankkineet maisterin tutkinnon kiertämällä toisen koulutuksen kautta, eli ovat vaihtaneet koulutusta vuoden 2001 aloituksen jälkeen ja suorittaneet tutkinnon vaihdon jälkeiseltä alalta, kun taas opisto- ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen omaavien vanhempien jälkikasvu on useammin edennyt suoraan aloitusalan tutkintoon. Korkeakoulutettujen vanhempien jälkikasvulla lienee ollut eniten valmiuksia vaihtoehtoisten sisääntuloväylien löytämiseen, mikäli ovet toivottuun koulutukseen eivät ole suoraan auenneet (esim. Liljander 1996). Vailla ammatillista koulutusta olevien vanhempien jälkikasvu taas on suorittanut maisterin tutkinnon harvemmin kuin niiden jälkeläiset, joilla on ollut yleissivistävän koulutuksen jälkeinen koulutus.

3.9 Opintouran ohjautumista selittävät tekijät

Opintouran ohjautumista selittäviä tekijöitä tarkastellaan seuraavassa CHAID-mallin avulla. Malli jakaa kohdejoukon osaryhmiin aloitusalan tutkinnon suorittamista vahvimmin selittävien tekijöiden perusteella. Malli hyödyntää moniulotteista ristiintaulukointia ja visualisoi tuloksen puukuvioksi (Answer Tree). Taustamuuttujina mallissa ovat mukana 1) koulutusala, 2) sukupuoli, 3) pohjakoulutus, 4) opintojen aloitusikä ja 5) vanhempien koulutustaso (perheen korkeimman koulutuksen mukaan). Menetelmä järjestää annetut taustamuuttujat hierarkiseen järjestykseen siten, että se poimii ensimmäisenä sen taustamuuttujan, joka vahvimmin jakaa kohdejoukon osaryhmiin, toisena kussakin osaryhmässä toiseksi vahvimmin osaryhmiin jakavan muuttujan jne. CHAID-mallin ja puukuvion tarkoituksena on täsmentää ja täydentää edellä kuvattuja taustamuuttujien yhteyksiä opintourien ohjautumiseen sekä hahmottaa taustamuuttujien keskinäistä merkitystä opintourien muodostumisessa. Mallin selitysaste on 65,4 %.

Aloitusalalan tutkinnon suorittaneita (47,2 %) ja niitä, jotka eivät tätä tutkintoa suorittaneet (52,8 %), jakaa *ensisijaisesti osaryhmiin koulutusala* (kuvio 8). Yliopiston koulutus-

aloista muodostui kuusi muutaman alan rypästä sen mukaan, kuinka suuri osa opinnot aloittaneista suoritti tutkinnon aloitusallallaan. Korkeimman aloitusalan tutkinnon suorittaneiden osuuden ryhmän muodostavat lääketieteen ala, psykologian ala sekä teatteri- ja tanssiala. Tutkimukseen osallistuneista 3,5 % kuuluu tähän ryhmään. Tässä ryhmässä tutkinnon suorittaneiden osuus on 85,7 %. Seuraavaan osaryhmään sijoittuivat oikeustieteen ja farmasian ala 76,9 % tutkinnon suorittaneiden osuudella (2,7 % tutkimukseen osallistuneista). Kolmas ryhmä muodostui kauppatieteiden, kasvatustieteiden, terveystieteiden ja liikuntatieteiden alasta³ (23,2 % tutkimukseen osallistuneista). Tässä ryhmässä tutkinnon suorittaneiden osuus on 64,7 %. Neljanteen ryhmään sijoittuivat yhteiskuntatieteiden, maa- ja metsätaloustieteen ja teologian ala sekä taideteollinen ala (13,2 % tutkimukseen osallistuneista). Tutkinnon suorittaneiden osuudeksi muodostui tässä ryhmässä 52,8 %. Vielä malli muodosti kaksi koulutusalaryhmää, joissa aloitusalan tutkinnon suorittaneiden osuudet jäivät huomattavasti muita aloja alhaisemmiksi. Humanistisen alan ja musiikkialan⁴ muodostamassa viidennessä ryhmässä (16,1 % tutkimukseen osallistuneista) tutkinnon suorittaneiden osuus on 38,8 %. Kuudennessa luonnontieteiden alan ja teknillistieteellisen alan muodostamassa ryhmässä (41,2 % tutkimukseen osallistuneista) tutkinnon suorittaneiden osuus jäi kaikista alhaisimmaksi eli 33,6 prosenttiin.

Neljä kuudesta koulutusalojen muodostamasta ryhmästä jakoi edelleen osaryhmiin *sukupuoli* (ks. kuvio 8). Naiset suorittivat aloitusallansa tutkinnon huomattavan paljon useammin kuin miehet. Ensimmäisessä lääketieteen, psykologian ja teatteri- ja tanssialan ryhmässä tutkinnon suorittaneiden osuus naisista on 91,3 % ja miehistä 71,0 %. Koulutusalan ja sukupuolen lisäksi muilla taustamuuttujilla ei ole tässä ryhmässä tilastollisesti merkitsevää yhteyttä tutkinnon suorittamiseen. Toisessa oikeustieteen ja farmasian alojen muodostamassa ryhmässä tutkinnon suoritti naisista 83,5 % ja miehistä 67,1 %. Myöskään tässä ryhmässä muut taustamuuttujat koulutusalan ja sukupuolen lisäksi eivät selitä tilastollisesti merkitsevästi aloitusalan tutkinnon suorittamista. Kolmannessa eli kauppa-, kasvatus-, terveys- ja liikuntatieteiden ryhmässä aloitusalan maisterin tutkinnon suoritti naisista 70,3 % ja vastaavasti miehistä 55,1 %. Neljäs ryhmä, jossa sukupuoli jakoi edelleen osaryhmiin on matalimman tutkinnon suorittaneiden osuuden ryhmä, jonka muodostavat luonnontieteiden ja teknillistieteellinen ala. Tässä ryhmässä tutkinnon suoritti 41,1 % naisista ja 29,9 % miehistä.

Yhteiskuntatieteiden, maa- ja metsätaloustieteen, teologian ja taideteollisen alan muodostamaa koulutusalarypäästä jakoi edelleen osaryhmiin *opiskelijoiden pohjakoulutus*. Pelkän ylioppilastutkinnon pohjalta yliopistoon hakeutuneista suoritti aloitusallansa tutkin-

³ Tähän ryhmään sijoittui myös hammaslääketieteen ala. Alan otos on kuitenkin niin pieni (n = 13), että tulosta ei voida pitää luotettavana.

⁴ Tähän ryhmään sijoittui myös eläinlääketieteen ala. Alan otos on kuitenkin niin pieni (n = 10), että alaa koskevaa tulosta ei voida pitää luotettavana.

non 55,9 %. Niistä, joilla on yo-tutkinnon lisäksi ammatillinen tutkinto tai jotka ovat edenneet yliopisto-opintoihin ammatillisen koulutuksen pohjalta ilman ylioppilastutkintoa, suoritti aloitusalan tutkinnon 46,6 %. Tätä ryhmää **jakoi vielä osaryhmiin vanhempien koulutustaso**. Ammatillisen toisen asteen tutkinnon tai opistotutkinnon suorittaneiden vanhempien jälkikasvusta tutkinnon sai valmiiksi 56,0 %. Ryhmässä, jossa opiskelijoiden vanhemmilla oli joko korkeakoulututkinto tai ei ollut lainkaan ammatillista koulutusta, aloitusalan tutkinnon suoritti 39,0 %.

Tulos voi vaikuttaa ristiriitaiselta. Korkeakoulutettujen kotien jälkikasvun ja vailla ammatillista tutkintoa olevien vanhempien jälkikasvun muita alhaisempaa aloitusalan tutkinnon suorittamista selittänevät kuitenkin eri tekijät. Aiempana todettiin, että korkeakoulutettujen kotien nuoret ovat useimmin suorittaneet muun kuin aloitusalan tutkinnon, eli he ovat siirtyneet paremmin toivettaan vastaavaan koulutukseen toiselle koulutuslalle ja suorittaneet tutkinnon siellä.⁵ Myös opintojen viivästyminen on sitä yleisempää mitä koulutetummasta kodista opiskelija on lähtöisin (kuvio 7). Vailla ammatillista koulutusta olevien vanhempien jälkikasvu taas on useammin keskeyttänyt opintonsa.

Humanistisen ja musiikkialan muodostamaa koulutusalaryhmää jakoi edelleen osaryhmiin **vanhempien koulutus**. Aloitusalan tutkinnon suorittivat useammin ne, joiden vanhemmilla on ammatillinen toisen asteen tutkinto tai opistotutkinto. Heistä tutkinnon suorittaneiden osuus on 44,0 %. Niistä, joiden vanhemmilla on korkeakoulututkinto tai ei ole lainkaan ammatillista koulutusta, aloitusalan tutkinnon suoritti 34,2 %. Kuten edelläkin, myös tässä yhteydessä eri syyt selittänevät korkeakoulututkinnon suorittaneiden ja vailla ammatillista koulutusta olevien kotien jälkikasvun tulosta. Korkeakoulutetusta kodista tulevat ovat useammin siirtyneet mieluisemmalle koulutuslalle tai heidän opintonsa ovat viivästyneet. Vailla ammatillista koulutusta olevasta kodista lähtöisin olevat taas ovat muita useammin keskeyttäneet opintonsa.

Ammatillisen toisen asteen tutkinnon tai opistotutkinnon suorittaneiden vanhempien jälkeläisten ryhmää jakoi vielä edelleen osaryhmiin **opintojen aloittamisikä**. 20-vuotiaana tai sitä nuorempana ja yli 25-vuotiaana opinnot aloittaneista tutkinnon suoritti suurempi osa (48,4 %) kuin 21–24-vuotiaana aloittaneista (35,0 %).

Kauppateiden, kasvatustieteiden, terveystieteiden ja liikuntatieteellisen alan muodostamassa koulutusalaryppäessä jakoi sekä miehiä että naisia edelleen osaryhmiin opiskelijan **pohjakoulutus**. Pelkän ylioppilastutkinnon pohjalta yliopistoon jatkaneista naisista aloitusalan tutkinnon suoritti 74,7 % ja muilla pohjakoulutuksilla tulleista 64,2 %. Miesten ryhmässä pohjakoulutus erottelee vieläkin voimakkaammin: pelkän ylioppilastutkin-

⁵ Tähän ryhmään kuuluvat koulutusalat ovat taideteollista alaa lukuun ottamatta Liljanderin (1996, 52) luokituksen mukaan keskitasoisien tai matalahkon statuksen aloja. Koulutettujen kotien jälkikasvua ilmeisesti hakeutuu näiltä aloilta paremmin koulustoivettaan vastaaville korkeamman statuksen aloille.

non pohjalta hakeutuneista miehistä tutkinnon suoritti 61,1 % ja muulla pohjakoulutuksella hakeutuneista 40,0 %.

Suurimmassa *luonnontieteiden ja teknillistieteellisen alan* muodostamassa koulutusalar ryhmässä jakoi *miehiä* edelleen osaryhmiin opintojen *aloitusikä*. Nuorimpana aloittaneet eli 19-vuotiaana tai sitä nuorempana yliopistoon tulleet suorittivat tutkinnon muita useammin. Heistä tutkinnon suoritti 34,1 %. Vähän tätä alhaisempi on tutkinnon suorittaneiden osuus 20-vuotiaana ja 21–24-vuotiaana opintonsa aloittaneiden ryhmässä (28,2 %). Huomattavasti edellisiä ryhmiä harvemmin tutkinnon suorittivat yli 25-vuotiaana aloittaneet, joista tutkinnon valmistumiseen asti eteni ainoastaan 20,9 %.

Samojen koulutusalojen *naisia* jakoi edelleen osaryhmiin *koulutusala* eli luonnontieteiden ala ja teknillistieteellinen ala erosivat vielä toisistaan naisten osalta. Teknillistieteellisellä alalla on aloitusalan tutkinnon suorittaneita 45,9 % ja luonnontieteellisellä alalla 38,3 % naisista.

CHAID-mallin tuottaman yhteenvedon pohjalta on kiinnostavaa havaita, että sukupuolella ei ole kaikilla koulutusaloilla merkittävää yhteyttä aloitusalan tutkinnon suorittamiseen, vaikka sen merkitys on monilla aloilla hyvin keskeinen. Vastaavasti opintojen aloitusiällä ei ollut kaikilla aloilla merkitsevää yhteyttä tutkinnon suorittamiseen, kuten ei myöskään opiskelijan pohjakoulutuksella eikä kodin koulutustasolla.

CHAID-mallin pohjalta saadaan myös hyvä yleiskuva tutkimuksen aineiston jakautumisesta osaryhmiin aloitusalan tutkinnon suorittamisen ja sen suorittamatta jäämisen perusteella. Samalla saadaan kokonaiskuva tutkintojen valmistumisesta tutkimuksemme tarkastelujakson aikana. Ylivoimaisesti suurimman osaryhmän (41,2 %) muodostavat luonnontieteiden ala ja teknillistieteellinen ala, joilla tutkinnon suorittaneiden osuudet ovat alhaiset. Lukuun ottamatta kauppa-, kasvatus-, terveys- ja liikuntatieteiden ryhmää, ovat korkeampiin aloitusalan tutkinnon suorittaneiden osuuksiin yltäneiden ryhmien osuudet koko aineistosta varsin pieniä. Näin ollen *aloitusalan tutkintoon edenneiden osuus koko yliopistosektorilla ja koulutusten läpäisyaste jää kohtalaisen matalaksi, koska näiden volyymiltaan suurten koulutusalojen läpäisyaste vaikuttaa niin olennaisesti koko yliopistosektoria koskeviin tulokseen*. CHAID-mallin käytössä ongelmana on kuitenkin se, että opiskelijoiden aiempia opintomenestystietoja ei ollut käytettävissä. Ne olisivat olleet olennainen taustamuuttuja. Niiden hankkiminen tutkimuksen käyttöön ei ollut mahdollista empiirisen vaiheen tiukan aikataulun vuoksi.

4 Tutkinnot ja tutkintojen suoritusajat

Yliopistokoulutuksen pitkät opiskeluaajat ovat olleet koulutus- ja yhteiskuntapoliittisena kesto- ja huolenaiheena jo pitkään. Opiskeluaikojen lyhentämiseksi on tehty ja suunniteltu lukuisia toimia. Kaksiportaisen tutkintomallin käyttöönoton myötä tulivat voimaan tavoitteen mukaisen tutkintojen suoritusajat myös yliopistokoulutuksissa. Tavoitteen mukaista suoritusaikaa voi ilman erillisiä toimia jatkaa kahdella vuodella. Sen jälkeen opiskelija voi hakea lisäaikaa opinnoilleen erillisellä hakemuksella.

Toteutuneet keskimääräiset tutkintojen suoritusajat 2000-luvun alussa ilmenevät taulukosta 8. Suoritusajoissa on vaihtelua eri vuosien välillä. Lisäksi on huomioitava, että vuonna 2008 tutkinnon valmiiksi saaneiden suoritusajat ovat poikkeuksellisen pitkiä. Tämä johtuu siitä, että vanhojen tutkintovaatimuksen mukaan opiskelleilla oli tuolloin viimeinen mahdollisuus suorittaa tutkintonsa samoilla vaatimuksilla, ja sen vuoksi yli-

Taulukko 8. Yliopistotutkintojen keskimääräiset suoritusajat 2000-luvulla Kota-tietokannan mukaan

Koulutusala	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Teologinen	7	7	7	7	7	6,5	7
Humanistinen	7	7	7	7	7	7	8
Taideteollinen	6	6	6	6	6	5	7
Musiikkiala	7,5	8	8	7	7	7,5	9
Teatteri- ja tanssiala	5	4	4	4	4,5	4,5	6
Kasvatustieteellinen	5	5	5	5	5	5	6
Liikuntatieteellinen	6	6	5,5	5,5	5,5	5	6
Yhteiskuntatieteellinen	6	6	6	6,5	6,5	6,5	7
Psykologia	6	6	6	6	6	6	7
Terveystieteet	4	4,5	4,5	4	4,5	4	5
Oikeustieteellinen	6	6	6	6	6	6,5	6
Kauppatieteellinen	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	6
Luonnontieteellinen	6	6	6	6,5	6,5	6,5	7
Maatalous-metsätieteellinen	6,5	6,5	6,5	6,5	7	6,5	7
Teknillistieteellinen	6,5	6,5	6,5	6,5	7	7	7
Lääketieteellinen	7	6,5	6,5	6,5	7	7	6,5
Hammaslääketieteellinen	6	6	5,5	6	6,5	6	6
Eläinlääketieteellinen	7	8	7,5	7	8	7,5	8
Farmasia	6	6	6	6	6	6	7
Kuvataideala	5,5	6	6	4,5	6	6	6

opistoista valmistui paljon aiemmin opintonsa aloittaneita, joiden opinnot olivat olleet pitkään kesken tai vailla viimeisiä tutkintoon tarvittavia suorituksia.

Keskimääräisistä tutkintojen suoritusajoista nähdään, että tavoiteaikoihin päästään vain muutamilla koulutusaloilla. Lyhyimmässä ajassa on valmistuttu terveystieteiden alalla, jolla tutkinto on suoritettu 4–4,5 opintovuodessa. Myös teatteri- ja tanssialalla on valmistuttu yhtä lyhyessä ajassa. Näillä aloilla on siis valmistuttu keskimäärin tavoiteaikaa nopeammin. Tavoitteen mukaisiin suoritusajoihin on päästy taideteollisella alalla ja kasvatustieteissä. Kaikilla muilla aloilla tavoitteen mukaiset suoritusajat ovat ylittyneet vähintään yhdellä lukukaudella. Puolta lukuvuotta tavoiteaikaa pitempään on opiskeltu liikuntatieteissä, psykologian alalla, kauppatieteissä, hammaslääketieteessä ja kuvataidealalla. Vuodella tai puolellatoista vuodella opiskeluaika on pitkittynyt teologian alalla, yhteiskuntatieteissä, oikeustieteessä, luonnontieteissä, maa- ja metsätaloustieteissä, lääketieteessä, eläinlääketieteessä, farmasian alalla ja kuvataidealalla. Eniten eli kahdella lukuvuodella tavoiteajat ovat ylittyneet humanistisella ja musiikkialalla sekä teknillistieteellisellä alalla.

Tutkimuksemme tarkastelujakson aikana maisterin tutkinnon suoritti 55,4 % opinnot aloittaneista. Heidän keskimääräiset tutkinnon suoritusaikansa ilmenevät taulukosta 9. Verrattaessa suoritusajoja Kota-tietokannan tietoihin on huomattava, että tutkimuksemme tarkastellaan yhtä aloittajaikäluokkaa, josta vain osa on ehtinyt saada tutkinnon valmiiksi tarkasteluajanjakson aikana. Tulokset eivät siis ole vertailukelpoisia kaikkia vuosittain valmistuneita koskevien tilastotietojen kanssa.

Keskimääräiset tutkinnon suoritusajat vaihtelevat mediaanilla mitattuna välillä 3,3–6,3 vuotta. Kaikilla koulutusaloilla tutkinnon suoritusajat ovat lyhyemmät, ja monilla aloilla selvästi lyhyemmät kuin valtakunnallisissa tilastoissa, jotka on laadittu tutkinnon valmistumisvuoden mukaan. Kun tulokset koskevat vain yhtä aloittajakohorttia, aiemmin aloittaneet ja pitkään opiskelleet eivät ole pidentämässä valmistumisaikoja. Lisäksi tutkintonsa tarkastelujakson aikana valmiiksi saaneiden joukko on vain osa tästäkin aloittajakohortista, kun 44,6 % ei ehtinyt suorittaa tutkintoa tarkastelujakson loppuun mennessä.

Tutkinnon valmiiksi saaneet ovat opiskelleet keskimääräistä nopeammin. Kaikista lyhyimmässä ajassa ovat tutkinnon saaneet valmiiksi taideteollisen alan valmistuneet, joiden keskimääräinen suoritus aika on 3,3 vuotta ja terveystieteiden opiskelijat, joiden suoritus aika on 3,8 vuotta. Myös teatteri- ja tanssialalla sekä hyvin pienellä kuvataiteen alalla on valmistuttu 3,8 vuodessa. Näiden alojen lisäksi tutkinnon suorittaminen alle tavoitteen mukaisessa viiden, viiden puolen tai kuuden vuoden ajassa on onnistunut vain muutamilla aloilla: kasvatustieteellisellä alalla (4,8 v., tavoite 5 v.), psykologian alalla (5,2 v., tavoite 5,5 v.), lääketieteen alalla (5,8 v., tavoite 6 v.), hammaslääketieteen (5,4 v., tavoite 5,5 v.) ja eläinlääketieteen alalla (5,9 v., tavoite 6 v.). Musiikin alalla on päästy lähes tavoiteaikaan, kun keskimääräinen suoritus aika on ollut 5,6 vuotta ja tavoitteen mukainen suoritus aika on 5,5 vuotta. Kaikilla muilla aloilla tavoiteajat ovat ylittyneet tässäkin jou-

Taulukko 9. Keskimääräiset tutkinnon suoritusajat koulutusaloittain yliopistossa 2001 opinnot aloittaneilla vuoden 2008 loppuun mennessä

Koulutusala	Aloittaneita n	Tutkinnon suorittaneita n	Keskimääräinen suoritus aika opintovuosina (mediaani)
Teologinen	85	47	5,8
Humanistinen	983	486	6,0
Taideteollinen	84	45	3,3
Musiikkiala	34	14	5,6
Teatteri- ja tanssiala	18	18	3,8
Kasvatustieteellinen	539	429	4,8
Liikuntatieteellinen	34	24	5,3
Yhteiskuntatieteellinen	546	332	5,7
Psykologia	59	52	5,2
Terveystieteet	138	97	3,8
Oikeustieteellinen	154	121	5,8
Kauppätieteellinen	755	503	5,3
Luonnontieteellinen	1154	512	5,8
Maatalous-metsätieteellinen	122	80	6,3
Teknillistieteellinen	1471	647	6,0
Lääketieteellinen	142	121	5,8
Hammaslääketieteellinen	13	11	5,4
Eläinlääketieteellinen	10	4	5,9
Farmasia	19	15	5,5
Kuvataideala	3	3	3,8

kossa, vaikka tuloksessa eivät ole mukana aloittajakohortin pisimpään opiskelleet. Tulos kertoo joka tapauksessa siitä, että opintojen suorittaminen on mahdollista varsin lyhyessäkin ajassa. Toisaalta kaksipuolaisen tutkintomallin mukaisen tavoiteajan saavuttaminen on tuloksen valossa vielä varsin kaukana ja tavoitteeseen pääseminen tulee olemaan hyvin haasteellista.

4.1 Suoritusajat ja valmistuneiden osuuksien vuosittaiset kertymät

Tutkinnon suoritusajoja tarkastellaan koulutusaloittain valmistuneiden osuuksien kumulatiivisten kertymien pohjalta seitsemän ja puolen lukuvuoden mittaisen tarkastelujakson

aikana (kuvio 9). Täsmälliset prosenttiosuudet valmistuneiden kertymistä vuosittain on nähtävissä liitetaulukossa 1 tämän osan lopussa.

Ensinnäkin kuvioista nähdään opintouratyyppien erot eri koulutusaloilla, kun tutkinnon suorittaneiden osuudet vaihtelevat tarkastelujakson aikana runsaan neljäkymmenen ja yhdeksänkymmenen prosentin välillä.

Myös kumulatiivisten käyrien muoto on varsin erilainen eri aloilla. Terveystieteiden alalla ja taideteollisella alalla valmistuneiden osuus nousee yli 20 prosenttiin jo kolmessa opintovuodessa ja kasvatustieteiden alalla yli kymmeneen prosenttiin. Kaikilla muilla aloilla valmistuneiden osuudet ovat vielä kolmannen opintovuoden jälkeen hyvin pieniä. Lääketieteessä kolmessa vuodessa opiskelleita on ainoastaan yksi henkilö. Myös neljännen ja viidennen opintovuoden jälkeen valmistuneita lääketieteen⁶ opiskelijoita on kumpiakin yksi. Terveystieteiden alalla taas neljännen vuoden jälkeen on valmistunut jo 40 % aloittaneista ja viidennen vuoden jälkeen 50 %. Myös kasvatustieteiden alalla viidessä vuodessa valmistuneita on viitisenkymmentä prosenttia ja psykologian⁷ alalla 40 %. Lääketieteen alalla tutkinto valmistuu lähes poikkeuksetta kuudessa tai seitsemässä vuodessa, kun taas monilla muilla aloilla yhden aloittajaikäluokan valmistuminen jakautuu tasaisemmin useille vuosille, ja tällöin kertymäkäyrien muoto on loivemmin nouseva.

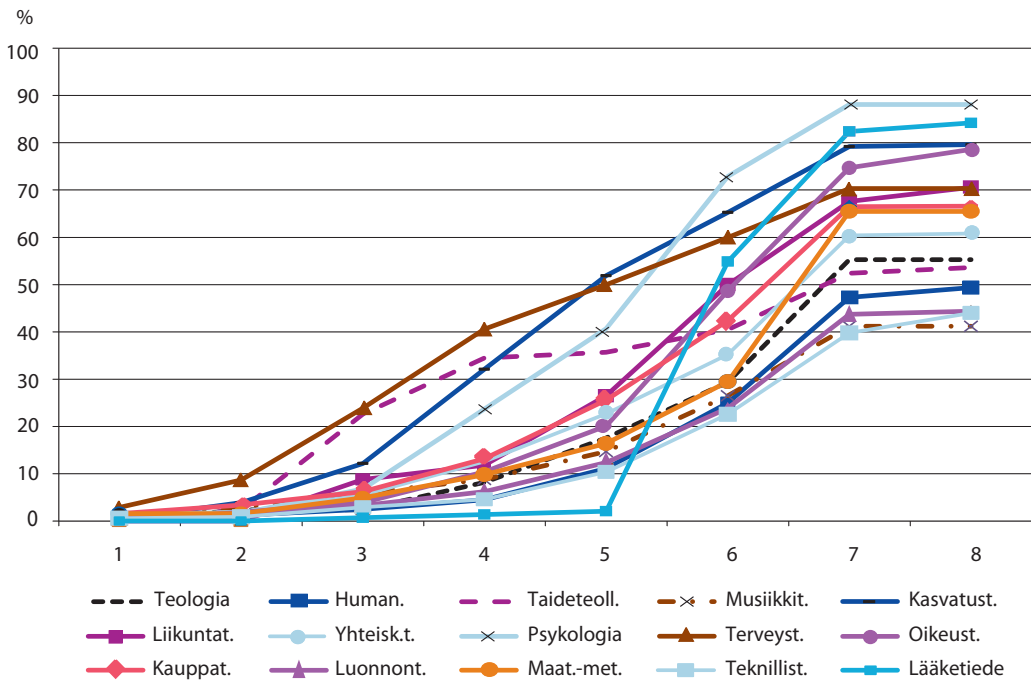
Kiintoisaa on, että osa opiskelijoista on suorittanut tutkinnon varsin lyhyessä ajassa, kahdessa, kolmessa tai neljässä vuodessa. Tämä on mahdollista, kun opiskelijalla on ollut esimerkiksi avoimessa yliopistossa suoritettuja opintoja, jotka on voitu lukea hyväksi hänen tutkintoonsa. Esimerkiksi terveystieteiden ja taideteollisella alalla valtaosa opiskelijoista on aikuisikäisiä (ks. taulukko 2), jolloin he ovat ehtineet suorittaa opintoja jo ennen yliopistoon hakemistaan, ja heillä on ollut myös aiempia alan tutkintoja, joista he ovat voineet saada hyväksiluettuja opintoja. On kuitenkin muistettava, että osa opiskelijoista suorittaa tutkinnon hyvin nopeasti myös ilman aiempien opintojen hyväksilukua (ks. esim. Merenluoto 2009).

Viiden tai kuuden lukuvuoden tavoiteajassa valmistuneiden osuudet ovat kuitenkin hyvin vaatimattomia. Ainoastaan lääketieteessä on kuuden vuoden tavoiteajassa valmistunut yli puolet ja terveystieteissä viiden vuoden tavoiteajassa tasan puolet. Matalimmat tavoiteajassa valmistuneiden osuudet ovat teknillistieteellisellä, (10,4 %) humanistisella (11,1 %) ja luonnontieteellisellä (12,4 %) alalla.

Kaikkiaan kertymäkäyrien erot selittyvät – sen lisäksi, että opintouratyyppit eroavat eri aloilla – opintojen järjestämisen eroilla eri koulutusaloilla sekä esimerkiksi opiskelijoiden ikäjakaumien eroilla. Lääketieteen alalla opiskelu on järjestetty varsin koulumaisesti, ja kaikki opiskelijat suorittavat opintonsa samankaltaisessa järjestyksessä. Opiskelijat ovat

⁶ Tavoitteen mukainen suoritus aika uudessa tutkintojärjestelmässä on lääketieteessä 6 lukuvuotta.

⁷ Tavoitteen mukainen suoritus aika psykologian alalla on 5,5 lukuvuotta.

Kuvio 9. Valmistuneiden osuuksien kumulatiiviset kertymät (%) seitsemän ja puolen vuoden seurantajakson aikana. Maisterin tutkinnon aloitusajalla tai muulla alalla suorittaneet

valtaosin nuoria, eikä hyväksiluvulla liene alan opiskelussa muutenkaan juuri sijaa. Niillä aloilla, joilla opiskelijat ovat vanhempia, hyväksilukeminen voi lyhentää opiskeluaikaa merkittävästi, kuten jo edellä havaittiin. Lisäksi monilla niistä aloista, joilla opiskelu ei ole koulumaisesti järjestettyä ja kurssien suoritusjärjestys on vapaampi, opiskelija voi saada hyväksiluetuksi ennen yliopistoon pääsemistä suoritettuja opintoja sekä mahdollisesti opiskeluaikana jossain muualla kuin pääasiallisissa opinnoissa suorittamia opintoja.

4.2 Suoritetut tutkinnot ja tutkintokombinaatiot

Seuraavassa tarkastellaan tarkemmin tutkimuksen tarkastelujakson aikana suoritettuja tutkintoja ja useampien tutkintojen kombinaatioita sekä tutkintojen suoritusjärjestystä. Vaikka tutkimuksen kohdejoukkona ovat syksyllä 2001 yliopisto-opintonsa aloittaneet opiskelijat, ei tutkimukseen osallistuneiden ensimmäisenä suorittama tutkinto suinkaan ollut aina maisterin tutkinto yliopistosta. Tarkastelujakson aikana maisterin tutkinnon suoritti joko aloitusajallaan tai muulla alalla 55,6 % opinnot aloittaneista. Ensimmäisenä

Taulukko 10. Yliopistossa opinnot aloittaneiden suorittamat tutkinnot ja niiden suoritusjärjestys ajanjaksona syyskuu 2001 – joulukuu 2008

Suoritettut tutkinnot	n	%
Ensimmäinen tutkinto maisterin tutkinto	2957	46,6
Ei muita tutkintoja	2848	44,9
+ Toinen maisterin tutkinto ^{1 2 3}	35	0,5
+ Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto ⁴	32	0,5
+ Kandin tutkinto	27	0,4
+ Amk-tutkinto	3	0,0
+ Toisen asteen ammatillinen tutkinto	21	0,3
Ensimmäinen tutkinto kandin tutkinto	905	14,2
Ei muita tutkintoja	363	5,7
+ Maisterin tutkinto	519	8,1
+ Kaksi kandin tutkintoa	6	0,1
+ Kaksi kandia ja toinen maisterin tutkinto	5	0,1
+ Amk-tutkinto	1	0,0
+ Toisen asteen ammatillinen tutkinto	1	0,0
Ensimmäinen tutkinto ammattikorkeakoulututkinto	185	2,9
Ei muita tutkintoja	130	2,0
+ Maisterin tutkinto	46	0,7
+ Kandin tutkinto	4	0,1
+ Toinen amk-tutkinto	52	0,1
Ensimmäinen tutkinto toisen asteen ammatillinen tutkinto	94	1,5
Ei muita tutkintoja	68	1,1
+ Maisterin tutkinto	15	0,2
+ Kandin tutkinto	6	0,1
+ Amk-tutkinto	1	0,0
+ Toinen toisen asteen ammatillinen tutkinto	4	0,1
Ei suoritettua tutkintoa tarkastelujaksolla	2213	34,8
Yhteensä	6364	100,0

¹ lisäksi ammatillisen toisen asteen tutkinto; n = 2³ tätä ennen AMK-tutkinto; n = 1² lisäksi kolmas maisterin tutkinto; n = 1⁴ tätä ennen 2 muun alan maisterin tutkinto; n = 1

tutkintona tarkastelujaksolla sen suoritti 46,6 %. Loput suorittivat maisterin tutkinnon toisena tai kolmantena tutkintona (taulukko 10).

Runsas kymmenesosa (14,2 %) suoritti ensimmäisenä tutkintonaan kandidaatin tutkinnon, vaikka Bologna-mallin mukainen kaksiportainen tutkintojärjestelmä ei vielä koskenut vuonna 2001 opinnot aloittaneita. Noin kolme prosenttia suoritti ensimmäi-

senä tutkintona ammattikorkeakoulututkinnon ja vajaa pari prosenttia toisen asteen ammatillisen tutkinnon. Yliopisto-opinnot vuonna 2001 aloittaneiden suorittamat tutkinnot tarkastelujaksolla 2001 (syyskuu) – 2008 (joulukuu) ilmenevät tarkemmin taulukosta 10.

Opintourien polveilevuudesta kertoo ensinnäkin se, että maisterin tutkinto ei välttämättä ole ensimmäinen seurantajakson aikana suoritetuista tutkinnoista. Vuonna 2001 yliopistossa opinnot aloittaneissa oli niitä, joilla oli yliopistoon tullessaan opiskelupaikka ammattikorkeakoulussa tai toisen asteen koulutuksessa tai jotka hakivat muille koulutusasteille yliopisto-opiskelunsa aikana. Vaikka yhden korkeakoulupaikan periaate mahdollistaa vain yhden korkeakoulupaikan vastaan ottamisen samalla kertaa, opiskelija voi halutessaan hakea toista paikkaa heti seuraavana vuonna.

Tarkastelujakson aikana suoritettuja tutkintoja on eri koulutusasteilta ja lukuisilta koulutusaloilta. Ammatillisista tutkinnoista suoritettiin niin perustutkintoja, ammattitutkintoja kuin erikoisammattitutkintojakin. Esimerkkeinä tutkinnoista mainittakoon artesaani, musiikin peruskoulutus, liiketalouden perustutkinto, kaupan ja hallinnon ammattitutkinto, sähköalan peruskoulutus, rakennus- ja yhdyskunta-alan ammattitutkinto, maatalouden peruskoulutus, terveys- ja sosiaalialan ammattitutkinto, majoitus-, ravitsemis- ja talousalan peruskoulutus, tekstiili- ja vaatetusalan peruskoulutus, tietotekniikan peruskoulutus, kuvataiteen peruskoulutus, viestintäalan peruskoulutus, suojelualan ammattitutkinto, puutarhatalouden ammattitutkinto ja sotilasalan peruskoulutus.

Myös ammattikorkeakoulututkinnoista suoritettiin kaikkien alojen tutkintoja ja myös ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja. Esimerkkejä tutkinnoista ovat tradenomi, medianomi, insinööri (AMK) (eri tekniikan alat), käsi- ja taideteollisuuden ja konservoinnin ammattikorkeakoulututkinto, terveydenhuollon ammattikorkeakoulututkinto, sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto, matkailu-, ravitsemis- ja talousalan ammattikorkeakoulututkinto, laboratorioalan ammattikorkeakoulututkinto, metsätalousinsinööri (AMK), hallinnon ja kaupan alan ammattikorkeakoulun jatkotutkinto, merenkulun ammattikorkeakoulututkinto, miljöösuunnittelun ammattikorkeakoulututkinto, agrologi (AMK) ja ympäristösuunnittelija (AMK).

Opintourien monimuotoisuutta kuvaa myös se, että yliopistossa aloittaneet eivät tyytyneet vain yhden tutkinnon suorittamiseen. Enimmillään sama henkilö suoritti tarkastelujakson aikana neljä tutkintoa. *Neljä tutkintoa suorittaneita on seitsemän henkilöä* (0,2 % tutkinnon suorittaneista⁸). *Kolme tutkintoa* suorittaneita on *39 henkilöä* (1,0 % tutkinnon suorittaneista). *Kaksi tutkintoa* tarkastelujakson aikana suorittaneita on jo huomattavasti enemmän eli *742 henkilöä* (17,9 % tutkinnon suorittaneista).

⁸ Jonkin tutkinnon tarkastelujaksolla suorittaneista yhteensä 4 151.

Taulukko 11. Esimerkkejä neljä tutkintoa suorittaneiden tutkintoyhdistelmistä

Neljä tutkintoa suorittaneet			
2002 OTM	2002 LuK	2002 FM	2004 KTM
2005 LuK	2005 FM	2008 FL	2008 FT
2005 KTM	2005 DI	2006 VTM	2007 TkL
2002 metsätalous-insinööri (AMK)	2006 KTK	2006 KTM	2008 KTL
2002 KK	2005 LuK	2006 VTK	2008 HuK
2005 YTM	2005 HTK	2005 HTM	2007 HTL

Seuraavaksi tarkastellaan tarkemmin, millaisia tutkintoyhdistelmiä on samoilla henkilöillä. Tämä on olennaista jotta voitaisiin hahmottaa, miksi jotkut ovat suorittaneet näin monia tutkintoja sekä selvittää, mistä monien tutkintojen suorittamisessa mahdollisesti on kyse.

Ensiksi tarkastellaan neljän tutkinnon yhdistelmiä (taulukko 11). Kombinaatiot ovat monenlaisia. Yhdellä henkilöllä on neljä kandidaatin tutkintoa, kasvatustieteen, luonnontieteiden, humanististen tieteiden ja valtiotieteiden alalta. Luonnontieteiden alalla opinnot aloittaneella taas on kaikki eritasoiset yliopistotutkinnot samalta alalta, eli luonnontieteiden kandidaatin, filosofian maisterin, filosofian lisensiaatin ja filosofian tohtorin tutkinnot. Myös kahden maisterin tutkinnon kombinaatiot lisättyinä samojen alojen kandidaatin tutkinnoilla ovat kasvattaneet tarkastelujakson aikana suoritettujen tutkintojen lukumäärän neljään. Joillakin maisterin tutkintoja on kolme. Eräs tutkimukseen osallistunut esimerkiksi on suorittanut oikeustieteen, filosofian ja kauppatieteiden maisterin tutkinnon ja lisäksi luonnontieteiden kandidaatin tutkinnon. Kauppatieteiden maisterin ja diplomi-insinöörin tutkinnon samana vuonna suorittanut henkilö puolestaan on saanut heti seuraavana vuonna valmiiksi valtiotieteiden maisterin tutkinnon ja sitä seuraavana vuonna tekniikan lisensiaatin tutkinnon. Metsätalousinsinöörin (AMK) tutkinnon vuonna 2002 suorittanut henkilö on valmistunut muutamaa vuotta myöhemmin kauppatieteiden maisteriksi ja ottanut samana vuonna ulos myös kauppatieteiden kandidaatin tutkinnon. Kaksi vuotta myöhemmin hän on edennyt kauppatieteiden opinnoissa lisensiaatin tutkintoon.

Kolme tutkintoa suorittaneiden valtaosalla (taulukko 12) tutkinnot koostuvat saman alan kandidaatin ja maisterin tutkinnoista, joiden lisäksi on suoritettu jonkin muun alan maisterin tutkinto tai muu kolmas tutkinto.

Kuitenkin joukossa on myös niitä, joiden kolme tutkintoa on eri aloilta ja mahdollisesti eri asteiltakin. Esimerkiksi ensimmäisenä ympäristösuunnittelijan (AMK) tutkinnon suorittanut henkilö on vielä samana vuonna suorittanut metsätalouden erikoisammatti-

Taulukko 12. Esimerkkejä kolme tutkintoa suorittaneiden tutkintoyhdistelmistä

Kolme tutkintoa suorittaneet		
2001 KM	2005 kaupan ja hallinnon erikoisammattitutkinto	2008 YTM
2004 FM, taiteiden tutkimus	2005 käsi- ja taideteollisuuden ja konservoinnin AMK-tutkinto	2008 käsi- ja taideteollisuuden ja konservoinnin ylempi AMK-tutkinto
2001 ympäristösuunnittelija (AMK)	2001 metsätalouden erikoisammattitutkinto	2005 FM, biologia
2003 DI	2006 tradenomi	2007 KTM
2006 HuK	2006 FM	2008 MuM
2003 KTL	2007 KTT	2008 VTM
2005 KTM	2008 YTK	2008 VTM
2004 HuK	2006 FM	2007 KM
2004 YTK	2006 YTM	2006 HTK
2004 matkailu-, ravitsemis- ja talousalan AMK-tutkinto	2008 HuK	2008 FM, kielitieteet
2002 OTM	2006 KTK	2008 KTM
2001 maatalouden peruskoulutus	2008 HuK	2008 FM
2005 musiikin peruskoulutus	2007 PsK	2008 PsM
2002 matkailu-, ravitsemis- ja talousalan AMK-tutkinto	2007 YTK	2007 YTM
2001 insinööri (AMK)	2007 insinööri (ylempi AMK)	2008 insinööri (AMK) eri ala

tutkinnon ja joitakin vuosia myöhemmin filosofian maisterin tutkinnon biologian alalta. Suoritusjärjestyksessä ensimmäisenä diplomi-insinöörin tutkinnon valmiiksi saanut henkilö taas on muutaman vuoden päästä suorittanut tradenomin tutkinnon ja sitä seuraavana vuonna kauppatieteiden maisterin tutkinnon. Erään yliopisto-opinnot aloittaneen tarkastelujakson aikana suorittamista tutkinnoista mikään ei ole yliopistotutkinto, vaikka tutkintoja onkin kertynyt kolme. Samana vuonna, jolloin kyseinen henkilö aloitti yliopisto-opinnot, hän suoritti insinöörin (AMK) tutkinnon, muutamaa vuotta myöhemmin insinöörin ylempään AMK-tutkinnon ja vielä tämän jälkeen eri alan insinöörin (AMK) tutkinnon. Mielenkiintoinen kolmen tutkinnon yhdistelmä on myös henkilöllä, joka on suorittanut vuonna 2004 filosofian maisterin tutkinnon taiteiden tutkimuksen alalta, seuraavana vuonna käsi- ja taideteollisuuden ja konservoinnin ammattikorkeakoulututkinnon ja kolme vuotta myöhemmin käsi- ja taideteollisuuden ja konservoinnin ylempään ammattikorkeakoulututkinnon.

Kaksi tutkintoa suorittaneita on melko paljon eli 17,9 % kaikista tutkinnon suorittaneista (taulukko 13). Kuitenkin valtaosalla kaksi tutkintoa koostuu saman koulutusalan

Taulukko 13. Esimerkkejä kaksi tutkintoa suorittaneiden tutkintoyhdistelmistä

Kaksi tutkintoa suorittaneet	
2002 musiikin peruskoulutus	2008 VTM
2001 kaupan ja hallinnon erikoisammattitutkinto	2004 MMM
2003 matkailu-, ravitsemis- ja talousalan peruskoulutus	2007 HTM
2002 musiikin AMK-tutkinto, opettajan koulutus	2006 MuM
2002 tradenomi	2005 KTM
2005 tradenomi	2008 LitM
2002 insinööri (AMK)	2007 DI
2002 terveydenhuollon AMK-tutkinto	2006 LitM
2002 terveydenhuollon AMK-tutkinto	2006 TtM
2002 sosiaalialan AMK-tutkinto	2006 KM
2001 sosiaalialan AMK-tutkinto	2008 HTM
2002 matkailu-, ravitsemis- ja talousalan AMK-tutkinto	2008 KTM
2002 matkailu-, ravitsemis- ja talousalan AMK-tutkinto	2008 MMM
2002 suojelualan ammattitutkinto	2008 DI
2003 tanssitaiteen maisteri	2006 teatteri- ja tanssialan AMK-tutkinto, opettajan koulutus
2004 KM	2007 KT
2002 FM	2007 HTM
2003 VTM	2008 FT
2005 KTM	2007 OTM
2003 KTM	2007 KTT
2004 KTM	2006 kaupan ja hallinnon erikoisammattitutkinto
2003 YTM	2008 kaupan ja hallinnon erikoisammattitutkinto
2004 OTM	2008 KTM
2005 OTM	2008 insinööri (AMK), rakennustekniikka
2004 FM	2008 FT
2005 DI	2006 KTM
2006 DI	2008 TkT
2004 DI	2008 LL
2004 DI	2007 tekniikan alan erikoisammattitutkinto
2002 MMM	2004 KTM
2007 LL	2008 LT, lääketiede ja kirurgia
2001 insinööri (AMK)	2005 KTM
2002 insinööri (AMK)	2007 DI

kandidaatin ja maisterin tutkinnoista, jotka on joissain tapauksissa merkitty suoritetuksi eli "otettu ulos" samana vuonna. Näiden henkilöiden kohdalla kyse ei siis ole aidosti kahden tutkinnon suorittamisesta. Aidosti kaksi eri tutkintoa suorittaneita on 196 henkilöä eli 4,7 % tutkinnon suorittaneista. Kahden tutkinnon yhdistelmät voidaan jakaa viiteen ryhmään: 1) amk-tutkinnon ja yliopistotutkinnon samalla koulutusalaalla suorittaneet, 2) amk- ja yliopistotutkinnon eri koulutusaloilla suorittaneet, 3) kaksi maisterin tutkintoa suorittaneet, 4) maisterin tutkinnon ja tieteellisen jatkotutkinnon suorittaneet sekä 5) ammatillisen peruskoulutuksen / ammattitutkinnon / erikoisammattitutkinnon ennen maisterin tutkintoa tai sen jälkeen suorittaneet (osalla heistä vain kandidaatin tutkinto yliopistosta).

Amk-tutkinnon ja maisterin tutkinnon samalla tai eri alalla suorittaneet ovat useimmiten niitä, jotka ovat pyrkineet yliopistoon siinä vaiheessa kun amk-opinnot ovat olleet vielä kesken ja suorittaneet ne loppuun yliopisto-opiskelun alkuvuosina. Esimerkiksi tradenomin tutkinnon pian yliopisto-opintojen aloittamisen jälkeen suorittaneet henkilöt ovat myöhemmin suorittaneet kauppatieteiden maisterin, oikeustieteen maisterin, filosofian (kääntäminen ja tulkkaus) tai liikuntatieteiden maisterin tutkinnon. Sosiaalialan amk-tutkinnon ensimmäisenä suorittaneet taas ovat joidenkin vuosien kuluttua suorittaneet yhteiskuntatieteiden, hallintotieteiden tai kauppatieteiden maisterin tutkinnon. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan amk-tutkinnon pian yliopisto-opintojen aloittamisen jälkeen suorittaneet taas ovat myöhemmin valmistuneet maisteriksi kauppatieteistä tai maa- ja metsätaloustieteistä, ja insinöörin (AMK) tutkinnon suorittaneet ovat valmistuneet myöhemmin diplomi-insinööriksi tai kauppatieteiden maisteriksi. Näiden henkilöiden kahden tutkinnon suorittamista voi selittää se, että he eivät ole amk-opinnot aloittaessaan olleet kovin varmoja koulutusvalinnastaan tai ovat päätyneet amk-opintoihin hakuvoitteen vuoksi tai siksi, että eivät ole tuolloin päässeet yliopistoon. Jo melko pitkään opiskeltuaan he ovat halunneet suorittaa valmiiksi amk-tutkintonsa, vaikka ovat jo ennen sen valmistumista hakeneet yliopistokoulutukseen. Myös työllistymisnäkömät ovat mahdollisesti vaikuttaneet yliopistokoulutukseen pyrkimiseen. (Vuorinen & Valkonen 2007, 148, 152–153).

Ainoastaan pari henkilöä on suorittanut amk-tutkinnon maisterin tutkinnon jälkeen. Esimeriksi tanssitaiteen maisteriksi valmistunut on suorittanut sen jälkeen teatteri- ja tanssialan amk-tutkinnon ja opettajan koulutuksen. Oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittanut henkilö taas on kolme vuotta myöhemmin valmistunut AMK-insinööriksi rakennustekniikan alalta.

Kahden maisterin tutkinnon yhdistelmistä ovat tavallisimpia diplomi-insinöörin ja kauppatieteiden maisterin sekä oikeustieteen maisterin ja kauppatieteiden maisterin tutkintojen yhdistelmät. Näitä tutkintojen yhdistelmiä eri suoritusjärjestyksessä on monilla tutkimukseen osallistuneilla. Näiden tavallisten yhdistelmien lisäksi on suoritettu hyvin monenkirjavia kahden maisterin tutkinnon yhdistelmiä, kuten kasvatustieteiden maisteri

– filosofian maisteri, kasvatustieteiden maisteri – yhteiskuntatieteiden maisteri, filosofian maisteri – hallintotieteiden maisteri, filosofian maisteri – valtiotieteen maisteri, psykologian maisteri – kauppätieteiden maisteri, diplomi-insinööri – valtiotieteiden maisteri, maa- ja metsätieteen maisteri – kauppätieteiden maisteri, filosofian maisteri – musiikin maisteri, musiikin maisteri – kauppätieteiden maisteri. Yhdellä henkilöllä on lisäksi diplomi-insinöörin ja lääketieteen lisensiaatin tutkinnot.

Motiiveja kahden maisteritasoisen tutkinnon suorittamiseen on syytä pohtia. Joidenkin kohdalla syynä voi olla koulutusalan vaihtaminen muutaman opintovuoden jälkeen. Ensimmäisenä aloitettujen opintojen jättäminen kesken ei ole ollut tällöin mielekästä. Syitä voi kuitenkin hakea myös työelämästä. Joissakin tehtävissä ilmeisesti koetaan, että yksi akateeminen tutkinto ei enää tuota riittäviä valmiuksia tehtävissä suoriutumiseen. Esimerkiksi tekniikan alan yliopistokoulutuksen tuottamaa substanssiosaamista ei mahdollisesti yksin pidetä riittävänä vaan koetaan lisäksi tarvittavan kaupallista tutkintoa. Samoin esimerkiksi musiikkialan kaupallisiin tehtäviin sijoittuva voi pitää mielekkäänä yhdistelmänä musiikin maisterin tutkinnon tuottamaa substanssiosaamista ja kauppätieteiden maisterin tutkinnon myötä karttunutta liiketoiminta- ja johtamisosaamista. Jotkut kahden tutkinnon suorittaneet ehkä myös haluavat erottua tuplatutkinnollaan akateemisen tutkinnon suorittaneiden suuresta joukosta. Kaikkiaan sekä vahva usko koulutukseen että maassamme korostettu elinikäisen oppimisen periaate näkyy vahvasti tutkimukseen osallistuneiden yksilöllisissä opintopoluissa. Moninkertaisessa koulutuksessa on kuitenkin havaittavissa piirteitä myös koulutusinflaatiosta. Kun akateemiset tutkinnot eivät enää tuota yhtä hyvää asemaa, tulotasoa jne., tarvitaan näiden tavoitteiden saavuttamiseksi useampien tutkintojen suorittamista (Aro 2003). Koulutuksen inflatoitumisesta on tietyllä tavoin kyse myös siinä, että erottautuminen työmarkkinoilla edellyttää useampien tutkintojen suorittamista.

Myös jonkin ammatillisen peruskoulutuksen tai ammatti-/erikoisammattitutkinnon yliopisto-opintojen aloittamisen jälkeen suorittaneissa on mahdollisesti niitä, joilla on ollut aiempi koulutus kesken yliopistoon hakiessaan. Mielenkiintoista kuitenkin on, että etenkin kaupan ja hallinnon ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto on useimmiten suoritettu maisterin tutkinnon jälkeen. Sen suorittaneissa on eri alojen maistereita: taitteen maisteri, filosofian maisteri, kasvatustieteen maistereita, hallintotieteen maistereita, yhteiskuntatieteen maisteri ja kauppätieteiden maisteri. Myös yksi diplomi-insinööri on suorittanut DI-tutkinnon jälkeen tekniikan alan erikoisammattitutkinnon. Myös samalla koulutusallalla ammatti- tai erikoisammattitutkinto on tarjonnut jotain sellaista erityisalueen osaamista tai lähempänä työelämän tarpeita olevaa kompetenssia, jota ylempi korkeakoulututkinto ei ole tuottanut. *Kiintoisaa on, että koulutushierarkiassa korkeampi tutkinto ei enää välttämättä ole itseisarvoisesti "parempi", vaan sen ohella koetaan tarpeelliseksi tai mielekkääksi hankkia ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon tuottamaa erityyppistä osaamista.*

Tieteellisiä jatkotutkintoja on suoritettu humanistisella (n = 2), kasvatustieteellisellä (n = 4), yhteiskuntatieteellisellä (n = 4), oikeustieteellisellä (n = 2), kauppatieteellisellä (n = 6), luonnontieteellisellä (n = 7), teknistieteellisellä (n = 6) ja lääketieteen alalla (n = 4). Tieteellisinä jatkotutkintoina on suoritettu sekä lisensiaatin sekä tohtorin tutkintoja, lähes yhtä monta kumpiakin.

Esimerkiksi kauppatieteellisellä ja yhteiskuntatieteellisellä alalla tohtorin tutkintoja suoritettiin neljässä vuodessa perustutkinnon valmistumisesta. Myös tekniikan alalla tohtorin tutkintoja valmistui neljässä vuodessa, mutta lyhyin tohtorin tutkintoon käytetty aika diplomi-insinöörin tutkinnon jälkeen oli kaksi vuotta. Kaikista lyhyimmässä ajassa perustutkinnon suorittamisen jälkeen tohtoroiduttiin kuitenkin lääketieteen alalla, jolla väitelleistä neljästä henkilöstä kaksi suoritti tohtorin tutkinnon samana vuonna lääketieteen lisensiaatin tutkinnon kanssa ja kaksi vuotta myöhemmin. Lääketiede lieneekin siinä mielessä poikkeus verrattuna muihin koulutusaloihin, että väitöskirjaa tehdään monesti jo muiden opintojen ohessa ennen lääketieteen lisensiaatin tutkinnon suorittamista.

Yksilöllisten opintourien näkökulmasta on kaiken kaikkiaan kiinnostavaa, että samana ajanjaksona, jonka kuluessa merkittävä osa opiskelijoista ei ole vielä ehtinyt saada maisterin tutkintoa valmiiksi, osa on edennyt tohtorin tai lisensiaatin tutkintoon asti. Ja monet ovat suorittaneet useampia maisterin tutkintoja tai muita tutkintoja maisterin tutkinnon lisäksi.

5 Koulutuksen vaihtaminen ja opintojen keskeyttäminen

Opintouratyyppien luokittelussa havaittiin, että opiskelijoiden koulutusvalinnat elävät vielä opintojen aloittamisen jälkeen. Opinnot aloittaneet vaihtavat koulutusalaa tai koulutusastetta tai he voivat jättää opiskelun ja siirtyä päätoimisesti työelämään tai muualle koulutuksen ulkopuolelle. Aiempien tutkimusten mukaan yliopistossa on tyyppillistä etenkin koulutuksen vaihtaminen toiseen yliopistokoulutukseen ja myös toiselle koulutusosalalle (Vuorinen & Valkonen 2005; Mäkinen 2006; Liljander 1996).

Koulutuksen vaihtaminen on huomattavan yleistä myös tässä tutkimusjoukossa. Kun summataan yhteen kaikki ne opintouratyyppit (kuvio 1), joihin koulutuksen vaihtaminen sisältyy, saadaan vaihtaneiden osuudeksi 37,0 %. Koulutusta ovat vaihtaneet ne, joiden opintouratyyppi on "keskeyttänyt ja vaihto", "viivästynyt ja vaihto", "muun asteen tutkinto" tai "muun alan maisterin tutkinto". Kuitenkaan muun koulutusasteen tutkinnon ja muuan alan maisterin tutkinnon suorittaneista ei voida varmuudella päätellä, ovatko he hakeneet kyseiseen koulutukseen yliopisto-opintojen aloittamisen jälkeen vai onko heillä ollut opiskelupaikka olemassa jo ennen yliopisto-opintojen aloittamista. Todellisuudessa yliopisto-opintojen aloittamisen jälkeen toiseen koulutukseen vaihtaneiden osuus on siis tätä pienempi.

5.1 Siirtyminen toiselle alalle yliopistossa

Yliopiston sisäisten koulutuksen vaihtojen tarkastelussa erotellaan ne opiskelijat, jotka ovat vaihtaneet koulutusta saman koulutusalan sisällä sekä toiselle koulutusosalalle siirtyneet. Toiselle alalle siirtymistä tarkastellaan tässä yhteydessä laajemmin, koska kiinnostusta on erityisesti sillä, miltä aloilta on lähdetty ja mitkä alat ovat saaneet uusia opiskelijoita. Kuitenkin myös koulutusohjelman ja pääaineen vaihdot saman koulutusalan sisällä ovat merkityksellisiä muun muassa sen kannalta, että myös ne pidentävät opiskeluaikaa ja lykkäävät valmistumista. Yliopiston sisäisten koulutuksen vaihtojen tarkastelu rajataan niihin opiskelijoihin, jotka ovat siirtyneet tai ilmoittautuneet alkuperäisen koulutuksen lisäksi toiseen maisterin tutkintoon johtavaan koulutukseen⁹. Kandidaatin tutkintoon johtavat opinnot jäävät siis tässä yhteydessä tarkastelun ulkopuolelle, mutta niitä tarkastellaan muiden koulutusasteen opintojen yhteydessä seuraavassa alaluvussa. Kolmas raja on se, että koulutuksen vaihtoa tai toisen koulutuksen hankkimista aiemmin aloitetun rinnalla tarkastellaan kunkin opiskelijan ensimmäisen toiselle koulutusosalalle ilmoittautumisen mukaan. Kun samalla henkilöllä on enimmillään neljä tai viisi koulutuksen vaihtoa tai ilmoittautumista toiseen koulutukseen, ei näiden kaikkien huomioon ottaminen ole mahdollista. Lisäksi ensimmäinen vaihto kertoo useammin vakaammasta tarkoituksesta siirtyä toiselle alalle tai hankkia useampia koulutuksia. Useammat vaihdot merkitsevät tavallisesti sitä, että henkilö ei löydä omaa alaansa, vaan liikkuu moneen kertaan alalta toiselle.

Kaikkiaan 15,8 % opinnot aloittaneista vaihtoivat koulutusalaan tai ilmoittautui toiselle alalle yliopiston sisällä alkuperäisten opintojen ohessa tarkastelujakson aikana (taulukko 14). Vaihtajia ja tuplailmoittautujia oli kaikkiaan 1 008 opiskelijaa.

Koulutusaloittaiset erot ovat suuria. Suhteellisesti selvästi eniten koulutusalaan ovat vaihtaneet luonnontieteiden alalla ja teknillistieteellisellä alalla opinnot aloittaneet, joista 23,3 % ja 21,1 % on siirtynyt toiseen koulutukseen. Koulutusta vaihtaneita on muita aloja suhteellisesti enemmän myös humanistisella alalla (17,8 %) sekä hieman yllättäen myös maa- ja metsätieteellisessä (19,7 %) ja oikeustieteellisessä (14,2 %) koulutuksessa. Kuitenkin vaihdot painottuvat maa- ja metsätieteiden alalla koulutusohjelman vaihtamiseen alan sisällä. Myös teknillistieteellisellä ja humanistisella alalla on toiselle alalle siirtymisen ohessa vaihdettu paljon toiseen saman alan koulutusohjelmaan. Luonnontieteiden alalla taas on valtaosin vaihdettu toiselle koulutusosalalle. Määrällisesti selkeästi eniten toisen alan koulutukseen siirtyneitä on luonnontieteellisellä (199 opiskelijaa), teknillistieteellisellä (135 opiskelijaa) ja humanistisella (94 opiskelijaa) alalla. Näiden kolmeen suureen ”vaihtoalaan” jälkeen toiselle koulutusosalalle siirtyneitä on määrällisesti eniten yhteiskuntatieteiden (54) ja kauppatieteiden (51) alalla.

⁹ Toiseen koulutukseen ilmoittautuminen voi merkitä joko koulutuksen vaihtoa tai kahden tutkinnon suorittamista. Tämän tarkempi selvittäminen olisi edellyttänyt jokaisen tapauksen läpikäymistä, mikä ei luonnollisesti ollut mahdollista.

Taulukko 14. Koulutuksen vaihdot yliopiston sisällä

Koulutusala	Vaihtaneet / toiseen maisterin tutkintoon ilmoittautuneet			
	Sama ala	Eri ala	Yhteensä	
	n	n	n	% aloittaneista
Teologinen	0	8	8	9,5
Humanistinen	81	94	175	17,8
Taideteollinen	0	2	2	2,4
Teatteri- ja tanssiala	0	0	0	0,0
Musiikkiala	0	1	1	2,9
Kasvatustieteellinen	37	25	62	11,5
Liikuntatieteellinen	0	3	3	8,8
Yhteiskuntatieteellinen	15	54	69	12,6
Psykologia	0	3	3	5,1
Terveystieteet	0	3	3	2,2
Oikeustieteellinen	0	22	22	14,2
Kauppatieteellinen	0	51	51	6,7
Luonnontieteellinen	70	199	269	23,3
Maatalous-metsätieteellinen	16	8	24	19,7
Teknillistieteellinen	175	135	310	21,1
Lääketieteellinen	0	1	1	0,7
Hammaslääketieteellinen	0	4	4	30,8
Eläinlääketieteellinen	0	0	0	0,0
Farmasia	0	1	1	5,3
Yhteensä	394	614	1008	15,8

Koulutusta vaihtaneita on jonkin verran lähes kaikilla koulutusaloilla, myös monilla niistä, joilta koulutuspaikan saaminen on vaikeaa. Jo mainittu oikeustieteen ala on yksi tähän ryhmään kuuluvista aloista. Esimerkiksi vuonna 2000 oli hyväksytyjen ja opiskelupaikan vastaanottaneiden osuus oikeustieteellisellä alalla 18 % hakijoista (Vuorinen & Valkonen 2003, 27). Ainoastaan pieniltä eläinlääketieteen sekä teatteri- ja tanssialalta ei ole lainkaan siirrytty muualle, ja farmasian alaltakin toiselle yliopiston koulutusosalalle on ilmoittautunut vain yksi henkilö. Myös lääketieteessä ainoastaan yksi opiskelija on siirtynyt muualle. Sen sijaan hammaslääketieteen alalla 13 aloittaneesta peräti 4 on vaihtanut koulutusta eli siirtynyt opiskelemaan lääketiedettä. Hammaslääketieteen alalta lääketieteeseen siirtyminen opintojen alkuvaiheessa onkin melko tavallista. Prosentteina vaihtaneiden osuus on 30,8.

Taulukossa 15 tarkastellaan yksityiskohtaisemmin koulutuksen vaihtamista koulutusalojen välillä; miltä aloilta on lähdetty ja mille aloille on siirrytty ja mitkä alat ovat koulu-

tuksen vaihtojen myötä menettäneet opiskelijoita ja mitkä taas saaneet lisää opiskelijoita.

Yliopiston sisäisessä siirtymisessä alalta toiselle määrällisesti eniten opiskelijoita menettää luonnontieteiden ala (132 opiskelijaa)¹⁰. Teknillistieteellisellä ja humanistisella alalla opiskelijoiden menetys jää jonkin verran pienemmäksi (59 ja 50 opiskelijaa). On kuitenkin muistettava, että summattaessa siirtymistä koulutusalojen välillä ei ole ollut mahdollista huomioida sitä, siirtyykö opiskelija kokonaan uudelle koulutusosalalle jatkamatta missään vaiheessa opintojaan aiemmassa koulutuksessa vai hankkiiko hän mahdollisesti kaksi tutkintoa.

Määrällisesti eniten opiskelijamääräänsä kasvattivat lääketieteen ala, kauppatieteen ala ja yhteiskuntatieteellinen koulutusala. Lääketieteen alalla opiskelijamäärä kasvoi 85:lla, kauppatieteellisellä alalla 85:lla ja yhteiskuntatieteellisellä alalla 20:lla. Myös pienelle psykologian alalle siirryttiin niin paljon muilta aloilta, että opiskelijamäärä kasvoi 15 henkilöllä. Lisäksi koulutusalojen välisissä siirtymisissä on syytä huomioida pienet farmasian, eläinlääketieteen ja hammaslääketieteen alat, jotka suhteessa aloituspaikkojen määriin kasvattivat selvästi opiskelijamääräänsä.

Seuraavaksi tarkastellaan merkittävimpien lähtö- ja tuloalojen osalta sitä, miltä aloilta mihinkin siirrytään ja miltä aloilta toiselle alalle siirtyneet opiskelijat tulevat. Luonnontieteiden alalta eniten siirtyjiä on mennyt lääketieteen alalle ja lähes yhtä paljon teknillistieteelliselle alalle. Lisäksi luonnontieteistä on siirrytty suurille kauppatieteiden ja yhteiskuntatieteiden koulutusaloille. Tekniikan alalta vuolain siirtyjävirta on kulkenut luonnontieteiden alalle ja kauppatieteisiin. Kolmanneksi eniten tekniikan aloittajia on siirtynyt lääketieteeseen. Kuitenkin lääketieteeseen siirtyneitä on ainoastaan puolet siitä mitä kahdelle edellä mainitulle alalle siirtyneitä. Muille koulutusaloille tekniikasta siirtyneiden määrät jäävät huomattavasti pienemmiksi eli muutamiin opiskelijoihin. Humanistiselta alalta on opiskelijoita mennyt eniten yhteiskuntatieteelliselle ja kauppatieteelliselle alalle. Sen lisäksi opiskelijoita ovat saaneet humanistiselta alalta kasvatustieteellinen ja psykologian ala. Näiden lisäksi humanistiselta alalta on siirrytty lukuisille muille aloille, kuten lääketieteeseen, mutta aloittaiset siirtyjien määrät jäävät muutamiin opiskelijoihin. Kiinnostavaa on myös se, mistä opiskelijamääräänsä lisänneet alat ovat saaneet uusia tulijoita. Lääketieteen alalle on selkeästi eniten ollut tulijoita luonnontieteiden alalta. Myös teknillistieteelliseltä alalta on lääketieteeseen siirtynyt parisenkymmentä opiskelijaa. Etenkin luonnontieteet mutta myös teknillistieteellinen ala näyttävät toimivan yleisesti sisääntuloväylinä niille lääketieteen koulutusta priorisoineille opiskelijoille, jotka eivät ole sinne suoraan päässeet. Muutamia opiskelijoita on lääketieteen koulutukseen tullut hammaslääketieteen alalta.

¹⁰ Koska koulutusaloittaiset otokoot eivät ole aivan täsmälleen yhtä suuret (ks. tarkemmin luku 2.1), tarkastellaan opiskelijamäärien menetystä ja lisäystä määrällisesti. Prosenttiosuuksiin perustuvat suhteellinen tarkastelu edellyttäisi yhtä suuria otoskokoja.

Taulukko 15. Koulutuslalta toiselle vaihtaminen yliopistossa sekä opiskelijavoitto/-hävikki koulutusaloittain yliopiston sisäisissä koulutuksen vaihdossa

Tuloala: MINNE SIIRRYTTY																				
	Teol.	Hum.	Taide	Mus.	Te. + tans.	Kasv.	Liik.	Yht.	Psyk.	Terv.	Oik.	Kaup.	Luon.	Maa- met.	Tekn.	Lääk.	Ham.	Eiäini.	Farm.	Yht.
Teol.	+1	2				1	1	1				1	1			1				8
Hum.	1	-50	3	1	1	12	2	29	8		2	24	3	1	4	2	1			94
Taide		2	+3																	2
Mus.				+1									1							1
Teat. + tanssi					+1															0
Kasv.		11		1		+3		6	1	1	1	1	1		1	1				25
Liik.						1	+3									2				3
Yht.	1	5				3		+20	4	6	6	16	7	2	4					54
Psyk.									+15			3								3
Terv.		1						1		+6			1							3
Oik.	1							3			+4	18								22
Kaup.		5				1		7			9	+84	8	1	18	2				51
Luon.	3	9	1			7	2	19	4	2	4	29	-132	4	46	52	6	6	5	199
Maat- met.		1						1				2	2	+3	1	1				8
Tekn.	3	6	1			3	1	7	1		4	41	43	3	-59	20	1	1	1	135
Lääk.															1	+84				1
Hammm.																4	+4			4
Eiäini.																		+6		0
Farm.																			+5	1
Yht.	9	42	5	2	1	28	6	74	18	9	26	135	67	11	71	85	8	6	6	614

Lähtöala: MISTÄ LÄHDETTY

Kauppätieteiden alalle on siirrytty eniten teknillistieteelliseltä alalta. Alat ovatkin työelämän näkökulmasta tietyllä tavalla lähialoja, ja tekniikan alan tuotantotalouden koulutus on kombinaatio alojen substansseista. Teknillistieteellisen alan lisäksi kauppätieteisiin on siirrytty suurilta koulutusaloilta, humanistiselta alalta, luonnontieteiden alalta ja yhteiskuntatieteelliseltä alalta. Myös pienemmältä oikeustieteen alalta on siirtynyt kauppätieteisiin parikymmentä opiskelijaa. Tämä vaikuttaa jossain määrin yllättävältä kun tiedetään, miten suuren luku-urakan takana opiskelupaikan saaminen oikeustieteissä on. Näiden parinkymmenen opiskelijan ilmoittautumistiedoista nähdään, että valtaosa heistä siirtyi kokonaan opiskelemaan kauppätieteitä tutkimuksen tarkastelujakson ajaksi, ja vain puolenkymmentä jatkoi myös oikeustieteen opintojaan.

Psykologian ala sai uudet opiskelijansa humanistiselta alalta, yhteiskuntatieteistä ja luonnontieteistä, eli suurilta koulutusaloilta sekä yksittäisiä opiskelijoita kasvatustieteiden ja tekniikan alalta. Hammaslääketieteen, eläinlääketieteen ja farmasian aloille siirtyneet tulivat lähes yksinomaan luonnontieteistä.

Joidenkin koulutusalojen välillä on myös molemminpuolista liikennettä. Esimerkiksi kauppätiede ja oikeustiede ovat tällaisia aloja, joilla siirtymistä tapahtuu molempiin suuntiin, joskin yllättävää on se, että siirtyjiä on enemmän oikeustieteestä kauppätieteeseen. Kauppätieteellisen ja teknillistieteellisen alan välillä on molemminpuolista liikennettä, samoin luonnontieteiden ja teknillisten tieteiden välillä, ja yhtä vilkkaasti molempiin suuntiin.

Koulutusosalta toiselle siirtyminen on siis melko tavallista yliopistokoulutuksessa. Yhtäältä kyse on koulutusvalinnan tarkentamisesta. Opiskelun alkamisen myötä ala voi osoittautua joksikin muuksi kuin mitä opiskelija on osannut odottaa tai esimerkiksi työllisyystilanne voi konkretisoitua vasta tuossa vaiheessa ja ohjata miettimään valintaa uudelleen. Toisaalta tietyt koulutusalat näyttävät toimivan yliopistossa sisääntuloaloina, joilla odotetaan mieluisemman koulutuspaikan avautumista. (vrt. Mäkinen-Streng 2012). Tällaisille aloille on yleensä melko helppo päästä. Etenkin luonnontieteiden ala sekä myös teknillistieteellinen ala näyttävät olevan tyypillisimmin tällaisia aloja.

Edellisen lisäksi olisi kiintoisaa tietää täsmällisemmin, miltä osin toiseen koulutukseen ilmoittautumisessa on kyse koulutuksen vaihdosta ja miltä osin toisen koulutuksen hankkimisesta. Tämän tarkka selvittäminen ei ole suuressa aineistossa mahdollista, koska se edellyttäisi jokaisen henkilön tietojen tarkastelua yksilötasolla. Toiseen koulutukseen ilmoittautumisen luonnetta pyrittiin hahmottamaan tarkemmin siten, että ilmoittautumisia tarkasteltiin erikseen sen mukaan, oliko opiskelija suorittanut maisterin tutkinnon aloitusosalallaan tai muulla koulutusosalalla seurantajakson aikana vai oliko tutkinto edelleen suorittamatta (taulukko 16). Jaottelun perusteella nähdään, että toiseen maisterin tutkintoon johtavaan koulutukseen olivat useimmin ilmoittautuneet ne, jotka suorittivat maisterin tutkinnon jollain muulla kuin aloitusosalallaan. Heistä toiseen maisterikoulutukseen

ilmoittautui 77,0 %. Tämä ryhmä on selkeästi koulutuksen vaihtajia, jotka ovat siirtyneet muulle alalle vuoden 2001 opintojen aloittamisen jälkeen ja suorittaneet tutkinnon tällä alalla. Heidän osuutensa toiseen maisterin tutkintoon ilmoittautuneista on 39,9 %. Toisaalta on huomattava myös, että osa muun alan maisterin tutkinnon suorittaneista ei ole ilmoittautunut toiselle koulutusosalalle vuoden 2001 jälkeen, eli heillä on ollut tämä opiskelupaikka jo ennen vuoden 2001 opintojen aloittamista.

Maisterin tutkinnon aloitusosalallaan suorittaneista toiseen maisterin koulutukseen on ilmoittautunut 6,1 %. Nämä henkilöt ovat selkeästi kahden tutkinnon suorittajia eli moninkertaisen koulutuksen hankkijoita. Niistä, jotka eivät suorittaneet seurantajakson aikana maisterin tutkintoa, on toiseen maisterikoulutukseen ilmoittautunut 14,9 %. Varmuudella ei voida tietää, ketkä heistä ovat vaihtaneet koulutusta kokonaan ja ketkä päätyneet suorittamaan useampia tutkintoja. Heidän maisterin tutkintonsa suorittaminen on voinut viivästyä joko koulutuksen vaihdon takia tai siksi, että he suorittavat useampia opintoja.

5.2 Koulutuksen vaihtaminen muille koulutusasteille ja toisen koulutuksen hankkiminen muulta asteelta

Koulutuksen vaihtamista ja muuhun kuin yliopiston maisterin tutkintoon ilmoittautumisesta tarkasteltiin erikseen aloitusosalalla tai muulla alalla maisterin tutkinnon suorittaneiden ryhmissä sekä niiden ryhmässä, jotka eivät suorittaneet maisterin tutkintoa seurantajakson aikana (taulukko 16). Tällä tavoin pyrittiin hahmottamaan, missä määrin muihin opintoihin ilmoittautumisessa on kyse koulutuksen vaihdosta ja milloin useamman koulutuksen hankkimisesta.

Kaikista useimmin (86,6 %) muihin opintoihin ilmoittautuivat ne, jotka suorittivat maisterin tutkinnon muulta kuin aloitusosaltaan. Kuten jo edellä todettiin, heistä valtaosa ilmoittautui nimenomaan toiseen maisterin koulutukseen. Niistä, jotka eivät suorittaneet maisterin tutkintoa seurantajakson aikana, ilmoittautui toisiin opintoihin yli puolet (57,1 %). Suurin osaryhmä heistä ilmoittautui kandidaatin tutkintoon, useimmiten samalla alalla kuin millä olivat opinnot aloittaneet. Kun toiseen koulutukseen ilmoittautumisia vuosittain tarkasteltaessa kävi lisäksi ilmi (liitetaulukko 6), että kandidaatin tutkintoon ilmoittautumiset kasautuivat vahvasti tutkimuksen seurantajakson viimeiseen vuoteen, tarkoittaa tämä sitä, että monet niistä, joilla oli maisterin tutkinto suorittamatta, vaihtoivat tutkintotavoitteensa kyseisen alan kandidaatin tutkintoon.

Ammattikorkeakouluun ilmoittautui kymmenesosa vailla maisterin tutkintoa olevista. Toisen asteen opintoihin hakeutui viisi prosenttia. Molemmille edellisille koulutusasteille hakeutuneita oli vailla maisterin tutkintoa olevien ryhmässä selvästi enemmän verrattuna aloitusosalalla tai muulla koulutusosalalla maisterin tutkinnon suorittaneisiin. Vailla tutkintoa

Taulukko 16. Toiseen yliopistokoulutukseen tai muulle koulutustasolle ilmoittautumiset maisterin tutkinnon aloituslalla tai muulla alalla suorittaneilla sekä niillä, jotka eivät suorittaneet maisterin tutkintoa tarkastelujakson aikana

Koulutustaso, jolle ilmoittautunut	Ei maisterin tutkintoa		Maisterin tutkinto muulta alalta		Maisterin tutkinto aloituslalla		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Ylioppilastutkinto	3	0,1	0	0,0	2	0,0	5	0,1
Ammatillinen toinen aste	141	5,0	7	1,3	71	2,3	219	3,4
AMK-tutkinto	281	10,1	5	1,0	40	1,3	326	5,1
Amk-tutkinto	274	9,9	3	0,6	38	1,2	315	4,9
Ylempi amk	7	0,2	2	0,4	2	0,1	11	0,2
Alempi korkeakoulututkinto	742	26,5	32	6,2	138	4,5	912	14,4
- sama ala	549	19,6	20	3,8	27	0,8	596	9,4
- eri ala	193	6,9	12	2,3	111	3,7	316	5,0
Maisterin tutkinto	419	14,9	402	77,0	187	6,2	1008	15,8
- sama ala	179	6,3	176	33,9	3	0,1	394	6,2
- eri ala	240	8,6	229	43,1	184	6,1	614	9,6
Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto	14	0,5	3	0,6	260	8,6	277	4,4
Lääketieteen erikoistumisopinnot	1	0,0	3	0,6	11	0,4	15	0,2
Muihin opintoihin ilmoittautunut yhteensä	1601	57,1	455	86,6	709	23,3	2762	43,4
Ei muuta ilmoittautumista	1202	42,9	70	13,4	2330	76,7	3602	56,6
Yhteensä	2803	100,0	522	100,0	3039	100,0	6364	100,0

olevien ryhmässä muulle koulutusasteelle ilmoittautuminen merkinnee useimmiten koulutusten vaihtoa toiseen koulutukseen.

Aloituslallaan maisterin tutkinnon suorittaneet ovat ilmoittautuneet luonnollisesti muita ryhmiä useammin tieteelliseen jatkokoulutukseen. Heistä kymmenisen prosenttia on jatkanut lisensiaatin tai tohtorin tutkintoon. Osa tosin on ehtinyt sen suorittaakin (ks. aiempänä). Syytä on kuitenkin huomata, että myös vailla maisterin tutkintoa seurantajakson aikana olevien joukossa on tieteellisiin jatko-opintoihin ilmoittautuneita. Vaikka tähän ryhmään kuuluvat eivät ole suorittaneet ylempää korkeakoulututkintoa seurantajakson aikana, he ovat voineet suorittaa se aiemmin ja hakeutua tältä pohjalta jatkokoulutukseen.

Muihin opintoihin ilmoittautumisen tarkastelu kuvaa sekä koulutuksen vaihtamisen tavallisuutta sekä moninkertaista kouluttautumista. Moninkertaisen kouluttautumisen selvä indikaattori on esimerkiksi se, että aloituslallaan maisterin tutkinnon suorittaneista

Taulukko 17. Toiseen yliopistokoulutukseen tai muulle koulutustasasteelle ilmoittautumiset eri koulutusaloilla

Koulutusala	Otos		Ammatillinen toinen aste		Ammatti-korkeakoulu		Kandidaatin tutkinto		Maisterin tutkinto		Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto		Lääketieteen erikoistumisopinnot		Ei muuta ilmoittautumista / vaihtoa	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Teologinen	85	2,4	0	0,0	22	25,9	8	9,5	6	7,1	0	0,0	47	55,3		
Humanistinen	983	3,3	54	5,5	211	22,5	175	17,8	29	2,9	0	0,0	470	47,8		
Taideteollinen	84	2,4	2	2,4	9	10,7	2	2,4	1	1,2	0	0,0	68	81,0		
Teatteri- ja tanssiala	19	0,0	1	5,3	3	15,8	0	0,0	1	5,3	0	0,0	14	73,7		
Musiikkiala	34	1	4	14,7	6	17,6	1	2,9	0	0,0	0	0,0	21	61,8		
Kasvatustieteellinen	539	18	14	2,4	58	10,7	62	11,5	11	2,1	0	0,0	376	69,8		
Liikuntatieteellinen	34	1	2	5,8	2	5,8	3	8,8	0	0,0	0	0,0	26	76,5		
Yhteiskuntatieteellinen	546	27	16	2,9	98	17,9	69	12,6	26	4,8	0	0,0	311	57,0		
Psykologia	59	0	0	0,0	8	13,6	3	5,1	4	6,8	0	0,0	44	74,6		
Terveystieteet	138	3	3	2,2	14	10,1	3	2,2	14	10,1	1	0,7	44	74,6		
Oikeustieteellinen	154	2	2	1,3	33	21,3	22	14,2	6	3,8	0	0,0	89	57,8		
Kauppätieteellinen	755	32	31	3,7	121	16,1	51	6,7	21	2,8	1	0,1	498	66,0		
Luonnontieteellinen	1154	58	101	8,7	231	19,2	269	23,3	74	6,4	0	0,0	429	37,2		
Maatalous-metsätieteellinen	122	7	5	4,1	18	14,8	24	19,7	7	5,7	0	0,0	60	49,2		
Teknillistieteellinen	1471	33	89	6,1	77	5,2	310	21,1	69	4,4	1	0,1	891	60,6		
Lääketieteellinen	142	1	1	0,7	1	0,7	1	0,7	8	5,6	11	7,7	118	83,8		
Hammassääketieteellinen	13	0	0	0,0	0	0,0	4	30,8	0	0,0	0	0,0	9	69,2		
Eläinlääketieteellinen	10	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	10	100,0		
Farmasia	19	0	0	0,0	0	0,0	1	5,3	0	0,0	0	0,0	18	94,7		
Yhteensä	6364	219	326	5,1	912	14,3	1008	15,8	277	4,4	15	0,2	3602	56,6		

neljännes ilmoittautui toisiin opintoihin seurantajakson kuluessa. Kun otetaan huomioon lisäksi ne, jotka suorittivat seurantajakson aikana useita tutkintoja sekä ne, joilla oli jo ennen opintojen aloitusta useita koulutuksia, muodostuu monikertaisen koulutuksen hankkijoiden joukko vielä huomattavasti laajemmaksi.

Muun koulutusasteen koulutukseen ilmoittautumista ja koulutuksen vaihtamista tarkastellaan vielä koulutusaloittain (taulukko 17). Koulutusalojen väliset erot ovat tässäkin yhteydessä huomattavia. Toisen asteen ammatilliseen koulutukseen siirtyneitä tai sieltä toisen koulutuksen hankkimiseen tähänneitä on eniten maa- ja metsätieteellisellä, luonnontieteellisellä, yhteiskuntatieteellisellä ja kauppatieteellisellä alalla. Ammattikorkeakouluun siirtyminen tai amk-tutkinnon suorittaminen maisterin tutkinnon ohella taas on kiinnostanut varsin eri alojen opiskelijoita. Useimmin amk-opintoihin ovat hakeutuneet musiikin alan opiskelijat, josta peräti 14,7 % on ilmoittautunut amk-opintoihin. Luonnontieteiden alalta amk-opintoihin on hakeutunut vajaa kymmenesosa. Teknillistieteelliseltä, liikuntatieteelliseltä, humanistiselta ja teatteri- ja tanssialaltakin on ammattikorkeakouluun hakeuduttu muita aloja enemmän, mutta osuudet ovat kuitenkin pienempiä kuin edellä mainituilla aloilla (5–6 %).

Kandidaatin tutkintoon ovat useimmin ilmoittautuneet teologian alan opiskelijat, joista neljännes ilmoittautui alempaan korkeakoulututkintoon yliopistossa. Lisäksi muuhun koulutukseen ilmoittautumisen vuosittainen tarkastelu koulutusaloittain (liitetaulukko 7) paljastaa, että ilmoittautumiset kandidaatin tutkintoon kasautuivat vahvasti viimeiselle seurantavuodelle. Tämä tarkoittaa sitä, että opiskelijat ovat vaihtaneet tutkintotavoitteen sa alempaan tutkintoon, kun maisterin tutkinto ei ole valmistunut. Myös kaikilla muilla koulutusaloilla, joilla kandidaatin tutkintoon ilmoittautuneita on paljon – eli humanistisella, oikeustieteellisellä ja luonnontieteellisellä alalla sekä hieman vähemmän musiikin, yhteiskuntatieteellisellä ja kauppatieteellisellä alalla – nämä ilmoittautumiset kasautuvat nimenomaan viimeiseen seurantajakson vuoteen.

Tieteellisiin jatko-opintoihin on jatkettu useimmin terveystieteiden alalta, jolta niihin on hakeutunut joka kymmenes opiskelija. Myös psykologian ja luonnontieteiden aloilla jatko-opinnot ovat houkutelleet muita aloja useammin. Tässä yhteydessä on kuitenkin muistettava, että osa tutkimukseen osallistuneista ehti jo suorittaa lisensiaatin tai tohtorin tutkinnon seurantajakson aikana.

Koulutusalojen kesken on suuri ero myös siinä, kuinka suuri osa opinnot aloittaneista on kaikkiaan hakeutunut muuhun koulutukseen. Kaikista vähiten muuhun koulutukseen ovat ilmoittautuneet eläinlääketieteen, farmasian, lääketieteen ja taideollisen alan opiskelijat, joista 80–90 % on pitäytynyt aloituskoulutuksensa opinnoissa. Myös liikuntatieteellisellä, psykologian ja terveystieteiden alalla muihin opintoihin hakeutuneiden osuus on monia muita aloja alhaisempi. Nämä kaikki ovat koulutusaloja, joilla aloitusalan tutkinnon suorittaneiden osuudet eli läpäisyasteet ovat korkeat. Korkeita läpäisyasteita

selittää siis osin se, että ne eivät menetä opiskelijoita muille koulutusaloille yliopistossa tai muille koulutusasteille.

Erityisen korkea koulutusta vaihtaneiden tai muuta koulutusta hankkimaan päätyneiden osuus on luonnontieteiden alalla, jolla alkuperäisessä koulutuksessa on pitäytynyt vain 37,2 %. Luonnontieteiden alalla aloitusalan tutkinnon suorittaneiden osuus onkin hyvin alhainen. Sen sijaan teknillistieteellisellä alalla, jolla aloitusalan tutkinnon suorittaneiden osuus on myös alhainen, ei muihin opintoihin hakeutuneiden osuus ole erityisen korkea. Rungas 60 % alalla aloittaneista on pysynyt koulutuksessa. Alhaista läpäisyastetta teknillistieteellisellä alalla selittääkin enemmän opintojen viivästyminen ja jossain määrin opiskelijoiden siirtyminen muille yliopiston aloille, ei niinkään muille koulutusasteille.

6 Yliopisto-opinnot vuonna 2001 aloittaneiden sosioekonominen asema vuonna 2008

Tässä tutkimuksessa on seurattu yliopisto-opinnot vuoden 2001 syksyllä aloittaneiden opintouria seitsemän ja puolen vuoden mittaisen jakson ajan joulukuuhun 2008 saakka. Tuona ajanjaksona suoritti maisterin tutkinnon sillä alalla, jolla oli opinnot aloittanut, 47,2 % tutkimukseen osallistuneista, ja jollain muulla koulutusallalla maisterin tutkinnon suoritti 8,2 %. Ylemmän korkeakoulututkinnon suoritti yhteensä 55,4 % tutkimukseen osallistuneista. Lisäksi 35 maisterin tutkinnon suorittanutta eli puoli prosenttia tutkimukseen osallistuneista suoritti tieteellisen jatkotutkinnon eli lisensiaatin tai tohtorin tutkinnon. Kymmenesosa (9,3 %) suoritti korkeimpana tutkintonaan jonkin muun tutkinnon: kandidaatin tutkinnon eli alemman korkeakoulututkinnon yliopistossa suoritti 5,8 %, amk-tutkinnon suoritti 2,3 %, ammatillisen toisen asteen tutkinnon suoritti 1,2 %. Kaikkiaan 34,8 % ei suorittanut tarkastelujakson aikana mitään tutkintoa¹¹.

Seuraavassa tarkastellaan tutkimukseen osallistuneiden sosioekonomista asemaa seurantaajakson päättyessä vuoden 2008 lopussa. Tätä tarkastellaan tutkimuksessa käytetyn opintouratyypijaottelun mukaisissa ryhmissä. Uratyypijaottelu on kuitenkin tässä aiempaa tarkempi. Siinä on erotettu omiksi ryhmikseen eritasoisia tutkintoja suorittaneet. Mielenkiintoa on erityisesti sillä, millaiseen sosioekonomiseen asemaan eri uratyypit ovat johtaneet, eli mikä on maisterin tutkinnon suorittaneiden ja muita tutkintoja suorittaneiden sosioekonominen status verrattuna niihin, joiden opinnot ovat keskeytyneet tai viivästyneet, eli joilla ei ole tutkintoa. Tämä on kiinnostavaa erityisesti siitä näkökulmasta, kannattaako kouluttautuminen yliopistossa ja onko loppututkinnon suorittamisella merkitystä; parantaako se sosioekonomista statusta verrattuna niihin, joilla ei ole yliopistokoulutusta

¹¹ Osalla niistä, jotka eivät suorittaneet mitään tutkintoa tarkastelujakson aikana, on aiemmin suorittettuja tutkintoja.

ja -tutkintoa. Massoittuneen korkeakoulutuksen ja kouluttautumiskilpailun aikakautena on havaittu merkkejä akateemisen loppututkinnon arvon laskusta ja siitä, että se ei enää tuottaisi yhtä hyvää ja vakaata sosiaalista asemaa kuin mitä se on aiemmin tuottanut (mm. Aro 2003; Alves 2005; Vuorinen-Lampila & Stenström 2012).

Yliopistossa vuonna 2001 aloittaneiden sosioekonomista asemaa uratyypeittäin tarkastellaan taulukossa 18 (ks. myös liitekuvio 16). Yliopistosta valmistuneet ovat tavallisesti sijoittuneet ylemmän toimihenkilön asemaan (Vuorinen & Valkonen 2007, 70; Melin 1999, 45–46). Tämä pätee myös tähän tutkimukseen osallistuneiden tutkinnon valmiiksi saaneiden kohdalla: suurin osa maisterin tutkinnon suorittaneista työskenteli ylemmän toimihenkilön asemassa. Aloitusalallaan maisterin tutkinnon suorittaneista on ylempiä toimihenkilöitä vuoden 2008 lopussa 65,4 %. Jollain muulla alalla maisterin tutkinnon suorittaneista ylempiä toimihenkilöitä on saman suuruinen osuus, 64,9 %.

Vaikka valtaosa valmistuneista maistereista onkin sijoittunut ylemmäksi toimihenkilöksi, heidän osuutensa on kuitenkin alhaisempi kuin mitä se on yleensä ollut yliopistosta valmistuneista. Esimerkiksi Vuorisen ja Valkosen (2007, 70) vuonna 2002 valmistuneita koskevan tutkimuksen mukaan oli kauppatieteiden maisterin tutkinnon suorittaneista ylempiä toimihenkilöitä 90 % ja diplomi-insinööriksi valmistuneista 97 %. Myös muita yliopistotutkintoja suorittaneet ovat yleisesti sijoittuneet ylemmän toimihenkilön asemaan (Naumanen 2002, 117).

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden sijoittumisen on kuitenkin havaittu heikentyneen viime vuosikymmeninä sosioekonomisella asemalla mitattuna. Tämä tarkoittaa sitä, että mitä tuoreemmasta ajankohdasta on kyse, sitä pienempi osa ylemmän akateemisen loppututkinnon suorittaneista on sijoittunut ylemmäksi toimihenkilöksi. (Aro 2003). Kun tähän tutkimukseen osallistuneet ovat pääosin valmistuneet 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppupuolella, muutos lienee nähtävissä heidän sijoittumisessaan verrattuna 2000-luvun alkuvuosina valmistuneisiin. Lisäksi on huomattava, että osalla tutkimukseen osallistuneista oli valmistumisesta kulunut vuoden 2008 lopussa vain varsin lyhyt aika, joten työelämään sijoittuminen ei ollut vielä pysyvää, vaan kyseessä oli edelleen siirtymävaihe.

Tieteellisen jatkotutkinnon suoritti tarkastelujakson aikana 35 henkilöä. Heistä 85,7 % toimi ylemmän toimihenkilön asemassa. Kaikki ne, jotka olivat työelämässä, olivat ylempiä toimihenkilöitä. Kolme henkilöä (8,6 %) jatkoi opintojaan tohtorin tutkintoon päätoimisesti, yksi henkilö oli työttömänä ja yksi oli siirtynyt eläkkeelle. Tieteellisen jatkotutkinnon suorittaneiden sosioekonominen asema oli näin ollen kaikista korkein.

Työttömänä oli vuoden 2008 lopussa 3,0 % yliopistossa 2001 aloittaneista. Suoritetun tutkinnon tasolla on yhteys siihen, kuinka suuri osa on jäänyt työttömäksi. Työttömien osuus on korkein ammatillisen toisen asteen tutkinnon suorittaneiden ryhmässä (13,9 %). Amk-tutkinnon suorittaneista työttömänä on 4,4 %, kandidaatin tutkinnon suorittaneista

Taulukko 18. Vuonna 2001 yliopisto-opinnot aloittaneiden sosioekonominen asema vuonna 2008 opintouratyypin mukaan

Opintouratyyppi	Sosioekonominen asema									
	Yrittäjät (n = 117) %	Ylemmät toimi- henkilöt (n = 3019) %	Alemmat toimi- henkilöt (n = 1488) %	Työntekijät	Opiskelijat	Eläkeläiset	Työttömät	Muut	Yhteensä (n = 6364) n	
Keskeyttänyt	3,6	30,0	20,4	6,0	3,1	2,7	3,6	30,6	553	
Keskeyttänyt + vaihto	3,0	19,4	23,1	9,7	9,0	0,0	4,5	31,3	134	
Viivästynyt	2,3	26,6	27,5	12,2	23,3	0,0	1,1	7,0	443	
Viivästynyt + vaihto	2,4	20,6	24,6	11,4	33,8	0,0	0,2	7,1	1083	
Ammatillinen tutkinto	4,2	19,4	30,6	19,4	9,7	0,0	13,9	2,8	72	
Amk-tutkinto	1,5	27,9	47,1	9,6	5,9	0,7	4,4	2,9	136	
Kandidaatin tutkinto	2,4	26,4	28,3	6,8	27,0	0,5	2,4	6,3	382	
Muun alan maisterin tutkinto	0,2	64,9	24,1	1,5	4,6	0,2	2,7	1,7	522	
Aloitusalan maisterin tutkinto	1,4	65,4	21,2	2,1	3,8	0,3	4,0	1,9	3004	
Lisensiaatin / tohtorin tutkinto	0,0	85,7	0,0	0,0	8,6	2,9	2,9	0,0	35	
Yhteensä	1,8	47,4	23,4	5,4	11,9	0,5	3,0	6,5		

2,4 %, aloitusalan maisterin tutkinnon suorittaneista 4,0 % ja muun alan maisterin tutkinnon suorittaneista 2,7 %. Työttömien osuus ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneista jää kokonaisuudessaan alhaisemmaksi kuin amk-tutkinnon suorittaneista. Sen sijaan kandidaatin tutkinnon suorittaneiden työttömyysprosentti on poikkeuksellisen alhainen. Tämä johtuu siitä, että heistä suuri osa jatkaa opintojaan maisterin tutkintoon eikä ole ollut hakeutumassa työmarkkinoille. Kaikkiaan siis nähdään, että mitä korkeampi koulutus tutkinnon suorittaneilla on, sitä pienempi on työttömien osuus. Yliopistokoulutus toimii hyvänä suojana työttömyyttä vastaan.

Myös sosioekonominen asema eroaa luonnollisesti suoritettujen tutkinnon tason mukaan. Kun maisterin tutkinnon suorittaneista on ylempiä toimihenkilöksi sijoittunut noin 65 prosenttia, kandidaatin tutkinnon suorittaneista ja amk-tutkinnon suorittaneista on ylempiä toimihenkilöksi sijoittunut noin neljännes (26,4 %, 27,9 %). Kandidaatin tutkinnon suorittaneista reilu neljännes toimi alemman toimihenkilön asemassa ja suunnilleen yhtä suuri osa jatkoi opiskelua päätoimisesti. Amk-tutkinnon suorittaneista taas lähes puolet (47,1 %) työskenteli alemman toimihenkilön asemassa ja kymmenisen prosenttia työntekijänä. Ammatillisen toisen asteen tutkinnon suorittaneet puolestaan työskentelivät amk-koulutettuja useammin työntekijänä (19,4 %), mutta kuitenkin vajaa kolmannes heistä oli sijoittunut alemmaksi toimihenkilöksi. Noin kymmenesosa ammatillisen tutkinnon suorittaneista jatkoi opintojaan. Amk-tutkinnon suorittaneista opintoja jatkoi vähän pienempi osa eli kuutisen prosenttia.

Opinnoissaan viivästyneiden ja opinnot keskeyttäneiden sosioekonominen asema eroaa siten, että viivästyneet opiskelivat useammin päätoimiseksi, etenkin jo opinnot olivat viivästyneet koulutuksen vaihdon jälkeen. Opinnot keskeyttäneiden sosioekonominen status oli useammin tuntematon, eli he sijoittuivat ryhmään "muut".

Myös opinnot keskeyttäneistä suurin osa oli kuitenkin työelämässä. Eniten heitä oli sijoittunut ylempiä tai alemmaksi toimihenkilöksi. Onkin muistettava, että vaikka näiden henkilöiden vuonna 2001 aloittamat yliopisto-opinnot olivat keskeytyneet, he ovat voineet sijoittua työmarkkinoille aiemman koulutuksensa ja/tai työkokemuksensa perusteella. Kiintoisaa on, että kummassakin opinnot keskeyttäneiden uratyypiryhmässä yrittäjänä toimivien osuus on korkeampi kuin yliopistossa tai muualla koulutusasteella tutkinnon suorittaneiden ryhmissä, poikkeuksena kuitenkin ammatillisen tutkinnon suorittaneet. Voisikin pohtia, onko yrittäjätatoksella ja yliopisto-opintojen keskeytymisellä syy-yhteys: Onko jo ennen opiskelun aloittamista käynnistynyt tai opiskeluaikana alkanut yritystoiminta vienyt niin paljon aikaresurssia, että opinnot ovat jääneet kesken? Yrittäjänä toimivien opintojen keskeytymistä voisi selittää myös se, että yrittäjä harvemmin hyötyy tutkinnon suorittamisesta korkeampana palkkana tai aseman kohoamisena organisaatiossa. Yrittäjäksi ryhtyminen ei myöskään edellytä formaalia koulutusta.

Edellisen perustella voidaan todeta, että yliopistokoulutus ja tutkinnon suorittaminen näyttää edelleen kannattavan kun sitä mitataan sosioekonomisella statuksella. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden asema on selvästi korkeampi kuin niiden, joiden opinnot ovat keskeytyneet tai jotka ovat viivästyneet opinnoissaan. Akateemisen tutkinnon suorittaneiden asema on korkeampi myös niihin verrattuna, joilla on tutkinto ammatilliselta korkeakoulusektorilta tai ammatillisesta toisen asteen koulutuksesta. Korkeampi koulutus on tuottanut myös turvatumman aseman työmarkkinoilla eli suojannut paremmin työttömyydeltä. Kuitenkin on syytä huomata myös se, että akateeminen loppututkinto ei enää välttämättä takaa yhtä korkeaa sosioekonomista asemaa kuin mitä se on aiemmin tehnyt. Koulutusinvestoinnin tuotto on alkanut laskea. Tämä ei kuitenkaan näytä missään tapauksessa tarkoittavan sitä, että kouluttautuminen olisi menettänyt merkitystään. Enemminkin kyse on siitä, että saman statuksen saavuttamiseksi on koulutusta hankittava yhä enemmän. Se on nähtävissä myös tähän tutkimukseen osallistuneiden yliopisto-opiskelijoiden monenkertaisessa tutkintojen suorittamisessa.

7 Yhteenveto koulutusurista

Lukuvuonna 2001–2002 aloittaneiden opintouria seurattiin Tilastokeskuksen rekisteriaineistojen pohjalta

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu yliopistossa *lukuvuoden 2001–2002 alussa opinnot aloittaneiden* opintojen etenemistä ja opintouria *seitsemän ja puolen vuoden* pituisen jakson *ajan vuoden 2008 loppuun*. Tutkimuksen aineistona käytettiin Tilastokeskuksen rekisteriaineistoja. Tutkimus rajattiin *ylempään korkeakoulututkintoon tähtääviin* opiskelijoihin, joista otokseen poimittiin kolmannes eli *6 463 aloittajaa*. Otokseen poimittiin yhtä suuret suhteelliset osuudet aloittaneista koulutusaloittain käyttäen opetushallinnon yhdeksänluokkaista vuoden 2002 koulutusluokitusta. Yliopistokoulutuksen osalta tutkimuksessa käytettiin kuitenkin *opetushallinnon vuoden 1995 luokitusta*. Tähän päädyttiin, koska tuoreempi luokitus olisi tutkimuksen aiheen kannalta liian karkea, ja keskenään varsin eriluonteisten alojen väliset erot olisivat peittyneet tätä luokitusta käytettäessä. Koska Tilastokeskus käytti otosta tehdessään yhdeksänluokkaista luokitusta, otokset eivät ole koulutusaloittain täsmälleen samansuuruisia tiheämpää 20-luokkaista luokitusta käytettäessä. Kuitenkaan otoskoot eivät eronneet olennaisesti suurempien koulutusalojen kesken. Ainoastaan pieniltä aloilta otokseen on tullut yli- tai aliedustusta, esimerkiksi teatteri- ja tanssialalta reilusti yli puolet aloittajista. Aivan pienimpiä koulutusaloja koskevat otokset muodostuivat lukumääriltään niin pieniksi, että näitä aloja (hammaslääketiede, eläinlääketiede, kuvataide) koskevien tarkastelujen tekeminen ei ollut juuri mahdollista.

Opiskelijoiden sukupuoli-, pohjakoulutus- ja ikäjakaumat erosivat suuresti koulutusaloittain

Yliopistossa opinnot aloittaneiden joukko oli naisennemistöinen. *Naisia aloittaneista* oli 55 % ja *miehiä* 45 %. Koulutusaloittain sukupuolijakaumissa oli suuria eroja. *Naisvaltaisimpia aloja olivat psykologian, terveystieteiden, farmasian, kasvatustieteiden ja humanistinen ala*, joilla naisten osuus oli 80–93 %. *Selkeästi miesvaltaisia* aloja oli sen sijaan vain *yksi, teknillistieteellinen ala*, jolla aloittaneista miehiä oli yli kolme neljäsosaa. Tämän lisäksi miehiä oli enemmän kuin puolet ainoastaan kauppatieteellisellä, liikuntatieteellisellä, musiikin alalla ja luonnontieteellisellä alalla.

Älätään suurin aloittajaryhmä olivat 19-vuotiaat tai sitä nuoremmat, joita oli vähän alle kolmannes. 20-vuotiaita aloittajista oli vajaa viidennes, 21–24-vuotiaita runsas viidennes ja viimeiseen ikäryhmään kuuluvia eli yli 25-vuotiaita myös runsas viidennes. Aloittajien ikähaitari oli laaja: *nuorimmat olivat 18-vuotiaita, vanhin 71-vuotias*. 60 vuotta täyttäneitä oli neljä henkilöä, ja 50–59 -vuotiaita 66 henkilöä. Vaikka yli 50-vuotiaiden osuus kaikista aloittajista olikin vähäinen, kuvaa ikäjakauman laajuus hyvin elinikäisen oppimisen toteutumista ja työn ja koulutuksen välisten siirtymien monimuotoisuutta.

Koulutusaloittain opinnot aloittaneiden ikäjakaumat erosivat varsin paljon. *Nuorimpia oli eniten teknillistieteellisellä alalla*, jolla 19-vuotiaita ja sitä nuorempia oli 60 %. Nuorimpaan ikäryhmään kuuluvien aloittajien osuus ei ollut millään muulla yliopiston koulutusaloilla yhtä korkea. Kaikista *vähiten nuoria aloittajia oli musiikin ja terveystieteiden aloilla, taideteollisella alalla, liikuntatieteissä ja kasvatustieteissä. Tämä merkitsee sitä, että näille aloille päästään harvoin opiskelemaan suoraan lukion jälkeen*. Terveystieteiden ala ja taideteollinen ala poikkeavat vielä muista siten, että niillä yli 25-vuotiaana aloittaneiden osuus oli erityisen suuri. Terveystieteiden uusista opiskelijoista peräti 83 % oli täyttänyt 25 vuotta. Taideteollisella alalla vanhimpaan ikäryhmään kuuluvia oli 61 %.

Yliopistoon hakeudutaan harvoin opiskelemaan ilman ylioppilaspohjaa. Opinnot aloittaneista ainoastaan *neljällä prosentilla oli ammatillinen pohjakoulutus ilman ylioppilastutkintoa. Pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneita* opinnot aloittaneista oli 77 %, ja noin *viidenneksellä* oli pohjakoulutuksena *sekä ylioppilas- että ammatillinen tutkinto*.

Koulutusaloittain pohjakoulutus erosi suuresti. Ilman ylioppilaspohjaa tulleita oli eniten terveystieteissä ja taideteollisella alalla. Lääketieteen, hammaslääketieteen ja eläinlääketieteen aloilla aloittaneissa taas ei ollut lainkaan ei-ylioppilaita. Pelkän yo-tutkinnon suorittaneita oli edellä mainittujen alojen lisäksi eniten oikeustieteellisellä, humanistisella, teknillistieteellisellä ja psykologian alalla.

Pohjakoulutus oli jossain määrin yhteydessä myös *opinnot aloittaneiden ikään*. Taideteollisella ja terveystieteiden alalla, joilla oli eniten vanhimpia eli yli 25-vuotiaita aloittajia, oli myös eniten niitä, joilla on pohjakoulutuksena sekä ammatillinen tutkinto/tutkintoja

ja ylioppilastutkinto. Terveystieteiden alalla peräti 79 %:lla aloittajista oli sekä yo-tutkinto että ammatillinen tutkinto. Niillä aloilla, joilla oli paljon nuoria aloittajia, olivat myös pelkän yo-tutkinnon suorittaneiden osuudet korkeat. Nuorimmat aloittajat ovat tulleet suoraan lukiosta, joten he eivät ole voineet ehtiä hankkia muuta pohjakoulutusta.

Niin opiskelijoiden sukupuoli-, ikä- kuin pohjakoulutusjakaumatkin erosivat siis merkittävästi eri koulutusalojen välillä. Pelkästään näihin taustatekijöihin liittyvät erot antavat koulutusaloille omanlaisensa luonteet, jotka vaikuttavat myös siihen, millaiseksi niillä opiskelevien opintourat muotoutuvat. *Taustatekijöiden eroavuudet eri koulutusalojen kesken onkin olennaista pitää mielessä opintouria tarkasteltaessa.*

Yliopisto-opiskelijoiden vanhemmat korkeasti koulutettuja

Koulutuksen on havaittu periytyvän. Vanhempien ja jälkikasvun koulutusvalintojen välillä on yleensä selvä korrelaatio. Yliopisto-opinnot aloittaneiden vanhemmat olivat näin ollen varsin koulutettuja. *Korkeakoulututkinto oli 42 prosentilla vanhemmista.* Tutkimuksessa mukana olleiden opinnot aloittaneiden vanhempien ikäluokassa se tarkoittaa lähinnä akateemista loppututkintoa. Opistotutkinnon suorittaneita ja ammatillisen toisen asteen tutkinnon suorittaneita oli kumpiakin vajaa neljännes, ja vailla ammatillista koulutusta oli runsas kymmenesosa vanhemmista. Yliopistossa opinnot aloittaneiden vanhemmat ovat siis huomattavan usein korkeakoulutettuja, kuten myös monissa aiemmissa tutkimuksissa on todettu (Nori 2011; Vuorinen & Valkonen 2003; Nurmi 1998).

Koulutusalojen kesken opinnot aloittaneiden vanhempien pohjakoulutus erosi paljon. Kaikista *koulutetuimmat vanhemmat olivat lääketieteen alalla* aloittaneilla, kun heidän vanhemmistaan kahdella kolmasosalla (67 %) oli korkeakoulututkinto. Lisäksi *musiikki-alan, oikeustieteellisen alan* ja pienen *teatteri- ja tanssialan* opiskelijoiden vanhemmilla *oli korkeakoulututkinto huomattavan usein* (58–62 %). *Maa- ja metsätieteellisen alan ja teknillistieteellisen alan* opiskelijoiden vanhemmistakin *lähes puolet omasi korkeakoulututkinnon.* Kaikki mainitut alat ovat tyypillisiä statusaloja, joille hakeutuvien koulutustason on todettu myös aiemmissa tutkimuksissa olevan korkean (Nori 2011; Liljander 1996). Esimerkiksi oikeustieteen, lääketieteen ja tekniikan alalle hakeutuvat ovat myös perustelleet alan valintaansa statussyillä, kuten hyvällä palkkauksella, koulutuksen nauttimalla arvostuksella, uramahdollisuuksilla ja koulutuksen tuottamalla hyvällä yhteiskunnallisella asemalla (Vuorinen & Valkonen 2003, 75, 81).

Matalimmista koulutustaustoista ovat puolestaan tulleet *terveystieteiden alan opiskelijat*, joiden vanhemmista lähes puolella ei ollut lainkaan ammatillista koulutusta. Tämä selittyy kuitenkin osin sillä, että alan opiskelijat olivat muita vanhempia, joten myös heidän vanhempansa kuuluivat vanhempaan ikäluokkaan ja olivat jo pelkästään ikänsä vuoksi matalammin koulutettuja. Terveystieteiden alan *lisäksi korkeakoulututkinto oli muita har-*

vemmin taideteollisen, kasvatustieteellisen, liikuntatieteellisen, teologisen ja yhteiskuntatieteellisen alan aloittajien vanhemmilla.

Maisterin tutkinnon suoritti yli puolet

Yliopistossa 2001 opinnot aloittaneiden *opintouria seurattiin seitsemän ja puolen vuoden mittaisen tarkastelujakson ajan* vuoden 2008 loppuun. Tarkastelujakson pituus määritettiin sitä silmällä pitäen, että voitaisiin erotella ne opiskelijat, jotka suorittavat tutkinnon tavoitteen mukaisessa ajassa ja ne, joiden opinnot pitkittyvät. Uusi kaksiportainen tutkintorakenne ei ollut käytössä vielä näiden opiskelijoiden aloittaessa opintojaan, mutta opintojen *maksimisuoritus aika määritettiin sen mukaisesti tutkinnon tavoiteajaksi jatkettuna kahdella vuodella*. Maksimisuoritus aika on siis sama aika, joksi opinto-oikeus uuden järjestelmän mukaan myönnetään. On kuitenkin huomattava, että maksimisuoritus aika ei ehtinyt täyttyä tarkastelujakson aikana *lääketieteessä, jossa tavoiteaika on kuusi lukuvuotta eli maksimisuoritus aika on tällöin kahdeksan lukuvuotta*.

Tarkastelujakson aikana *ylemmän korkeakoulututkinnon suoritti runsas puolet (55 %)* opinnot aloittaneista. Vuoden 2001 aloitus alalla tutkinnon suoritti 47 %. Jollain muulla alalla tutkinnon suoritti noin kymmenesosa (8 %). Tämä joukko oli siis vaihtanut koulutus alaa ja suorittanut sen jälkeen tutkinnon tällä toisella alalla. Noin *neljänneksen opinnot viivästyivät*. Useimmilla heistä viivästyminen oli yhteydessä siihen, että he olivat vaihtaneet koulutus alaa. Ilman alanvaihtoa opinnot viivästyivät 7 prosentilla opiskelijoista. Opintonsa keskeytti noin kymmenesosa (11 %) aloittajista. Lisäksi vajaa kymmenesosa (8 %) suoritti muun tasoisen tutkinnon, joko alemman korkeakoulututkinnon yliopistossa, amk-tutkinnon tai ammatillisen toisen asteen tutkinnon.

Naiset suorittavat selvästi useammin maisterin tutkinnon

Naisten ja miesten opintourat erosivat toisistaan varsin selvästi. *Naiset etenivät maisterin tutkintoon* joko aloitus alallaan tai muulla koulutus alalla selvästi *useammin (naiset: 65 %, miehet 45 %)*. Lisäksi he suorittivat useammin muun tasoisen tutkinnon. *Miehet puolestaan keskeyttivät opinnot useammin, ja myös opintojen viivästyminen oli selvästi tyypillisempää miehille*.

Myös koulutus aloittain tarkasteltuna koulutuksen läpäisyaste eli maisterin tutkinnon suorittaneiden osuus oli naisilla miehiä korkeampi lähes kaikilla koulutus aloilla. Monilla aloilla sukupuolten välinen ero oli huomattava. Esimerkiksi psykologian alalla aloittaneista naisista tutkinnon suoritti 90 %, miehistä ainoastaan puolet. Terveystieteiden alalla tutkinnon suoritti naisista noin kolme neljäsosaa, miehistä yksi kolmasosa. Teknillistieteellisellä alalla naisista valmistui lähes kaksi kolmasosaa, miehistä reilusti alle puolet (39 %).

Musiikin alalla naisista puolet suoritti maisterin tutkinnon, kun sen sai valmiiksi miehistä neljäsosa. Ainoastaan kolmella koulutusalaalla maisterin tutkinnon suoritti miehistä joko suurempi tai yhtä suuri osa kuin naisista.

Sukupuolten väliset erot olivat samankaltaisia sekä nais- että miesvaltaisilla aloilla. Alan sukupuolijakauma ei siis selitä eroja esimerkiksi niin, että se suosisi enemmistösukupuolen edustajia. Eroja oli sekä niillä aloilla, joilla tutkinnon tuottama muodollinen pätevyys on edellytys työhön pääsemiselle, kuten psykologiassa ja lääketieteessä, että niillä aloilla, joilla koulutusta vastaavaan työhön työllistyminen on mahdollista myös ilman tutkintoa, kuten teknillistieteellisellä alalla ja musiikin alalla.

Käytetyn aineiston perusteella ei ole mahdollista selvittää tarkemmin, mistä miesten ja naisten väliset erot johtuvat. Varusmiespalveluksen suorittaminen ajoittuu usein opiskeluvuosiin, joten se luonnollisesti pitkittää miesopiskelijoiden valmistumista. Kuitenkin on havaittu, että poissaolo varusmiespalveluksen vuoksi ei viivästytä opiskelijoiden valmistumista poissaoloaikaan enempää (Määttä 2007; Pajarre ym. 2010).

Työssäkäynnin yhteydestä opintojen viivästyminen on saatu kiistanalaisia tutkimustuloksia. Toisaalta on havaittu, että työssäkäynti ei yksiselitteisesti hidasta opintojen etenemistä, vaan voi antaa myös pontta opintojen loppuun saattamiselle. Sen on koettu tehostavan ajankäyttöä ja lisäävän motivaatiota. (Haarala-Muhonen 2011; Pajarre ym. 2010). Kuitenkin monet ovat pitäneet työssäkäyntiä myös keskeisenä opintojen pitkittymisen syynä. Mahdollista onkin, että työelämä on vetänyt miehiä enemmän kuin naisia; toisin sanoen miehet olisivat työllistyneet paremmin ilman tutkintoa, ja tämä on viivästyttänyt miesten opintoja.

Ehkä myös naisille tyypillinen tunnollisuus voi merkitä sitä, että tutkinnon valmiiksi saaminen on heille sinänsä tärkeämpää kuin miehille. Niin sanottujen itsesääteilytaitojen, kuten ajankäytön hallinnan ja itsekurin on katsottu olevan keskeisessä asemassa opintojen loppuun saattamisen kannalta (Haarala-Muhonen 2011). Naisille tyypillinen tunnollisuus merkinnee myös vahvempaa itsekuria, joten se voi olla ponttimena opintojen loppuun suorittamiselle. Joka tapauksessa *miesten ja naisten välisten erojen syiden* tarkempi *selvittäminen* olisi *tärkeä jatkotutkimusaihe*.

Koulutusala tärkein opintourien määrittäjä

Opintourissa oli varsin suuria eroja koulutusalojen välillä. Kun opintouriin vaikuttavia taustatekijöitä ja niiden keskinäistä merkittävyyttä tarkasteltiin CHAID-mallin avulla, nimenomaan koulutusala jakoi aineistoa ensisijaisesti osaryhmiin eli selitti vahvimmin osaryhmiin jakautumista. *Toiseksi merkittävin* osaryhmiin jakava taustamuuttuja oli *useimmilla* (13:lla) *koulutusaloilla sukupuoli*. *Neljällä koulutusalaalla toiseksi merkittävin* taustamuuttuja oli kuitenkin *pohjakoulutus ja kolmella alalla vanhempien koulutustaso*.

Vuoden 2001 aloitusalan *tutkinnon suorittaneiden osuudet olivat korkeimmat psykologian (86 %), lääketieteen (84 %) ja oikeustieteen aloilla (77 %)*. Mielenkiintoista on, että psykologian ja lääketieteen aloilla tutkinnon suorittaneiden osuudet ovat korkeimmat, vaikka tavoitteen mukainen tutkinnon suoritus aika on pitempi (5,5 ja 6 lukuvuotta) kuin useimmilla muilla koulutusaloilla. Huomattavan korkeita muihin aloihin verrattuna aloitusalan maisterin tutkinnon suorittaneiden osuudet olivat myös terveystieteiden, liikuntatieteiden, kasvatustieteiden ja kauppatieteiden aloilla, joilla kaikilla ne kohosivat 60–70 prosentin välille. *Alhaisimmiksi* aloitus alalla ylemmän korkeakoulututkinnon *suorittaneiden osuudet jäivät luonnontieteissä (32 %) ja teknillistieteellisellä alalla (35 %)*. Myös musiikkialalla ja humanistisella alalla tutkinnon suorittaneiden osuudet olivat melko vaatimattomia (noin 40 %).

Koulutusalojen väliset erot ovat siis suuria. On syytä huomata, että maisterin tutkinnon suorittaneiden osuudet ovat alhaisimpia monilla suurista koulutusaloista, joiden opiskelijamäärät kattavat huomattavan osan koko yliopistokoulutuksesta. Aloitusalan tutkintoon edenneiden osuus jää näin ollen melko alhaiseksi koko yliopistosektorilla, koska näiden volyymitaan suurten alojen läpäisyaste vaikuttaa olennaiseksi koko yliopistoa koskeviin tuloksiin.

Eri koulutusaloilla opinnot aloittaneita jäi etenemättä valmistumiseen asti eri syistä. Teknillistieteelliselle alalle tyypillinen piirre oli *opintojen viivästyminen*, kun tähän opintouratyyppiin kuului neljännes aloittaneista. Lisäksi teknillistieteellisellä alalla aloittaneissa oli kohtalaisen paljon niitä, jotka *vaihtoivat toiseen yliopistokoulutukseen* ja joiden opinnot *viivästyivät* koulutuksen *vaihtamisen jälkeen*. Vielä tyypillisempää *opintojen viivästyminen koulutuksen vaihdon jälkeen oli kuitenkin luonnontieteellisellä alalla ja teologian alalla*, joilla tähän uratyyppiryhmään kuului neljännes (27 %; 25 %) aloittajista. *Melko paljon koulutusta vaihtaneita, joiden opinnot viivästyivät*, oli myös *humanistisella alalla, yhteiskuntatieteissä, oikeustieteellisellä alalla sekä maa- ja metsätaloustieteissä* aloittaneissa. Opintojen *keskeyttäminen* taas oli kaikista *yleisintä taideteollisella alalla ja musiikkialalla*, joilla keskeyttäneiden osuus oli viitisentoista prosenttia.

Koulutusalat, joilla ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuudet eli *läpäisyprosentit ovat korkeimmat*, ovat aloja, joille on *hakuvaiheessa tiukka karsinta* ja opiskelupaikan saaminen on vaikeaa (lääketiede, psykologia, oikeustiede; ks. esim. Vuorinen & Valkonen 2003, 27). Näistä tavoitelluista koulutuspaikoista ei helposti luovuta eli muuhun koulutukseen siirtyminen on harvinaista. Korkeimpien läpäisyprosenttien alat ovat myös tyypillisiä *professionaalioaloja, joilla tutkinnon suorittaminen on edellytyksenä koulutusta vastaavaan työhön pääsemiseen*. *Alhaisimpien läpäisyprosenttien* alat taas ovat niitä aloja, joille on kohtalaisen *helppo päästä* (luonnontieteet, tekniikka, humanistiset tieteet). Näitä aloja käytetään jonkin verran myös sisääntuloreittinä jollekin toiselle yliopiston koulutus alalle, jolle ovet eivät ole ensi yrittämällä auenneet. Lisäksi alat ovat sellaisia, joilla

koulutusta vastaavaan *työhön sijoittuminen ei edellytä* tutkinnon suorittamisen mukanaan tuomaa *muodollista kelpoisuutta* eikä välttämättä paranna myöskään asemaa työelämän hierarkiassa.

Myös aloitusikä, pohjakoulutus ja vanhempien koulutustaso suuntaavat opintouria

Koulutusalan ja sukupuolen lisäksi myös opintojen **aloitusiällä**, opiskelijan pohjakoulutuksella ja vanhempien koulutustasolla oli yhteyttä opintouriin. Kaikista *nuorimpana ja vanhimpana opiskelun aloittaneet etenivät tutkinnon suorittamiseen asti jonkin verran harvemmin kuin heidän väliinsä sijoittuvat ikäryhmät*. Tässä oli kuitenkin huomattavia koulutusalaakohtaisia eroja. Tulos on jossain määrin yhteydessä siihen, että nuorimpien aloittajien osuudet ovat suuria niillä koulutusaloilla, joilla maisterin tutkinnon suorittaneiden osuudet ovat alhaisia, eli humanistisella, luonnontieteellisellä ja teknillistieteellisellä alalla. Näin ollen nuorimpien alhaista läpäisyä selittää enemmänkin koulutusala kuin ikä. Nuorimpien aloittajien opinnot viivästyivät useammin, kun taas vanhimpana aloittaneet eli yli 25-vuotiaat keskeyttivät opintonsa muita useammin.

Opintouratyypit erosivat selvästi myös sen mukaan, millä **pohjakoulutuksella** opiskelija oli tullut yliopistoon. Opintojen viivästyminen oli jonkin verran muita tavallisempaa *pelkän ylioppilastutkinnon pohjalta aloittaneille*. Opintojen *keskeyttäminen oli tyypillisintä ilman ylioppilastutkintoa yliopistoon hakeutuneille*. Myös ylioppilas- ja ammatillisen pohjakoulutuksen pohjalta opiskelemaan tulleet keskeyttivät useammin kuin pelkän ylioppilastutkinnon jälkeen yliopistossa jatkaneet. Pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneet taas keskeyttivät varsin harvoin (5 %).

Tulos on ymmärrettävä jo pelkästään siksi, sillä ammatillisen tutkinnon suorittaneilla on jo jokin koulutus, jonka pohjalta toimia työelämässä, kun pelkästään ylioppilastutkinnon suorittaneet ovat vasta hankkimassa ensimmäistä ammattiaan. Heille opiskelupaikka yliopistossa on lisäksi niin tavoiteltu, että siitä ei kovin helposti luovuta. Ilman ylioppilastutkintoa yliopisto-opintoihin jatkaneilla voi taas olla muita enemmän ongelmia opinnoista suoriutumisessa. Tämä ryhmä suoritti muita harvemmin myös maisterin tutkinnon tarkastelujakson aikana. *Useimmin maisterin tutkinnon aloitusalallaan suorittivat ne, joilla oli pohjakoulutuksena sekä ylioppilas- että ammatillinen tutkinto*. Pelkän ylioppilastutkinnon *pohjakoulutuksena omaavat* taas suorittivat muita useammin *maisterin tutkinnon muulla* kuin vuoden 2001 aloitusalallaan, *eli he vaihtoivat useammin koulutusala* ja suorittivat tutkinnon tällä vaihdon jälkeisellä alalla.

Koulutusalan *vaihtaminen oli tavallisinta niille, joilla oli pelkkä yo-tutkinto pohjakoulutuksenaan*. Kun summataan yhteen kaikki ne opintouratyypit, joihin koulutuksen vaihto sisältyy (vaihtanut ja keskeyttänyt, vaihtanut ja viivästynyt, muun asteen tutkinto, muun alan maisterin tutkinto), on vaihtaneita *puhtaiden ylioppilaiden joukossa peräti 40 % aloit-*

tajista. Ei liene yllättävää, että koulutusalan valinnan tarkistaminen on ollut tavallisinta ylioppilaspohjaisille aloittajille, joilla ei ole vielä kokemusta mistään ammatista tai ammattialasta. Edellä mainituissa opintouratyypeissä on kuitenkin mukana myös tuplakoulutautujia, joten koulutusta vaihtaneiden osuus on todellisuudessa jonkin verran alhaisempi.

Vanhempien koulutustasolla oli yhteys opintouriin siten, että *opinnot keskeytyivät muita tavallisemmin niiltä opiskelijoilta, joiden vanhemmilla ei ollut mitään ammatillista koulutusta*. Niistä, joiden vanhemmilla ei ollut ammatillista koulutusta, keskeytti opintonsa yli kaksi kertaa suurempi osuus (21 %) kuin niistä, joiden vanhemmilla oli vähintään ammatillinen toisen asteen tutkinto (8 %). Opinnot joko koulutuksen vaihdon jälkeen tai ilman sitä keskeyttäneiden osuus oli sitä pienempi mitä koulutetummat vanhemmat opiskelijalla on.

Maisterin tutkinnon suorittivat useimmin ne, joiden vanhemmilla oli korkeakoulututkinto tai opistoasteen koulutus. Ero niihin nähden, joiden vanhempien koulutus oli toisen asteen ammatillinen tutkinto, oli kuitenkin vähäinen. Korkeakoulutettujen vanhempien ja opistotutkinnon suorittaneiden vanhempien jälkikasvun eteneminen tutkintoon erosi vielä siten, että *korkeakoulutettujen kotien nuoret kulkivat useammin koulutuksen vaihdon kautta* eli suorittivat tutkinnon muulla kuin aloituslallaan. Sen sijaan ne, joiden vanhemmilla oli opistotasoinen koulutus, etenivät tutkintoon useammin suoraan aloituslallaan. *Opintojen viivästyminen oli sitä tavallisempaa mitä korkeampi koulutus opiskelijan vanhemmilla oli*. Kaikista tyyppillisintä se oli siis korkeakoulutettujen vanhempien jälkikasvulle.

Vanhempien matala koulutustaso näytti siis edistävän opintojen keskeyttämistä yliopistossa. Mitä korkeampi vanhempien koulutustaso oli, sitä useammin tutkinnon valmistumisella ei ollut opiskelijalle kiirettä. Mahdollisesti korkeammin koulutetuilla vanhemmilla oli mahdollisuus tukea lapsiaan enemmän taloudellisesti, joten heillä ei ollut tarvetta kiirehtiä ansiotyöhön pääsyä. Tulokseen voi kuitenkin vaikuttaa myös se, että esimerkiksi volyymiltaan suurella tekniikan alalla, jolla tutkinnon suorittaneiden osuus on matala ja viivästyneiden osuus korkea, opiskelijoiden vanhemmat ovat usein korkeakoulutettuja.

Maisterin *tutkinnon valmistumista* taas näytti *edistävän* se, että opiskelijan *vanhemmilla* oli joko *opistotasoinen koulutus tai korkeakoulututkinto*. Kuitenkin *korkeakoulutettujen kotien jälkikasvu kiersi useammin tutkintoon koulutuksen vaihdon kautta*. Näyttää siltä, että korkeakoulutettujen vanhempien jälkikasvulla on ollut eniten valmiuksia ja tarvittavia pääomia vaihtoehtoisten sisääntuloväylien löytämiseen, mikäli ovet toivottuun koulutukseen eivät ole suoraan auenneet (ks. Bourdieu 1986; Liljander 1996).

Tutkinnon suoritusajoissa suuret yksilölliset ja koulutusaloittaiset erot

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös tutkintojen suoritusajoja sekä valmistuneiden kertymiä lukuvuosittain. Kuten edellä todettiin, tarkastelujakson aikana maisterin tutkinnon valmiiksi saaneiden osuudet erosivat koulutusaloittain hyvin paljon vaihdellen välillä 44–88 %.

Lisäksi suoritusajat erosivat paljon myös yksilöllisesti. *Muutamia opiskelijoita valmistui jo ensimmäisen lukuvuoden jälkeen. Kahdessa vuodessa tutkinnon suorittaneita oli useampia.* Kolmannen ja etenkin neljännen lukuvuoden kohdalla valmistuneiden osuudet kohosivat huomattavasti. *Nopeasti valmistuneita on selvästi eniten terveystieteissä ja pienellä taideteollisella alalla sekä kasvatustieteissä ja psykologiassa.* Sen sijaan lääketieteessä valmistuttiin harvoin nopeammin kuin kuudessa vuodessa. Opiskelun koulumaisen luonteen vuoksi kovin pikainen valmistuminen ei ole mahdollista lääketieteen alalla.

Tutkinnon suoritusajoissa ja nopeasti opiskelleiden osuuksissa oli siis suuria eroja eri koulutusaloilla. Osin ne selittyvät *alojen erityyppisillä luonteilla ja siihen liittyvällä opintojen järjestämisen tavalla ja opetussuunnitelman eroilla.* Myös *opintojen hyväksiluku* on joillakin aloilla selvästi tyypillisempää kuin toisilla. Esimerkiksi terveystieteiden alalla nopeasti opiskelleiden osuus on niin suuri (40 % valmistunut neljässä vuodessa tai nopeammin), että aiemmin suoritetuilla opinnoilla korvattuja suorituksia on täytynyt olla kohtalaisen paljon. Aiempien opintosuoritusten hyväksiluvun kautta myös *opintojen aloitustuilla* on vaikutusta koulutusalojen välisiin eroihin. Aloilla, joilla on paljon nuoria, suoraan lukiosta tulleita aloittajia, ei opiskelijoille ole voinut kertyä hyväksiluettavia opintoja. Niillä aloilla, joilla opiskelijat ovat vanhempia, hyväksiluku voi merkittävästi lyhentää tutkinnon suoritusaikaa. Kuitenkin on syytä huomata, että *osa opiskelijoista on suorittanut tutkintonsa hyvin ripeästi ilman aiempien opintojen hyväksilukuakin* (ks. myös Merenluoto 2009). Myös *yksilöjen väliset erot ovat siis suuria.*

Osa suorittaa useita yliopistotutkintoja tai eri koulutusasteiden tutkintoja

Opintourien polveilevuudesta ja monimuotoisuudesta kertoo se, että maisterin tutkinto ei välttämättä ollut vuonna 2001 yliopistossa opinnot aloittaneiden ensimmäisenä suorittama tutkinto seurantajakson aikana. *Maisterin tutkinnon suoritti ensimmäisenä tutkintonaan 47 % opinnot aloittaneista. Ammattikorkeakoulututkinnon suoritti ensimmäisenä tutkintonaan 3 % (185 opiskelijaa) ja ammatillisen toisen asteen tutkinnon pari prosenttia (94 opiskelijaa).* Osalla yliopistossa opinnot aloittaneista on ollut opiskelupaikka tai opinnot kesken ammattikorkeakoulussa tai toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa tai he ovat hakeneet sinne yliopistossa aloitettuaan ja suorittaneet tämän tutkinnon yliopistotutkintoa aiemmin.

Kandidaatin tutkinnon suoritti ensimmäisenä tutkintonaan 14 % opinnot aloittaneista. Sen suorittaneiden osuudet vaihtelivat suuresti koulutusaloittain (2–21 %). Kaksiporainen tutkintorakenne ei ollut voimassa vielä tutkimukseen osallistuneiden aloittaessa opintojaan vuonna 2001. Sen vuoksi kandidaatin tutkinnon suorittamisella ei näyttänyt olevan useimmilla aloilla todellista merkitystä, vaan se saatettiin "suorittaa" eli ottaa ulos samanaikaisesti maisterin tutkinnon kanssa. Kandin tutkinnon suorittaneiden osuudet

näyttävät vaihtelevan aloittain melko sattumanvaraisesti, eivätkä ne ole mitenkään yhteydessä maisterin tutkinnon suorittaneiden osuuksiin samoilla aloilla.

Opintourien ja -polkujen monimuotoisuutta ja valintojen yksilöllisyyttä kuvaa myös se, että *osa yliopistossa aloittaneista suoritti tarkastelujakson aikana useita tutkintoja. Enimmillään* samoille henkilöille kertyi *neljä tutkintoa*. Neljä tutkintoa suorittaneita oli kuitenkin ainoastaan seitsemän henkilöä. Kolme tutkintoa suorittaneita oli 39 henkilöä (1 %). Kaksi tutkintoa suorittaneita oli huomattavasti enemmän eli 742 henkilöä (18 %). Heistä valtaosalla (13 %) kaksi tutkintoa koostuu kuitenkin saman alan kandidaatin ja maisterin tutkinnoista. Kaksi eri alojen tai asteiden tutkintoa tarkastelujakson aikana suorittaneita on 196 henkilöä (5 %).

Useita tutkintoja suorittaneiden tutkintokombinaatiot ovat monenlaisia. Eniten tutkintoja kahmineiden tutkintoyhdistelmät muodostuvat tavallisimmin joko yliopisto-tutkinnoista eri aloilta tai saman alan eritasoisista yliopistotutkinnoista, mahdollisesti amk-tutkinnolla täydennettynä. Eräs *koulutuksen suurkuluttaja* suoritti tarkastelujakson aikana *kauppatieteiden maisterin, diplomi-insinöörin, valtiotieteiden maisterin ja tekniikan lisensiaatin tutkinnot*. Toinen taas eteni metsätalousinsinööri (AMK) tutkinnosta, kauppatieteiden kandidaatin ja kauppatieteiden maisterin tutkinnon kautta kauppatieteiden lisensiaatin tutkintoon. Kolmannella henkilöllä kaikki tutkinnot olivat samalta yliopiston alalta: *luonnontieteiden kandidaatin, filosofian maisterin, filosofian lisensiaatin ja filosofian tohtorin tutkinnot*. Saman tai eri alan amk- ja yliopistotutkinnon suorittaneita oli myös monia.

Aina opintopolku ei ole edennyt alemmalta ylemmälle tasolle, vaan esimerkiksi siten, että henkilö on suorittanut ensin *diplomi-insinöörin tutkinnon, parin vuoden päästä tradenomin tutkinnon ja sitä seuraavana vuonna kauppatieteiden maisterin tutkinnon*. Monet suorittivat *maisterin tutkinnon jälkeen kaupan ja hallinnon ammatti- tai erikoisammattitutkinnon*, mikä lieneekin varsin hyödyllinen monille kaupallisiin tehtäviin sijoittuneille maistereille.

Tuplamaistereilla eli kaksi maisterin tutkintoa suorittaneilla tavallisimmat tutkintoyhdistelmät olivat *kauppatieteiden maisterin ja diplomi-insinöörin* tutkinto tai *kauppatieteiden maisterin tutkinto jonkin muun alan maisterin tutkinnon lisäksi*. Kaupallisen alan maisterin tutkinnosta onkin varmasti hyötyä monille kaupallisiin tehtäviin sijoittuville sekä niille, jotka toimivat henkilöstöhallinnossa. Myös samalla alalla maisterin tutkinnon ja tohtorin tutkinnon suorittaneita oli useita. *Tohtorin tutkintoon asti edenneitä oli luonnontieteiden, lääketieteen ja kauppatieteen alalla sekä humanistisella ja teknillistieteellisellä alalla.*

Koulutusalan vaihtaminen yliopistossa tavallista

Yliopisto-opintojen keskeyttäminen ei ole yleistä. Kokonaan koulutuksen ulkopuolelle siirtyi tarkastelujakson aikana kymmenesosa (11 %) opinnot aloittaneista. Sen sijaan kou-

lutusta vaihtaneiden osuus on huomattavasti suurempi. Kun summataan yhteen kaikki opintouratyypit, joihin koulutuksen vaihto sisältyy¹² (vaihtanut ja viivästynyt, suorittanut amk- tai ammatillisen tutkinnon¹³, suorittanut muun kuin aloitusalan maisterin tutkinnon), on koulutusta vaihtaneiden osuus yli kolmannes (37 %). Valtaosa vaihtajista on siirtynyt toiselle yliopiston koulutusosalalle, pieni vähemmistö ammattikorkeakoulu- tai ammatilliseen koulutukseen.

Yliopiston koulutusaloista hahmottuu yleisimpien vaihtojen myötä *lähtö- ja tuloaloja*, eli aloja, joilta on siirrytty muille koulutusaloille sekä niitä aloja, jotka ovat saaneet opiskelijoita muilta koulutusaloilta. Kuitenkin *vaihtoja on tehty jonkin verran lähes kaikkien alojen välillä*.

Tunnusomaisimpia *lähtöaloja ovat suuret koulutusalat luonnontieteiden ala, teknillistieteellinen ala ja humanistinen ala*. Ne menettävät määrällisesti eniten opiskelijoita muille aloille. *Tuloaloja taas ovat lääketiede sekä kauppatiede ja yhteiskuntatieteet*. Eniten opiskelijoita sai muilta koulutusaloilta lääketieteen ala. Kauppatieteelliselle ja yhteiskuntatieteelliselle siirtyneiden määrät olivat pienempiä. *Luonnontieteiden alalta* siirryttiin eniten *lääketieteen koulutukseen ja teknillistieteelliselle alalle*. Lisäksi luonnontieteistä vaihdettiin myös *kauppa- ja yhteiskuntatieteisiin*. *Teknillistieteelliseltä* alalta vuolain siirtyjävirta kulki vastavirtaan eli *luonnontieteiden alalle*, ja toiseksi vuolain *kauppatieteisiin*. Kolmanneksi tekniikan aloittajia siirtyi *lääketieteeseen*. *Humanistiselta alalta* vaihdettiin eniten *yhteiskuntatieteiden alalle ja kauppatieteelliselle alalle*. Sen lisäksi humanistisella alalla aloittaneita sai *kasvatustieteellinen ala*.

Lääketieteen ala sai eniten opiskelijoita jo esillä olleelta luonnontieteiden alalta sekä teknillistieteelliseltä alalta. Muutamia opiskelijoita lääketieteeseen siirtyi myös hammaslääketieteestä sekä suurilta kauppatieteiden ja humanistiselta alalta. Kauppatieteiden alalle siirryttiin eniten teknillistieteelliseltä alalta. Näiden alojen välillä näyttää kulkevan liikennettä molempiin suuntiin. Alat ovatkin tietyllä tavalla lähialoja, kun esimerkiksi tuotantotalouden koulutus on kombinaatio alojen substansseista. Lisäksi kauppatieteisiin on siirrytty suurilta luonnontieteiden, yhteiskuntatieteiden ja humanistiselta alalta.

Muutamat koulutusalat näyttäytyvät *yliopistokoulutuksen sisääntuloaloina*, joille osa opiskelijoista hakeutuu odottamaan mieluisempaan koulutuspaikkaan pääsemistä. Tällaisia ovat suuret koulutusalat *luonnontieteiden ala, teknillistieteellinen ala* ja jossain määrin myös *humanistinen ala*. Aiempana todettiin, että kiertäminen maisterin tutkintoon toisen alan kautta oli tavallisempaa niille opiskelijoille, joilla oli korkeakoulutetut vanhemmat. He siis ilmeisesti tunsivat parhaiten vaihtoehtoisten sisääntuloväylien mahdollisuuden ja osasivat sitä hyödyntää.

¹² Mukaan ei ole laskettu niitä, jotka ovat keskeyttäneet opinnot (siirtyneet kokonaan koulutuksen ulkopuolelle) vaihdon jälkeen, koska he ovat mukana keskeyttäneiden joukossa.

¹³ Huom! Varmuudella ei voida tietää, onko opiskelija hakenut ko. koulutukseen aloitettuaan opinnot yliopistossa 2001 vai onko hänellä ollut kyseinen opiskelupaikka jo ennen yliopistossa aloittamista. Osa tähän ryhmään kuuluvista ei mahdollisesti ole todellisia koulutuksen vaihtajia.

Kaikkiaan koulutusalan valinnan tarkistaminen opintojen alettua on varsin yleistä. Samaa aloittajaikäluokkaa koskevassa kyselypohjaisessa seurantatutkimuksessa saatiin tulokseksi, että opinnot aloittaneista 24 % vaihtoi koulutusalaan kahden ensimmäisen opintovuoden kuluessa (Vuorinen & Valkonen 2005, 83). Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös muissa tutkimuksissa (esim. Liljander 1996; Mäkinen 2006; Pajala & Lempiäinen 2001). Kuitenkaan koulutusta vaihtaneiden osuus ei ole ollut aiemmissä tutkimuksissa näin suuri, vaan se on jäänyt 15–20 prosentin tuntumaan. Alalta toiselle siirtyminen näyttäisi siis yleistyneen.

Osalle opiskelijoista valitun koulutusalan todellisuus realisoituu vasta opintojen aloittamisen myötä. *Opiskelijan kannalta mahdollisuus alan vaihtamiseen ja valinnan tarkistamiseen on tärkeää. Koulutusjärjestelmän kannalta runsas vaihtoliikenne kuitenkin heikentää järjestelmän toiminnan tehokkuutta ja pidentää opintojen suoritusajkoja.* Valintajärjestelmän uudistaminen hakijalle helpommin hahmotettavaksi on todella tervetullut. Myöskään ohjauksen merkitystä ei voi tässä yhteydessä liikaa korostaa. Koulutuksen vaihto olisi vältettävissä niissä tapauksissa, joissa väärä valinta on perustunut siihen, että hakijalla ei ole ollut oikeaa tietoa hakemastaan koulutusalaan. Tämän oikean tiedon välittäminen on kestoasteena yliopistojen opiskelijarekrytoinnissa.

Maisterin tutkinnon suorittaneiden asema muita korkeampi – tutkinnon suorittamisen kannattaa

Vuonna 2001 yliopisto-opinnot aloittaneiden sosioekonomista asemaa tarkasteltiin vuoden 2008 lopun tilanteen mukaisena tutkimuksessa käytetyn uratyypipijaottelun mukaisissa ryhmissä. Kiinnostavaa on erityisesti, mikä on maisterin tutkinnon suorittaneiden sosioekonominen status verrattuna niihin, jotka ovat suorittaneet jonkin muun alemman koulutusasteen tutkinnon ja niihin, joiden opinnot ovat keskeytyneet tai viivästyneet. Tällä on merkitystä erityisesti siitä näkökulmasta, kannattaako kouluttautuminen yliopistossa ja onko loppututkinnon suorittamisella merkitystä; parantaako se sosioekonomista statusta verrattuna niihin, joilla ei ole yliopistokoulutusta ja -tutkintoa. Massoituneen korkeakoulutuksen aikakautena on nähty merkkejä korkeakoulututkinnon arvon laskusta ja siitä, että se ei enää tuottaisi yhtä hyvää sosiaalista asemaa kuin aiemmin (Aro 2003; Alves 2005; Vuorinen-Lampila & Stenström 2012).

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaminen näyttää edelleen kannattavan. Maisterin tutkinnon suorittaneista oli ylempiä toimihenkilöitä 65 %, eli he olivat tavallisimmin sijoittuneet tähän asemaan. Amk-tutkinnon suorittaneista oli ylempiä toimihenkilöiksi sijoittunut runsas neljännes, samoin kandidaatin tutkinnon suorittaneista. Amk-tutkinnon suorittaneet olivat useimmin sijoittuneet alemman toimihenkilön asemaan, jossa toimi noin puolet heistä. Ammatillisen toisen asteen tutkinnon suorittaneiden sosioekonomisessa

asemassa oli eniten hajontaa. Alempia toimihenkilöitä oli noin kolmannes ja työntekijöitä vajaa viidennes. Noin kymmenesosa heistä jatkoi opintojaan. Opinnot keskeyttäneistä ja viivästyneistä ylempiä toimihenkilöitä oli 19–30 % ja alempia toimihenkilöitä 20–28 %. Viivästyneiden opiskelijoiden status oli selvästi muita yleisemmin päätoiminen opiskelija. Työttömänä olivat useimmin ammatillisen toisen asteen tutkinnon suorittaneet. Sen sijaan opintonsa keskeyttäneet eivät olleet työttömänä sen yleisemmin kuin maisterin tutkinnon suorittaneetkaan. Työttömien osuus oli kummassakin ryhmässä alhainen eli 4 %.

Yliopistokoulutus ja tutkinnon suorittaminen näyttää näiden tulosten perustella edelleen kannattavan kun sitä mitataan sosioekonomisella statuksella. Tutkinnon suorittaminen yliopistossa johtaa yleensä ylemmän toimihenkilön asemaan. *Kuitenkin ylemmäksi toimihenkilöksi sijoittuneiden osuus jää tässä tutkimuksessa alhaisemmaksi kuin mitä se on yleensä ollut ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista* (Naumanen 2002, 117; Vuorinen & Valkonen 2007, 70). Tulos saa tukea Aron (2003) tutkimuksesta, jossa vertailtiin eri aikana ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden sosioekonomista asemaa. Aron tulosten mukaan tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen heikentyi viime vuosikymmenten aikana, eli nuoremmasta valmistuneiden kohortista ylemmäksi toimihenkilöksi sijoittuneiden osuus oli aiempaa alhaisempi. Käsillä olevan tutkimuksen tuloksen osalta on kuitenkin muistettava, että osalla valmistuneista maistereista oli valmistumisesta kulunut vuoden 2008 lopussa vasta hyvin lyhyt aika, joten heidän sijoittumisensa ei ollut vielä pysyvää. Ylemmän toimihenkilön aseman saavuttaneiden osuus todennäköisesti kohoaa valmistuneiden pysyvän sijoittumisen myötä.

Opintourat ja -polut hyvin yksilöllisiä

Tutkimuksen tulokset kuvaavat monin tavoin yliopistokoulutuksen opintourien ja opintopolkujen yksilöllisyyttä. Ehkä olisikin osuvampaa puhua nimenomaan opintopoluista, koska monien opinnot eivät etene valtaurien mukaisesti, vaan enemmänkin henkilökohtaisesti valittuja polkuja pitkin. Myöhäismodernin teorian korostama yksilöllisyys ilmenee selvästi tarkastelluissa opintopoluissa. Teorian mukaan yksilöt eivät enää tee valintojaan perinteisten toimintatapojen mukaan tai auktoriteetteihin nojaten, vaan suunnittelevat niitä "arvioiden mahdollisia riskejä käytettävissä olevan asiantuntijantiedon pohjalta" (Giddens 1991, 5). Tällöin yksilöt myös kantavat itse vastuun valintojensa seurauksista sen sijaan että yhteiskunta ottaisi tämän vastuun kantaakseen. (Bauman 2000; Beck 1992; Giddens 1991).

Tutkimukseen osallistuneet yliopisto-opiskelijat ovat tehneet monenlaisia yksilöllisiä valintoja henkilökohtaisten tarpeiden, preferenssien ja muiden yksilöllisten intressien ja elämänvalintojen mukaan. Tutkintojen suoritusajoissa sekä siinä, mitä tutkintoja on saatu valmiiksi tarkastelujakson aikana, on suuria yksilöllisiä eroja. Jotkut ovat suorittaneet

ylemmän korkeakoulututkinnon hyvin nopeasti jopa parissa vuodessa. *Samassa ajassa, jossa osa ei ehtinyt saada yhtä tutkintoa valmiiksi, ovat jotkut suorittaneet jopa kolme maisterin tutkintoja tai maisterin tutkinnon tai tutkintoja muun koulutusasteen tutkinnon lisäksi tai edenneet tohtorin tutkintoon asti.*

Koulutuksen suurkuluttamisen syyt kiinnostavat

Myös moninkertainen kouluttautuminen ja useiden tutkintojen suorittaminen sinänsä kuvaa opintopolkujen yksilöllisyyttä. Vaikka moninkertaista koulutusta hankkineiden osuus kaikista opinnot aloittaneista on pieni, on ilmiö sinänsä huomion arvoisen. Sen syihin ei ole tämän tutkimuksen aineiston pohjalta mahdollista paneutua tarkemmin, joten syiden selvittäminen on kiintoisa jatkotutkimushaaste. Massoituneen korkeakoulutuksen aikakautena useiden tutkintojen suorittamista käytetään mahdollisesti erottautumiskeinona työmarkkinoilla, joilla on lukuisia määriä saman korkeakoulututkinnon suorittaneita. Kun korkeakoulutettujen työmarkkinoilla vallitsevat tätä nykyä työnantajan markkinat, voivat hakijat parantaa kilpailuasemiaan useamman tutkinnon suorittamisen tuottamalla lisäpätevyydellä.

Myös työelämän haasteet ovat kasvaneet viime aikoina; esimerkiksi työpaikkailmoituksen perusteella moniin tehtäviin haetaan työntekijöitä, joilla pitäisi olla monenlaista laajaa osaamista. Työelämässä tarvittavat valmiudet ovat ilmeisesti niin monimuotoisia, että yksi akateeminen loppututkinto ei enää riitä niistä suoriutumiseen. Monien tutkintojen hankkiminen kertonee myös korkeakoulutuksen arvon inflatoitumisesta. Tutkimuksissa on todettu, että akateemisen loppututkinnon tuotot ovat laskeneet; tutkinnolla ei enää välttämättä saavuteta samaa asemaa ja tulotasoa minkä se aiemmin tuotti (Aro 2003; Asp-lund & Maliranta 2006). Samojen tuottojen saavuttamiseksi on siis hankittava aiempaa enemmän koulutusta.

Moninkertaista kouluttautumista ja koulutuksen suurkuluttajien valintoja voidaan pohtia myös elämäntapaan liittyvänä toimintana. Jatkuvasta opiskelusta ja itsensä kouluttamisesta uusien tutkintojen hankkimisen muodossa on ehkä tullut myös tapa elää; jos en opiskele, en ole olemassa. Suomalaisessa vahvan koulutususkon yhteiskunnassa tällainen elämäntapa tulee myös sosiaalisesti tuetuksi ja palkituksi. Se on lisäksi täsmälleen elinikäisen oppimisen periaatteiden mukainen.

Vaikka koulutuksen suurkuluttaminen ei olekaan laaja ilmiö, herättää se tiukkenevan talouden oloissa silti kysymyksen, kuinka monta korkeakoulututkintoa yhteiskunnan tulee kustantaa yhdelle henkilölle. Kun jo yhden korkeakoulututkinnon kustannukset merkitsevät suurta yhteiskunnan investointia, kohoavat investoinnit useita tutkintoja hankkineiden kohdalla huikeisiin summiin. Valintajärjestelmän uudistuksessa toista tai useampaa tutkintoa hankkivat on tarkoitus ohjata omiin valintakiintiöihinsä, joten he

eivät enää olisi kilpailemassa samoista koulutuspaikoista niiden kanssa, joilla ei vielä ole mitään tutkintoa.

Onko siirtymämalli muuttumassa?

Opintopolkujen suuntautumisessa yksilöllisesti tulee näkyväksi, että siirtymät eivät välttämättä ole enää lineaarisia, suoraan ylemmälle asteelle tai seuraavaan vaiheeseen (työelämään) eteneviä, vaan ne ovat enemmänkin polveilevia tai spiraalimaisia, kuten myöhäis-modernin teoria painottaa (Beck, Giddens & Lash 1995). Opiskelijat vuorottelevat työssä ja koulutuksessa, toimivat työelämässä ja opiskelevat yhtä aikaa sekä sukkuiloivat koulutusasteiden välillä. Myös eri elämänvaiheiden, kuten nuoruuden ja aikuisuuden ikäraajat hämärtyvät. Tätä Walther (2006) on kuvannut käsitteellä jo-jo-siirtymä (yo-yo-transition). Siirtymissä tapahtuu siis edestakaista liikettä molempiin suuntiin ja niitä vuorotellen.

Suomessa vallitsevaa koulutuksesta työelämään siirtymisen järjestelmää on kuvattu *universaaliregiimiksi*. Nuoriin liitetään siinä aktiivinen itsensä kehittäminen koulutuksen kautta, mutta heitä ei kuitenkaan pidetä vain tulevaisuuden resurssina, vaan tuetaan yksilöllisissä valinnoissa ja siirtymissä. (Walther 2006). Sen sijaan maissa, joissa vallitsee niin kutsuttu *liberaaliregiimi*, koulutuspolitiikan tärkein tavoite on saattaa nuoret koulutuksesta nopeasti työelämään, yhteiskunnan tuottaviksi jäseniksi. Koulutus nähdään välivaiheena ennen siirtymistä yhteiskunnan kannalta merkittävään työelämään.

Tämän tutkimuksen tulokset ovat jälleen osoittaneet, että opiskeluaikat ovat suomalaisissa yliopistoissa pitkiä. Kaksiportaisen tutkintojärjestelmän mukainen opiskelun tavoiteaika toteutuu vain opiskelijoiden pienen osan kohdalla, ja merkittävällä joukolla tutkinto ei valmistu myöskään maksimisuoritusajan aikana. Joillakin koulutusaloilla läpäisyprosentit jäävät vaatimattomiksi joko siksi, että opiskelijoita siirtyy toisille aloille tai heidän opintonsa venyvät.

Yliopistokoulutuksen todellisuus näyttäytyy varsin toisenlaisena kuin mitä koulutuspolitiikassa tavoitellaan. Koulutuspoliittisten tavoitteiden mukaista olisi ripeä eteneminen koulutuksen läpi ja lineaarinen siirtyminen seuraavaan vaiheeseen. Todellisuudessa opiskelijoiden siirtymät näyttävät kuitenkin olevan enemmän jojo-siirtymiä, polveilevia ja spiraalimaisia, kuten edellä mainitut teoriat hahmottavat. Työtä ja opiskelua vuorotellaan tai niitä hoidetaan rinnakkain. Myöskään nopea työelämään siirtyminen ei näytä olevan monille kovin merkityksellistä. Siirtymät ovat pitkälti universaaliregiimin mukaisia. Koulutuspolitiikan nykyisissä painotuksissa on kuitenkin havaittavissa piirteitä liberaaliregiimistä, jonka mukaan nuorten tulisi siirtyä mahdollisimman pian työelämään yhteiskunnan tuottaviksi jäseniksi.

Tasa-arvo ei toteudu yliopistokoulutuksen läpäisyssä

Naisten ja miesten väliset erot ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuuksissa eli koulutuksen läpäisyasteessa osoittautuivat hämmästyttävän suuriksi. Sukupuolten tasa-arvo toteutuu heikosti suomalaisessa yliopistokoulutuksessa läpäisyn näkökulmasta tarkasteltuna. Tämä on niin ilmeistä, että *jatkossa olisi tärkeää selvittää tarkemmin naisten ja miesten välisten erojen syitä.*

Miehet sijoittuvat yleisesti ottaen työelämässä naisia parempiin asemiin ja ovat paremmin palkattuja (mm. Kivinen & Nurmi 2009; Vuorinen & Valkonen 2007; Melkas & Anker 1997). Tämä koskee kuitenkin tutkinnon suorittaneita. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan niiden asema, jotka eivät olleet suorittaneet maisterin tutkintoa, vaan opinnot olivat viivästyneet tai keskeytyneet tai he olivat suorittaneet jonkin muun tasoisen tutkinnon, oli selvästi heikompi kuin maisterin tutkinnon suorittaneiden asema. Koska vaille tutkintoa jääminen näyttää merkitsevän heikompaan asemaan pääytymistä, on miesten todennäköisyys päätyä tuohon asemaan selvästi naisia suurempi. Kun uusia tutkinnon suorittaneita tulee jatkuvasti työmarkkinoille, voi tutkinnon jääminen suorittamatta muodostua pidemmällä tähtäimellä marginaaliin joutumisen riskitekijäksi.

Kuten aiemmista tutkimuksista tiedetään, suuntasi myös opiskelijoiden kotitausta koulutusuria. Matalimmista koulutustaustoista tulleet päätyivät muita useammin opintojen keskeyttämiseen. Korkeimmista kotitaustoista tulleet taas tunsivat parhaiten yliopiston vaihtoehtoiset sisääntuloreitit, eli osasivat kiertää toisen koulutusalan kautta, mikäli toivotun opiskelupaikan tavoittelu ei onnistunut ensiyrittämällä. Tasa-arvon näkökulmasta on kuitenkin myönteistä, että maisterin tutkinnon suorittamisessa ei ole eroa sen mukaan, onko opiskelijan kodin koulutus ammatillinen toinen aste, opistoaste vai korkeakoulututkinto. Sen sijaan *tasa-arvo tutkinnon suorittamisessa ei toteudu niiden kohdalla, joiden vanhemmilla ei ole lainkaan ammatillista koulutusta.*

Tutkimuksen rajoitteet ja vahvuudet

Tutkimuksen empiirisen osan toteuttamiseen käytettävissä ollut aika muodostui tutkijoista riippumattomista syistä varsin lyhyeksi. Aineiston saaminen Tilastokeskuksesta osoittautui yllättävän konstikkaaksi ja pitkällistä suunnittelua ja neuvonpitoa vaativaksi, joten tämä lykkäsi aineiston analysoinnin aloittamista. Tietosuojaan vuoksi aineiston luovuttaminen edellytti myös henkilötunnusten korvaamista muulla tunnisteluvulla, mikä aiheutti lisätyötä. Tietosuojaan vedoten tutkimuskäyttöön ei luovutettu tietoja opiskelijoiden oppilaitoksista, joten tutkimuksessa ei ollut mahdollista vertailla opintouria eri yliopistoissa. Koska empiirisen osan toteuttamiseen käytettävissä ollut aika jäi varsin lyhyeksi, ei sen rajoissa ollut mahdollista hankkia Opetushallituksesta tai ylioppilastutkintolau-

takunnalta opintomenestystietoja, joilla olisi ollut keskeinen asema opintouria tutkittaessa. Koska opintomenestyksen on todettu monella tavoin toimivan valikointikriteerinä koulutusasteiden välillä (esim. Vuorinen & Valkonen 2003) ja koulutuksen nivelkodissa, olisi opintomenestyksen yhteyden selvittäminen opintouriin ollut keskeinen teema tässä tutkimuksessa.

Kun opintojen jälkeistä sijoittumista tarkasteltiin sosioekonomisen aseman mukaan, ehti osalla tutkimuksessa mukana olleista kuluja tutkinnon suorittamisesta vasta varsin lyhyt aika. Työelämään siirtymisen vaiheen on katsottu valmistumisen jälkeen kestävän kahdesta kolmeen vuotta, ja vasta tämän jälkeen sijoittuminen muodostuu pysyväksi (esim. Vuorinen-Lampila & Stenström 2012). Tutkimuksen aikajänne oli siis liian lyhyt opintojen jälkeisen sijoittumisen luotettavalle tarkastelulle. Koska merkittävä osa opinnot aloittaneista ei ehtinyt suorittaa tutkintoa tarkastelujakson aikana, myös heidän etenemistään olisi ollut mielekästä seurata vähintään pari vuotta eteenpäin.

Muutamilla pienimmillä koulutusaloilla (hammaslääketiede, eläinlääketiede, kuvataide) otos muodostui niin pieneksi, että alojen tilastollinen tarkastelu ei ollut mahdollista. Tämä on varsin tyypillistä pienimpien koulutusalojen kohdalla, mutta myös harmillista, sillä samat alat jäävät toistuvasti perusteellisemmän tarkastelun ulkopuolelle. Tutkimuksen vahvuutena on kuitenkin se, että suuri otos on edustava valtakunnallisesti ja valtaosin myös koulutusaloittain. Tutkimuksen tulokset ovat siis valtakunnallisesti yleistettäviä.

Lähteet

- Alves, M. 2005. The entry into working life of higher education graduates: An educational perspective. *European Journal of Vocational Training* 34 (1), 28–39.
- Aro, M. 2003. Pitääkö koulutus lupauksensa? *Sociologia* 4, 313–328.
- Asplund, R. & Maliranta, M. 2006. Koulutuksen taloudelliset vaikutukset. *Sitran Raportteja* 60. Helsinki.
- Bauman, Z. 2000. *Liquid modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Beck, U. 1992. *Risk society. Towards a new modernity*. London: Sage.
- Beck, U., Giddens, A. & Lash, S. 1995. *Nykyajan jäljillä: refleksiivinen modernisaatio*. Tampere: Vastapaino.
- Bourdieu, P. 1986. Forms of capital. Teoksessa J. G. Rickhardson (toim.) *Handbook of theory and research for the sociology of education*. New York: Greenwood Press, 241–258.
- Giddens, A. 1991. *Modernity and self-identity*. Cambridge: Polity Press.
- Haarala-Muhonen, A. 2011. Oikeustieteen ensimmäisen vuoden opiskelijoiden haasteet opiskelussa. Helsingin yliopisto. Käyttätymistieteiden laitos. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 237.
- Hautamäki, J., Säkkinen, T., Tenhunen, M.-L., Ursin, J., Vuorinen, J., Kamppi, P. & Knubb-Manninen, G. 2012. Lu- kion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulutuksen näkökulmasta. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisu 59. Jyväskylä.
- Kivinen, O. & Nurmi, J. 2009. Sukupuolten keskinäisyydet korkeakoulutuksessa ja työmarkkinoilla – euroop- palainen vertailu. *Yhteiskuntapolitiikka* 74 (2), 149–157.
- KOTA-tietokanta. Opetus- ja kulttuuriministeriön KOTA-tietokanta. Saatavilla: <<https://kotaplus.csc.fi/online/Haku.do>> (luettu 31.10.2011).
- Kouvo, A., Stenström, M.-L., Virolainen, M. & Vuorinen-Lampila, P. 2011. Opintopolulta opintourille. Katsaus tutkimukseen. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslauseita 42.

- Kurri, E. 2006. Opintojen pitkittymisen dilemma. Tutkimus opintojen sujumattomuustekijöistä yliopistoissa ja niihin vaikuttamisen keinoista. *Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus* 27. Helsinki.
- Liljander, J. P. 1996. Statusvoittojen ja -tappioiden tiet korkeakoulutuksessa. Keskeyttäminen ja koulutuksen vaihtaminen opintouran taitekohtina. Jyväskylän yliopisto: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos.
- Melin, H. 1999. Katosivatko luokat? Teoksessa R. Blom (toim.) Mikä Suomessa muuttui? Sosiologinen kuva 1990-luvusta. Helsinki: Gaudeamus.
- Melkas, H. & Anker, R. 1997. Occupational segregation by sex in Nordic countries: An empirical investigation. *International Labour Review* 138 (3), 341–361.
- Merenluoto, S. 2009. Menestyksekkäät yliopistopelin pelaajat? Tutkimus nopeasti ja nuorena valmistumisesta. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C 286. Väitöskirja.
- Mäkinen, M. 2006. Mitä koulutuksen vaihdon jälkeen? Yliopisto-opintojen aikana koulutusta vaihtaneiden kertomukset tarkastelussa. Teoksessa M.-L. Julkunen (toim.) Tutkimuksia yhtenäistyivistä ja erilaistuvista oppimisen ja koulutuksen poluista. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 98, 173–195.
- Mäkinen-Streng, M. 2012. Päämääriä, ajelehtimistä, tietämättömyyttä, etsintää. Koulutusvalinnat, opinnot ja koulutuksen vaihtaminen yliopisto-opiskelijoiden kokemana 2000-luvun taitteessa. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C 333.
- Määttä, J. 2007. Asepalvelus nuoren naisen ja miehen opinto- ja työuralla. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 303. Akateeminen väitöskirja.
- Naumanen, P. 2002. Koulutuksella kilpailukykyä. Koulutuksen yhteys miesten ja naisten työllisyyteen ja työn sisältöön. Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 57.
- Nori, H. 2011. Keille yliopiston portit avautuvat – tutkimus suomalaisiin yliopistoihin ja eri tieteenaloille vaikeutumisesta 2000-luvun alussa. Turun yliopiston julkaisuja, sarja C, osa 309.
- Nurmi, J. 1998. Keiden koulutusväylät? Laveneva korkeakoulutus ja valikoituminen. Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskus. Raportti 43.
- Opetusministeriö. 2008. Suomen koulutusjärjestelmä kansainvälisessä vertailussa. Opetusministeriön politiikka-analyysjä 2008:4. Helsinki.
- Pajala, S. & Lempinen, P. 2001. Vuosina 1985, 1988 ja 1991 aloittaneiden opintojen kulku. Teoksessa S. Pajala ja P. Lempinen (toim.) Pitkä tie maisteriksi. Selvitys 1985, 1988 ja 1991 yliopistoissa aloittaneiden opintojen kulusta. *Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus* 22. Helsinki.
- Pajarre, E., Asunmaa, P. & Lukkari, H. 2011. Ei kysyvää teekkari opintopolulta eksy. TTY:n ohjauksikyselyn 2010 tuloksia. Tampereen teknillinen yliopisto. Yliopistopalvelut. Raportti 6. Saatavilla: <http://dSPACE.cc.tut.fi/dpub/bitstream/handle/123456789/20510/pajarre_asunmaa_lukkari_ei_kysyva_teekkari.pdf?sequence=1> (luettu 8.11.2011).
- Pajarre, E., Lukkari, H. & Lahtinen, P. 2010. Poissaolojen ja opintojen suoritusjärjestyksen vaikutus opintojen etenemiseen Tampereen teknillisellä yliopistolla. Tampereen teknillinen yliopisto. Yliopistopalvelut. Raportti 5. Saatavilla <http://www.peda.net/img/portal/1819834/yliopistopalv_rap5_2010.pdf?cs=1266921655> (luettu 8.11.2011).
- Saarenmaa, K., Saari, K. & Virtanen, V. 2010. Opiskelijatutkimus 2010. Korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo ja opiskelu. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:18. Helsinki.
- Vuorinen-Lampila, P. & Stenström, M.-L. 2012. Higher education graduates' employment and the uncertainty of working life. Teoksessa P. Tynjälä, M.-L. Stenström & M. Saarnivaara (toim.) Transitions and transformations in learning and education. Springer: Dordrecht, 131–151.
- Vuorinen, P. & Valkonen, S. 2003. Ammattikorkeakouluun vai yliopistoon? Korkeakoulutuksen hakeutumisen orientaatiot. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslaseja 18.
- Vuorinen, P. & Valkonen, S. 2005. Ammattikorkeakoulu ja yliopisto yksilöllisten koulutustavoitteiden toteuttajina. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslaseja 25.
- Vuorinen, P. & Valkonen, S. 2007. Korkeakoulutuksesta työelämään. Työhön sijoittuminen ja työelämävalmiudet kaupan ja tekniikan alalla. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslaseja 37.
- Vuorinen, R., Karjalainen, M., Mylly, H., Talvi, U., Uusi-Rauva, E. & Holm, K. 2005. Opintojen ohjaus korkeakoulussa – seuranta 2005. Saatavilla: <http://www.kka.fi/files/197/KKA_0505V.pdf> (luettu 8.12.2011).
- Walther, A. 2006. Regimes of youth transition. Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European countries. *Young* 14 (2), 119–139.
- Yliopistolaki 558/2009. 40–41§. Saatavilla: <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009>> (luettu 14.10.2011).

Liitetaulukot

- Liitetaulukko 1. Maisterin tutkinnon ennen vuoden 2001 opintojen aloitusta suorittaneet koulutusaloittain
- Liitetaulukko 2. Opintouratyypit yliopistossa ja opintouratyypit sukupuolen mukaan
- Liitetaulukko 3. Opintouratyypit opintojen aloitusaikana mukaan
- Liitetaulukko 4. Opintouratyypit pohjakoulutuksen mukaan
- Liitetaulukko 5. Valmistuneiden osuuksien kumulatiiviset kertymät koulutusaloittain (%). Vuonna 2001 opintot aloittaneiden tilanne vuoteen 2008 mennessä
- Liitetaulukko 6. Toiseen yliopistokoulutukseen tai muille koulutusasteille ilmoittautumiset koulutustasokohtaisesti yliopistossa 2001 aloittaneilla
- Liitetaulukko 7. Toiseen yliopistokoulutukseen tai muulle koulutusasteelle ilmoittautumiset lukuvuosittain vuonna 2001 yliopisto-opinnot aloittaneilla koulutusaloittain

Liitetaulukko 1. Maisterin tutkinnon ennen vuoden 2001 opintojen aloitusta suorittaneet koulutusaloittain

Koulutusala	n			% alalla aloittaneista
	Yksi maisterin tutkinto	Useampia tutkintoja	Yhteensä	
Teologinen	2	0	2	2,4
Humanistinen	14	0	14	1,4
Taideteollinen	10	0	10	11,9
Teatteri- ja tanssiala	0	0	0	0,0
Musiikkiala	0	0	0	0,0
Kasvatustieteellinen	10	0	10	1,9
Liikuntatieteellinen	1	0	1	2,9
Yhteiskuntatieteellinen	10	1	11	2,0
Psykologia	3	0	3	5,1
Terveystieteet	5	0	5	3,6
Oikeustieteellinen	3	0	3	1,9
Kauppätieteellinen	27	0	27	3,6
Luonnontieteellinen	32	3	35	3,1
Maatalous-metsätieteellinen	3	0	3	2,5
Teknillistieteellinen	16	1	17	1,2
Lääketieteellinen	0	0	0	0,0
Hammaslääketieteellinen	0	0	0	0,0
Eläinlääketieteellinen	0	0	0	0,0
Farmasia	0	0	0	0,0
Kuvataideala	0	0	0	0,0
Yhteensä	136	5	141	2,2

Liitetaulukko 2. Opintouratyypit yliopistossa ja opintouratyypit sukupuolen mukaan

Opintouratyyppi	Miehet (%)	Naiset (%)	Yhteensä (%)
Keskeytynyt	11,3	6,5	8,7
Keskeytynyt + vaihto	2,6	1,7	2,1
Viivästynyt	12,5	2,3	7,0
Viivästynyt + vaihto	21,4	13,3	17,0
Muun asteen tutkinto	8,0	11,3	9,7
Muun alan maisterin tutkinto	6,0	10,0	8,2
Aloitusalan maisterin tutkinto	38,0	54,9	47,2
Yhteensä	100	100	100

Liitetaulukko 3. Opintouratyypit opintojen aloitusiän mukaan

Opintouratyyppi	Opintojen aloitusikä				Yhteensä
	-19 vuotta	20 vuotta	21–24 vuotta	25 vuotta –	
	%	%	%	%	%
Keskeytynyt	4,4	4,8	6,2	21,0	8,7
Keskeytynyt + vaihto	1,7	2,3	1,9	2,8	2,1
Viivästynyt	12,9	4,2	3,6	5	7,0
Viivästynyt + vaihto	18,4	15,6	19,4	13,4	17,0
Muun asteen tutkinto	8,5	12,8	11,2	6,4	9,7
Muun alan maisterin tutkinto	9,4	8,8	8,3	5,8	8,2
Aloitusalan maisterin tutkinto	44,5	51,6	49,4	44,6	47,2
Yhteensä	100	100	100	100	100

Liitetaulukko 4. Opintouratyypit pohjakoulutuksen mukaan

Opintouratyyppi	Ylioppilas (n = 4722)	Ylioppilas + ammattillinen tutkinto (n = 1150)	Ammatillinen tutkinto (n = 259)
	%	%	%
Keskeytynyt	3,6	16,2	20,5
Keskeytynyt + vaihto	1,4	1,9	4,2
Viivästynyt	7,6	6,1	5,4
Viivästynyt + vaihto	18,5	13,2	18,1
Muun asteen tutkinto	11,0	6,2	9,2
Muun alan maisterin tutkinto	9,5	4,9	3,9
Aloitusalan maisterin tutkinto	48,4	51,5	38,6
Yhteensä	100	100	100

Liitetaulukko 5. Valmistuneiden osuuksien kumulatiiviset kertymät koulutusaloittain (%). Vuonna 2001 opinnot aloittaneiden tilanne vuoteen 2008 mennessä

Koulutusala	1 opintovuosi %	2 opintovuotta %	3 opintovuotta %	4 opintovuotta %	5 opintovuotta %	6 opintovuotta %	7 opintovuotta %	8 opintovuotta %
Teologinen	0	2,4	2,4	8,2	17,6	29,4	55,3	55,3
Humanistinen	0,3	1,2	2,5	4,5	11,1	25,0	47,3	49,4
Taideteollinen	0	2,4	22,6	34,5	35,7	40,5	52,4	53,6
Musiikkiala ¹	0	2,9	5,9	8,8	14,7	26,5	41,2	41,2
Kasvatustieteellinen	0,4	3,9	12,2	32,1	51,9	65,3	79,2	79,6
Liikuntatieteellinen	0	0	8,8	11,8	26,5	50,0	67,6	70,6
Yhteiskuntatieteellinen	1,3	2,0	5,5	12,6	22,7	35,2	60,4	60,8
Psykologia ¹	1,7	1,7	6,8	23,7	40,7	72,9	88,1	88,1
Terveystieteet	2,9	8,7	23,9	40,6	50,0	60,0	70,3	70,3
Oikeustieteellinen	0	1,9	3,9	10,4	20,1	48,7	74,7	78,6
Kauppätieteellinen	1,6	3,4	6,2	13,2	25,6	42,4	66,5	66,6
Luonnontieteellinen	0,5	1,0	3,3	6,2	12,4	23,9	43,7	44,4
Maatalous- metsätieteellinen	1,6	1,6	4,9	9,8	16,4	29,5	65,5	65,5
Teknillistieteellinen	0,6	0,9	2,9	4,6	10,4	22,6	39,8	44,0
Lääketieteellinen ²	0	0	0,7	1,4	2,1	54,9	82,4	84,2

¹ Tavoitteen mukainen suoritus aika 5,5 lukuvuotta.

² Tavoitteen mukainen suoritus aika 6 lukuvuotta.

Liitetaulukko 6. Toiseen yliopistokoulutukseen tai muille koulutusasteille ilmoittautumiset koulutustasoinnain yliopistossa 2001 aloittaneilla

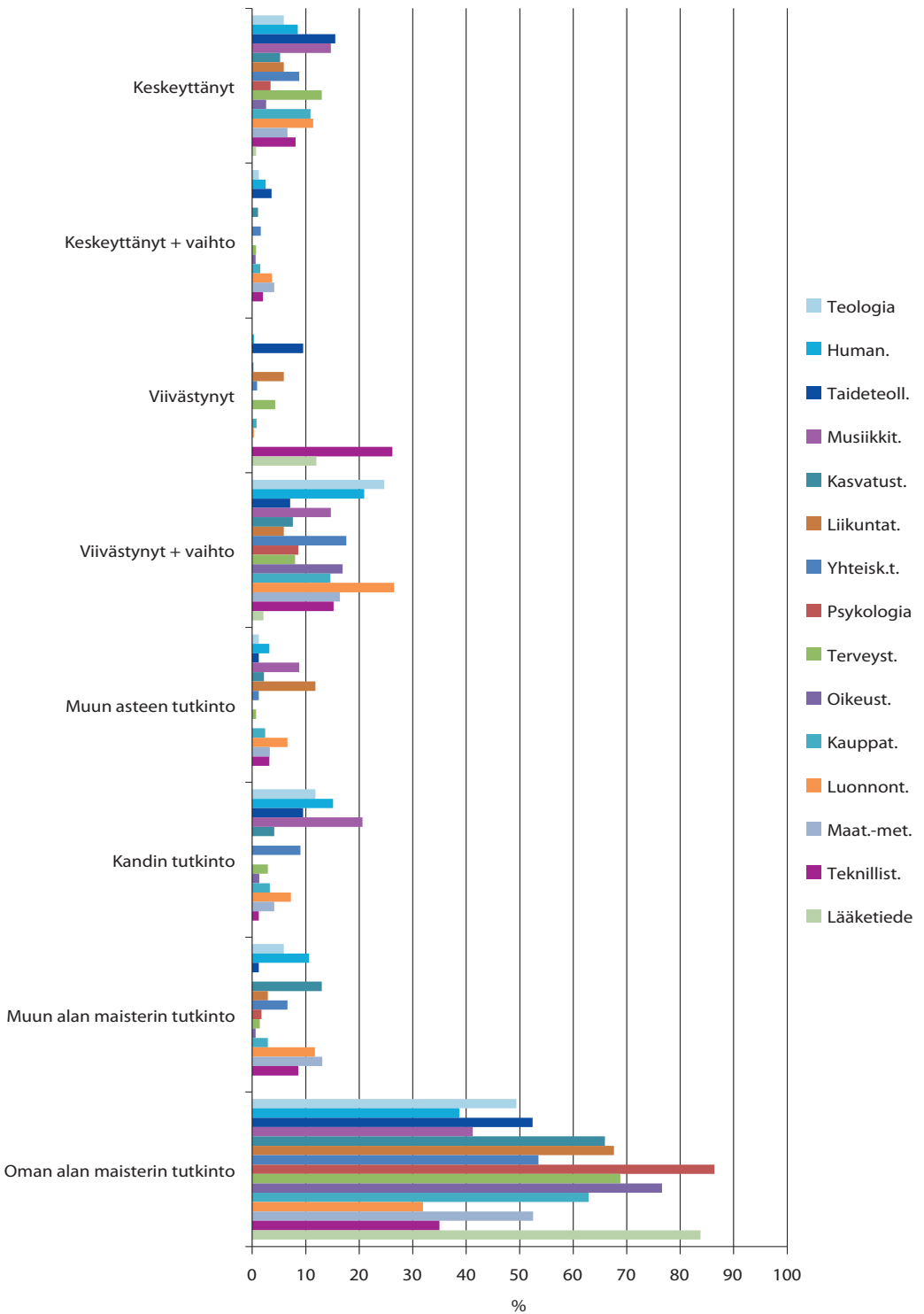
Koulutustaso	jolle ilmoittautuminen vuonna																	
	2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008					
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%				
Ammatillinen toinen aste	16	0,2	32	0,5	60	0,9	79	1,2	91	1,5	108	1,8	121	1,9				
AMK-tutkinto	64	1,1	122	1,8	166	2,5	213	3,4	224	3,6	201	3,2	155	2,4				
Amk-tutkinto	64	1,1	120	1,8	164	2,5	207	3,3	215	3,4	188	3,0	145	2,3				
Ylempi amk	0	0,0	2	0,0	2	0,0	6	0,1	9	0,2	13	0,2	10	0,1				
Alempi korkeakoulututkinto	11	0,3	15	0,2	24	0,4	146	2,2	280	4,3	283	4,8	1048	16,5				
- sama ala	1	0,1	0	0,0	2	0,0	21	0,3	64	1,0	76	1,2	630	9,9				
- eri ala	10	0,2	15	0,2	22	0,4	125	1,9	216	3,3	227	3,6	418	6,6				
Maisterin tutkinto	285	4,4	544	8,5	704	11,1	710	11,1	698	10,9	640	10,1	355	5,6				
- sama ala	13	0,2	20	0,3	31	0,5	28	0,4	22	0,3	20	0,3	10	0,2				
- eri ala	272	4,2	524	8,2	673	10,6	682	10,7	676	10,6	620	9,8	345	5,4				
Aloitustutkinto	5672	89,1	10	0,2	4578	71,9	3989	62,7	3226	50,7	2415	37,9	765	12,0				
Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto	1	0,0	3	0,0	10	0,2	9	0,1	11	0,1	11	0,2	12	0,2				
Lääketieteen erikoisopinnot	3	0,0	7	0,1	18	0,3	48	0,7	107	1,7	171	2,7	255	4,0				
Ei kirjoilla	0	0,0	1	0,0	2	0,0	2	0,0	3	0,1	3	0,1	12	0,2				
	310	4,9	529	8,3	799	12,6	1167	18,3	1723	27,1	2511	39,5	3630	57,0				

Liitetaulukko 7. Toiseen yliopistokoulutukseen tai muulle koulutusasteelle ilmoittautumiset lukuvuosittain vuonna 2001 yliopisto-opinnot aloittaneilla koulutusaloin

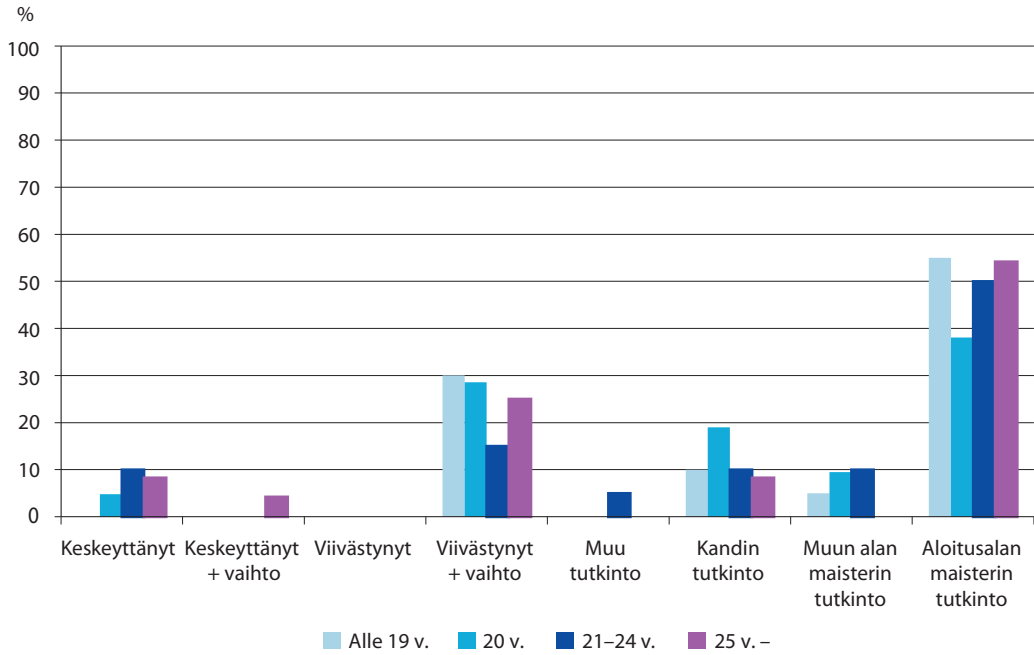
Koulutusala	Ei muita ilmoittautumisia		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008		Muualle ilmoittaut. yhteensä	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Teologinen	47	55,3	2	2,4	3	3,5	1	1,2	2	2,4	5	5,9	3	3,5	22	25,9	38	44,7
Humanistinen	470	47,8	52	5,3	67	6,8	65	6,6	39	4,0	73	7,4	45	4,6	172	17,5	513	53,2
Taideellinen	68	81,0	2	2,4	1	1,2	0	0,0	3	3,6	3	3,6	1	1,4	6	7,1	16	19,0
Teatt- ja tan.	14	73,7	0	0,0	0	0,0	2	10,5	2	10,5	0	0,0	0	0,0	1	5,3	5	26,3
Musiikkiala	21	61,8	3	8,8	1	2,9	2	5,9	3	8,8	0	0,0	0	0,0	4	11,8	13	38,2
Kasvatustiet.	376	69,8	14	2,6	13	2,4	20	3,7	15	2,8	40	7,4	12	2,2	49	9,1	163	30,2
Liikuntatiet.	26	76,5	2	5,9	0	0,0	1	2,9	2	5,9	2	2,9	1	2,9	1	2,9	8	23,5
Yhteiskuntat.	311	57,0	30	5,5	25	4,6	25	4,6	26	4,8	20	3,7	19	3,5	90	16,5	235	43,0
Psykologia	44	74,6	0	0,0	1	1,7	1	1,7	4	6,8	2	3,4	1	1,7	6	10,2	15	25,4
Terveystieteet	100	72,5	0	0,0	3	2,2	2	1,4	3	2,2	8	5,8	5	3,6	17	12,3	38	37,5
Oikeustiet.	89	57,8	4	2,6	8	5,2	8	5,2	7	4,5	4	2,6	2	1,3	32	20,8	65	42,2
Kauppatiet.	498	66,0	22	2,9	20	2,6	24	3,2	28	3,7	18	4,1	31	4,1	114	15,1	257	34,0
Luonnontiet.	429	37,2	137	11,9	117	10,1	69	6,0	82	7,1	67	5,8	61	5,3	192	16,6	725	62,8
Maat.-met.	60	49,2	18	14,8	8	6,6	5	4,1	6	4,9	2	1,6	8	6,6	15	12,3	62	50,8
Teknillistiet.	891	60,6	94	6,4	122	8,3	92	6,3	70	4,8	95	6,5	51	3,5	56	3,8	580	40,4
Lääkiet.	118	83,1	1	0,7	0	0,0	2	1,4	1	0,7	0	0,0	8	5,6	12	8,5	24	16,9
Hammaslääk.	9	69,2	1	7,7	3	23,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	30,8
Eläinlääketiet.	10	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Farmasia	18	94,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	5,3	0	0,0	0	0,0	1	5,3
Yhteensä	360	56,6	382	6,0	392	6,2	319	5,0	293	4,6	33	5,3	248	3,9	789	12,4	276	43,4

Liitekuviot

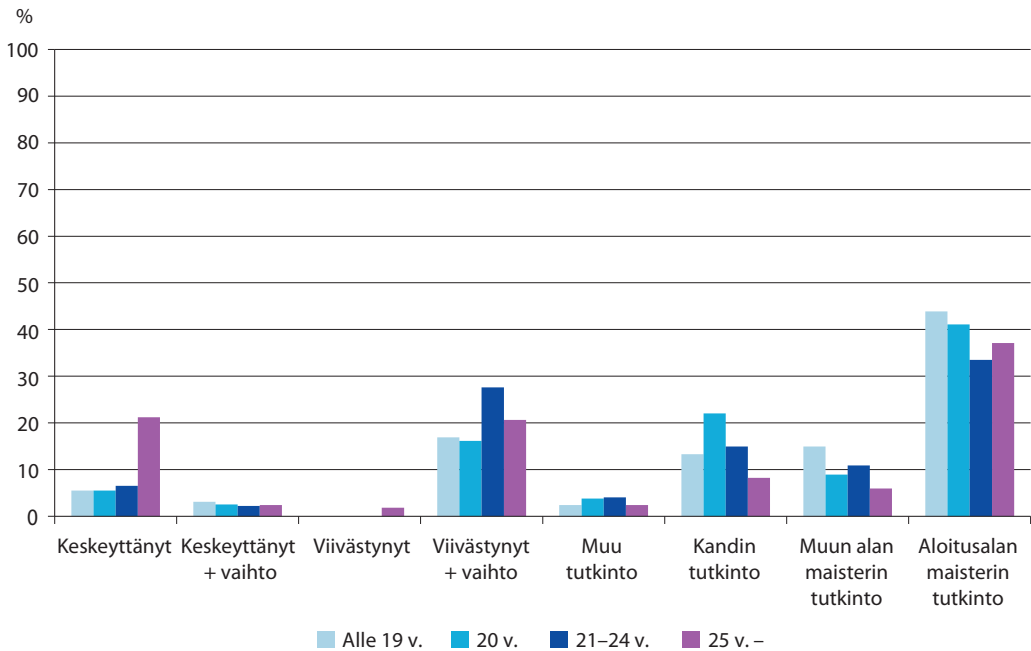
- Liitekuvio 1. Opintouratyypit koulutusalan mukaan (yliopistossa 2001 aloittaneet)
- Liitekuvio 2. Opintouratyypit iän mukaan teologian alalla
- Liitekuvio 3. Opintouratyypit iän mukaan humanistisella alalla
- Liitekuvio 4. Opintouratyypit iän mukaan kasvatustieteellisellä alalla
- Liitekuvio 5. Opintouratyypit iän mukaan yhteiskuntatieteellisellä alalla
- Liitekuvio 6. Opintouratyypit iän mukaan psykologian alalla
- Liitekuvio 7. Opintouratyypit iän mukaan terveystieteiden alalla
- Liitekuvio 8. Opintouratyypit iän mukaan oikeustieteen alalla
- Liitekuvio 9. Opintouratyypit iän mukaan kauppätieteiden alalla
- Liitekuvio 10. Opintouratyypit iän mukaan luonnontieteiden alalla
- Liitekuvio 11. Opintouratyypit iän mukaan maa- ja metsätieteiden alalla
- Liitekuvio 12. Opintouratyypit iän mukaan teknillistieteellisellä alalla
- Liitekuvio 13. Opintouratyypit iän mukaan lääketieteen alalla
- Liitekuvio 14. Aloitusalun maisterin (lääketiede: lisensiaatin) tutkinnon suorittaneiden osuudet sukupuolen mukaan koulutusaloittain
- Liitekuvio 15. Aloitusalun tai muun alan maisterin (lääketiede: lisensiaatin) tutkinnon suorittaneiden sukupuolen mukaan koulutusaloittain
- Liitekuvio 16. Yliopisto-opinnot vuonna 2001 aloittaneiden sosioekonominen asema opintouratyypeittäin vuonna 2008

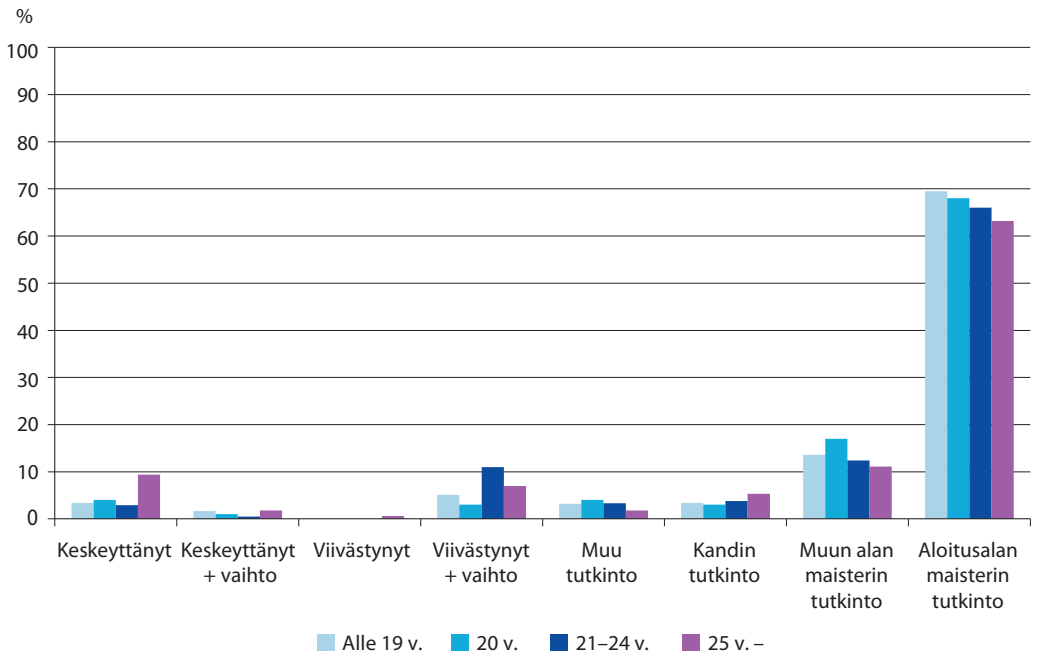
Liitekuvio 1. Opintouratyypit koulutusalan mukaan (yliopistossa 2001 aloittaneet)

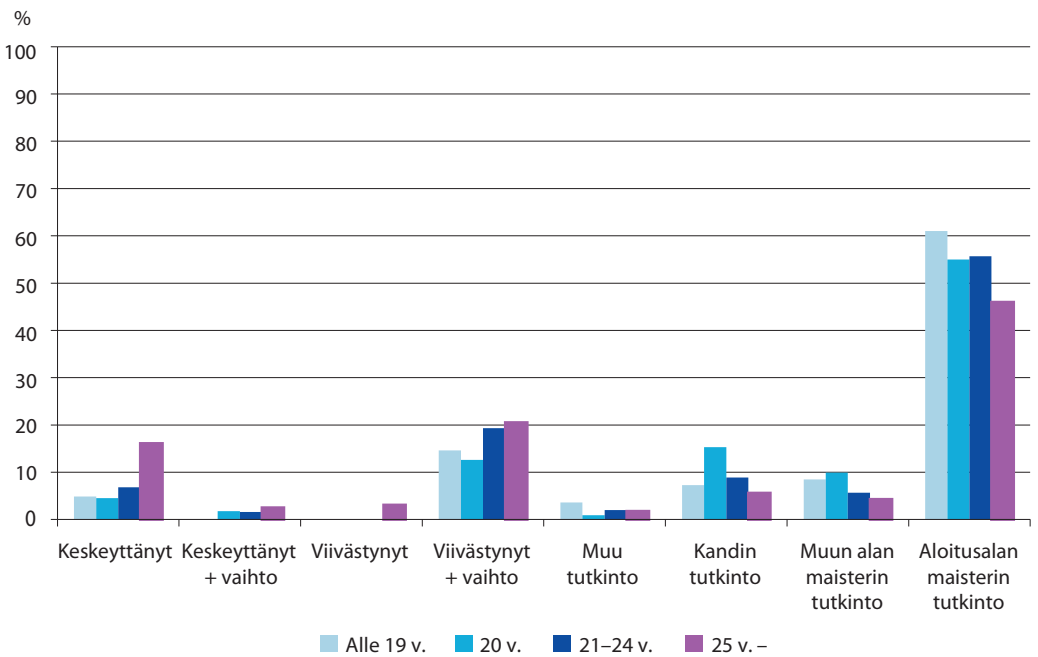
Liitekuvio 2. Opintouratyypit iän mukaan teologian alalla

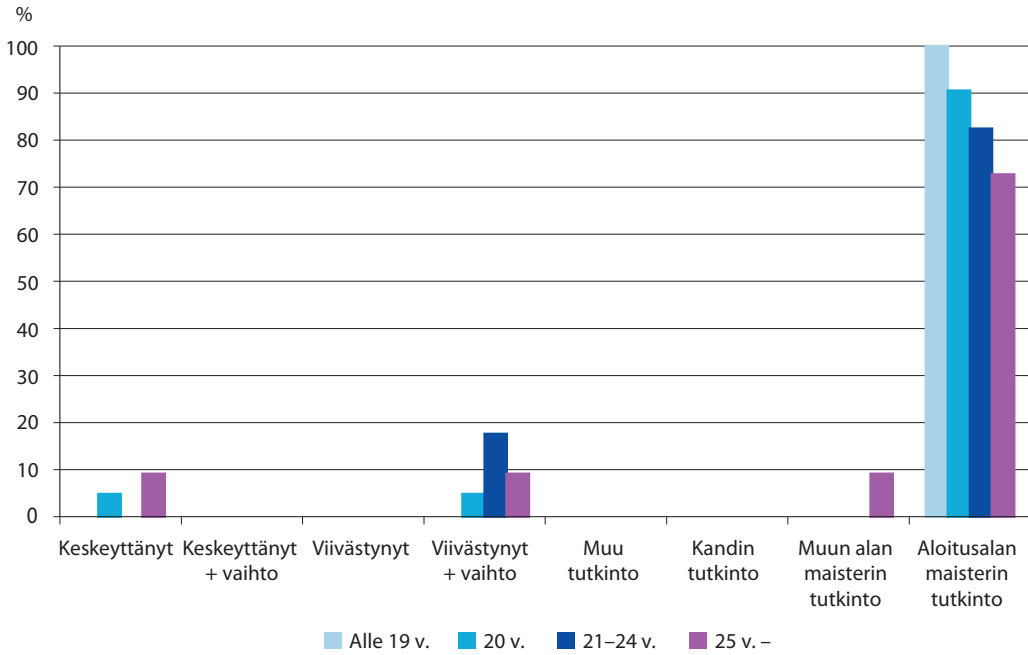
Liitekuvio 3. Opintouratyypit iän mukaan humanistisella alalla

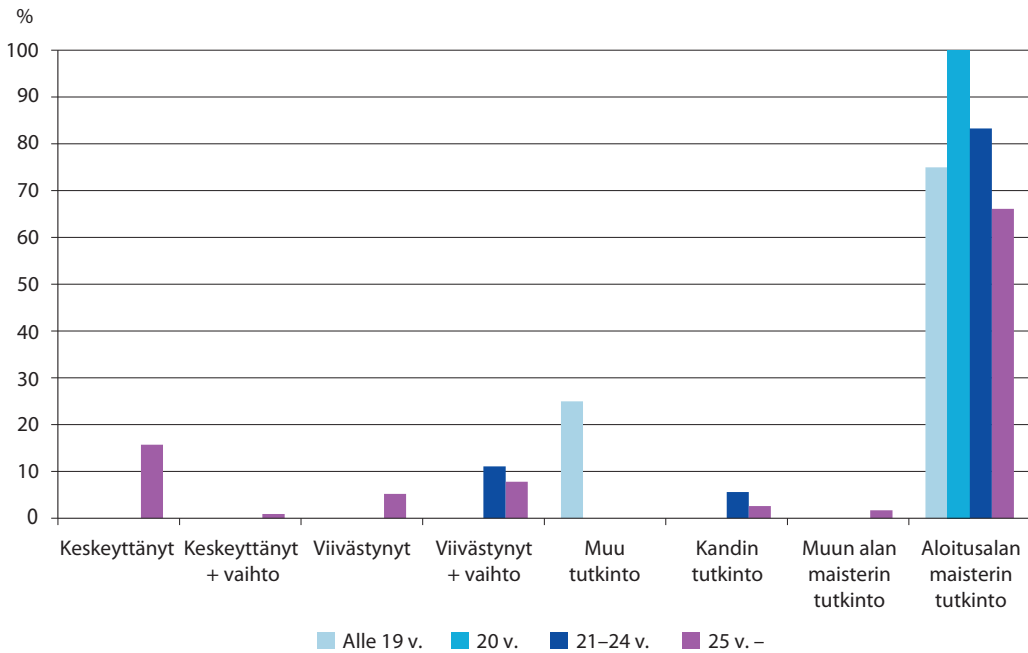
Liitekuvio 4. Opintouratyypit iän mukaan kasvatustieteellisellä alalla

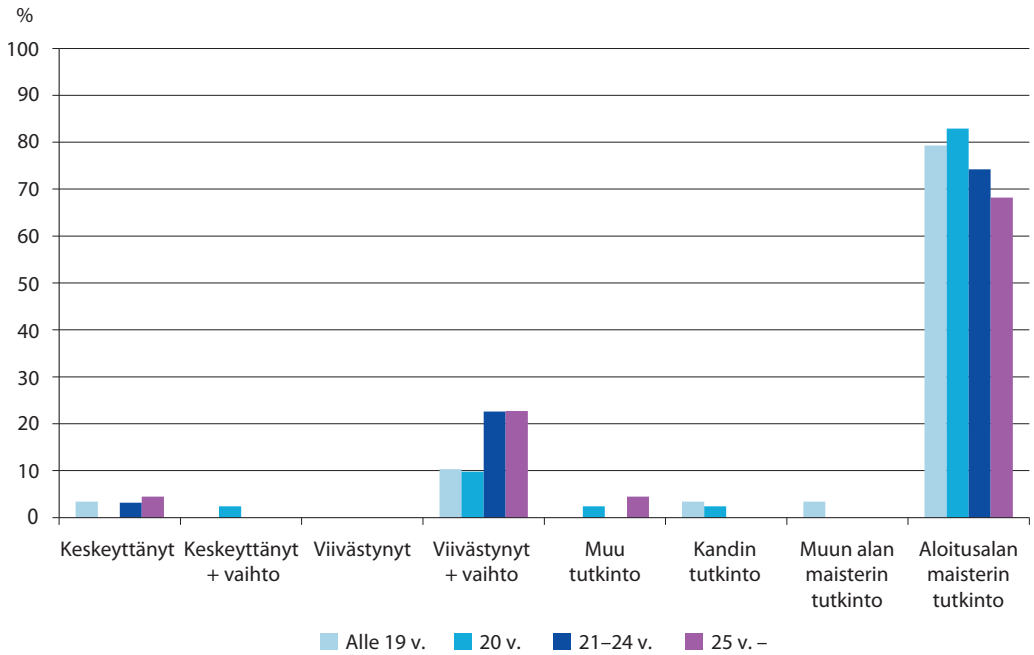
Liitekuvio 5. Opintouratyypit iän mukaan yhteiskuntatieteellisellä alalla

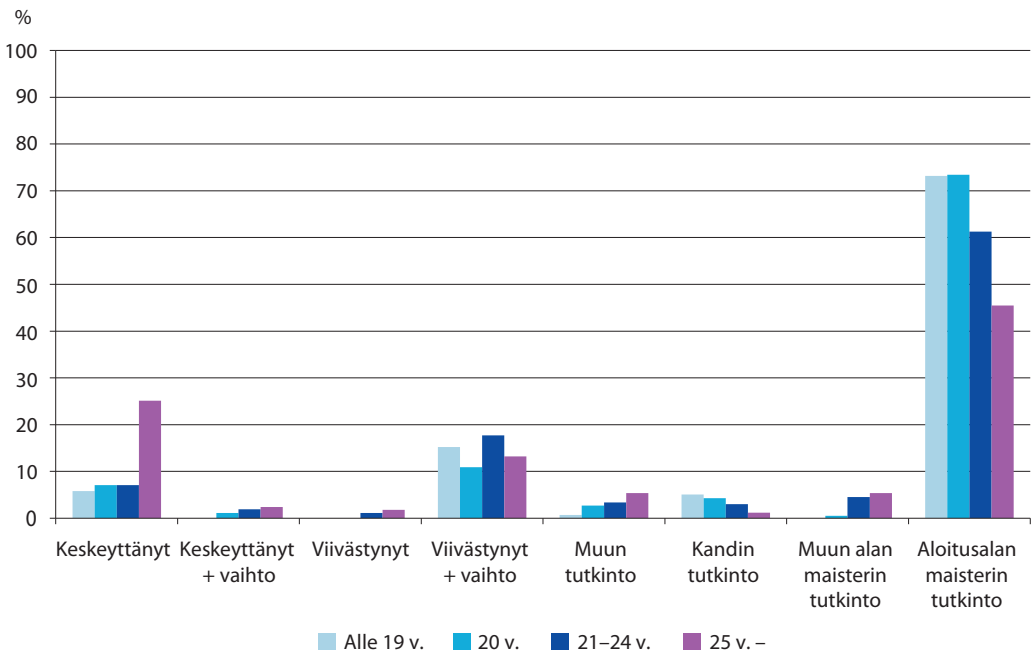
Liitekuvio 6. Opintouratyyppit iän mukaan psykologian alalla

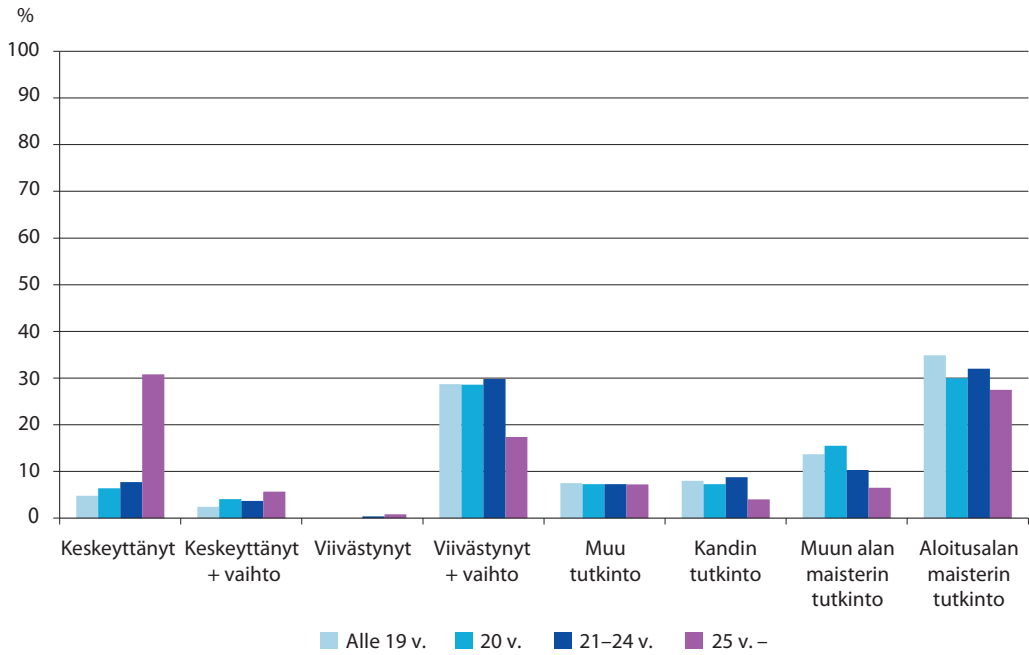
Liitekuvio 7. Opintouratyyppit iän mukaan terveystieteiden alalla

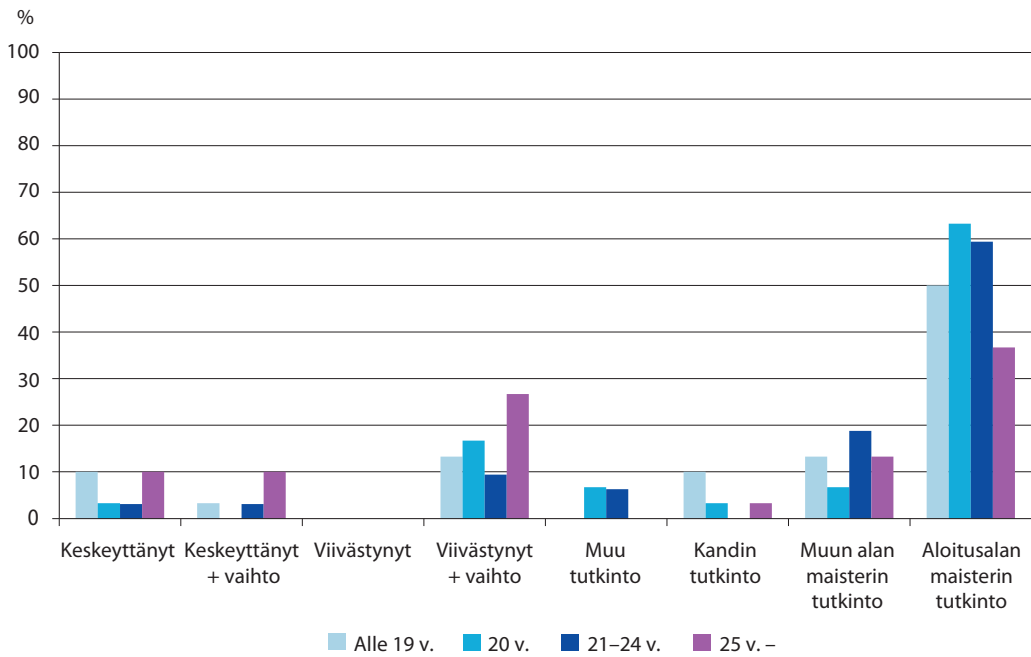
Liitekuvio 8. Opintouratyypit iän mukaan oikeustieteen alalla

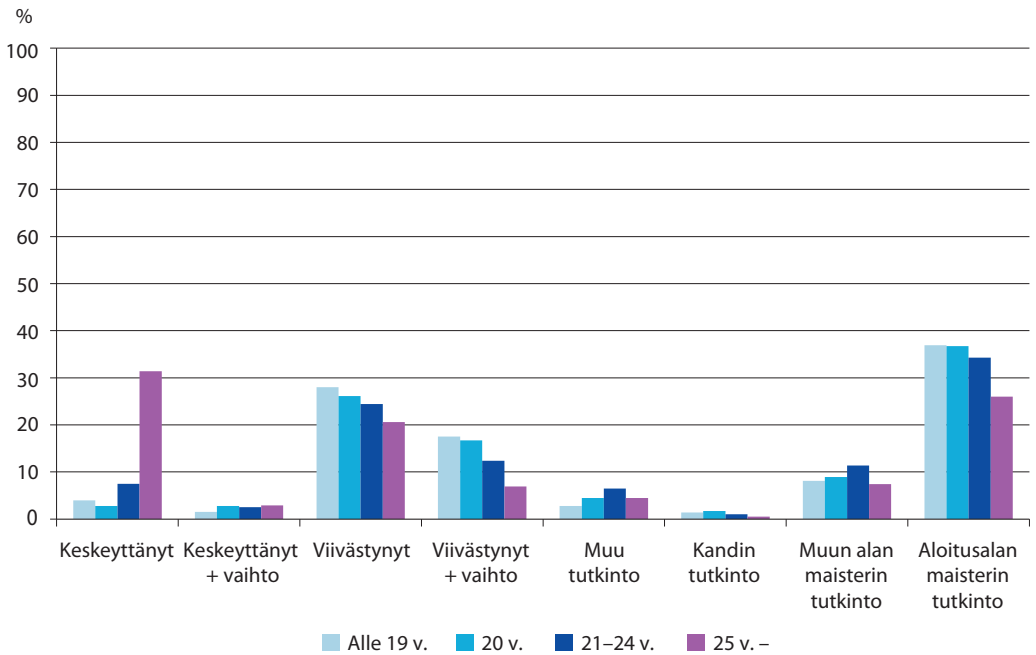
Liitekuvio 9. Opintouratyypit iän mukaan kauppatieteiden alalla

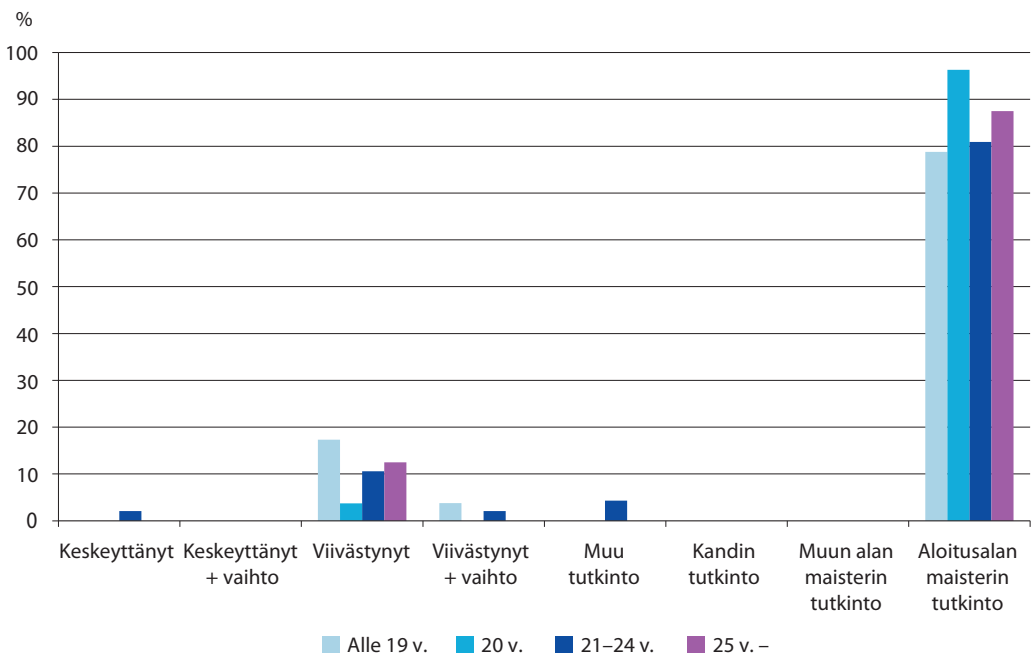
Liitekuvio 10. Opintouratyypit iän mukaan luonnontieteiden alalla

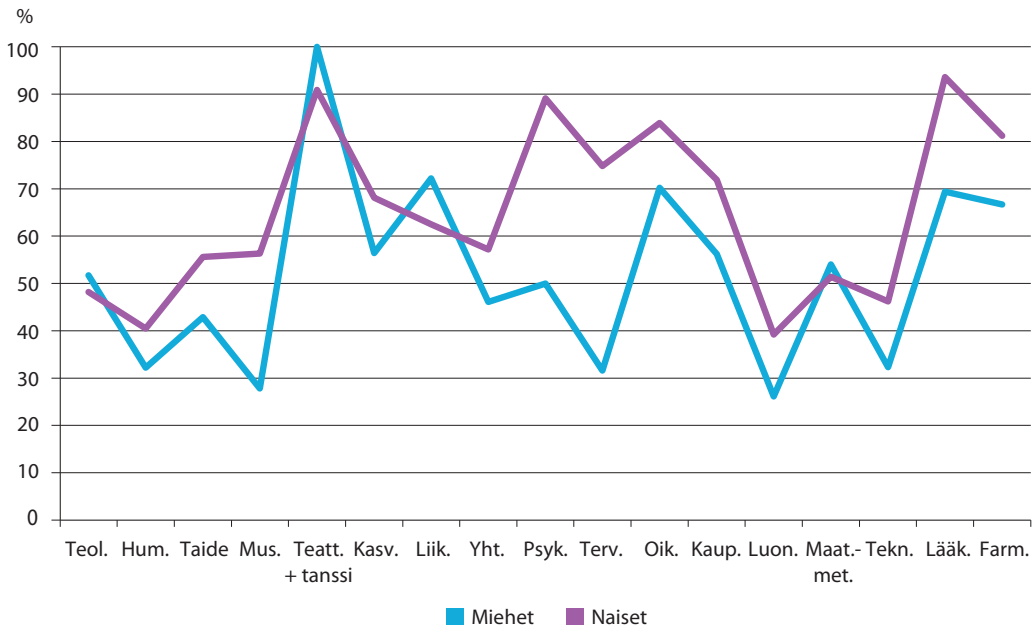
Liitekuvio 11. Opintouratyypit iän mukaan maa- ja metsätieteiden alalla

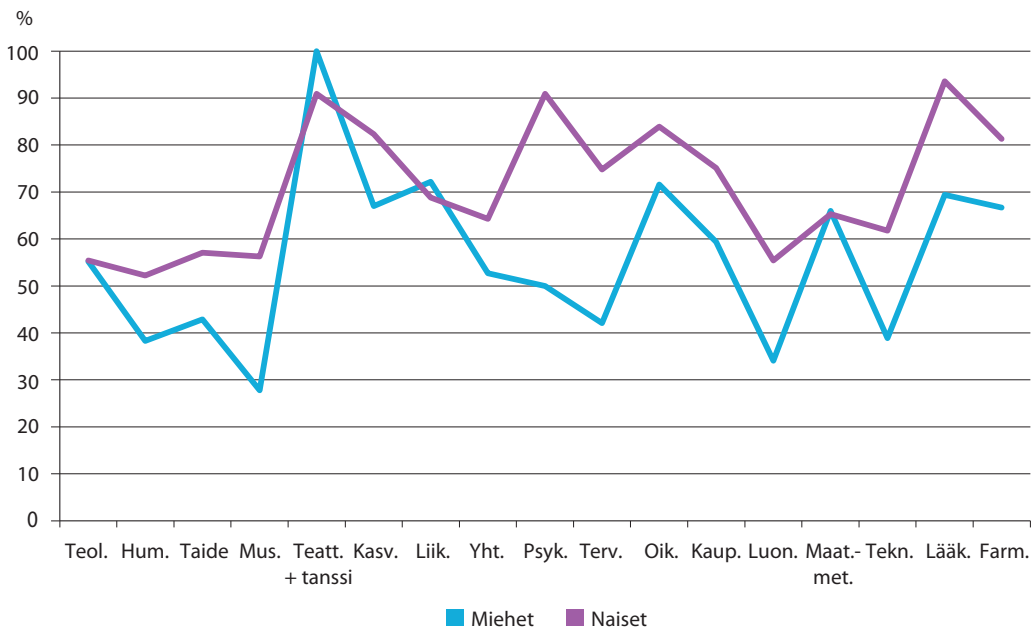
Liitekuvio 12. Opintouratyyppit iän mukaan teknillistieteellisellä alalla

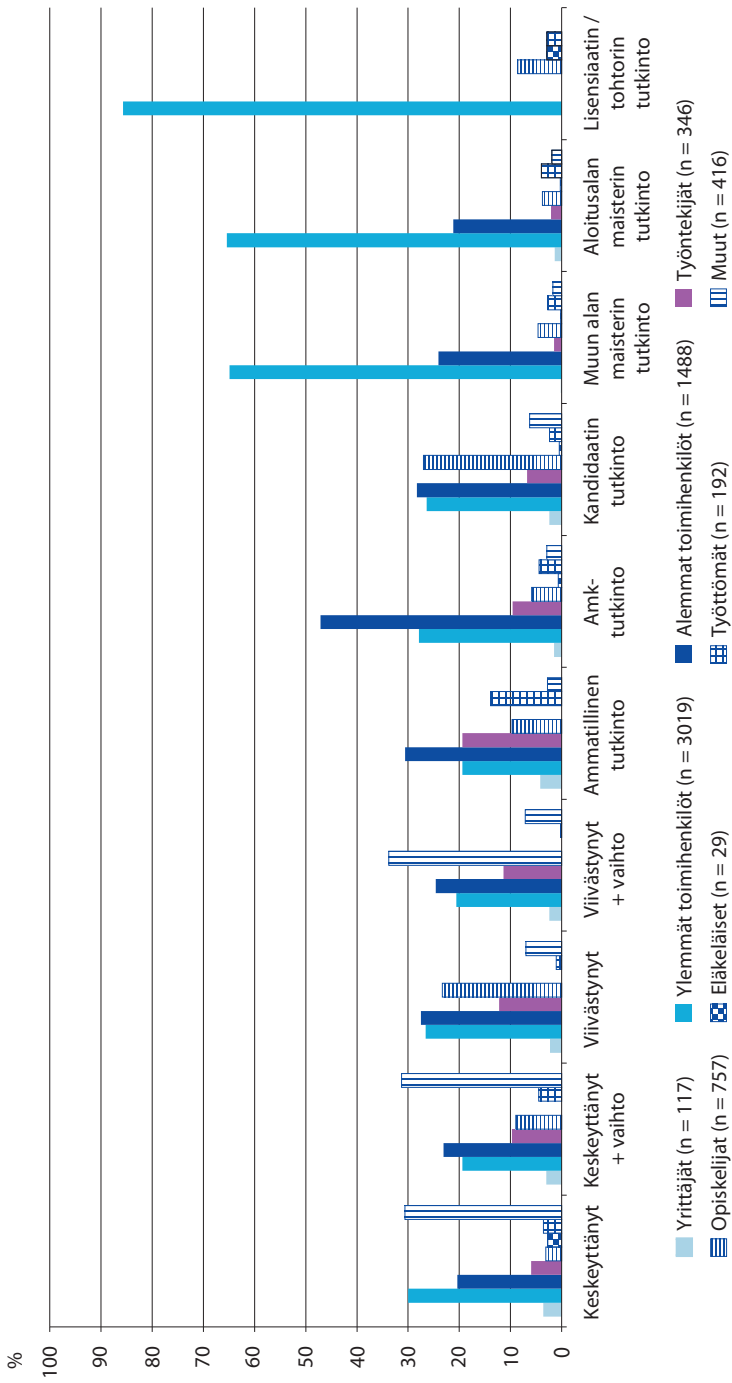
Liitekuvio 13. Opintouratyyppit iän mukaan lääketieteen alalla

Liitekuvio 14. Aloitusalain maisterin (lääketiede: lisensiaatin) tutkinnon suorittaneiden osuudet sukupuolen mukaan koulutusaloittain

Liitekuvio 15. Aloitusalain tai muun alan maisterin (lääketiede: lisensiaatin) tutkinnon suorittaneiden sukupuolen mukaan koulutusaloittain

Liitekuvio 16. Yliopisto-opinnot vuonna 2001 aloittaneiden sosioekonominen asema opintouratyypeittäin vuonna 2008

OSA 5:

Perhetaustan, uratyypin ja työelämään sijoittumisen erot koulutussektoreilla

Maarit Virolainen, Marja-Leena Stenström, Päivi Vuorinen-Lampila ja Sakari Valkonen

1 Johdanto

Raportin edelliset osat käsittelevät koulutusurien eriytymistä ammatillisissa perustutkinnoissa, ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Sektorikohtaisia tuloksia koskevat yhteenvedot on esitetty osahankkeiden raporttien lopussa (osat 2–4). Seuraavassa esitetään sektorienväliset vertailut opiskelijoiden vanhempien koulutustaustasta, opintouratyyppien eriytymisestä koulutustaustan mukaan ja opintouratyyppien yleisyydestä eri sektoreilla, sekä eri koulutusurien opiskelijoiden sijoittumisesta työelämään vuonna 2008.

Vertailut perustuvat raportin aineistoina käytettyihin noin 6500 opiskelijan sektori-kohtaisiin ($n = 3 \times 6500$) koulutusaloittain edustaviin satunnaisotoksiin Tilastokeskuksen rekisteriaineistoista, joita ovat opiskelijat-tiedosto, tutkintorekisterit, työssäkäyntitilasto ja väestörekisteri. Tarkasteltavat opintojen aloittajaryhmät vaihtelevat sektoreittain siten, että ammatillisten perustutkintojen osalta tarkastellaan vuonna 2004 aloittaneita, ammattikorkeakoulujen osalta vuonna 2003 aloittaneita ja yliopistojen osalta vuonna 2001 aloittaneita (ks. myös Johdantoluku). Opiskelijaryhmien aloitusvuosien valinnan perusteluna oli uusimpien mahdollisten ikäryhmien saaminen vertailtavaksi eri koulutussektoreilta siten, että myös valmistumisen viivästymistä on mahdollista tarkastella. Opiskelijoiden opintotouria seurattiin sektori-kohtaisesta kohdevuodesta vuoteen 2008. Väestöpohjaisten rekisteriaineistojen valmistumisaikataulu rajasi osaltaan tutkimuksen mahdollisia kohdevuosia, kun hankeaikataulun rajoitukset oli huomioitava. Seuraavassa on keskitytty tämän tutkimuksen sektoreiden välisen vertailun empiiristen tulosten esittämiseen tiiviisti. Tulosten merkityksen laajempi pohdinta ja vertailu muihin tutkimustuloksiin jätetään myöhempien julkaisujen tehtäväksi.

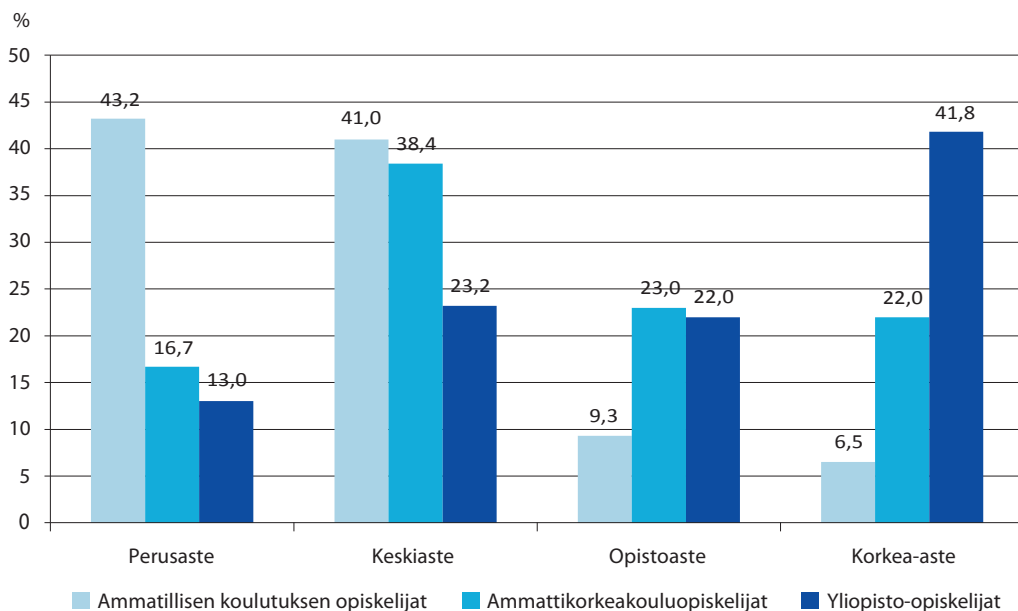
2 Perheen ylin koulutus eri sektoreilla

Kotikasvatuksen ja perheen vaikutus lasten kouluttautumiseen on todettu useissa aiemmissa tutkimuksissa. Perhe vaikuttaa opiskelulle asetettuihin tavoitteisiin, perheen kasvatusympäristö muokkaa lasten oppimisvalmiuksia jo ennen esiopetusta, ja myöhemmin perheen sosiaalinen pääoma ja taloudelliset resurssit tukevat osaltaan lasten ja nuorten koulutusvalintoja (esim. Liljander 1996; Merenluoto 2005; Hartas 2011; Nori 2011). Sosiaalisen pääoman vaikutuksen kouluttautumiseen on kuitenkin havaittu olevan yhteydessä lukutaitoon ja lukuharrastukseen yleensä sekä vapaa-ajankäyttöön. Lukuharrastuksen merkitys kouluttautumiselle selittyy sillä, että lukeminen kehittää kielellistä tietoutta, kykyä tekstien tulkintaan ja olennaisen poimimiseen tekstistä. Lukuharrastuksen erottelevuus on kuitenkin kulttuurisesti eriytynyttä. Lukemiskulttuuriltaan kehittyneissä maissa lukuharrastus erottelee väestöä niukemmin kuin maissa, missä lukeminen on harvempien harrastus. (Linnakylä 2004; Sulkunen 2004; Marks 2009; Robson 2009.)

Koulutuksellinen tasa-arvo on ollut Suomessa pitkäaikainen koulutuspoliittinen tavoite. Tavoite on heijastunut päätöksentekoon esimerkiksi peruskoulun luomisessa, ammatillisten perustutkintojen jatko-opintokelpoisuuksissa ja ammattikorkeakoulun perustamisessa sekä opintotukijärjestelmän rakentamisessa. Tasa-arvonäkökulman ohelle on 1990-luvulta alkaen tullut yksilöllisyyden ja valinnan mahdollisuuksien korostaminen. Kuitenkin viimeisin opetus- ja kulttuuriministeriön kehittämissuunnitelma ”Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016” asettaa jälleen tavoitteeksi koulutuksen tasa-arvon lisäämisen, sukupuolten välisten erojen kaventamisen ja sosioekonomisen taustan vaikutuksen vähentämisen.

Tutkimuksessamme opiskelijoiden vanhempien korkein koulutus määritettiin isän koulutuksen perustella, ja mikäli isän koulutuksesta ei ollut tietoa, äidin koulutuksen perusteella. Vanhempien ylin koulutus ryhmiteltiin neljään ryhmään: perusaste (kansa-, keski- ja peruskoulu), keskiaste, opistoaste ja korkeakoulut (ammattikorkeakoulut ja yliopistot). Ammatillisen perustutkintokoulutuksen vuonna 2004, ammattikorkeakoulutuksen vuonna 2003 ja yliopistokoulutuksen vuonna 2001 aloittaneita koskeva aineisto tuo esille, että perusasteen (kansa-, keski- ja peruskoulu) jälkeiseen koulutukseen osallistuminen on Suomessa voimakkaasti eriytynyt perhetaustan mukaan (kuvio 1).

Ammatilliseen koulutukseen osallistuneiden perheen ylin koulutus on yleisimmin perusasteen koulutus, sillä 43 %:lla heidän vanhemmistaan on peruskoulua vastaava koulutus (kuvio 1). Keskiasteella opiskelleita puolestaan on näiden ammattiinopiskelijoiden vanhemmista 41 % ja korkeakoulutettuja on vanhemmista 7 %. Ammattikorkeakouluopiskelijat sijoittuvat ammatillisten perustutkintojen ja yliopistojen väliin perhetaustaltaan. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden vanhemmissa on ammatillisten perustutkintojen suorittajiin nähden vähemmän pelkästään perus- (17 %) ja keskiasteen tutkinnon

Kuvio 1. Perheen ylin koulutus eri sektoreilla

suorittaneita (38 %), mutta enemmän opistokoulutettuja (23 %) ja korkeakoulutettuja (22 %). Yliopisto-opiskelijoista 42 %:lla vähintään toinen vanhempi on korkeakoulutettu. Keskiasteen tai opistoasteen koulutus on yliopisto-opiskelijoiden vanhemmista reilulla viidenneksellä (23 % ja 22 %).

Korkeakoulutuksen laajenemisen myötä korkea-asteen koulutus on eriytynyt sosiaalisen taustan mukaan myös esimerkiksi Englannissa, missä ennen vuotta 1992 perustetuilla yliopistoilla on korkeampi status ja niihin hakeutuvat vahvemman sosioekonomisen taustan omaavat nuoret (Hoelscher, Hayward, Ertl & Dunbar-Goddet 2010). Koulutuksellisen tasa-arvon on kansainvälisissä vertailussa havaittu olevan yhteydessä sosiaaliseen liikkuvuuteen. Sosiaalinen liikkuvuus ja siirtyminen vanhempien koulutusryhmää korkeammalle on yleistynyt erityisesti maissa, joissa korkeakoulutukseen osallistuminen on lisääntynyt. Tällaisia maita olivat kansainvälisessä vertailussa esimerkiksi Ranska ja Ruotsi. Suomi ei sisällynyt kyseiseen vertailuun. (Breen & Luijkx 2004.) Vaikka koulutukseen osallistuminen on Suomessa eriytynyttä, tasa-arvoiset koulutukseen osallistumisen mahdollisuudet luovat kuitenkin edellytyksiä sosiaaliselle liikkuvuudelle. Koulutus onkin ollut Suomessa merkittävä sosiaalisen nousun väylä.

3 Vanhempien koulutus ja uratyypit

Tutkimuksen osaraporteissa (luvut 2–4) eri koulutussektoreiden uratyyppejä on kuvattu kuutena ryhmänä: keskeyttäneet, keskeyttäneet ja koulutusta vaihtaneet, viivästyneet, viivästyneet ja vaihtaneet, muu tutkinto, aloitusalan tutkinto. Seuraavaan sektorien väliseen vertailuun ryhmiä pelkistettiin siten, että koulutuksen vaihtajat sulautettiin keskeyttäneiden ja viivästyneiden ryhmiin. Jollei henkilö ollut enää ilmoittautunut läsnäolevaksi aloitusalan tutkintoon, hänet katsottiin opintonsa keskeyttäneeksi mahdollisista muihin oppilaitoksiin ilmoittautumisista huolimatta. Vastaavasti opiskelijan opinnot katsottiin viivästyneiksi, jollei hän ollut suorittanut aloitusalan tutkintoa seuranta-aikana 2001/03/04–2008, vaikka hän olisi suorittanut myös muita kuin aloitusalan opintoja. Näin vertailtavaksi saatiin neljä osaryhmää: opinnot kesken, opinnot viivästyneet, muu tutkinto ja aloitusalan tutkinto.

Opintojen keskeyttäminen erottelee koulutussektoreita siten, että keskeyttäminen on yleisintä ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa, missä keskeyttäneitä oli neljännes (25 %) (taulukko 1, kuvio 2). Keskeyttäneiden suuren osuuden ohessa ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa suoritetaan sektoreista eniten aloitusalan tutkintoja (62 %). Ylempiä sektoreita parempi läpäisyprosentti ammatillisissa perustutkinnoissa lienee seurausta siitä, että tutkinnot ovat korkeakoulututkintoja lyhyempiä, opetus on koulumaisempaa ja opinnoissa on enemmän läsnäoloa edellyttävää opetusta ja vähemmän itsenäistä työskentelyä. Ammatillisessa koulutuksessa on ilmeisesti samoista syistä myös korkeakoulutusta vähemmän valmistumisessaan viivästyneitä ja koulutuksen vaihtajia. (Taulukko 1, kuvio 2.)

Ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden ryhmittymistä opintouratyypeiksi erottelevat erityisesti keskeyttäjiä ja vaihtajia osuudet. Ammattikorkeakouluopiskelijat keskeyttävät opintojaan useammin kuin yliopisto-opiskelijat (18 % vs. 11 %), mutta yliopisto-opiskelijat puolestaan vaihtavat useammin muihin opintoihin ja suorittavat muita tutkintoja. Valmistumisen viivästyminen on kummallakin korkeakoulusektorilla liki yhtä yleistä suhteessa opintojen tavoitteen mukaisiin suoritusaikoihin. Opintojen tavoiteaikoihin nähden valmistumisessaan viivästyneitä opiskelijoita oli molemmilla sektoreilla liki neljännes (23 % ja 24 %).¹ Aloitusalan tutkinnon oli seurantajaksolla suorittanut 51% amk-opiskelijoista ja 48% yliopisto-opiskelijoista. Yliopisto-opiskelijoista 8 % suoritti lisäksi alanvaihdon jälkeen muun alan maisteritutkinnon.

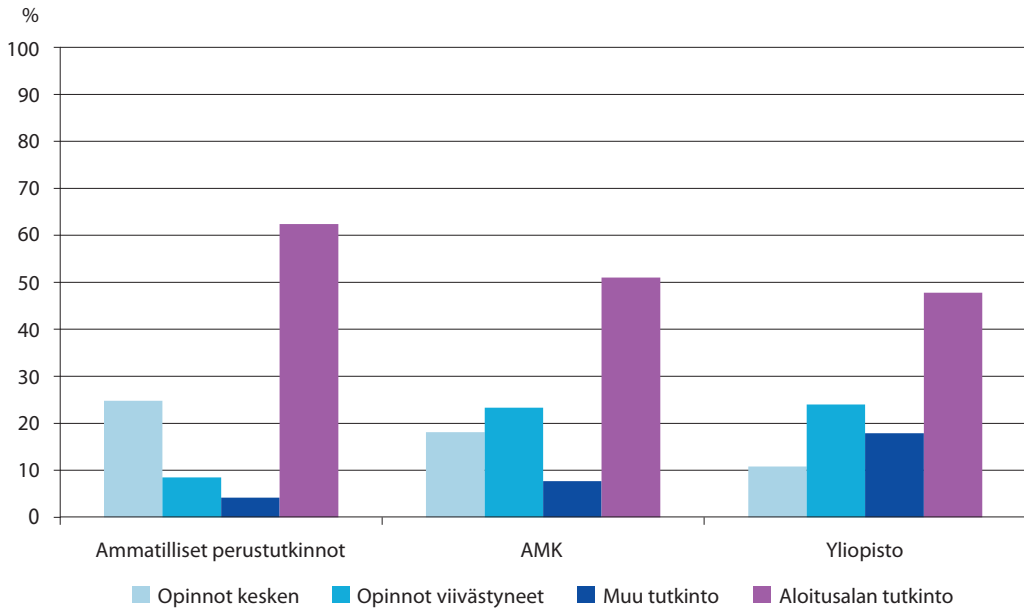
Verrattaessa opiskelijoiden vanhempien korkeimman koulutuksen yhteyttä opintojen keskeyttämiseen tuli esille, että keskeyttäneiden vanhemmilla on useimmiten perusasteen

¹ Ammattikorkeakouluopiskelijoiden 4,5-vuotisten tutkintojen osalta tutkimuksen tarkastelujakso on lyhyt koko lain salliman opintojen jouston käyttämiseen. Nämä tutkinnot ovat kuitenkin pieni vähemmistö kaikista tutkinnoista (ks. tarkemmin ammattikorkeakouluja koskeva osaraportti tässä julkaisussa).

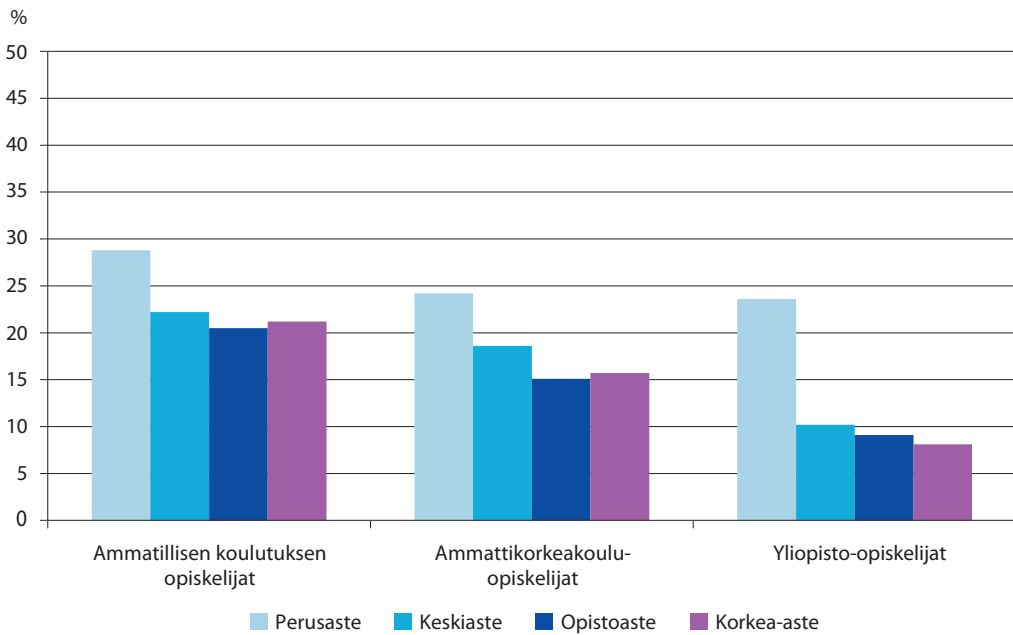
Taulukko 1. Opintouratyypit ja vanhempien korkein koulutus sektoreittain

Perheen ylin koulutus eri sektoreilla	Opintouratyypit				Yhteensä
	Opinnot kesken	Opinnot viivästyneet	Muu tutkinto	Aloitusalan tutkinto	
Ammatillisten perustutkintojen opiskelijat					
Perusaste	28,8	8,2	4,0	59,0	43,2
Keskiaste	22,2	8,4	4,3	65,1	41,0
Opistoaste	20,5	9,5	4,3	65,7	9,3
Korkea-aste (amk, yo)	21,2	9,5	5,5	63,8	6,5
Yhteensä	24,8	8,5	4,2	62,4	100,0
Ammattikorkeakoulu-opiskelijat					
Perusaste	24,2	15,2	6,9	53,7	16,7
Keskiaste	18,6	22,7	7,4	51,3	38,4
Opistoaste	15,1	25,8	8,6	50,5	22,9
Korkea-aste (amk, yo)	15,7	27,7	7,7	48,9	22,0
Yhteensä	18,1	23,3	7,7	51,0	100,0
Yliopisto-opiskelijat					
Perusaste	23,6	17,4	13,5	45,5	13,0
Keskiaste	10,2	22,7	18,3	48,8	23,2
Opistoaste	9,1	24,9	16,0	50,0	22,0
Korkea-aste (amk, yo)	8,1	26,2	19,0	46,7	41,8
Yhteensä	10,8	24,0	17,9	47,8	100,0

koulutus (kansa-, keski- tai peruskoulu) kaikilla sektoreilla (taulukko 1, kuvio 3). Kuitenkin yliopistossa vain perusasteen koulutustason kodista tulevien osuus keskeyttäjäissä korostuu muihin koulutustaustoihin nähden; pelkän perusasteen koulutuksen suorittaneiden vanhempien lapsia on keskeyttäjinä suhteessa enemmän kuin muulla kotitautalla keskeyttäneitä. Niistä yliopisto-opiskelijoista, joiden vanhemmilla oli perusasteen koulutus, keskeytti neljännes (24 %) kun taas niistä, joiden vanhempien koulutus oli korkeampi, keskeytti kymmenesosa tai vähemmän. Ammattikorkeakouluissa ja ammatillisessa koulutuksessa keskeyttäjiä vanhempien korkein koulutus ei ollut yhtä lailla eriytynyt. Vanhempien korkein koulutus erotteli opinnoissaan viivästyneiden ryhmiä koulutussektoreittain siten, että korkeakouluopiskelijoiden opinnot viivästyivät sitä useammin mitä korkeampi koulutus heidän vanhemmillaan oli. (Taulukko 1, kuvio 3.)

Kuvio 2. Opintouratyypit koulutussektoreittain

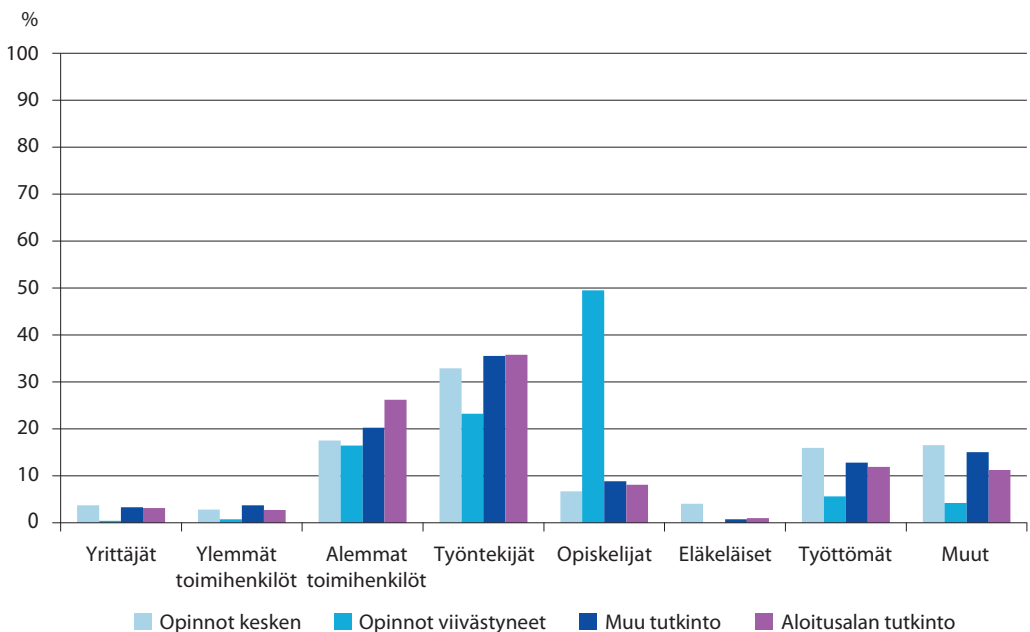

Kuvio 3. Opintonsa keskeyttäneiden perheen ylin koulutus uratyypeittäin

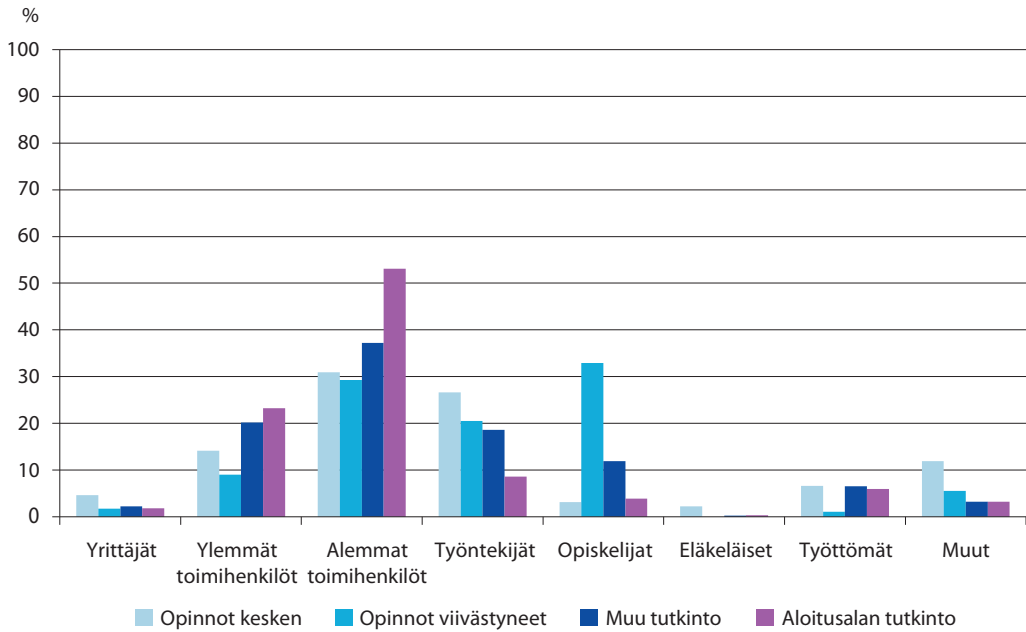
4 Eri sektoreiden opiskelijoiden opintouratyypin sijoittuminen vuonna 2008

Verrattaessa tutkimukseen osallistuneiden sosioekonomista asemaa vuonna 2008 tulee esille aseman voimakas eriytyminen koulutussektoreittain (kuviot 4–6, taulukko 2). Sosioekonominen asema vuonna 2008 on sitä vahvempi mitä ylemmällä koulutussektorilla henkilöt ovat opiskelleet. Ammatilliset perustutkinto-opinnot vuonna 2004 aloittaneet ovat työssäkäyntitilastojen mukaan sijoittuneet pääosin alemmiksi toimihenkilöiksi (23 %) ja työntekijöiksi (34 %). Heitä on myös muita sektoreita enemmän työttöminä (12 %) ja muussa asemassa (12 %).

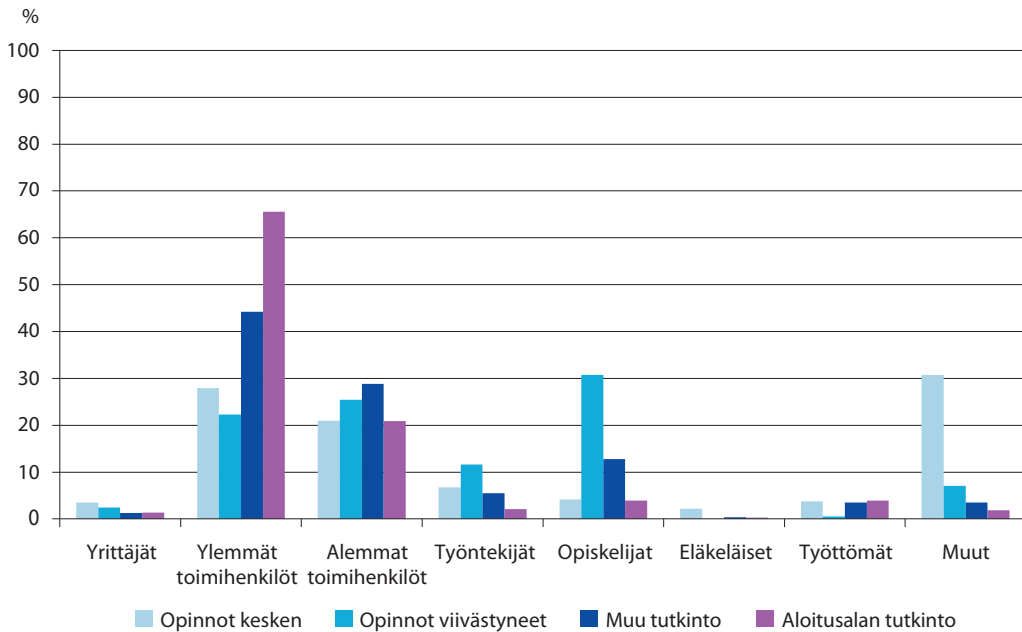
Ammattikorkeakouluopinnot vuonna 2003 aloittaneet ovat vuonna 2008 sijoittuneet pääasiassa ylemmiksi toimihenkilöiksi (18 %), alemmiksi toimihenkilöiksi (42 %) ja työntekijöiksi (15 %). Yliopisto-opiskelijoiden enemmistö on puolestaan ylempinä toimihenkilöinä (47 %) tai alempina toimihenkilöinä (23 %), kun opintojen alusta vuonna 2001 on kulunut seitsemän ja puoli vuotta. Heistä on työttöminä 3 %, kun amk-opiskelijoista on työttömänä 5 %. Korkeampi koulutus näyttääkin ehkäisevän myös työttömyyttä, sillä työttömiä oli korkeakoulutetuista selkeästi vähemmän kuin ammatilliseen perustutkintoon opiskelleista. Opintouratyypeittäin verrattuna on sektoreiden välillä eroa edelleen

Kuvio 4. Ammatillisten perustutkinto-opiskelijoiden sijoittuminen vuonna 2008 uratyypeittäin

Kuvio 5. Amk-opiskelijoiden sijoittuminen vuonna 2008 uratyypeittäin

Kuvio 6. Yliopisto-opiskelijoiden sijoittuminen vuonna 2008 uratyypeittäin

Taulukko 2. Opiskelijoiden sijoittuminen työelämään opintouratyypeittäin vuonna 2008

Sosioekonominen asema koulutussektoreittain	Opintouratyypit				
	Keskeyttänyt opinnot	Opinnot viivästyneet	Muu tutkinto	Aloitusalan tutkinto	Yhteensä
Ammatillisten perustutkintojen opiskelijat					
Yrittäjät	3,7	0,4	3,3	3,1	3,0
Ylemmät toimihenkilöt	2,8	0,7	3,7	2,7	2,6
Alemmat toimihenkilöt	17,5	16,4	20,2	26,2	22,9
Työntekijät	32,9	23,2	35,5	35,8	34,0
Opiskelijat	6,7	49,5	8,8	8,1	11,3
Eläkeläiset	4,0	0,0	0,7	1,0	1,7
Työttömät	15,9	5,6	12,8	11,9	12,4
Muut	16,5	4,2	15,0	11,2	12,1
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ammattikorkeakouluopiskelijat					
Yrittäjät	4,6	1,7	2,2	1,8	2,3
Ylemmät toimihenkilöt	14,1	9,0	20,2	23,2	18,0
Alemmat toimihenkilöt	30,9	29,3	37,2	53,1	42,3
Työntekijät	26,6	20,5	18,6	8,6	15,4
Opiskelijat	3,1	32,9	11,9	3,9	11,1
Eläkeläiset	2,2	0,0	0,2	0,3	0,6
Työttömät	6,6	1,1	6,5	5,9	5,0
Muut	11,9	5,5	3,2	3,2	5,3
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Yliopisto-opiskelijat					
Yrittäjät	3,5	2,4	1,3	1,4	1,8
Ylemmät toimihenkilöt	27,9	22,3	44,2	65,6	47,4
Alemmat toimihenkilöt	21,0	25,4	28,8	20,9	23,4
Työntekijät	6,7	11,6	5,5	2,1	5,4
Opiskelijat	4,2	30,7	12,8	3,9	11,9
Eläkeläiset	2,2	0,0	0,4	0,3	0,5
Työttömät	3,8	0,5	3,5	3,9	3,0
Muut	30,7	7,1	3,5	1,9	6,5
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

siten, että yliopistossa aloitusalan tutkinnon suorittaminen (66 %) johtaa todennäköisemmin ylemmäksi toimihenkilöksi kuin muun tutkinnon suorittaminen (44 %). Sen sijaan ammattikorkeakouluopiskelijoilla aloitusalan tutkinto johtaa todennäköisemmin alemmaksi toimihenkilöksi (53 %) kuin muun tutkinnon suorittaminen (37 %).

Myös opinnoissaan viivästyneistä yliopisto-opiskelijoista viidennes (22 %) työskentelee ylempinä toimihenkilöinä, kun saman uratyypin amk-opiskelijoista vastaavassa asemassa on 9% ja ammatillista perustutkinto-opiskelijoista 0,7 %. Muiden koulutussektoreiden opiskelijoihin ja valmistuneisiin nähden verrattain hyvä työmarkkinastatus jo keskeneräisillä opinnoilla lienee osaselitys yliopisto-opiskelijoiden työssäkäyntiin ja siitä seuraavaan opintojen pitkittymiseen. Yliopisto-opiskelijoiden keskeyttäjäistä on huomattavan suuri osa (31 %) sijoittunut sosioekonomiselta asemaltaan ryhmään muut verrattuna muiden sektoreiden opiskelijoihin, joista tässä asemassa on 12 % ja 17 %.

Koulutuksen tuottamat statuserot näin lyhyellä seurantaajaksolla valmistumisesta eivät kuitenkaan ole vielä pysyviä, vaan työmarkkina-asetat vakiintuvat vasta useamman vuoden kuluttua tutkinnon päättymisestä. Etenkin osalla yliopistosta valmistuneita oli kulunut hyvin lyhyt aika tutkinnon suorittamisesta. Lisäksi osa opiskelijoista kaikilla koulutussektoreilla koulutautuu jatkossa uudelleen. Huomattavaa on kuitenkin, että jo keskeneräiseenkin koulutukseen liittyy statusetu varsinkin yliopisto-opiskelijoilla. Samalla aiemmalla koulutuksella ja työkokemuksella on kuitenkin merkitystä työelämään sijoittumiselle. Yliopistoon pääsy sinänsä nauttii arvostusta työmarkkinoilla ja on siten puolestaan omiaan ruokkimaan kilpailua korkeakoulutuksen opiskelupaikoista. Yliopiston sisällä on toki edelleen arvostus- ja statuseroja eri alojen kesken niin kuin muillakin sektoreilla (ks. tarkemmin eri sektoreiden osareportit tässä julkaisussa).

Lähteet

- Breen, R. & Luijkx, R. 2004. Conclusions. Teoksessa R. Breen (toim.) *Social mobility in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 383–428.
- Hartas, D. 2011. Families' social backgrounds matter: socio-economic factors, home learning and young children's language, literacy and social outcomes. *British Educational Research Journal* 37 (6), 893–914.
- Hoelscher, M., Hayward, G., Ertl, H. & Dunbar-Goddet, H. 2010. The transition to higher education: a successful pathway? Teoksessa K. Ecclestone, G. Biesta & M. Hughes (toim.) *Transitions and learning through lifecourse*, 87–102. London: Routledge.
- Liljander, J.-P. 1996. Statusvoittojen ja tappioiden tiet korkeakoulutuksessa: keskeyttäminen ja koulutuksen vaihtaminen opintouran taitekohtina. Jyväskylän yliopisto: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos.
- Linnakylä, P. 2004. Nuorten lukijaprofiilit. Teoksessa P. Linnakylä, S. Sulkunen & I. Arffman (toim.) *tulevaisuuden lukijat*. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos, 167–184.
- Marks, G. N. 2009. The influence of cultural capital on educational and early labour market outcomes of young people in Australia. Teoksessa K. Robson & C. Sanders (toim.) *Quantifying theory: Pierre Bourdieu*. Dordrecht: Springer, 89–103.
- Meriluoto, S. 2005. Nopeasti maisteriksi – tutkimus nopeasta valmistumisesta ja valmistujasta. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta, julkaisu A: 204.

- Nori, H. 2011. Keille yliopiston portit avautuvat? Tutkimus suomalaisiin yliopistoihin ja eri tieteenaloille valikoitumisesta 2000-luvun alussa. Turun yliopiston julkaisu, sarja C, 309.
- Robson, K. 2009. Teenage time use as investment in cultural capital. Teoksessa K. Robson & C. Sanders (toim.) *Quantifying theory: Pierre Bourdieu*. Dordrecht: Springer, 105–116.
- Sulkunen, S. 2004. Nuoretko hylänneet kulttuurin? Teoksessa P. Linnakylä, S. Sulkunen & I. Arffman (toim.) *Tulevaisuuden lukijat*. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos, 201–220.

OPINTOJEN PITKITTÄMINEN ja keskeyttäminen ovat kiinnostavia sekä koulutuspoliittisesti että urasuunnittelun ja -ohjauksen näkökulmista. Nykyään opintourat etenevät harvoin suoraviivaisesti työelämään. Työelämän ja yksilöllisten tavoitteiden muutosten vuoksi myös uudelleenkouluttautumiset ja ammatinvaihdokset ovat osa koulutusuria. Opintourat ovat yksilöllistyneet, mutta miten?

Raportti luo kokonaiskuvan opiskelijoiden opintourista ammatillisessa, ammattikorkea- ja yliopistokoulutuksessa. Se selvittää opintourien kulkua ja niiden muotoutumisen taustalla olevia yksilöllisiä ja institutionaalisia tekijöitä. Aineistona on hyödynnetty Tilastokeskuksen rekistereitä vuosilta 2001–2008. Tutkimuksessa seurataan kunkin koulutussektorin yhden aloitusvuoden opiskelijoiden tilannetta vuoteen 2008 saakka. Julkaisu vertailee opinnoissaan viivästyneitä, koulutuksen keskeyttäjiä ja vaihtajia sekä tavoiteajassa tai sitä nopeammin valmistuneita.